

Publicus

Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi

Journal of Public Administration Research

Sayı 5 – Haziran 2026

Issue 5 – June 2026

Yerel Katılımda Engelleri Aşmak: Ciddi Masa Oyunu Deneyimi
Gözde ATALAY

Lunapark ve Benzeri Yerlerde Kamusal Denetim ve Kontroller: Mevzuat Açısından Bir İnceleme
Özlem TEMİZEL

Kentsel Yönetişimde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının (2016-2020 ve 2021-2025) Karşılaştırmalı Analizi
Beyza GÜNGÖR

Arazi Düzenlemeleri ve Afet Yönetim Planlarının Entegrasyonu: Kamusal Kaynak Optimizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme
Cevdet KILIÇ, Oytun MEÇİK

Yeni Kamu İşletmeciliği Paradigmasının Politika Belgelerine Yansıması: 7552 Sayılı İklim Kanunu Üzerine Bir Analiz
Fatih TOLGA

Türkiye'de Adalet Bakanı Profili Üzerine Bir Araştırma (1920-2026)
Çağrı ÇOLAK

Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Lisansüstü Tezler Bağlamında İncelenmesi: Hacetepe Üniversitesi Örneği
Esra Nur TUĞAN

Latin Amerika Ülkelerinde Kamucu Politikaların Uygulanması (1998-2015)
Burak GÖÇMEN

Yönetsel Aklın Dönüşümü: İdeal İyi'den Teknik ve Pragmatik İyi'ye Yönetsel Bir Arayış
Necmi KAVUŞTURAN

Doç. Dr. Selim Çapar ile Mülki İdare ve İdare Tarihi Araştırmaları Üzerine Söyleşi
Kaan AKMAN

"Ali Dinçer 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri" Etkinlik Raporu (18-19 Nisan 2026, Ankara)
Nuray ERTÜRK KESKİN

Demokrasinin Lojistiği: Ontario Seçimlerine İçeriden Bakmak
Hilal Kara

Bir Öğrencisinin Gözünden Nermin Abadan-Unat: Bir Cumhuriyet Aydınına Veda
Hasan YÖNTEN

Kamu Yönetimi Derneği

Publicus – Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi

Publicus – Journal of Public Administration Research

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın | **Publication Type**: Periodical
E-ISSN: 3023-8463
Yayın Tarihi / Publication Date: 30.06.2026
Yıl: 2026 / **Sayı:** 5 – **Year:** 2026 / **Issue:** 5

Yazışma Adresi / Correspondence Address:
Balgat Mah. Ceyhun Atıf Kansu Cad. No. 36/6 Çankaya/Ankara

İletişim / Contact: publicus@kamuyonetimi.org.tr

İnternet sitesi / Website: publicus.kamuyonetimi.org.tr

Sosyal medya hesapları / Social media accounts:
X/Twitter: @Publicus_2024 | LinkedIn: Publicus Journal

Publicus, bir kamu yönetimi dergisidir. Publicus, Kamu Yönetimi Derneği'nin resmi yayın organıdır. Her yıl Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki defa çevrimiçi yayımlanan açık erişimli ulusal bilimsel hakemli bir dergidir. Türkçe ve İngilizce dillerinde yayın yapar. Publicus DOAJ'da (Directory of Open Access Journals) taranmaktadır.

Publicus is a journal of public administration. Publicus is the official publication of the Public Administration Association. Published online, openly accessible and semi-annually, in June and December, it is a national scholarly peer-reviewed scientific journal. It publishes Turkish and English articles. Publicus is indexed in DOAJ (Directory of Open Access Journals).

Dergide yayımlanan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Publicus'ta yayımlanan çalışmalar CC BY-NC-ND 4.0 ile lisanslanmaktadır.

Papers published by Publicus are licensed under CC BY-NC-ND 4.0.

Publicus

Kamu Yönetimi Derneği Adına İmtiyaz Sahibi /
Owner on behalf of the Public Administration Association

Nuray Ertürk Keskin (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

*

Editör / Editor

Fatma Eda Çelik (EPHE - Université PSL)

Editör Yardımcıları / Associate Editors

Recep Aydın
Hitit Üniversitesi

Şeyma Eşki Çaylak
Muş Alparslan Üniversitesi

*

Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Kubilay Tuğlu (Ankara Üniversitesi, Polis Akademisi)

*

Yayın Kurulu / Editorial Board

Aslı Yılmaz Uçar
Leiden University

İmren Pınar Dülgar
Gümüşhane Üniversitesi

Ezgi Seçkiner Bingöl
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Levent Demirelli
Beykent Üniversitesi

Fulya Akyıldız
Uşak Üniversitesi

Pınar Sarıgöl Gürkan
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Hilal Kara
Queen's University

Turgay Gülpınar
Dokuz Eylül Üniversitesi

Hülya Özçağlar Eroğlu
Karabük Üniversitesi

*

Türkçe Dil Editörü / Turkish Language Editor

Şeyma Eşki Çaylak
Muş Alparslan Üniversitesi

Turgay Gülpınar
Dokuz Eylül Üniversitesi

*

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Hilal Kara
Queen's University

Pınar Sarıgöl Gürkan
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

*

Sayfa Düzeni ve Tasarım / Layout and Design

Tülay Demir Şimşek
Artvin Çoruh Üniversitesi

Kubilay Tuğlu
Ankara Üniversitesi,
Polis Akademisi

Danışma Kurulu / Advisory Board

(Alfabetik Sıra / Alphabetical Order)

Prof. Dr. Ahmet Alpay Dikmen
Dünya Barış Üniversitesi
Ufuk Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Barbak
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Prof. Dr. Alasdair Roberts
University of Maassachusett Amherts

Doç. Dr. Aslı Yönten Balaban
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Barış Gençer Baykan
Yeditepe Üniversitesi

Prof. Dr. Barış Övgün
Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Beste İşleyen
University of Amsterdam

Prof. Dr. Can Umut Çiner
Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Cemil Yıldızcan
Galatasaray Üniversitesi

Prof. Dr. Cengiz Ekiz
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Çağatay Edgücan Şahin
Ordu Üniversitesi

Doç. Dr. Diğdem Soyaltin Colella
University of Aberdeen

Doç. Dr. Esmeray Alacadağlı
Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Gökhan Orhan
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. B. Guy Peters
University of Pittsburgh

Prof. Dr. Hacer Tuğba Eroğlu
Selçuk Üniversitesi

Dr. Hakan Akın
İstinye Üniversitesi

Prof. Dr. Koray Karasu
Ankara Üniversitesi

Dr. Leonidas Karakatsanis
University of Macedonia

Dr. Öğr. Üyesi Lutfi Yalçın
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Meral Sağır Öztoprak
Yeditepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mete Yıldız
Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Kemal Bayırbağ
Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Koç
Toronto Metropolitan University

Prof. Dr. Naci Karkin
Pamukkale Üniversitesi
United Nations University

Dr. Nikos Moudouros
University of Cyprus

Doç. Dr. Nilay Yavuz
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nur Şat
Hitit Üniversitesi

Doç. Dr. Ozan Zengin
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Patricia Shields
Texas State University

Prof. Dr. Rıdvan Akın
Galatasaray Üniversitesi

Doç. Dr. Sevinç Soyocak
Hitit Üniversitesi

Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu Özuğurlu
Ankara Üniversitesi (E.)

Doç. Dr. Stella Ladi
Panteion University
Queen Mary University of London

Prof. Dr. Uğur Ömürgönülşen
Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur Sadioğlu
Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Yasemin Mamur Işıkçı
Giresun Üniversitesi

Prof. Dr. Yılmaz Üstüner
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (E.)

İçindekiler / Table of Contents

İçindekiler / Table of Contents iv

Amaç ve Kapsam vii

Purpose and Scope x

Editörden xiii

Editorial xxii

Görüş Makalesi / Comment Article
Yerel Katılımda Engelleri Aşmak: Ciddi Masa Oyunu Deneyimi
Overcoming Barriers to Local Participation: Serious Board Game Experience
Gözde ATALAY 1

Araştırma Makalesi / Research Article
Lunapark ve Benzeri Yerlerde Kamusal Denetim ve Kontroller: Mevzuat Açısından Bir İnceleme
Public Oversight and Inspections in Amusement Parks and Similar Venues: A Legal Analysis
Özlem TEMİZEL 28

Araştırma Makalesi / Research Article
Kentsel Yönetişimde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının (2016-2020 ve 2021-2025) Karşılaştırmalı Analizi
Institutionalisation Of Gender Mainstreaming In Urban Governance: A Comparative Analysis Of Barcelona's Gender Justice Plans (2016–2020 and 2021-2025)
Beyza GÜNGÖR 58

Araştırma Makalesi / Research Article
Arazi Düzenlemeleri ve Afet Yönetim Planlarının Entegrasyonu: Kamusal Kaynak Optimizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme
Land Readjustment and Disaster Management Planning Integration: An Assessment on Public Resource Optimization
Cevdet KILIÇ, Oytun MEÇİK 116

Araştırma Makalesi / Research Article
Yeni Kamu İşletmeciliği Paradigmasının Politika Belgelerine Yansıması: 7552 Sayılı İklim Kanunu Üzerine Bir Analiz
Reflections of the New Public Management Paradigm in Policy Documents: An Analysis of the Climate Law No. 7552
Fatih TOLGA 161

Araştırma Makalesi / Research Article
Türkiye'de Adalet Bakanı Profili Üzerine Bir Araştırma (1920-2026)
A Study on the Profile of Justice Ministers in Türkiye (1920-2026)
Çağrı ÇOLAK 208

Araştırma Makalesi / Reseach Article
Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Lisansüstü Tezler Bağlamında İncelenmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği
Examining Public Administration Education in Türkiye through Graduate Theses: A Case Study of Hacettepe University
Esra Nur TUĞAN 255

Derleme Makale / Review Article
Latin Amerika Ülkelerinde Kamucu Politikaların Uygulanması (1998-2015)
The Implementation of Public Oriented Policies in Latin American Countries (1998-2015)
Burak GÖÇMEN 288

Derleme Makale / Review Article
Yönetsel Aklın Dönüşümü: İdeal İyi'den Teknik ve Pragmatik İyi'ye Yönetsel Bir Arayış
The Transformation of Administrative Reason: An Administrative Search From The Ideal Good to the Technical and Pragmatic Good
Necmi KAVUŞTURAN 328

Söyleşi / Interview
Doç. Dr. Selim Çapar ile Mülki İdare ve İdare Tarihi Araştırmaları Üzerine Söyleşi
Interview with Assoc. Prof. Dr. Selim ÇAPAR about Territorial Administration and Research in Administrative History
Kaan AKMAN 362

Etkinlik Raporu / Event Report
"Ali Dinçer 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri" Etkinlik Raporu (18-19 Nisan 2026, Ankara)
"Event Report on the "Ali Dincer 1'st Social Democratic Local Government Days" (18-19 April 2026, Ankara)
Nuray ERTÜRK KESKİN 381

Etkinlik Raporu / Event Report
Demokrasinin Lojistiği: Ontario Seçimlerine İçeriden Bakmak
The Logistics of Democracy: An Inside Look at the Ontario Elections
Hilal KARA..... 400

Vefat / Obituary
Bir Öğrencisinin Gözünden Nermin Abadan-Unat: Bir Cumhuriyet Aydınına Veda
Nermin Abadan-Unat through the Eyes of her Student: Farewell to a Republican Intellectual
Hasan YÖNTEN 412

Başvuru, Değerlendirme, Yayın İlke ve Süreçleri..... 425

Manuscript Submission Guideline..... 428

Amaç ve Kapsam

Publicus – Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi / Publicus – Journal of Public Administration Research, Kamu Yönetimi Derneği'nin yayın organıdır. Kamu yönetimi alanına dair özgün araştırma sorularını ele alan bir kamu yönetimi dergisidir. Türkçe ve İngilizce dillerinde yayın yapan, ulusal hakemli bilimsel bir dergidir. Açık erişim ilkelerini esas alarak çevrim-içi olarak Haziran-Aralık periyodunda yılda iki kez yayımlanır.

Publicus sözcüğü Antik Roma'da, kendi rızalarıyla bir araya gelmiş Roma halkının, yani *populus*'un, yurttaşlık bağıyla kurduğu yasal, siyasal ve yönetsel birliği ve bu birliğe ait olmayı ifade eder. Cicero, kendi kendini yöneten bu topluma *res publica* adını vermiştir. *Res publica* sözcüğü hem devleti hem de cumhuriyeti ifade etmek için kullanıla gelmiştir. Fransızca ve İngilizce dillerine *public* sözcüğüyle giren kavram, bu dillerde kamu yönetimi alan yazınının adını, *public administration*'ı oluşturacaktır.

Türkçe alanyazın adlandırmasında öne çıkan *kamu* ve *âmme* sözcükleri de aynı şekilde, biri Türkçe, diğeri Arapça olmak üzere, devletleşme sürecinde belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelmiş bütün toplumu ifade eder. Kamu'nun kökeni olan *kamug* topluluğun bütünü anlamındadır; âmme sözcüğü de *umum*'dan gelmektedir.

Publicus sözcüğü, bize, etimolojik ve tarihsel olarak yönetimin halka ait, topluma ait, umuma ait bir edim ve örgütlenme olduğunu hatırlatır. İktidarın genelleşip gayrişahsileştiği demokrasi ve cumhuriyetler çağında, antik dünyadan alınıp genel kamu hukukunun ve idaresinin adı haline gelmesi de bunu gösterir. Yönetim, kamu'nun yönetimidir. Kamu'suz bir yönetim düşünülemez.

Dergimiz, kendisine *Publicus* ismini seçerken, yönetsel alanda inceleme konularının merkezine insanın ve toplumun alınması gerektiği düşüncesiyle hareket etti. Amacımız, odağına insanı ve toplumu alan bir kamu yönetimini görünür kılmaktır.

***

Kamu yönetiminin, içsel unsurlarını oluşturan örgütsel yapısı, işleyişi ve uygulayıcıları da toplumsal olanla birlikte oluşur ve onunla birlikte düşünülmelidir. Kurumsallaşma, toprak üzerinde örgütlenme, merkezileşme, personel sistemi gibi olguların her biri, ele alındıkları toplumların birer ürünüdür; o toplumlara içkin oluşumlar olarak incelenmelidir. Örneğin, kamu etiğinin içerik ve sınırlarını belirleyen, sadece bir meslek etiği çerçevesinde yönetim alanında uyulması gereken kurallar değil; aynı zamanda toplumsal değerlerdir. Kamu etiği alanındaki bir araştırmanın bu bütünlükte olması beklenir.

Buna paralel olarak, kamu yönetiminin sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olduğu göz önünde bulundurulmalı; yönetim süreçleri ve yönetsel değişim görüş alanında olmalıdır. *Publicus*, bu bağlamda, yönetim tarihini ele alan çalışmalar ile güncel kamu yönetimini tarihsel perspektif veya değişim süreci içinde inceleyen araştırmaları eşit oranda önemser.

Kamu yönetimi, toplumsal ilişkilere içkin olmakla kalmaz; ilke ve süreçleriyle toplumun bütün kesimlerinin bireysel ve kolektif yaşamı üzerinde etki yaratır. Hızla değişmekte olan dünyamızda toplumsal ihtiyaçlar artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu ihtiyaçlara nasıl bir bakış açısıyla yaklaşılacağı, nasıl düzenleme ve örgütlenmelerle cevap üretileceği ve bunların, nasıl öngörülebilir ve öngörülemeyen uygulama ve sonuçlar doğuracağı kamu yönetiminin konusudur. *Publicus*, araştırmacıları, kamu yönetiminin karşı karşıya olduğu güncel değişim, sorun ve olanakları görüş alanı içine almaya davet eder. Kamu hizmeti kavramının, yönetiminin ve finansmanının yeniden düşünülmesini önemser. Bu kapsamda, hizmet alanı yönetimleri, kamu işletmelerinin yönetimi, kapasite geliştirme gibi konular başta olmak üzere, kamu politikalarının incelenmesi ve geliştirilmesine olanak verecek yayınlara öncelik verir. Uygulayıcıların deneyim ve görüşlerine sayılarında yer açar.

Hızlı değişime paralel olarak, kamu yönetiminin geleceği de araştırma sorularına temel oluşturmaktadır. Bu noktada, *Publicus*, iki konuya eşit önem atfeder: Teknolojik gelişmelerin önümüze çıkardığı dijitalleşme, yapay zekâ, uzaktan çalışma gibi konuların kamu yönetimi alanındaki izdüşümünü inceleyen çalışmalara sayfalarını açtığı oranda, gelecek kuşakların yaşamlarında bugünden yarına kamu yönetiminin nasıl etkide bulunduğunu ve bulunabileceğini görünür kılacak araştırmalara da yer vermeyi önemser. Göç hareketleri ve demografik değişim, insani krizler, çocukların korunması, yaşlanma, güvenilir gıdaya erişim gibi çalışma alanları bu bağlamda önceliklidir.

Publicus, kamu yönetimi alanyazınının toplumsal eşitsizlikleri incelemesine de duyarlıdır. Kamu yönetiminin bu eşitsizliklerin ortaya çıkmasında rolü olabileceği gibi, kamu yönetimi, sorun alanlarının tespiti ve çözümlerin üretilmesiyle yaşam kalitesinin yükseltilmesinde de önemli bir rol oynayabilir. Sosyal politika ve kamu hizmetleri çalışma alanları bu bağlamda öne çıkar. Toplumsal cinsiyet ve kamu yönetiminin yeni ortaya çıkan bağlamlarını keşfetmek için de hızla büyüyen bir çalışma alanı oluşmaktadır. *Publicus*, örnekleri verilen bu gibi alanlardaki çalışmaları sayfalarına taşımayı önemser.

Doğa ve sosyal bilimler alanında öne çıkan akımlar, insanı biyoçeşitliliğin oluşturduğu bir doğanın parçası olarak kabul etmekte; insanın yeniden üretiminin

doğanın yeniden üretimi ile koşut olduğunu savunmaktadır. Kamu yönetimi, yönetim süreçleri ve alınan kararlarla hem bu yeniden üretim sürecini hem de bu sürecin biçimlendiği kamusallığı belirlemektedir. *Publicus*, kamu yönetimi ve doğanın ilişkisini sorunsallaştıran, doğayla uyumu gözeten bir kamu yönetiminin olanaklarını arayan, doğanın parçası olan diğer bütün canlıları yönetimin konusu haline getiren çalışmaları önemser.

***

Kamu yönetimi alanında, dünyada ve ülkemizde hem bilimsel ve akademik hem de pratiğe dayalı bir bilgi birikimi mevcuttur. *Publicus*'un amacı, bu birikimi yeni araştırma yöntem, konu ve sorularıyla derinleştirmek ve genişletmektir. Dergimiz, farklı soyutlama düzeylerindeki kuramsal katkılara ve yeni tartışmalara, bu araştırmalar aracılığıyla ulaşılabileceğini düşünmektedir.

Kamu yönetimi zaman bağımlı bir oluşum ve değişim içindedir. *Publicus*, bu nedenle, kamu yönetiminin hem tarihteki hem günümüzdeki örneklerinin incelenmesinde tarihsel yaklaşımı önemser. Kamu yönetimini, dün-bugün-yarın bütünlüğünde görmeye özel önem verir.

Kamu yönetimi uygulama ve araştırma evreni, yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası ve küresel boyutlarıyla çok ölçeklidir. Bu çok ölçeklilik içinde hem çeşitlilikler hem de genellenebilir eğilimler mevcuttur. Bu bakımdan, *Publicus*, tekil örneklerin daha derinlikli bir biçimde incelenmesi, farklılaşan örneklerin görünür kılınması, uluslararası örgütlenmelerin araştırma konusu yapılması, tekil örnekler ile bölgesel ve küresel ölçekteki eğilimlerin birlikte ele alınması amacıyla karşılaştırmalı incelemeleri teşvik eder. Türkiye, öncelikli çalışma alanı olmakla birlikte, diğer ülke deneyimleri, yönetimin küresel ölçekte örgütlenmesi ve uluslararası örgütler de görüş alanı içindedir. *Publicus*, tekil ve çoğul incelemelerin her birinde karşılaştırmalı yöntemi önemser.

İnceleme konularının çok boyutluluğu, günümüzde araştırmacıları, doğa ve sosyal bilimler alanındaki yöntemsel ve kuramsal birikimden eş zamanlı faydalanmaya yöneltmektedir. *Publicus* da bu ihtiyacı görerek, temel sorunsalı kamu yönetimi olan interdisipliner ve transdisipliner bütün çalışmalara dergi sayfalarında yer verir. Güncel ve çeşitli kaynak kullanımını teşvik eder.

Publicus, kuramsal, tarihsel ve karşılaştırmalı bir perspektifle yürütülecek araştırmalara sayfalarında yer vermeyi hedefler. Bu nedenle hem disiplin hem de uygulama alanında yeni ve derinlikli bakış açısı, çalışma, karar ve uygulamaların ortaya çıkmasına katkı sağlayacak bilimsel yayınları ilgilileriyle buluşturmaya çalışır.

Purpose and Scope

Publicus – Journal of Public Administration Research is a publication by the Public Administration Association. *Publicus* is a journal dedicated to addressing original research questions in the field of public administration. It is a scholarly peer-reviewed scientific journal that publishes Turkish and English articles online and openly accessible semi-annually, in June and December.

The word *publicus* in Ancient Rome referred to the legal, political, and administrative unity formed by the Roman people, or *populus*, who came together voluntarily and were bound by citizenship. Cicero named this self-governing community *res publica*. The term *res publica* has been used to denote both the state and the republic in Ancient Rome. The concept entered French and English as *public*, then forming the term *public administration*.

In the Turkish literature, the prominent terms *kamu* and *âmme* (the former is Turkish, the latter is Arabic) similarly refer to the whole society that has come together to pursue certain rules in the process of state formation. The root of *kamu* is *kamug*, meaning the whole community; the term *âmme* also derives from *umum* (the general).

The word *publicus* reminds us, etymologically and historically, that governance is an act and an organization belonging to the people, society, and the public. *Publicus* signifies historical connections between ancient forms of self-governance and impersonalized, and generalized form of power in contemporary democracies. Since the term administration briefly refers to the governance of the public, we cannot imagine governance without the public.

In choosing the name *Publicus*, our journal was inspired by the idea of understanding, explaining, and analyzing administrative phenomena within social relations.

***

The organizational structure, administrative activities, and practitioners which are integral to public administration develop in conjunction with societal factors, making them inseparable. Each phenomenon, such as institutionalization, territorial organization, centralization, and personnel systems, is a product of the societies in which they are examined and should be studied as inherent formations of those societies. For instance, the content and boundaries of public ethics are the products of societal values and rules to be followed in the administrative field within the framework of professional ethics, calling public ethics scholars to adopt a holistic perspective.

Similarly, it should be recognized that public administration as well as administrative processes are in a continuous state of change. *Publicus* prioritizes studies that address the history of public administration and those that examine contemporary public administration from a historical perspective.

Public administration not only is embedded in social relations but also impacts the individual and collective beings. In a rapidly changing world, our societal needs are diversifying. How to approach these needs, the content and the scale of regulations and organizations that emerged in turn, and how they will lead to (un)foreseeable implementations and products are primary concerns of public administration. *Publicus* invites researchers to develop a collective understanding of contemporary changes, issues, and opportunities faced by public administration. The journal gives priority to publications that have examined public policies, including but not limited to, the administration of public services, and capacity building. The journal also aims to include publications focusing on lived experiences and perspectives of public practitioners.

With respective to the dramatic changes in contemporary times, how the future of public administration will look like would be led to new questions. *Publicus* places equal importance on two topics: studies examining the implications of technological advancements such as digitalization, artificial intelligence, and remote work in the field of public administration, and featuring research that makes visible how public administration might impact the lives of future generations from today to tomorrow. Areas of study prioritized in this context include human mobility and demographic changes, humanitarian crises, environment and global warming, child protection, aging, and food security.

Publicus is sensitive to the examination of societal inequalities in the field of public administration. While public administration may play a critical role in the emergence of these inequalities, it has a significant role in identifying problem areas and producing solutions to alleviate such inequalities. Social policy and public services as well as contextualizing gender in public administration are growing research areas, which *Publicus* would be interested in.

Emerging research trends in natural and social sciences recognize humans from a wholistic perspective, perceiving humans as products of its natural, ecological and physical conditions that enable them to socially reproduce. Public administration determines how social reproduction is possible, and public and private spheres are constituted. *Publicus* seeks papers that problematize the relationship between public

administration and its environment. We seek papers focusing on public administration from ecological perspectives.

***

Publicus seeks papers engaged theoretical, historical, and comparative perspectives.

The field of public administration blends theoretical knowledge with practice-based knowledge that are produced at both global and local scales. *Publicus* aims to deepen and expand this blended knowledge through exploring new research methods, topics, and questions.

Public administration is a time-dependent formation and subject to change. *Publicus* values a historical approach in examining public administration. It places special emphasis on viewing public administration within the continuum of past-present-future.

The field public administration practice and research is multi-scaled, encompassing local, regional, national, international, and global dimensions. Within this multi-scaled context, there exist both diversified and generalizable trends. Hence, *Publicus* encourages comparative studies and methods examining case studies, international organizations, and addressing regional and global trends. Even though Türkiye is a primary area of study, we would like to include papers focusing on other countries, and international organizations in the field of public administration.

The multidimensionality of study areas today directs researchers – either in social sciences or natural sciences – to engage methodological and theoretical knowledge. *Publicus* seeks interdisciplinary and transdisciplinary papers that will contribute to the emergence of new and in-depth perspectives, studies, decisions, and implementations in both the discipline and the field of practice of public administration. *Publicus* intendes to diversify the types of academic texts such as research and review articles, book critics, comments, interviews, reports, round tables, letters to the editor, and etc., in order to expand the formats for providing a broader discussion environment.

Editörden

Geçmişi dönemlere ayırarak incelemek hem çok sık başvurulan hem de çokça eleştirilen bir yöntem. İnsanlar yaşarken farklı uğraklardan geçtiklerini düşünürler mi, gelip geçmekte olan zamana anlam atfederler mi, yoksa zaman bu gibi öznelliklerden bağımsız olarak mı akıp gider? Tarihi dönemlere ayırmak yaşarken değil de, sadece *ex post facto* yapılan ve araştırmacılara özgü bir düşünsel eylem midir? Bu sorular hem dönemleri hem de dönemlere atfedilen anlamları belirler. Bununla birlikte, ve bizim için daha önemlisi, güncel soru ve tartışmalarımızın ne kadar bu dönemleme uğraş ve tartışmasından ayrı olduğu. Dönemlemenin sadece geçmişe ve tarih çalışmalarına özgü bir düşünsel eylem olduğunu söylemek çok zor. İnsanın anlam arayışının sınırlarının uçsuz bucaksız olduğu ve yaşadığı döneme ilişkin de bitimsiz sorular içerdiği bir gerçek.

Son yıllarda bizi sürekli meşgul eden sorular var: Nasıl bir çağda yaşıyoruz? Artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı yeni bir dönem mi açılıyor? Bu büyük dönüşüm çağının sonunda insanoğlunu neler bekliyor?

Aslında bu sorgulamanın kendisinin geçmişe olduğu kadar, bugüne özgü olduğunu düşünmek de naiflik. 80 ve 90'lar dünyası "tarihin sonu" olarak adlandırıldığında da, benzer şekilde köklü bir değişim yaşandığı düşünülüyordu. Değişim o kadar köklü görülüyordu ki, zamanı bile durduracak güçte olduğuna atıfla böyle bir metafor kullanılabiliyordu. 2000'lerde "değişmeyen tek şey değişimin kendisidir" deniyor; "katı olan her şeyin buharlaştığı" bir dönem resmediliyordu. Görülüyor ki, insanoğlu sürekli olarak yaşadığı zamanı dönemlendiriyor ve onu anlamlardırmaya çalışıyor. Dahası çoğu zaman onu biricik görme eğilimi içinde oluyor.

İster geçmişte ister bugün olsun, zamanı bu şekilde sürekli farklı dönemlere ayırma eğilimimiz sıradanlaştığı oranda, bu dönemlerin

içeriğini acaba nasıl dolduruyoruz sorusundan uzaklaşıyoruz. Çağlara adını bizim verdiğimizi unutuyoruz. Yeniden mesafelenmemiz gerekiyor. Belli bir mesafeden baktığımızda ise, o dönem için neyi öne çıkardığımızın veya neyi geride tuttuğumuzun, yani neyi bütünden soyutlayıp öne çıkaracağımızın önemli olduğunu anlıyoruz. Dönemlemenin ve dönemlere atfedilen anlamın aslında bakış açımızın ürünü olduğunu görmeye başlıyoruz.

İçinden geçmekte olduğumuz ve hiçbir döneme asla benzemediğini iddia ettiğimiz bugün için, aslında biz, özel olarak neyi öne çıkarmayı ve neyi geride tutmayı tercih ediyoruz? Bir çok dönemde olduğu gibi bugün de, teknolojik gelişmeler başı çekiyor. Ancak bu sefer diğer dönemlerden farklı olarak, sadece bir dönemin değil insan'ın bile ötesine geçilecek yeni bir çağın kapısını aralayacak teknolojik gelişmeler öne çıkıyor. Üretken yapay zeka, robotik teknolojileri vb. salt verimlilik iştahının değil, yeni bir dünyanın da kapılarını aralıyor. Post-modern'in yerini post-androposen bir döneme bırakacağı iddia ediliyor. İnsana, onun oluşturduğu kamu'ya dair bildiğimiz ne varsa alt üst olduğu ve olacağı iddia edilen yeni bir dönem. Faillerin ve failliklerin değiştiği bir dönemde, elbette eski bilgi üretim ve aktarım yöntemleri de sarsılıyor ve sorgulanıyor. Peter Fleming'in *Karanlık Akademi – Üniversiteler Nasıl Ölür?* kitabı (2025) her gün daha fazla döneme damgasını vuruyor.

Bu dönem tablosu koşulsuz, sorgusuz sualsiz karşımıza çıkan ve içinde yaşarken bizi kuşatan bir tablo gibi duruyor. Her dönemin hegemonik algısında olduğu gibi, neyin öne çıkacağı ve neyin geride tutulacağı tektipleşiyor. Buna paralel, dönem soyutlaması ve onu soyutlama biçimimiz de tektipleşiyor.

Ancak her gün yeni bir haberde, alınan yeni bir kararda, yapılan yeni bir düzenlemede, atılan yeni bir imzada, açılan yeni bir davada, devam eden bir kamu politikasında, bu tektipleşen dünyanın da kendi çelişkilerini ürettiğini görüyoruz. Ve bu gerçekliğin teknolojik

gelişmelere indirgenebileceğine dair görüş flulaşıyor. Kitap sayfalarında karşımıza çıkan şu soru ve tespitler, sadece kağıt üzerinde karşımıza çıkmakla kalmıyor, kendi hayatlarımıza değiyor. Yuval Noah Harari'nin *21. Yüzyıl için 21 Ders* kitabında (2018) "Bir gün atlar gibi insanlara da ihtiyaç kalmadığında ne olacak?", diye sorduğunda kanımız donuyor. Cezayir'de Fransız sömürgeciliğinin zorunlu iskân politikalarının izini süren Bourdieu ve Sayad'ın (1964) "[Geleceği öngörmekten alıkoyan] zorunlu öngörüsüzlük hali, kaderci bir teslimiyete mahkum eden, geleceğe dair mutlak bir inançsızlığın ifadesidir." sözlerini okuduğumuz zaman, sadece o yüzyılı değil, bu yüzyılı da okuyormuşuz gibi hissediyoruz.[1]

Bu nedenle, farklılığı ve özgünlüğü kadar, bugünü ve geleceği uzun insanlık tarihinin bir parçası olarak görerek, tüm bu çelişkileri, çatışma başlıkları, sınırları ve olanakları içinde açıklamamızı ve öngörmemizi sağlayacak yeni soyutlamalara ihtiyacımız var. Bunu bir sohbet robutuna yazdığımız komut dizisi ile yapamayız. Hiçbir üretken yapay zeka teknolojisi bizim adını koymadığımız bir durumu tespit edecek, sorunu soracak ve çözümü bulacak değil. Dahası hiçbir durumda sorunlarımızı bizim adımıza dert edinecek değil. Onlar bizim somut dünyamızın somut durum ve sorunları. Bir yapay zeka teknolojisine faillik (*agency*) verdiğimiz durumda dahi, ürettiği bilgi bizim somut dünyamıza etki ediyor. Savaş teknolojisi, sağlık sistemi vb. alanlardaki ilk uygulamalar da bunu gösteriyor. O nedenle, yüzümüzü bu somut gerçekliğe dönmeli, sorularımızı bu somut gerçeklikten çıkarmalı ve somut gerçeklikten uzaklaşmanın yaratacağı "hakikat-sonrası" (*post-truth*) algı karşısında sorgulayıcı olmalıyız. Bilimsel bilgi üretiminin yeni biçimlerine olanak tanıyacak da bu soyutlamalar olacaktır.

[1] Orijinali için bkz. "L'imprévoyance forcée est l'expression d'une défiance totale en l'avenir qui condamne à l'abandon fataliste." (Bourdieu ve Sayad, 1964, s.19).

***

Publicus, bu yeni sayısında da, bu minvalde yeni alanlarda özgün araştırma soruları soran ve cevaplar arayan makalelere yer veriyor. Bizleri bir görüş makalesi, altı araştırma makalesi, iki derleme makale, iki etkinlik raporu, bir söyleşi ve bir vefât yazısı ile buluşturuyor. Derginin son makalesi olmasına rağmen, burada ilk olarak ele almak istediğimiz yazı, Hasan Yönten'in değerli hocamız Nermin Abadan-Unat anısına yazdığı vefât yazısı. Bu yazı vesilesiyle biz de öncelikle uzun yıllara yayılan araştırma ve eğitim çalışmalarıyla sosyal bilimlerin farklı alanlarına damga vurmuş; daha da önemlisi birçok akademisyene el vermiş hocamızı anmak istiyoruz. Nermin Hoca, siyaset bilimi, sosyoloji, hukuk, siyasal iletişim, kamu yönetimi gibi pek çok alanda üretim yapmış; dersler vermiş; hocalar yetiştirmiş bir isim. Ancak bizim açımızdan en önemlisi, sosyal bilimlerin toplumun gerçek sorun alanlarına yoğunlaşması gerektiğini bizlere göstermiş olması. Toplumsal cinsiyet çalışmaları, göç, siyasal davranış ve iletişim gibi alanlardaki öncü çalışmaları ve bu alanların kurucu isimlerinden olması bunun en açık göstergesi.

Publicus, bu sayıda kamu yönetiminin farklı alanlarında ortaya çıkan sorunların yenilikçi araçlarla aşılma ihtimalini konu alan bir çalışmaya yer veriyor. Gözde Atalay'ın "Yerel Katılımda Engelleri Aşmak: Ciddi Masa Oyunu Deneyimi" görüş makalesi, hem bir politika aracı hem de bir araştırma aracı olan City Making 101 adlı ciddi masa oyununu ele alıyor. Bu oyun deneyimiyle, yeşil kamusal alan senaryosu üzerinden yerel katılımda karşımıza çıkan psiko-sosyal engellerin incelenmesi, tartışılması ve farklı pratiklerin oluşturulmasının imkanlarını arıyor.

Güncel kamu yönetimi uygulamalarının yarattığı ama gölgede kalmış bir çok konu, vaka ve kamu politikası var. Özlem Temizel, "Lunapark ve Benzeri Yerlerde Kamusal Denetim ve Kontroller: Mevzuat Açısından Bir İnceleme" başlıklı araştırma makalesinde bir kamu hizmeti alanı olan lunapark ve benzeri eğlence mekanlarının denetim

ve kontrolünü gündeme getiriyor. Son on beş yıl içindeki kazalardan yola çıkarak belediyeler başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının denetim ve kontrolünde olan bu alanlarda can güvenliği ve esenliğin sağlanmasının önündeki mevzuat eksiklik ve yetersizliğini ortaya koyuyor. Nuray E. Keskin'in "Ali Dinçer 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri (18-19 Nisan 2026), Ankara" etkinlik raporu da, sosyal demokrat yerel yönetim deneyimleri üzerinden, örnek ve öncü çalışmaları dergi sayfalarımıza taşıyarak yerel yönetim pratikleri üzerine düşünmemize imkan sunuyor.

Dünyada ve Türkiye'de ortak bir çok önemli sorun alanı var. Bu ortaklaşmayı görünür kılmak karşılaştırmalı çalışma birikimini ve elde edilen birikimin deneyime dönüşmesini sağlayabilir. Cevdet Kılıç ve Oytun Meçik'in "Arazi Düzenlemeleri ve Afet Yönetim Planlarının Entegrasyonu: Kamusal Kaynak Optimizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme" araştırma makaleleri, ABD'deki 1994 Northridge Depremi ve Tayvan'daki 1999 Chi-Chi Depremi örneklerinden yola çıkıyor; Türkiye ve Japonya örneklerini hukuki altyapı ve planlama sistemleri üzerinden karşılaştırıyor. Afet öncesi riskleri azaltan afet planlarıyla entegre edilmiş arazi düzenlemeleri ve bütünleşik planlama uygulamaları ile, hem can ve mal güvenliğinin hem de dirençli yerleşimlerin oluşturularak kamu kaynaklarının sürdürülebilir ve etkin yönetiminin sağlanmasının olanaklarını tartışıyor. Fatih Tolga "Yeni Kamu İşletmeciliği Paradigmasının Politika Belgelerine Yansıması: 7552 Sayılı İklim Kanunu Üzerine Bir Analiz" başlıklı araştırma makalesinde ülke örnekleri üzerinden olmasa da, Türkiye'deki iklim politikasını geniş bir paradigmatik hatta ele almayı tercih ederek bu türe yaklaşan bir örnek sunuyor. Tolga, İklim Kanunu'nu Yeni Kamu İşletmeciliğinin önde gelen yazarlarından Chistopher Hood'un analitik çerçevesini çizdiği paradigmatik hat üzerinden ele alıyor ve bizlere Kanun'un bu hatta yakınsadığı noktaları gösteriyor.

Karşılaştırmalı çalışmalardan ayrı olarak, ülke örneklerine yoğunlaşan çalışmalar ayrı bir öneme sahip. Farklı ülkeler özelinde örnek vakaları gündeme getirme, derinlikli incelemeler yapma ve tartışmalar açma olanağı sunuyor. Beyza Güngör'ün "Kentsel Yönetişimde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının (2016-2020 ve 2021-2025) Karşılaştırmalı Analizi" başlıklı araştırma makalesi ve Burak Göçmen'in "Latin Amerika Ülkelerinde Kamucu Politikaların Uygulanması (1998-2015)" başlıklı derleme makalesi buna örnek. Güngör, Barselona; Göçmen Latin Amerika örneğine yoğunlaşarak uygulama pratiklerini mercek altına alıyor. Bu iki makaleye, Hilal Kara'nın "Demokrasinin Lojistiği: Ontario Seçimlerine İçeriden Bakmak" etkinlik makalesini de ekleyebiliriz. Kara, bizi kendisinin bizzat dahil olduğu bir seçim yönetim sürecine, 2025 Ontario eyalet seçimlerine götürüyor. Kanada'nın seçim sistemi ve lojistiğinin kapılarını bizler için aralarken, demokratik bir sürecin arkasındaki yönetsel yapıya ve kamu çalışanlarına ışık tutuyor.

Kamu personeli ve üst düzey yöneticilere ilişkin makalelere önceki sayılarında yer veren *Publicus*, bu sayısında da görev, yetki ve sorumluluklarıyla yasama, yürütme ve yargı organlarının bileşiminde önemli bir mevkide duran Adalet Bakanlarına yoğunlaşan bir makaleye yer veriyor. Çağrı Çolak'ın "Türkiye'de Adalet Bakanı Profili Üzerine" araştırma makalesi 1920'den 2026 yılına kadar görev almış 74 bakanı yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekli yönünden inceliyor.

Her bilgi üretim sürecinin gelişimi ancak kendine refleksif bir gözle bakmakla mümkün. Onun için literatürü ve disiplini eleştirel bir gözle ve öneriler sunarak ele alan makaleler çok değerli. Esra Nur Tuğan'ın "Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Lisansüstü Tezler Bağlamında İncelenmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği" başlıklı araştırma

makalesi, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü örneğinden yola çıkarak, 13 yıla yayılan lisansüstü tezlere odaklanıyor. Necmi Kavuşturan'ın "Yönetsel Aklın Dönüşümü: İdeal İyi'den Teknik ve Pragmatik İyi'ye Yönetsel Bir Arayış" başlıklı derleme makalesi ise, uzun erimli ve çok katmanlı bir literatür incelemesi ile "iyi insan olma/iyi yönetim ideali"nin teknik ve pragmatik iyi lehine nasıl geri çekildiğini gösteriyor. Bu durumun "insanın anlam arayışını[n] yönetim süreçlerinden dışlanmasından kaynaklan"dığını dile getirerek, yeni değer ve amaçlarla örülü yeni bir yönetim anlayışının mümkün olup olmadığını tartışıyor.

Üç sayıdır devam ettirdiğimiz uzmanlarla söyleşi serimizin bu sayıdaki konuğu ise, T.C. İçişleri Bakanlığı-Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) Başkanı, Türk İdari Araştırmalar Vakfı (TİAV) Genel Sekreteri Doç.Dr. Selim Çapar. Kaan Akman'ın gerçekleştirdiği söyleşi Çapar'ın uzun yıllara ve geniş bir alana yayılan deneyim ve birikimini bize ulaştırıyor. Mülki idare ve bakanlık deneyimlerini aktarmanın yanı sıra, Çapar ayrıca, bizlere uzmanlık deneyimi ile araştırmacı kimliğin nasıl birleştirilebileceğini ve ne gibi özgün kurumsallaşma deneyimlerine dönüşebileceğini gösteriyor.

***

Bu Editörden yazısında son olarak sizlerle *Publicus* açısından önemli iki haberi de paylaşmak istiyoruz. Publicus'un Crossref DOI (Digital Object Identifier) başvurusu kabul edildi. Bu kapsamda, Publicus'ta yayımlanan ve yayımlanacak bütün makalelere DOI ataması yapılacaktır. DOI, elektronik ortamdaki akademik makale, kitap ve verilerin benzersiz, kalıcı ve doğrudan tanımlanmasını sağlayan uluslararası bir sistemdir. URL'ler değişse dahi erişimin kesintisiz sürdürülmesini, atıfların doğru şekilde izlenmesini ve bilimsel çalışmaların görünürlüğünün ve güvenilirliğinin artırılmasını sağlar.

Publicus, DOAJ indeksi tarafından taranmaya başlandı. DOAJ (Directory of Open Access Journals), açık erişim yayıncılığının "altın standardı" olarak kabul edilen, DOAB, Crossref ve COPE gibi kuruluşlarla iş birliği yapan uluslararası bir indeks. DOAJ'a kabul edilmek; dergimizin akademik kalitesinin, hakemlik süreçlerinin ve yayın etiğine bağlılığının uluslararası düzeyde tanınması anlamına geliyor. Bu gelişme, *Publicus*'ta yayımlanan çalışmaların görünürlüğünü ve erişilebilirliğini önemli ölçüde artıracaktır. Makalelerimiz artık 45 ülkede, 36 farklı dilde faaliyet gösteren küresel açık erişim ekosisteminin bir parçasıdır. DOAJ'ın bağımsızlık ve açıklık ilkeleri sayesinde, dergimizde yayımlanan çalışmalar dünya genelindeki araştırmacılar tarafından ücretsiz ve engelsiz bir şekilde erişilebilir olacaktır. Bu başarıya katkı sunan geçmiş ve mevcut tüm yayın ekibimize, yazar ve hakemlerimize içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Editör

Fatma Eda Çelik

EPHE / Université PSL, Fransa-Paris

Kaynakça

Bourdieu, P. ve Sayad, A. (1964). *Le Déracinement – La Crise de l'Agriculture Traditionnelle en Algérie*. Les Éditions de Minuit.

Fleming, P. (2025). *Karanlık Akademi – Üniversiteler Nasıl Ölür?* Koç Üniversitesi Yayınları.

Harari, Y.N. (2018). *21. Yüzyıl İçin 21 Ders*. Kolektif Kitap.

Editorial

Examining the past by dividing it into periods is a methodology that is both frequently utilized and widely criticized. Do people perceive themselves as passing through distinct historical moments as they live them? Do they attribute meaning to the passing of time? Does time flow independently of such subjectivities? Is historical periodization an intellectual exercise peculiar to researchers, conducted strictly *ex post facto* rather than experienced concurrently? These questions delineate both the periods themselves and the meanings ascribed to them. Aside from this dimension, and more crucial for our purposes, the question is to what extent our current questions and debates are separate from this endeavor and discourse of periodization. It is difficult to argue that periodization is an intellectual act exclusive solely to the past and historical studies. Indeed, the scope of the human's search for meaning is boundless and entails endless inquiries regarding the very era in which one lives.

In recent years, certain questions have persistently occupied our minds: What kind of age are we living in? Is a new era dawning in which nothing will ever be the same again? What awaits humanity at the end of this age of great transformation?

In fact, it is naive to think that this inquiry itself is exclusive to the present day, as it is not confined to the past. When the world of the 1980s and 1990s was termed the "end of history," it was similarly believed that a radical shift was underway. The perceived change was seen as so profound that such a metaphor could be deployed, implying it possessed the power to halt time itself. In the 2000s, it was frequently stated that "the only constant is change itself," portraying an era where "all that is solid melts into air." Evidently, human beings continuously periodize its contemporary time and endeavors to give it meaning. Moreover, there is often a tendency to perceive one's own era as unique.

Whether in the past or the present, the more routinized our inclination to continuously divide time into distinct periods, the further we distance ourselves from the question of how exactly we construct the content of these periods. We forget that it is us who name these eras. We need to re-establish our critical distance. When viewed from a certain distance, however, we realize the significance of what we emphasize or marginalize for that period. That is, what we abstract from the whole and bring to the fore. We begin to see that periodization and the meaning ascribed to historical eras are, in fact, products of our own perspective.

For the present day, which we are currently living through and claiming to be utterly unlike any other era, what, in fact, are we choosing to specifically foreground and what are we choosing to marginalize? As in many previous eras, technological advancements are leading the way today. However, this time, distinct from other eras, technological developments are emerging that open the door to a new age that transcends not just a single period, but humanity itself. Generative artificial intelligence, robotic technologies, and the like are opening the gates not merely to an appetite for sheer productivity, but to a new world. It is argued that the post-modern will give way to a post-Anthropocene era. This is a new era in which everything we know about the human being and the public sphere they have constructed is, and will be, upended. In an era where agents and concepts of agency are shifting, traditional methods of knowledge production and transmission are naturally being shaken and interrogated as well. Peter Fleming's book (2025), *Dark Academia: How Universities Die*, leaves an increasingly profound mark on this era day by day.

This chronological landscape presents itself as an unconditional, unquestioned reality that encompasses us as we live within it. As is characteristic of the hegemonic perception of any given era, what is to be foregrounded and what is to be marginalized becomes

standardized. Parallel to this, the abstraction of the era, and the very manner in which we abstract it, undergoes a similar standardization.

However, with every new headline, every new decision made, every new regulation enacted, every new signature penned, every new lawsuit filed, and every ongoing public policy, we observe that this standardized world simultaneously generates its own contradictions. Consequently, the premise that this reality can be reduced merely to technological advancements grows increasingly blurred. The questions and insights encountered within the pages of books do not merely remain confined to paper; they resonate directly with our own lives. Our blood runs cold when Yuval Noah Harari (2018), in his *21 Lessons for the 21st Century*, asks: "What will happen when humans, like horses, are no longer needed?" Similarly, when we read Bourdieu and Sayad (1964) tracking the forced resettlement policies of French colonialism in Algeria where they note that "[this] state of forced short-sightedness [which prevents envisioning the future] is the expression of an absolute disbelief in the future, condemning one to a fatalistic resignation", we feel as though we are reading not just about that century, but about our very own.[2]

Therefore, by viewing the present and the future as integral components of the long expanse of human history, as much in their divergence and singularity, we require new abstractions that enable us to explain and anticipate all these contradictions within their specific nodes of conflict, limitations, and possibilities. We cannot achieve this through a sequence of prompts written for a chatbot. No generative artificial intelligence technology is capable of identifying a situation we have not defined, formulating the question, and devising the solution.

[2] See for the original version "L'imprévoyance forcée est l'expression d'une défiance totale en l'avenir qui condamne à l'abandon fataliste." (Bourdieu ve Sayad, 1964, s.19).

Furthermore, under no circumstances will it internalize or bear the burden of our problems on our behalf. These are concrete situations and problems belonging to our own concrete world. Even if we ascribe agency to an artificial intelligence technology, the knowledge it produces impacts our concrete world, as evidenced by initial applications in fields such as military technology and healthcare systems. Consequently, we must orient ourselves toward this concrete reality, derive our inquiries from it, and remain critical in the face of the "post-truth" perception that a departure from concrete reality would engender. It is precisely these abstractions that will facilitate new modalities of scientific knowledge production.

***

In this current issue, *Publicus* continues to feature articles that pose original research questions and seek answers within new domains along these lines. It presents one comment article, six research articles, two review articles, two event reports, an interview, and an obituary. Although it is the final piece in this issue of the journal, the text we wish to address first is the obituary written by Hasan Yönten in memory of our esteemed professor, Nermin Abadan-Unat. By virtue of this text, we would also like to primarily commemorate our professor, who left an indelible mark on various fields of social sciences through her research and educational endeavors spanning many decades and, more importantly, mentored and guided numerous academics. Professor Abadan-Unat was a figure who produced scholarship, taught courses, and trained future academics across a multitude of disciplines, including political science, sociology, law, political communication, and public administration. For us, however, her most significant legacy lies in demonstrating that social sciences must concentrate on the concrete, real-world problem areas of society. Her pioneering works in fields such as gender studies, migration, political behavior, and

communication, along with her status as one of the founding figures of these disciplines, stands as the clearest testament to this.

Publicus, in this issue, features a study concerning the potential to overcome emerging challenges in various domains of public administration through innovative tools. Gözde Atalay's comment article, titled "Overcoming Barriers to Local Participation: Serious Board Game Experience," examines City Making 101, a serious board game that serves as both a policy instrument and a research tool. Through this gaming experience, the study explores the possibilities of analyzing, discussing, and generating distinct practices regarding the psycho-social barriers encountered in local participation, particularly framed within a green public space scenario.

There are numerous contemporary public administration practices that generate issues, cases, and public policies that remain overshadowed. In her research article titled "Public Oversight and Inspections in Amusement Parks and Similar Venues: A Legal Analysis," Özlem Temizel highlights the need for the inspection and control of amusement parks and similar entertainment venues, which constitute a domain of public service. Drawing on accidents that have occurred over the last fifteen years, she reveals the legislative gaps and inadequacies that hinder the provision of life safety and public well-being in these areas, which fall under the oversight and control of public institutions and organizations, particularly municipalities. Furthermore, Nuray E. Keskin's event report, titled "Event Report on the "Ali Dincer 1'st Social Democratic Local Government Days" (18-19 April 2026, Ankara) allows us to reflect upon local government practices by bringing exemplary and pioneering initiatives into the pages of our journal through the lens of social democratic local governance experiences.

There are numerous significant problem areas shared globally. Rendering this commonality visible can facilitate a body of

comparative literature and ensure that the accumulated knowledge is transformed into lived experience. Cevdet Kılıç and Oytun Meçik's research article, titled "Land Readjustment and Disaster Management Planning Integration: An Assessment on Public Resource Optimization," draws upon the examples of the 1994 Northridge Earthquake in the USA and the 1999 Chi-Chi Earthquake in Taiwan, while comparing the cases of Turkey and Japan through their legal infrastructures and planning systems. The authors discuss the prospects of ensuring the sustainable and effective management of public resources by establishing both life and property safety and resilient settlements through integrated planning practices and land regulations aligned with disaster plans that mitigate pre-disaster risks. In his research article titled "Reflections of the New Public Management Paradigm in Policy Documents: An Analysis of the Climate Law No. 7552," Fatih Tolga offers an example that approaches this comparative genre. Even though he did not structure the article around country case studies, he opts to address climate policy in Turkey along a broad paradigmatic axis. Tolga examines the Climate Law through the paradigmatic framework analytically outlined by Christopher Hood, one of the prominent authors of New Public Management, and demonstrates the points where the Law converges with this line of paradigm.

Apart from comparative studies, scholarship focusing on specific country examples holds a unique significance. It offers the opportunity to bring case studies from different nations to the fore, conduct in-depth analyses, and initiate critical discussions. Beyza Güngör's research article, titled "Institutionalisation Of Gender Mainstreaming In Urban Governance: A Comparative Analysis Of Barcelona's Gender Justice Plans (2016–2020 And 2021-2025)," and Burak Göçmen's review article, titled "The Implementation of Public Oriented Policies in Latin American Countries (1998-2015)," illustrate this approach. By focusing

on Barcelona and Latin America respectively, Güngör and Göçmen scrutinize implementation practices. We can add Hilal Kara's event report to these two articles. The report, titled "The Logistics of Democracy: An Inside Look at the Ontario Elections," transports us into an election administration process in which Kara was personally involved: the 2025 Ontario provincial elections. While opening the doors to Canada's electoral system and its logistics for us, Kara sheds light on the public employees and the administrative structure behind a democratic process.

Having featured articles on public personnel and high-level executives in its previous issues, *Publicus* continues this trajectory in the current issue by presenting a study that concentrates on Ministers of Justice, who hold a significant position in the composition of the legislative, executive, and judicial branches with their duties, authorities, and responsibilities. Çağrı Çolak's research article, titled "A Study on the Profile of Justice Ministers in Türkiye (1920-2026)," examines the 74 ministers who have served from 1920 to 2026 in terms of age, gender, educational background, profession, birthplace, ministerial experience in other portfolios, and their mode of appointment.

The development of any knowledge production process is attainable only through self-reflexivity. Therefore, articles that engage with the literature and the discipline through a critical lens while offering constructive recommendations are of immense value. Esra Nur Tuğan's research article, titled "Examining Public Administration Education in Türkiye through Graduate Theses: A Case Study of Hacettepe University," draws upon the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University to focus on graduate theses spanning a thirteen-year period. On the other hand, Necmi Kavuşturan's review article, titled "The Transformation of Administrative Reason: An Administrative Search From The Ideal Good to the Technical and Pragmatic Good," presents a long-term and

multi-layered literature review demonstrating how the "ideal of being a good human/good administration" has retreated in favor of the technical and pragmatic good. Asserting that this condition "stems from the exclusion of human search for meaning from administrative processes," Kavuşturan discusses whether a new approach to administration, interwoven with new values and purposes, is possible.

The guest for this issue in our interview series with experts, which we have maintained for the past three issues, is Assoc. Prof. Dr. Selim Çapar, President of the Republic of Turkey Ministry of Interior Research and Studies Center (AREM) and Secretary-General of the Turkish Administrative Research Foundation (TIAV). The interview conducted by Kaan Akman conveys Çapar's extensive experience and accumulated knowledge, which span many years and a broad domain. In addition to recounting his experiences within the civil administration and the ministry, Çapar demonstrates how professional expertise can be seamlessly integrated with a researcher identity, and the ways in which this synergy can transform into particular institutionalization experiences.

***

Finally, in this editorial note, we would like to share two important milestones for *Publicus*. *Publicus*'s application for Crossref DOI (Digital Object Identifier) has been approved. Within this scope, a DOI will be assigned to all articles published and to be published. DOI is an international system that provides a unique, persistent, and direct identification for academic articles, books, and data in electronic environments. It ensures uninterrupted access even if URLs change, guarantees the accurate tracking of citations, and enhances the visibility and reliability of scholarly work.

Furthermore, *Publicus* has been indexed in DOAJ (Directory of Open Access Journals). DOAJ is an international index widely recognized as

the "gold standard" of open-access publishing, collaborating with organizations such as DOAB, Crossref, and COPE. Admission to DOAJ signifies international recognition of our journal's academic quality, peer-review processes, and commitment to publication ethics. This development will significantly augment the visibility and accessibility of research published in *Publicus*. Our articles are now part of a global open-access ecosystem operating across 45 countries in 36 different languages. Owing to DOAJ's principles of independence and openness, the works published in our journal will be freely and seamlessly accessible to researchers worldwide. We extend our heartfelt gratitude to all our past and present editorial team members, authors, and reviewers who have contributed to this achievement.

Editor

Fatma Eda Çelik

EPHE / Université PSL, France-Paris

References

Bourdieu, P. ve Sayad, A. (1964). *Le Déracinement – La Crise de l'Agriculture Traditionnelle en Algérie*. Les Éditions de Minuit.

Fleming, P. (2025). *Karanlık Akademi – Üniversiteler Nasıl Ölür?* Koç Üniversitesi Yayınları.

Harari, Y.N. (2018). *21. Yüzyıl İçin 21 Ders*. Kolektif Kitap.

Yerel Katılımda Engelleri Aşmak: Ciddi Masa Oyunu Deneyimi

Overcoming Barriers to Local Participation: Serious Board Game Experience

Gözde ATALAY[*]

Özet

Türkiye'de yerel katılım tartışmaları, çoğu zaman belediyelerin stratejik planları, politika belgeleri ve kurumsal katılım mekanizmaları etrafında şekillenmektedir. Bu tartışmaların, sahada vatandaş-politikacı ilişkisini, güven sorununu ve deneyimsel katılım pratiklerini ne ölçüde dönüştürdüğü sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Yerel katılımın fiilî işleyişi, prosedürlerin varlığıyla birlikte vatandaşların katılım motivasyonuna, karar alıcılara duyulan güvene, bilgiye erişim imkânlarına ve aktörler arasındaki müzakere kapasitesine de bağlıdır. Etkisizlik duygusu, değişimin mümkün olmayacağı algısı, siyasete mesafe, yanlış anlaşılma ve yargılanma kaygısı gibi psikolojik ve siyasi kırılganlıklar; kurumsal kapasite eksiklikleri ve bilgi asimetrileriyle birleştiğinde yerel katılım süreçlerini zayıflatmaktadır. Bu çalışma, söz konusu engelleri görünür kılmayı ve ciddi masa oyunlarını yerel katılımda karşılıklı öğrenme, güven inşası, empati kurma ve uzlaşı üretme süreçlerini yapılandırabilecek yenilikçi bir araç olarak tartışmaktadır. Günümüzde ciddi masa oyunları, deneyimsel bir diyalog alanı açarak yerel katılım sürecindeki aktörlerin önceliklerini görünür kılan tamamlayıcı bir katılım aracı olarak deneyimlenmektedir. Bu çerçevede makale, ilgili literatürden ve Türkiye'deki sınırlı ciddi oyun deneyimlerinden hareketle, kentsel planlama süreçlerinde katılımcı müzakereyi desteklemek amacıyla kullanılan City Making 101 adlı ciddi masa oyununu "yeşil kamusal alan" senaryosu üzerinden betimleyici bir yaklaşımla incelemektedir. Çalışma, yerel katılımda yaşanan psiko-sosyal engellerin aşılmasında ciddi masa oyunlarının hem sahada kullanılabilecek tamamlayıcı bir politika aracı hem de nitel araştırmalarda konumlandırılabilecek deneyimsel bir yöntem olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca ciddi oyun deneyimlerinin başarısının, katılımcı sayısı veya memnuniyet düzeyi gibi nomotetik göstergelerle birlikte kurumsal öğrenme, demokrasiyi içselleştirme, davranışsal değişim ve katılım deneyiminin niteliği gibi idiografik ölçütler üzerinden de tartışılması gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda makale, ciddi masa

[*] Dr, Bağımsız Araştırmacı, Aydın-Türkiye, gozdeatalay09@gmail.com, ORCID: 0000 0001 5488 3417

Geliş/Submitted: 17.02.2026 | **Kabul/Accepted:** 16.06.2026

Atıf/Cite: Atalay, G. (2026). Yerel Katılımda Engelleri Aşmak: Ciddi Masa Oyunu Deneyimi. *Publicus*, (5). 1-27.

oyunlarını yerel katılım sürecinde ortaya çıkan psiko-sosyal engellerin temel nedenlerini görünür kılabilecek, bu engelleri sahada tartışmaya açabilecek ve yerel demokrasi süreçlerine katkı sunabilecek deneyimsel bir araştırma aracı olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Politika, Yerel Katılım, Katılımcı Demokrasi, Ciddi Masa Oyunu, Politika Aracı

Abstract

In Türkiye, debates on local participation are often shaped around municipal strategic plans, policy documents, and institutional participation mechanisms. However, the extent to which these debates transform citizen-politician relations, trust dynamics, and experiential participation practices in the field has received limited scholarly attention. The actual functioning of local participation depends not only on the existence of procedures but also on citizens' motivation to participate, trust in decision-makers, access to information, and the deliberative capacity among actors. Psychological and political vulnerabilities such as a sense of ineffectiveness, the perception that change is not possible, distance from politics, and fears of being misunderstood or judged weaken local participation processes when combined with deficiencies in institutional capacity and information asymmetries. This study aims to make these barriers visible and discusses serious board games as an innovative tool that can structure processes of mutual learning, trust-building, empathy, and consensus-building in local participation. Today, serious board games are increasingly usedas complementary participation tools that create a space for experiential dialogue and make the priorities of actors in local participation processes visible. Within this framework, drawing on the relevant literature and limited serious game experiences in Türkiye, the article examines the serious board game City Making 101, which is used to support participatory deliberation in urban planning processes, through a "green public space" scenario with a descriptive approach. The study emphasizes that serious board games should be considered both as complementary policy tools that can be used in the field and as experiential methods that can be positioned within qualitative research in overcoming psycho-social barriers to local participation. It also argues that the success of serious game experiences should be discussed not only through nomothetic indicators such as the number of participants or satisfaction levels, but also through idiographic criteria such as institutional learning, the internalization of democracy, behavioral change, and the quality of the participation experience. In this regard, the article argues that serious board games can be evaluated as experiential research tools capable of revealing the underlying causes of psycho-social barriers emerging in local participation processes and contributing to local democracy processes by opening these barriers to discussion in the field.

Keywords: Local Politics, Local Participation, Participatory Democracy, Serious Board Game, Policy Tool

Giriş

Türkiye'de yerel katılım, belediyelerin stratejik planlarında, politika belgelerinde, yerel programlarında ve seçim vaatlerinde çoğu zaman güçlü bir demokratikleşme söylemi olarak yer almakta; görüş beyan etme, proje sunma ve karar süreçlerine dâhil olma gibi prosedürlerle görünür kılınmaktadır. Bununla birlikte, bu katılım iddiası her zaman sahada vatandaş ile politikacı arasındaki ilişkiyi güçlendiren, çok aktörlü ve deneyimsel bir sürece dönüşmemektedir. Yerel katılımın çoğu zaman belge ve söylem düzeyinde kalması, kamu hizmetlerinin belirlenmesinde açık planlama, paydaş temelli müzakere pratiklerine duyulan ihtiyacı artırmaktadır (Tekeli, 2023).

Belediyelerin stratejik planları incelendiğinde güçlü bir yerel demokrasi modeliyle karşılaşmak mümkün olsa da sahada vatandaş ile politikacı arasında görünmeyen psiko-sosyal ve siyasal sınırlılıklar varlığını sürdürmektedir. Nitel araştırmalardan elde edilen bulgulara göre vatandaşlar, yerel taleplerinin dikkate alınmayacağına dair genel bir inançsızlık, politikacıya karşı yaygın bir güvensizlik ve yanlış anlaşılma, yargılanma korkusu yaşamaktadır. Ayrıca, vatandaşlar yerel demokratik katılım mekanizmalarından uzak durmakta**;** "konuşursam zarar görür müyüm?", "fikirlerim aptalca mı algılanır?" gibi içsel sorgulamalarla yerel demokrasinin önündeki bariyerleri görünür hâle getirmektedir (Atalay, 2024)**.** Politikacılar açısından bakıldığında ise vatandaşların geri planda konumlanışı, ilgisizlikle ya da isteksizlikle bağdaştırılmaktadır. Bu durumda vatandaşın çekingenliği ile politikacının katılım talebini sınırlı görme eğilimi, birbirini besleyen bir mesafe üretmektedir. Aynı zamanda "siyaset şeytan işi" ya da "zaten hiçbir şey değişmez" gibi söylemler, vatandaşların yerel katılım süreçlerine dâhil olma iradesini bastırmakta (Atalay, 2024); yerel demokrasiyi içselleştirme ve ortak değer üretme kapasitesini zayıflatmaktadır. Yerel katılım yolları, bilgi eksikliği, sosyal-kültürel engeller, iletişim problemleri, hukuki ve

yapısal sınırlılıklar ile mali kaynak yetersizlikleri nedeniyle daralmakta, vatandaşlar, yerel yönetim kararları üzerinde herhangi bir etki sağlayamadıklarını düşünmektedir (Erdoğan, 2013; Eryiğit ve Bilgi, 2024). Söz konusu sınırlılıklar, yerel katılımın kurumsal prosedürler ya da temsil mekanizmalarına ek olarak deneyimsel ve müzakereci araçlar üzerinden de yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada *ciddi oyunlar*, salt eğlence amacı taşımayan; belirli bir kamusal sorun etrafında aktörleri bir araya getirerek öğrenme, tartışma, karar alma ve ortak çözüm geliştirme süreçlerini yapılandıran deneyimsel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu oyunlar, vatandaş ile politikacı ya da farklı yerel paydaşlar arasında güvenli ve kurallı bir etkileşim alanı oluşturabilir; rol alma yoluyla empatiyi destekleyebilir; bilgi asimetrilerini azaltabilir ve aktörlerin önceliklerini görünür kılabilir. Ayrıca müzakere sürecini somut bir senaryo üzerinden izlenebilir hâle getirebilir (Kuo vd., 2023; Blokland vd., 2024; Radchuk vd., 2017).

Bu sebeple ciddi masa oyunları, yerel katılım sorunlarını görünür kılan tamamlayıcı bir katılım aracı olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede çalışmanın temel sorusu şudur: Ciddi masa oyunu deneyimleri, yerel katılım süreçlerinde vatandaş ile politikacı arasında ortaya çıkan psiko-sosyal ve siyasal engelleri görünür kılma, müzakereyi yapılandırma ve karşılıklı öğrenmeyi destekleme bakımından nasıl bir onarıcı potansiyel taşıyabilir? Bu çalışma, söz konusu araştırma sorusundan hareketle ciddi masa oyunlarının yerel katılım süreçlerine hangi mekanizmalar üzerinden katkı sunabileceğini tartışmaya açmaktadır. Bu tartışma ekseninde City Making 101 adlı ciddi masa oyunu, "yeşil kamusal alanlar"a yönelik bir senaryo üzerinden ele alınmakta; oyunun yerel katılımda aktörler arası ilişkisini, rol alma deneyimini, müzakere süreçlerini ve ortak sorun çözme arayışını nasıl yapılandırabileceği değerlendirilmektedir (City Making 101, 2025; Başkurt Sabaz, 2024).

Çalışma, ciddi masa oyunlarının sosyal bilimler ve kamu politikası araştırmalarında hem katılımı destekleyen bir uygulama aracı hem de saha deneyimleriyle geliştirilebilecek deneyimsel bir araştırma aracı olarak konumlandırılabileceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda makale, ciddi masa oyunu temelli yerel katılım uygulamalarının gelecekte program geliştirme modeli, eylem araştırması ve deneyimsel araştırma yaklaşımları çerçevesinde incelenmesini önermektedir (Dolapçıoğlu, 2019; Sevim ve Ekşi, 2021).

Türkiye'de Yerel Katılımın Önündeki Engeller

Demokrasi kültürünün yeterince kurumsallaşmadığı yönetimlerde yerel katılımın önündeki başlıca engeller, sivil toplumun sınırlı etkisi, yoksulluk ve kurumsal altyapı eksikliği olarak temellendirilmektedir. Günlük yaşamın getirdiği ekonomik zorluklar, eğitim düzeyi gibi faktörler (Güneş, 2025), yurttaşların siyasal ve yönetsel açıdan kurumlara mesafeli bir duruş sergilemesine sebep olmaktadır. "Başıma bir şey gelir", "böyle gelmiş böyle gider" gibi ifadelerle vatandaş ve politikacı arasındaki güven ilişkilerinde edilgen bir yurttaşlık mirası bırakıldığı görülmektedir (Çukurçayır ve Gökçe, 2002).

Kamu kurumlarındaki istihdamın aile ve akrabalık ilişkisi çerçevesinde konumlandırılması, kamusal sorumluluk bilincinin gelişimini sınırlamakta; bu durum nepotizmin kurumsal yapıya sızmasına neden olmaktadır. Nepotizm, kısa vadede herhangi bir sorun oluşturmuyor gibi gözükse de; uzun vadede yurttaşların eşitlik temelli vatandaşlık bilinci geliştirmelerine engel olmaktadır (Bayhan, 2002). Bununla birlikte, seçmenler, siyasi liderin halkla iletişimine, samimiyetine çözüm odaklı yaklaşımına güvenerek yerel katılım konusunda motive olmakta; güven temelli etkileşime dayalı olarak vatandaş ve politikacı iletişimi onarılmaktadır (Yılmaz, 2024; Atalay, 2024).

Yerel katılım, dijital arayüzlere taşınsa da siyasal kutuplaşma ve dezenformasyon, yüz yüze ortamlarda olduğu gibi çevrimiçi katılım

süreçlerinde de etkisini sürdürmektedir. Dijital araçlar katılımı teknik olarak kolaylaştırsa bile, siyasetin psiko-politik etkileri; güvensizlik, yanlış anlaşılma kaygısı ve dışlanma korkusu gibi engeller yerel katılımın işleyişini belirlemeye devam etmektedir. Yerel katılımın önündeki temel sorun, siyasetin "insani değerler" temelinde yeterince anlamlandırılamaması ve vatandaşın kendini katılım sürecinin öznesi olarak görememesidir. Hizmet önceliklerinin belirlenmesinde ortaya çıkan asimetrik bilgi, vatandaş politikacı iletişiminin yüzeysel kalması ve yurttaşların yerel politikaya nasıl katılacaklarını yeterince bilmemesi; katılımı daha en başından zayıflatan temel sorunlar olarak görülmektedir. Buna, yanlış anlaşılma ve yargılanma kaygısı, sosyal baskı endişesi eklendiğinde yerel düzeyde bir suskunluk ve geri çekilme oluşmakta; siyasal kutuplaşma ve korku iklimi de kamusal alanı daraltarak yerel hizmetlere ideolojik gözle bakılmasına ve kimi zaman kamusal fayda üreten girişimlerin dahi sabote edilmesine zemin hazırlamaktadır. Siyasetin bir amaç değil, ortak iyiyi üretmeye yarayan bir araç olduğu fikrinin zayıflaması, bazı yurttaşların siyaseti "kirli" ve uzak durulması gereken bir alan olarak görmesine yol açarken; denetim ve kurallardan çok kişilere bağlı işleyen siyasal pratikler adalet, şeffaflık ve temsil ilkelerine duyulan güveni aşındırmaktadır. Sonuç olarak, bilgi eksikliği, yoksulluk ve kurumsal zayıflık gibi yapısal engeller; güvensizlik, dışlanma korkusu ve kutuplaşma gibi psikolojik bariyerlerle birleşerek yerel demokrasiyi kırılgan hale getirmektedir (Atalay, 2024).

Bu kırılganlıklar, yurttaşların siyasal süreçlerden bilinçli olarak uzak durmasına ve kendilerini edilgen bir çehrede konumlandırmasına neden olmaktadır. Literatürde yer alan siyasal engellerin günümüzde hâlâ geçerliliğini koruması, yerel demokrasiyi güçlendirecek güncel, deneyimsel ve müzakereci politika araçlarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Literatür

Etimolojik açıdan, "ciddi oyun" söylemi, her iki kavramın eşit bir anlam dizgesinde olmadığını gösterir; ciddi mi, oyun mu? Oyun pozitif, ciddiyet negatiftir. Ciddiyet oynamamaktır; ancak oyunun anlamı hiçbir şekilde onu ciddiyetsiz kılmaz. Oyun kavramı ciddiyetten daha yüksek bir konumdadır. Öyle ki oyun, tanımlanmış zaman ve mekân dâhilinde bağlayıcı kurallarla kendi içinde bir amaca sahip ve sıradan yaşamdan farklı bir deneyim sunan -heyecan ve eğlence hissi- gönüllü bir aktivite, meşguliyettir (Huizinga, 2021). Oyun ile ciddiyet arasındaki karşıtlığı tersyüz eden "ciddi oyun" yaklaşımı, 2000'li yıllarda kamusal sorunların çözümüne yönelik yeni bir araç olarak kavramsallaştırılmıştır.

"Ciddi oyun" kavramı, 2002 yılında Serious Games Initiative girişimi ile kullanılmaya başlanmıştır. Serious Games Initiative, kamu yönetiminde karşılaşılan sorunları paydaşları dâhil ederek çözümlemenin yollarını ciddi oyun deneyimleriyle aramıştır (Susi vd., 2007). Ciddi oyunlar, kamu politikasında bir katılım aracı olarak yönetim sorunlarına kalıcı çözümler sunmak amacıyla hem masa hem de dijital bir bağlamda kurgulanmakta ve salt eğlence amacı gütmeksizin birlikte öğrenme ve öğretme açısından "ciddi" hedeflere yönelmektedir. Ciddi masa oyunları, birden fazla oyuncunun katılımı ile bir masa etrafında sosyolojik ve toplumsal amaçlar taşıyan iş birliğine dayalı ve sosyal davranış değişikliği oluşturma amacıyla kurgulanmış bir çeşit dâhil etme (vatandaş katılım) yöntemi olarak tanımlanmıştır (Göbel, 2016; Breuer ve Bente, 2010; Demirel ve Alanyalı Aral, 2025).

Şemsiye bir terim olarak kullanılan ciddi oyun kavramı, vatandaş katılımını daha aktif hale getirerek; vatandaşların farklı bilgi türlerini paylaşmalarına olanak tanıyıp kent sorunları hakkında farkındalık sağladığı (Olejniczak vd., 2020), kamu hizmetlerinde şeffaflık ve teknik

bilgi gerektiren zor konulara açıklık getirerek vatandaşların bilgi eksikliklerini giderdiği, (Pflanzl vd., 2017), vatandaşları yerel katılım konusunda motive ettiği (Rehm vd., 2018), kentsel planlamada demokratik bir arena sunduğu (Poplin, 2014), beyin fırtınası aracı olarak olumlu bir algı yarattığı (De Classe, 2021a), hükümetler tarafından vatandaşların çevrimiçi hizmetlere katılımını artırmalarına yardımcı olduğu (Ahmed vd., 2015) bir uygulama olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, sivil katılımı teşvik ettiği (Kongeseri ve Coley, 2019), kamusal karar alma sürecinde kaynakların etkin kullanımını sağlama konusunda bir politika aracı olabileceği dolayısıyla katılımcı bütçe metodolojilerini geliştirerek kamusal hizmetlerde önceliklerin tespit edilmesini kolaylaştırdığı (Atalay ve Ertekin, 2024; Sousa, 2024), bilim iletişimi alanını açarak vatandaş katılımını kolaylaştırdığı (Radchuk vd., 2017), bununla birlikte kamu yönetimine şeffaflık kazandırdığı (De Classe, 2021b) vurgulanmaktadır.

Ciddi oyunlar, vatandaş ve politikacı arasındaki asimetrik bilgi sorunundan doğan belirsiz ve karmaşık problemlerin çözümlenmesinde kolaylaştırıcı bir kapasite yaratmaktadır. Katılımcıların oyuna dâhil olması, karmaşık konular hakkında daha iyi bir kavrayış geliştirmelerine, belirsizlikleri azaltmalarına ve farklı stratejileri öğrenmelerine katkı sunabilir. Bu yönüyle ciddi oyunlar, katılımcıları eğitmek için basit ve esnek bir araç olmanın yanında; kamu yöneticileri, özel sektör ve sivil toplum temsilcilerinin sorun çözme potansiyellerinden yararlanmayı mümkün kılan bir uygulama alanı sunmaktadır (Ampatzidou, 2020; Sousa, 2020). Nitekim, ciddi oyunlardaki kolektif öğrenme süreçleri, 'eğlence' deneyiminin içine gömülü olduğu için oyun grubu arasındaki iletişimi güçlendirme potansiyeli mevcuttur (Brandt vd., 2008). Pedagojik açıdan, ciddi masa oyunları, vatandaşlık eğitiminde “iyi davranışlı” vatandaşlar olmayı öğretme konusunda yardımcıdır (Kuo vd., 2023; Blokland vd., 2024).

Ciddi oyunlar, sosyal bilimlerde ve kamu politikası literatüründe ortak alanların etkin yönetimi ve çevresel kaynakların korunması gibi konularda yurttaşların karar alma davranışlarını araştırmaya imkân tanıyarak veri toplama süreçlerine yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır. Kamu politikalarının potansiyel etkilerinin analizinde bir araç olarak değerlendirilen ciddi oyunlar, nitel ve nicel analiz tekniklerinin birlikte kullanılması sayesinde veri odaklı bir incelemeye imkân tanımaktadır (Olejniczak vd., 2020; De Classe vd., 2021a; Pflanzl vd., 2017; Sousa, 2024). Ayrıca, sosyal bilimlerde araştırma sorusu, hipotez, tasarım ve uygulama aşamalarında deneysel bir yöntem olarak kullanılmakta; bilimsel araştırma süreçlerine entegre edilmektedir (Mayer vd., 2014). Gerçek yaşam senaryolarını simüle ederek stratejik düşünme ve problem çözme becerilerini geliştiren ciddi oyunlar, yenilikçi bir araştırma metodolojisi sunmaktadır (Rana ve Singh, 2025).

Ciddi oyunlar, literatürdeki kazanımlarının yanında bazı zorluklar da barındırmaktadır; vatandaşlar bu tür oyunlara şüpheyle yaklaşabilir (De Classe vd., 2021a), oyuna rehberlik edecek ya da oyunları geliştirecek yeterli sayıda uzman eksikliği, bütçe kısıtlılıkları (Kongeseri ve Coley, 2019; Pueyo-Ros vd., 2023), idari ve iletişimsel problemler oyun tasarımı ve uygulaması konusunda devam eden zorluklar olarak belirtilmiştir (Dimitriadou vd., 2021). Uluslararası literatürde ciddi oyunlara yönelik deneyimlerden elde edilen bulgular bu uygulamaların yaygın bir şekilde kullanıldığını göstermekteyken (Sousa, 2024), Türkiye'de kamu politikası ve sürdürülebilir çevre yönetiminde ciddi oyun deneyimleri oldukça sınırlı sayıdadır.

İstanbul'daki[1] ciddi masa oyunu deneyimleri, Türkiye'de öncü deneyimler olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin ilk "mega" ciddi oyunu olarak anılan "Play Marmara Sea", Marmara Denizi'nde müsilajın ortaya çıkardığı dışsallıkların giderilmesi için yerel yöneticileri, merkezi idareyi, sivil toplum kuruluşlarını, akademisyenleri ve özel sektörü aynı problem çerçevesinde buluşturarak, çözüm arayışlarını verimli, adil ve çevre dostu biçimde yeniden kurgulamayı amaçlayan bir karar destek ve uzlaşı aracı olarak tasarlanmıştır (Play Marmara "Sea" Report, 2022; Play Marmara Gıda Oyunu, 2023; Atalay ve Ertekin, 2024; Play Marmara Denizi, 2025).

İzmir'de "Mobilite Oyunu: İzmir Fuarı 2023", dijital oyun kampüsü etkinliğinden doğan değerler ve çözüm önerileri üzerinden İzmir Fuarı'nın sürdürülebilir ve kapsayıcı geleceğini tartışmaya açan oyun temelli bir çalışmadır. Bir diğer güncel örnek olan "Play Accessible Community Game" ise Gaziemir ana ulaşım düğümü çevresinde gençleri ve üniversite öğrencilerini bir araya getirerek paylaşımlı bisiklet, e-scooter, yaya bağlantıları ve güvenli buluşma alanlarını içeren bir kamusal alan tasarımının birlikte geliştirilmesini hedeflemiştir (Highlights Report, 2025; Game Reports, 2026; Play Accessible Communities, 2025).

Türkiye'de ciddi oyun deneyimlerini tematik açıdan değerlendirdiğimizde çevre, rekreasyon, ulaşım konuları ön plandayken küresel ciddi oyun deneyimlerinde[2] temel konular; konut

[1] İstanbul'da ciddi oyun deneyimlerine bakıldığında; "Play Marmara 2019", "Play Marmara Sea 2021", "Climate Game Beyoglu 2022", "Climate Game Gazhane 2021" oyunları örneklendirilebilir (Game Reports, 2026).

[2] Helsinki "OmaStadi Game", Hollanda "Civic Action Game and Poruch 2025", Amsterdam "Affordable Housing, Ams 2018", Dublin, "Affordable Housing Dublin 2018" vd. (Game Reports, 2026).

krizinin çözümlenmesi, doğal afetlere hazırlık, şehir planlaması, göç ve kültürel adaptasyon, ulaşım, sanayi bölgelerinin iyileştirilmesi, nehir kıyılarının rekreasyonu olarak çeşitlenmektedir (Game Reports, 2026).

Ciddi Masa Oyunu Deneyimi: City Making 101

Bu çalışmada incelenen City Making 101 Game, SANALarc tarafından geliştirilmiş; kent mekânlarını yeniden düşünmeye yönelik düşünsel bir çerçeve sunan ciddi masa oyunlarından biridir (SANALarc, 2025). Oyun, katılımcıları ortak bir kentsel senaryo etrafında bir araya getirerek, mekânsal kararların nasıl alındığını deneyimsel ve etkileşimli biçimde tartışmaya açmaktadır. Bu yönüyle City Making 101, "kent tasarımı"nı farklı aktörlerin önceliklerinin, ihtiyaçlarının ve çatışmalarının müzakere edildiği bir yönetişim problemi olarak ele almayı sağlamaktadır. Söz konusu oyun, *Hey Community Edition (Hey City 101)*[3] MARUF 2023 kapsamında, mimar ve kent tasarımcısı Alexis Şanal'ın rehberliğinde gerçekleştirilen yönetişim odaklı bir atölyede deneyimlenmiştir (Marmara Urban Forum, 2023). Oyuna yönelik tüm adımların açıklandığı *City Making 101 Card Topics with Urban Design Guidelines* adlı rehber, bu çalışma kapsamında temel bir kaynak oluşturmaktadır.

Senaryo

Bu bölümde, "A mahallesindeki yeşil kamusal alanları yeniden düşünme" teması üzerinden kurgulanan ciddi masa oyunu senaryosunun, çevresel ve katılımcı kamu politikalarının tasarımında nasıl bir araç olarak kullanılabileceği açıklanmaktadır. Senaryo, yerel düzeyde karşılaşılan somut bir ihtiyacı başlangıç noktası alır ve

[3] Söz konusu oyun, Maruf 2023'te gerçekleştirilen *Kent Atölyesi: Şehir Oluşturma 101 – Dayanıklı Kamusal Mekânı Oyunla Planla* başlıklı etkinlikte deneyimlenmiştir (Kent Atölyesi, 2023).

katılımcıların bu ihtiyaca yönelik politika seçeneklerini birlikte tartışmasını hedefler. Bu amaçla oyun kartlarının "ekoloji" kategorisinden üç kart seçilmiştir: "Ağaçlar", "Doğaya Erişim" ve "Bitki Örtüsü Çeşitliliği". Senaryo şu problem çerçevesinde ilerlemektedir: A Mahallesi'nden gelen "yeşil kamusal alan" talebi, yerel yönetim açısından hangi adımlarla karşılanabilir? Bu soru, çalışmada geliştirilen ciddi masa oyunu prototipi aracılığıyla tartışmaya açılmakta; katılımcılar kartların yönlendirdiği başlıklar üzerinden sorunu tanımlama, öncelikleri belirleme ve politika adımları üretme sürecine dâhil edilmektedir.

Oyunun Bileşenleri ve Tasarımı

Oyun panosu: City Making 101 oyununun merkezinde yer alan ortak karar alma ve uzlaşma platformudur. Temel işlevi, kartların fiziksel olarak yerleştirildiği bir yüzey olmasının ötesinde, katılımcıların fikirlerini birlikte üretmeleri, yapılandırmaları ve öncelik sırasına koymaları için paylaşılan bir düşünme alanı sunmaktır. Bu pano sayesinde tartışmalar sözlü düzeyde kalmaz; öneriler ve gerekçeler görselleştirilerek müzakerenin yönü, ağırlık merkezleri ve olası uzlaşma noktaları görünür hâle gelir. Oyun sırasında katılımcılar, tartıştıkları kartları pano üzerinde üç temel konuma yerleştirir: "önemli" (important), "önemsiz" (not important) ve "potansiyel fikir" (wish).

Bu sınıflandırma, soyut fikirlerin somut bir düzen içinde karşılaştırılmasını sağlar; hangi başlıkların önceliklendirildiği, hangi başlıkların ertelendiği ve hangi önerilerin koşullu olarak gündemde tutulduğu açıkça izlenebilir. Böylece pano, hem farklı aktörlerin bakış açılarını aynı düzlemde buluşturur hem de uzlaşmanın hangi argümanlar üzerinden kurulduğunu izlenebilir kılar. Tartışmalar sonunda oluşan kart yerleşimleri, oyunun çıktısı olarak değerlendirilir ve sürecin kapanışında bir "tasarım rehberi"ne dönüştürülmek üzere

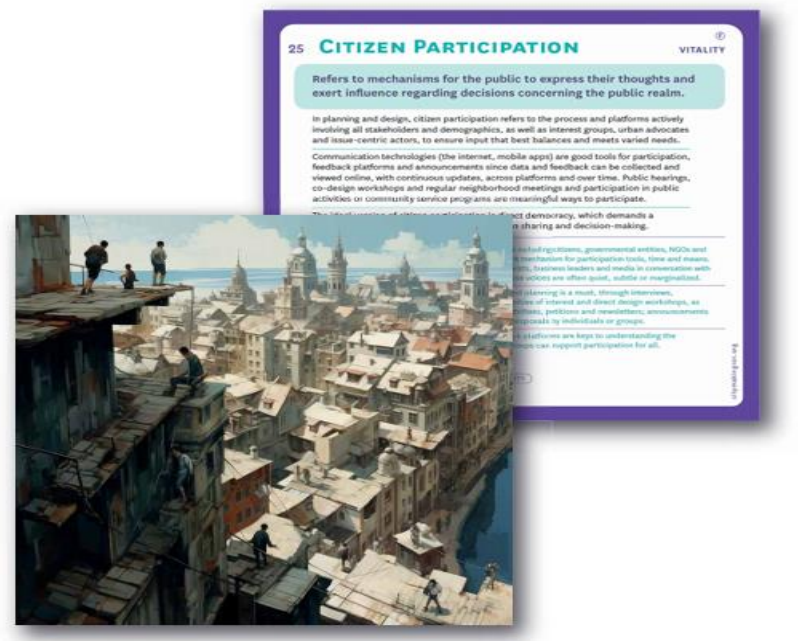
fotoğraflanır ya da başka yollarla kayıt altına alınabilir (City Making 101, 2025).

Görsel 1. City Making 101 Oyun Panosu
Kaynak: City Making 101 Card Topics with Urban Design Guidelines

Oyun Kartları: City Making 101'de kullanılan oyun kartları toplam 101 adettir ve içerikleri altı temel kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler, kent mekânına ilişkin tartışmayı farklı boyutlarıyla kurmak üzere tasarlanmıştır: Fiziksel Unsurlar, Ekoloji, Teknoloji ve Yenilik, Sosyal Ekonomi, Yönetişim ve Canlılık (City Making 101, 2025). Böylece katılımcılar, tek bir tema üzerinde müzakerede bulunsalar bile çevresel etkiler, toplumsal ihtiyaçlar, yönetişim süreçleri ve kentsel yaşamın dinamiklerini birlikte değerlendirebilmektedir.

Görsel 2. City Making 101 Oyun Kartı
Kaynak: City Making 101, 2025

Rol Kartları: Rol kartları, oyunculara farklı aktör kimlikleri tanımlayarak sürece çok yönlü bakış açılarının dâhil edilmesini sağlar. Oyuncular, oyun boyunca belirli bir aktörün önceliklerini, sorumluluklarını ve sınırlılıklarını temsil eden roller üstlenir. Bu roller; Belediyeler, Yatırımcılar, Kent Sakinleri, Sivil Toplum Kuruluşları ve Uzmanlar olarak sınıflandırılmıştır (City Making 101, 2025). Oyuncular, kentlileşme döngüsü içinde "başkasının yerine kendini koyma" pratiğini deneyimleyerek empati geliştirme, çıkar çatışmalarını anlama ve uzlaşı üretme konusunda fırsat yakalayabilir.

Kolaylaştırıcı: Kolaylaştırıcı, oyun sürecinin hem hazırlık hem de uygulama aşamalarında kritik bir role sahiptir. Oyun başlamadan önce kuralları açıklar, rol kartlarını dağıtır ve katılımcıların üstlendikleri rollerin mantığını anlatarak bu rollerle özdeşleşmelerini ister. Müzakere boyunca tarafsız bir tutumla farklı görüşlerin oyun panosunda görünür hale gelmesine yardımcı olur; fikirlerin "Önemli",

"Önemsiz" ve "Potansiyel Fikir" kategorilerine yerleştirilmesi sürecini yönetir. Uzlaşmazlık durumlarında katılımcıları yapıcı çözüm arayışına teşvik ederek ortak zeminin oluşmasını destekler. Oyun sonunda ise üretilen çıktılar katılımcılarla birlikte değerlendirilir ve kart yerleşimlerinden hareketle "tasarım rehberi"nin oluşturulduğu kapanış süreci kolaylaştırılır (City Making 101, 2025).

Oyun Süreci

Oyun süreci, 4 ila 6 kişilik gruplarla yaklaşık 90–120 dakika sürmektedir. Katılımcıların farklı roller üstlenerek ortak bir kentsel sorun üzerine müzakere yürütmesi hedeflenmektedir. Her katılımcı, üstlendiği role ait bakış açısıyla özdeşleşerek görüş ve önerilerini bu çerçevede dile getirir; diğer aktörlerin öncelikleriyle kendi rolünün önceliklerini karşılaştırarak tartışır ve uzlaşma arayışına katkı sunar (City Making 101, 2025);

Rol kartlarının dağıtımı: oyunun başlangıcında katılımcılara rol kartları dağıtılır ya da her oyuncudan bir rol kartı seçmesi istenir. Kartlar dağıtıldıktan sonra, katılımcıların kartlarında tanımlanan karakteri anlaması ve role "girebilmesi" için kısa bir hazırlık süresi tanınır. Rol kartları, oyuncuların oyuna hangi bakış açısıyla katılacağını belirler; oyuncular yaş, meslek, kişilik özellikleri ve topluluk içindeki konum gibi unsurlarla tanımlanan bir karakteri temsil eder. Oyun boyunca her katılımcı, üstlendiği karakterin perspektifinden konuşur; görüşlerini, ihtiyaçlarını ve önerilerini bu rolün önceliklerine göre ifade eder.

Oyun kartlarının dağıtımı; Rol kartlarıyla "yeni kimlik"ler belirlendikten sonra, her oyuncu müzakere sürecinde geliştirmek istediği düşünce ve önerilere uygun olan oyun kartlarını seçer. Bu seçim, oyuncunun üstlendiği rolün öncelikleri ve çıkarları doğrultusunda yapılır; böylece katılımcı, temsil ettiği aktörün perspektifinden hangi temaların öne çıkarılacağını ve hangi

politika/tasarım fikirlerinin savunulacağını oyun kartları üzerinden somutlaştırır.

Birinci ve ikinci tur; Her turda oyuncular sırayla bir oyun kartı seçer ve seçtiği kartın neden "önemli" olduğunu, kart üzerindeki yönergeleri referans alarak gerekçelendirir. Bu aşamada oyuncular, kartın neden önemli olduğuna ilişkin argümanlarını diğer katılımcılara sunar. Diğer oyuncular bu gerekçeye katılabilir, katkı ekleyebilir ya da itiraz ederek karşı argüman geliştirebilir. Kartın pano üzerindeki konumu, grup içi müzakere sonucunda belirlenir. Eğer kart, oy birliğiyle kabul ediliyorsa panodaki "Önemli" alanına yerleştirilir. Tartışma uzar ve oy birliği sağlanamazsa, kart daha sonra yeniden ele alınmak üzere ara alana (middle zone) bırakılır.

Üçüncü tur; Bu turda katılımcılar, oyun panosunda "Önemli", "Önemsiz" ve "Potansiyel Fikir" alanlarında yer alan kartları yeniden ele alarak müzakereye devam eder. Amaç, önceki turlarda ortaya çıkan görüş ayrılıklarını açmak, kartların gerekçelerini derinleştirmek ve mümkün olduğunda ortak bir değerlendirme zemini oluşturmaktır. Örneğin A Mahallesi'nde kurak bir araziye ağaç dikilmesini savunan STK rolündeki katılımcı, bölgenin yangın riski taşıması nedeniyle daha dayanıklı ve yerel ekosisteme uygun türlerin dikilmesini önerebilir. Buna karşılık yatırımcı rolündeki katılımcı, yangına dayanıklı yerel türlerin büyüme süresinin uzun olmasının kısa vadede alanın cazibesini azaltacağını savunarak itiraz edebilir. Yatırımcı, yeşil alanların hızlı biçimde estetik bir görünüme kavuşmasının yatırım değerini artıracağını öne sürerek daha hızlı büyüyen, ancak ekolojik uyumu zayıf türlerin tercih edilmesini önerebilir.

Ayrıca düşük bakım maliyeti ve görsel çekiciliğin kısa sürede sağlanması, yatırımcı açısından öncelikli gerekçeler olarak tartışmaya dâhil edilebilir. Bu tür karşıt öneriler, oyunun bu aşamasında STK, yatırımcı, belediye, kent sakinleri ve uzman rollerinin her birinin kendi

perspektifinden sunduğu argümanlarla birlikte değerlendirilir. Oyunun sonuna doğru, müzakere sonucunda değerlendirilmiş tüm kartlar, oyun panosunda bir araya getirilir. Bu aşamada "Önemsiz" olarak sınıflandırılan kartlar panodan çıkarılır; "Önemli" kartlar ile "Potansiyel Fikir" kartları ise yan yana hizalanarak birlikte okunabilecek bir düzen oluşturulur. Ardından tüm katılımcılar, panoda kalan kartları topluca inceleyerek öncelikleri tespit eder. Böylece oyun, tartışma sırasında ortaya çıkan argümanları somut bir çıktıya dönüştüren kapanış aşamasına geçer.

Örneğin bu çalışma kapsamında kurgulanan senaryoda, "Önemli" kartların içeriklerinden şu tür sonuçlar üretilebilir: Yeşil kamusal alanların korunmasına yönelik olarak yangın tampon bölgelerinin oluşturulması, damla sulama ve yağmur suyu toplama sistemlerinin devreye alınması gibi çevresel uyum önlemleri önceliklendirilebilir. Buna ek olarak, yeşil alanlarda konum takibi yapan cihazlar, hareket sensörleri, akıllı aydınlatma sistemleri ve gece görüş kameraları gibi dijital teknolojilerin kullanımıyla bitki örtüsü ve orman alanlarının korunmasına ilişkin bir yönetişim yaklaşımı da vurgulanmış olabilir. Bununla birlikte, sabotaj, kontrolsüz ateş yakma ve gece vandalizmi gibi riskleri azaltmaya dönük bazı önleyici güvenlik tedbirleri, kamusal alanların sürekli ve eşit erişime açık olması gerektiği ilkesini zedeleyebileceği gerekçesiyle tartışmalı bulunabilir. Bu nedenle, yangın öncesi alınabilecek bu tür önlemler, oyunun çıktısında "Potansiyel Fikir" alanında tutulabilir; yani uygulanabilirliği bulunan fakat hak temelli erişim ilkeleriyle gerilim üreten bir öneri seti olarak işaretlenebilir.

Bu senaryo üzerinden ciddi masa oyunu süreci, STK, yatırımcı, belediye, kent sakini ve uzman rollerinin aynı kamusal sorun etrafında karşılaşması, yeşil kamusal alan talebinin yalnızca teknik bir planlama meselesi olmadığını; ekolojik duyarlılık, güvenlik, erişilebilirlik, ekonomik beklenti ve kamusal fayda arasında kurulması gereken

dengeli bir müzakere süreci olduğunu göstermektedir. Bu süreçte katılımcılar, kendi rollerinin önceliklerini savunurken diğer aktörlerin gerekçelerini dinlemekte, itirazlarla karşılaşmakta ve ortak bir karar zeminine ulaşmak için argümanlarını yeniden düşünmektedir. Böylece oyun, yerel demokrasiyi destekleyen empati kurma, farklı görüşleri meşru görme, gerekçeli konuşma, ortak faydayı gözetme, uzlaşı arama ve sorumluluk alma gibi davranışsal değerlerin deneyimlenmesine katkı sunabilir.

Dolayısıyla ciddi masa oyunlarının psiko-sosyal onarıma yönelik etkisi, katılımcıların doğrudan ikna edilmesinden ya da güven sorunlarının bir anda çözülmesinden yana değil; güvenli ve kurallı bir oyun ortamında birbirlerinin gerekçelerini deneyimlemelerinden doğmaktadır. Oyun süreci, vatandaşın "fikrim dikkate alınmaz", "yanlış anlaşılırım", "yargılanırım" ya da "zaten hiçbir şey değişmez" gibi içsel bariyerlerini dolaylı biçimde yumuşatabilir. Çünkü katılımcı gerçek kimliğiyle değil, belirli bir rol üzerinden konuşur; bu durum, ifade etme kaygısını azaltırken farklı aktörlerin sınırlılıklarını, sorumluluklarını ve karar gerekçelerini görünür kılabilir. Böylece politikacıya ya da kuruma yönelik mutlak güvensizlik, oyun ortamında daha tartışılabilir ve müzakere edilebilir bir hâle gelebilir.

Her uygulamanın doğasında olduğu gibi bu uygulamanın da doğasında birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır; oyuna katılan kişiler, her zaman yerel toplumun bütün kesimlerini temsil etmeyebilir, kolaylaştırıcının yetersizliği, oyunun güvenli diyalog alanı olma işlevini zayıflatabilir, oyun güçlü bir müzakere zemini sunsa bile, çıktılar kurumsal karar alma mekanizmalarına bağlanmazsa katılımcılarda yeniden etkisizlik duygusu oluşabilir. Ayrıca deneyim sonrasında başarısızlıkları gizlemek de bir sınırlılık olabilir (Macklin ve Sharp, 2016; Ampatzidou vd., 2018; Kongeseri ve Coley, 2019; Pueyo-Ros vd., 2023; Dimitriadou vd., 2021; Mulac, 1971). Nitekim ciddi masa oyunları deneyimlerinde yaşanan zorluklar ve tıkanıklıklar, yerel

katılım sürecinde hangi psiko-sosyal ve siyasal engellerin devam ettiğini anlamak ve sonraki uygulamalar için daha kapsayıcı çözümler geliştirmek bakımından ilerlemenin bir adımı olarak görülebilir.

Sonuç

Modern toplumsal yaşamda kamusal meseleler "ciddi" kabul edildikçe oyun gündelik hayatın dışına itilmiş, sıradan yaşamdan uzamsal ve sembolik olarak ayrıştırılmıştır. Oysa oyun, müsabakanın, karşılaşmanın ve müzakerenin de temel biçimlerinden biridir; aslında kültürden de eski bir ilişki biçimidir. Bu açıdan oyun, sadece fizyolojik bir olguya ya da reflekse indirgenememelidir (Huizinga, 2021). Ciddi masa oyunları, yerel katılımın önünde yer alan korku, çekingenlik, yargılanma kaygısı, siyasal zıtlaşma ve güvensizlik gibi engelleri doğrudan ortadan kaldıran araçlar olmasa bile; bu engelleri oyun alanının güvenli, kurallı ve temsilî yapısı içinde yumuşatarak tartışmaya açan ara zeminler olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle oyun, vatandaşların gündelik siyasette ifade etmekten kaçındıkları kaygıları, rol ve senaryo aracılığıyla görünür kılmalarına; farklı aktörlerle karşılaşarak dinleme, gerekçelendirme ve uzlaşma pratiklerini deneyimlemelerine katkı sunabilir.

Ciddi masa oyunlarının yerel katılım süreçlerine katkısı, literatürle uyumlu biçimde birkaç mekanizma üzerinden açıklanabilir. İlk olarak, oyun ortamı katılımcılara güvenli ve kurallı bir etkileşim alanı sunarak görüşlerini rol ve senaryo aracılığıyla ifade edebilmelerine imkân tanır. İkincisi, rol edinme yoluyla yürütülen müzakereler, katılımcıların farklı sosyal konumların çıkarlarını ve kaygılarını anlamalarına yardımcı olarak empati, karşılıklı anlayış ve uzlaşı arayışını destekleyebilir. Üçüncüsü, oyun kartları, pano, senaryo ve kolaylaştırıcı desteği gibi unsurlar; bilgi asimetrilerinin azaltılmasına, aktör önceliklerinin görünür kılınmasına ve tartışmanın ortak gerekçeler üzerinden yapılandırılmasına katkı sunabilir. Bununla

birlikte, bu katkıların kendiliğinden ortaya çıkmadığı; oyunun tasarımına, kolaylaştırıcı niteliğine, temsil edilen grupların çeşitliliğine, karar alma biçimlerine ve oyun sonrasında yapılan değerlendirme süreçlerine bağlı olduğu unutulmamalıdır (Squire, 2005; Delgado, 2021).

Çalışma, ciddi masa oyunlarını Türkiye'de yerel demokrasi, açık planlama ve yerel katılım tartışmalarıyla ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda ulusal ölçekte sınırlı sayıdaki ciddi masa oyunu deneyiminin, farklı belediye ölçeklerinde ya da farklı yerel yönetim birimlerinde karşılaşılan sorunları tartışmaya açmak ve çözüm üretme kapasitesini güçlendirmek amacıyla yaygınlaştırılabileceği yönünde bir öneri sunmaktadır. Özellikle yerel katılımın önündeki psiko-sosyal ve siyasal engelleri aşmaya yönelik deneyim temelli bu yönetişim modelini görünür kılmak, çalışmanın temel katkılarından biri olarak değerlendirilebilir.

Gelecek çalışmalar, yerel katılımın önündeki engelleri aşma konusunda ciddi masa oyunu uygulamalarının ne ölçüde işlevsel olabileceğini program geliştirme modeli, eylem araştırması gibi yöntemlerle derinlemesine inceleyebilir. Ayrıca mevcut ciddi oyun deneyimleri referans alınarak araştırma problemine özgü yeni oyun kurguları tasarlanabilir ve bu kurgular farklı yerel katılım sorunları üzerinden saha araştırmalarına uyarlanabilir. Böylece ciddi oyun deneyimleri, sosyal bilimlerde deneyimsel bir araştırma aracı olarak kullanılabileceği gibi, politika süreçlerinde de katılımı yapılandırmaya katkı sunabilecek tamamlayıcı bir uygulama olarak düşünülebilir (Stewart, 2007).

Kaynakça

Ahmed, A. M., Mehdi, Q. H., Moreton, R., ve Elmaghraby, A. (2015). Serious Games Providing Opportunities To Empower Citizen Engagement And Participation in E-Government Services. In *2015 Computer Games: AI, Animation, Mobile, Multimedia, Educational and Serious Games (CGAMES),* 138-142, IEEE.

Ampatzidou, C. (2020). Lessons About Learning from Serious Games: The Learning Potential of Co-creation and Gameplay in Participatory Urban Planning Processes. *Strategies for Urban Network Learning: International Practices and Theoretical Reflections*, 281-305.

Ampatzidou, C., Gugerell, K., Constantinescu, T., Devisch, O., Jauschneg, M., ve Berger, M. (2018). All Work and No Play? Facilitating Serious Games and Gamified Applications in Participatory Urban Planning and Governance. *Urban Planning*, *3*(1), 34-46. https://doi.org/10.17645/up.v3i1.1261

Atalay, G. (2024). Türkiye'de Dijital Katılımcı Bütçenin Uygulanabilirliği: Kırşehir Belediyesi Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atalay, G., ve Ertekin, Ş. (2024). *Evaluation Of The Play Marmara "Sea Of Marmara" Serious Game İn The Solution Of Externalities in Perspective Of Public Finance*, Conference Presentation, Antalya, Türkiye.

Başkurt Sabaz, M (2024) . Dünya Görüşü Fenomeninin Bağlantısallık Yaklaşımıyla Yorumlanması. *Felsefe Arkivi*, (60), 1-14. https://doi.org/10.26650/arcp.1377692.

Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj Ve Nepotizm. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, *26*(1), 1-13.

Blokland, E., Cullinan, C., Mulder, D., Overman, W., Visscher, M., Zaidi, A., ve Bidarra, R. (2024). A Serious Game Exploring Diversity Of Perspectives In Citizenship Education. *J. Interact. Narrative Res*, *1*(1).

Brandt, E., Messeter, J., ve Binder, T. (2008). Formatting Design Dialogues Games And Participation. *Co-Design*, *4*(1), 51-64.

Breuer, J., ve Bente, G. (2010). Why So Serious? On The Relation Of Serious Games And Learning. *Journal For Computer Game Culture*, *4*, 7-24.

City Making 101, Card Topics with Urban Design Guidelines, "Look Inside", https://issuu.com/oro_editions/docs/city-making_card_game_look, Oro Editions, Erişim: 13.07.2025.

Çukurçayır, M. A., ve Gökçe, G. (2002). Yerel Siyaset vee Katılma Davranışı: Konya'da Katılım Eğilimleri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2*(3), 126-146.

De Classe, T. M., De Araujo, R. M., Xexéo, G. B., ve Siqueira, S. W. M. (2021a). Public Processes Are Open For Play. *Digital Government: Research and Practice*, *2*(4), 1-18.

De Classe, T. M., Janssen, F., ve Araujo, R. (2021b). Vapbr: Values in Digital Games For Public Service in Brazil. *International Journal of Serious Games*, *8*(4), 25-48.

Delgado, A. (2021). Designing original position, a collaborative civic board game for teaching distributive justice. School of Arts, Design and Architecture, (Master's thesis). Aalto University.

Demirel, A. E., ve Alanyalı Aral, E. (2025). Board Game as a Participatory Design Technique for Urban Spaces: A Ludological Analysis. *Simulation & Gaming*, *56*0(5). https://doi.org/10.1177/10468781251338439

Dimitriadou, A., Djafarova, N., Turetken, O., Verkuyl, M., ve Ferworn, A. (2021). Challenges in Serious Game Design And Development: Educators' Experiences. *Simulation & Gaming*, *52*(2), 132-152.

Dolapçıoğlu, S. (2019). Eylem Araştırmasında: Yöntem, Yaklaşım, Modeller ve Planlama. İçinde Saracaloğlu, A.S. ve Eranıl, A. K (Ed.), *Eğitimde Eylem Araştırmaları* (ss. 279-309). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Erdoğan, M. (2013). *Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler.* İstanbul: Legal Yayınevi.

Eryiğit, B. H., ve Bilgi, B. (2024). Kent Yönetiminde Yerel Katılım, *Politika Notları: 61*, İstanbul: İlke Yayınları, DOI: http://dx.doi.org/10.26414/ pn061

Game Reports, (2026). Play the City, https://www.playthecity.eu/gamereports, Erişim: 03.02.2026.

Göbel, S. (2016). Serious Games Application Examples. *Serious Games: Foundations, Concepts and Practice*, 319-405.

Güneş, V. (2025). Siyasal Karar Alma Sürecinde Vatandaş Katılımı: Araçlar ve Katılımı Sınırlayan Unsurlar. *Journal of Politics Economy and Management*, *8*(1), 31-46.

Highlights Report, (2025). Mobility For More Liveable Urban Spaces, Urban Mobility, eiturbanmobility.eu Erişim: 03.02.2026.

Huizinga, J. (2021). *Homo Ludens: Oyunun Kültürel İşlevi Üzerine Bir İnceleme*. (İlker, Mutlu, Çev). Eskişehir: Dorlion Yayınları.

Kent Atölyesi, (2023). Şehir Oluşturma 101: Dayanıklı Kamusal Mekânı Oyunla Planla, 05 Ekim 2023 11:30 - 12:30, Maruf 2023, https://maruf23.marmaraurbanforum.org/etkinlik/sehir-olusturma-101-dayanikli-kamusal-mekni-oyunla-planla Erişim: 28.08.2025.

Kongeseri, S., ve Coley, C. (2019). Design of a Collaborative Tabletop Game For Civic Engagement: Serious Games in Rural India. *In International Conference on Videogame Sciences and Arts,* 86-98. Cham: Springer International Publishing.

Kuo, H. C., Weng, T. L., Chang, C. C., ve Chang, C. Y. (2023). Designing Our Own Board Games In The Playful Space: Improving High School Student's Citizenship Competencies And Creativity Through Game-Based Learning. *Sustainability*, *15*(4), 2968.

Macklin, C., ve Sharp, J. (2016). *Games, Design and Play: A detailed approach to iterative game design*. Addison-Wesley Professional.

Marmara Urban Forum, (2023), "Şehirler Çözüm Geliştiriyor" (Katılımcı-Gözlemci), City Making 101: Play to Plan a Resilient Public Space https://www.marmara.gov.tr/uploads/maruf23-gazetesi.pdf Erişim: 23.08.2025.

Play Marmara Denizi, (2025). Marmara Urban Forum, https://marmaraurbanforum.org/event/play-marmara-denizi-belediye-baskanlari-167 Erişim: 03.02.2026.

Mayer, I., Bekebrede, G., Harteveld, C., Warmelink, H., Zhou, Q., Van Ruijven, T., & Wenzler, I. (2014). The Research And Evaluation Of Serious Games: Toward A Comprehensive Methodology. *British Journal Of Educational Technology*, *45*(3), 502-527.

Mulac, M. E. (1971). *Educational Games For Fun*. Harper & Row, Publishers: First Edition:06-013099-7, ABD.

Olejniczak, K., Newcomer, K. E., ve Meijer, S. A. (2020). Advancing Evaluation Practice With Serious Games. *American Journal of Evaluation*, *41*(3), 339-366.

Pflanzl, N., Classe, T., Araujo, R., ve Vossen, G. (2017). Designing Serious Games For Citizen Engagement in Public Service Processes. In *Business Process Management Workshops: BPM 2016 International Workshops, Rio de Janeiro, Brazil, 2016, Revised Papers 14*,180-191 Springer International Publishing.

Play Accessible Communities (PAC) İzmir, (2025). "Projects" https://www.playthecity.eu/playprojects/play-accessible-communities-(pac)-i%CC%87zmir Erişim: 23.07.2025.

Play Marmara "Sea" Report, (2022). https://www.marmara.gov.tr/en/play-marmara-sea-report-is-now-available Erişim: 23.07.2025.

Play Marmara Gıda Oyunu, (2023). Marmara Belediyeler Birliği, https://www.marmara.gov.tr/tr/play-marmara-gida Erişim: 23.07.2025.

Poplin, A. (2014). Digital Serious Game For Urban Planning: "B3—Design Your Marketplace!". *Environment and Planning B: Planning and Design*, *41*(3), 493-511.

Pueyo-Ros, J., Comas, J., Säumel, I., Castellar, J. A., Popartan, L. A., Acuña, V., ve Corominas, L. (2023). Design of a Serious Game For Participatory Planning of Nature-Based Solutions: The Experience of The Edible City Game. *Nature-Based Solutions*, *3*.

Radchuk, O., Kerbe, W., ve Schmidt, M. (2017). Homo Politicus meets Homo Ludens: Public Participation in Serious Life Science Games. *Public Understanding of Science*, *26*(5), 531-546.

Rana, V., ve Singh, V. (2025). From Play To Research: A Framework For Developing Board Game-Based Simulation Testbeds For Research Purposes. ın A. Chakrabarti, V. Singh, P. S. Onkar, ve M. Shahid (Eds.), *Responsible and resilient design for society, volume 9: ICoRD 2025* (pp. 69–82). Springer.

Rehm, S., Foth, M., ve Mitchell, P. (2018). DoGood: Examining Gamification, Civic Engagement, And Collective Intelligence. *AI & SOCIETY*, *33*, 27-37.

SANALarc, (2025), Reflective Practice, https://sanalarc.com/projects Erişim: 11.07.2025.

Sevim, E., ve Ekşi, H. (2021). *Nitel Desenler: Eylem araştırması*. EDAM Yayınları.

Sousa, M. (2020). A Planning Game Over A Map: Playing Cards And Moving Bits To Collaboratively Plan A City. *Frontiers in Computer Science*, *2*, 37.

Sousa, M. (2024). Moving Pieces and Allocating Budget Together: A Framework for Using Analog Serious Games in Sustainable Collaborative Planning. *Sustainability*, *16*(19), 8348.

Squire, K. (2005). Changing The Game: What Happens When Video Games Enter The Classroom?, *Innovate, Journal of Online Education*, *1(*6), Article 5.

Stewart, K. (2007). Write The Rules And Win: Understanding Citizen Participation Game Dynamics. *Public Administration Review*, 67(6), 1067-1076.

Susi, T., Johannesson, M., ve Backlund, P. (2007). *Serious Games: An Overview*. School of Humanities and Informatics, University of Skövde: Skövde, Sweden.

Tekeli, İ. (2023). *Açık Planlamaya Doğru*. İdealKent Yayınları.

Yılmaz, H. (2024). Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılıma Yön Veren Faktörler ve Belediye Seçmen İlişkisi: Beşikdüzü Belediyesi Araştırması. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, *33*(2), 33-72.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Teorik bir çalışma olduğu için Etik Kurul Onayı alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Gözde ATALAY: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Lunapark ve Benzeri Yerlerde Kamusal Denetim ve Kontroller: Mevzuat Açısından Bir İnceleme*

Public Oversight and Inspections in Amusement Parks and Similar Venues: A Legal Analysis

Özlem TEMİZEL**

Özet

Boş vakitlerin değerlendirilmesine yönelik hizmetler sunan, çocuklar ve gençler başta olmak üzere pek çok kişi için eğlence merkezi olan lunapark ve benzeri oyun yerleri zaman zaman yaralanmalar ya da can kaybı ile sonuçlanan kazalara sahne olabilmektedir. Bu çerçevede lunapark ve benzeri yerlerin kişilerin can güvenliği ve esenliğini tehdit etmeyecek bir şekilde hizmet sunmasının en temel şartlarından birinin de kamusal denetim ve kontroller olduğu açıktır.

Çalışmanın konusu, lunapark ve benzeri yerlerin kamusal denetimlerine ilişkin mevzuatın incelenmesi ve değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışma ile lunapark ve benzeri yerlerin kamusal denetimlerine ilişkin yürürlükteki mevzuatın yeterli olup olmadığının ortaya konulması ve yetersiz görülen taraflarına ilişkin öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu kapsamda literatür ve mevzuat incelemesi yanında konuyla doğrudan ilişkili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun görüş ve beyanlarından yararlanılmıştır. Lunapark kazaları ve sonuçlarına ilişkin bilgileri içeren ulusal bir veri sisteminin bulunmaması, verilere yalnızca medya aracılığıyla ulaşılmış olması, çalışmanın kısıtları arasında yer almaktadır. Bir diğer kısıt, literatürde konuya ilişkin çalışmaların sınırlı olmasıdır.

Çalışmada öncelikle Türkiye'de son on beş yılda yaşanan lunapark kazaları ve bu kazaların sonuçlarına dair veriler ortaya konulmuştur. Sonrasında lunapark ve

* Bu çalışma 30-31 Ekim 2025 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen II. Uluslararası Kamu Yönetimi Kongresi'nde sunulmuş ancak basılmamış olan bildiri tam metninin gözden geçirilmiş halidir.

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, Ankara-Türkiye, zlmtmzl@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4669-7531

Geliş/Submitted: 03.02.2026 | **Kabul/Accepted:** 24.03.2026

Atıf/Cite: Temizel, Ö. (2026). Lunapark ve Benzeri Yerlerde Kamusal Denetim ve Kontroller: Mevzuat Açısından Bir İnceleme. *Publicus*, (5), 28-57.

benzeri yerlere yönelik kamusal denetimlere ilişkin mevzuat incelemesi yapılarak kamusal denetimlerden sorumlu olan esas idarenin belediyeler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte iş güvenliği ve sağlığı mevzuatı kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının da birtakım görev ve yetkileri olduğu ortaya konulmuştur. Mevcut düzenlemelerin eksik ve yetersiz yanları belirlenerek lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanması bakımından gerek iş yeri sahiplerine düşen sorumluluklar gerek kamusal denetimlerin çerçevesini açık ve somut bir biçimde ortaya koyan normatif bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın, kamusal hizmetler, yerel yönetimler ve toplum esenliği açısından katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Kamusal Hizmetler, Kamusal Denetim, Toplumsal Esenlik, Lunapark.

Abstract

Amusement parks and similar entertainment venues, which provide leisure-time services and constitute major attractions particularly for children and young people, may occasionally become sites of accidents resulting in injury or loss of life. In this context, it is evident that one of the fundamental prerequisites for these venues to operate without endangering individuals' life safety and well-being is effective public oversight and inspection.

The subject of this study is the examination and evaluation of the legislation governing the public oversight of amusement parks and similar facilities. The main objective of the study is to assess whether the current legal framework regulating public inspections of these venues is adequate and, if not, to develop recommendations to address the identified deficiencies. The study employs qualitative research methods. Within this framework, the review of the relevant literature and legislative was conducted, and opinions and statements of a professional organization with public institutional status directly related to the subject were also taken into consideration.

The absence of a national data system providing comprehensive information on amusement park accidents and their consequences, and the reliance on media reports for such data, constitutes a major limitation of the study. Another limitation is the scarcity of academic research on the subject in the existing literature.

The study first presents data on amusement park accidents that occurred in Türkiye over the past fifteen years and their outcomes. Subsequently, the legislation concerning public oversight of amusement parks and similar venues is analyzed, revealing that municipalities are the primary administrative authorities responsible for public inspections. Additionally, it is identified that the Ministry of Labour and Social Security holds certain duties and powers within the scope of occupational health and safety legislation. The study concludes that current regulations are incomplete and insufficient, and that there is a need for a comprehensive normative regulation clearly defining both the responsibilities of facility owners and the scope of these inspections to ensure life safety and public well-being. The study is expected to contribute to the fields of public services, local government, and social well-being.

Keywords: Local Governments, Public Services, Public Oversight, Social Well-being, Amusement Park.

Giriş

Kentsel mekânların vazgeçilmez parçaları olan ve "içinde türlü eğlence ve oyun yerleri bulunan alan" olarak tanımlanan (sozluk.gov.tr) lunapark ve benzeri yerler, çocuklar ve gençler başta olmak üzere toplumun büyük bir bölümü tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Öte yandan lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen ve kimi zaman yaralanma yanında can kaybı ile sonuçlanan kazalar kamu yararını tehdit etmekte ve toplumda güvensizlik yaratmaktadır (Braksiek ve Roberts, 2002; Woodcock, 2019). Yapılan son araştırmalar tüm dünyada kazaların giderek arttığını ortaya koymakta ve bu eğlence alanlarının kullanıcılar açısından ciddi riskler taşıdığını göstermektedir (Omoyi vd., 2024, s. 61-62). Bu durum, Türkiye açısından da benzer bir şekilde seyretmektedir. Ulaşılan verilere göre son 15 yıl içinde can kaybı ve yaralanmaların da yaşandığı, toplumu korku, panik ve endişeye sürükleyen çok sayıda lunapark kazası meydana gelmiştir.

Lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen kazalar, genel olarak, eğlence araçlarındaki bakım noksanlıkları, teknik arızalar ve kullanıcıların güvenlik kurallarına riayet etmemesi sonucunda oluşmaktadır. Dolayısıyla lunapark ve benzeri yerlerde hizmet alan kişilerin güvenliklerinin sağlanması kamusal bir sorun oluşturmakta ve özel dikkat gerektiren bir konu haline gelmektedir (Deniz vd., 2010, s. 22; Omoyi vd., 2024, s. 61-62).

Lunapark ve benzeri yerlerin can güvenliği ve esenliği tehdit etmeyecek şekilde faaliyet göstermesinin sağlanmasında kamusal denetim ve kontroller önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın konusu lunapark ve benzeri yerlere yönelik kamusal denetim ve kontrollere ilişkin mevzuatın incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın temel sorunsalı, lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanmasına yönelik

kamusal denetim ve kontrol mekanizmalarını düzenleyen mevcut mevzuatın yeterliliğinin ortaya konulması ve bu alandaki eksikliklerin belirlenmesidir. Çalışma ile lunapark ve benzeri yerlerin kamusal denetim ve kontrollerini belirleyen yasal düzenlemelerin yeterli olup olmadığı ve yetersiz görülen taraflarına ilişkin öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda mevzuat ve literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili çalışmaların sayısının az olduğu görülmüştür. Buna ek olarak konuyla doğrudan ilişkili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Makina Mühendisleri Odasının görüş ve beyanlarından faydalanılmıştır.

Belediye Kanunu'na göre kamuya açık eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek belediyelerin yetkileri arasında yer almaktadır. Bunun yanında İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasının izlenmesi ve teftişi hususunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilidir. Bu kapsamda kamusal denetim ve kontrollerde esas sorumlu idarenin belediyeler olduğu görülerek çalışma, özellikle belediyeler çerçevesinde tasarlanmıştır. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı konuyla ilişkili olma düzeyine göre daha dar bir açıdan çalışmaya dahil edilmiştir. Lunaparklarda yaşanan kazalar ve bu kazaların sonuçlarına ilişkin verilere dair ulusal bilgilendirme sisteminin olmaması nedeniyle verilere medya kanalıyla ulaşılmıştır. Ancak verilere medyaya dayalı veri toplama süreci, haber değeri taşıyan olayların öne çıkması, bazı vakaların hiç gündeme gelmemesi yanında eksik veyahut yanlı aktarılması gibi bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Literatürün sınırlı olması ve resmi bir veri tabanının bulunmaması çalışmanın kısıtları arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede çalışma "Giriş" ve "Sonuç" dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde lunaparklarda yaşanan kazalar ve bu kazaların sonuçları ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde lunapark ve

benzeri yerlerdeki kamusal denetim ve kontrollere yönelik yasal düzenlemeler incelenerek tespit edilen hususlara yer verilmektedir. İki alt başlığa ayrılan ikinci bölümde ilk olarak belediyelerle ilişkili düzenlemelere sonrasında iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı kapsamındaki düzenlemelere odaklanılmaktadır. Üçüncü bölümde TMMOB Makina Mühendisleri Odasının konuyla ilişkili faaliyet ve görüşlerine yer verilmektedir. Çalışma, lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanması bakımından kamusal denetim ve kontrollerin kilit bir yere sahip olması dolayısıyla önemlidir. Ayrıca bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı olması dolayısıyla lunapark ve benzeri yerlerdeki kamusal denetim ve kontrollere yönelik yasal düzenlemeler açısından literatüre katkı sağlanması yanında yerel yönetimler ve toplum esenlik bakımından uygulamaya dönük olarak katkı sağlanması beklenmektedir.

Lunapark ve Benzeri Yerlerde Can Güvenliği ve Esenlik

Lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen kazalar, bu kazalar sonucunda oluşan can kayıpları ve yaralanmalara ilişkin olarak bilgi sunan ulusal bir raporlama sistemi mevcut değildir. Bu nedenle lunaparklarda yaşanan kazalar ve sonuçlarına ilişkin bilgilere internet aracılığıyla gazete haberleri taraması yoluyla erişilmiştir. Bu doğrultuda 2010-2025 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen lunapark kazalarına ilişkin olarak ulaşılan veriler aşağıda yer alan Tablo 1 'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Lunapark Kazaları 2010-2025[1]

Yıl	Kent	Eğlence Aracı	Sonuç
2025	Manisa/Turgutlu	Salıncak	2 ağır yaralı (Çocuk/13 yaş-6 yaş)
2025	Trabzon	Ranger (Kamikaze)	1 ağır yaralı (Çocuk/17 yaş)
2023	Bursa	Salıncak	17 yaralı
2023	İzmir/Buca	Salıncak	6 yaralı
2022	Antalya	Mini Maks	3 yaralı (Çocuk/11 yaş)
2022	Giresun	Tren	1 ölü (Kadın/27 yaş) 3 yaralı (2 Kadın/1 Erkek)
2022	Malatya	Gondol	1 ölü (Erkek/26 yaş)
2020	Aydın	Gondol	1 yaralı (Erkek/ Lunapark Çalışanı)
2019	Karaman	Tırtıl	4 yaralı (2 Çocuk/7 yaş-5 yaş/2 Kadın)
2019	Konya/Seydişehir	Dönme Dolap	1 ağır yaralı (Çocuk/11 yaş)
2019	Malatya	Crazy Dance	1 yaralı (Çocuk/15 yaş)
2018	Tekirdağ/Kapaklı	Balerin	1 ölü (Çocuk/13 yaş)
2017	Kırşehir	Elma Kurdu (Küçük Tren)	1 ölü (Erkek/47 yaş) 3 yaralı (1 Çocuk/6 yaş)
2016	Adana/Çukurova	Kule	11 hafif yaralı
2016	Eskişehir	Crayz Dance	3 hafif yaralı (Çocuk/14 yaş-14 yaş-16 yaş)

Tablo kapsamında yer alan verilere göre 2010-2025 yılları arasında meydana gelen 23 lunapark kazasında 11 kişi yaşamını yitirirken 60 kişi yaralanmıştır. Yaşamını yitiren 11 kişiden üçü çocuk, ikisi ise lunapark çalışanıdır. Kazalar sonucunda ağır yaralanan kişilerin sağlık durumlarının ne şekilde seyrettiğine dair herhangi bir bilgiye erişilemediğinin altını kalın olarak çizmek gerekmektedir. Dolayısıyla ağır yaralanan kişilerin yaşamını yitirip yitirmediği ya da kalıcı bir sağlık sorunuyla yaşamına devam etmek durumunda kalıp kalmadığı bilinmemektedir. Bununla birlikte bahsedilen kaynaklarda yaşanan bu

[1] Tablo medyadan edinilen veriler çerçevesinde çalışma kapsamında oluşturulmuştur (aa.com.tr, 10 Ağustos 2022; birgun.net, 11 Temmuz 2022; birgun.net, 23 Nisan 2023; haberler.com, 25 Temmuz 2011; haberturk.com, 7 Aralık 2010; hurriyet.com.tr, 5 Temmuz 2013; hurriyet.com.tr, 23 Ağustos 2014; hurriyet.com.tr, hurriyet.com.tr, 17 Temmuz 2017; 10 Haziran 2019; hurriyet.com.tr, 16 Haziran 2018; hurriyet.com.tr, 31 Mayıs 2019; hurriyet.com.tr, 8 Haziran 2019; milliyet.com.tr, 10 Eylül 2010; milliyet.com.tr, 21 Haziran 2011; milliyet.com.tr, 11 Haziran 2022; milliyet.com.tr, 3 Ağustos 2023; nefes.com.tr, 28 Haziran 2025; ntv.com.tr, 6 Haziran 2016; ntv.com.tr, 31 Ağustos 2016; ntv.com.tr, 29 Mart 2025; sabah.com.tr, 13 Haziran 2020; turkiyehaberajansi.com, 28 Haziran 2012; yeniasir.com.tr, 21 Haziran 2011).

kazalara tanık olan kişilerin dehşete kapıldığı, korku, panik ve endişe dolu anlar yaşadığı kayıt altına alınmıştır.

Öte yandan fiziksel yaralanma ya da ölümle sonuçlanmamış olmakla birlikte çok sayıda lunapark kazası meydana gelmektedir. Kahramanmaraş'ta bulunan bir lunaparkta 2024 yılında ranger (kamikaze) oyun aletinde 23 kişi bir saat boyunca havada baş aşağı mahsur kalmış, itfaiye ekiplerinin yardımlarıyla kurtarılmıştır. Panik yaşayan beş kişi, tedbir amaçlı hastaneye sevk edilmiştir (aa.com.tr, 28 Ağustos, 2024). 2024 yılında Trabzon'da bulunan bir lunaparkta gerçekleşen elektrik kesintisi sonucunda dönme dolapta mahsur kalan yirmi kişi, Trabzon Büyükşehir Belediyesi itfaiye ekipleri tarafından kurtarılmıştır. Elektrik kesintisi süresince dönme dolapta bulunan 20 kişinin panik yaşadığı kaydedilmiştir (ntv.com.tr, 25 Ağustos 2024). Ankara'da 2018 yılında Gençlik Parkı'nda bulunan lunaparkta, gondolun platforma çarparak hasar görmesi sonucunda 12 kişi kazadan yara almadan kurtulmuştur. Ancak büyük korku yaşayan kişilerin bir kısmı işletmeci hakkında şikâyette bulunmuştur (aa.com.tr, 17 Mart 2018).

2010-2025 yılları arasında yaşanan ve bir bölümü ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan lunapark kazaları, toplumun boş vakitlerini değerlendirdikleri oyun ve eğlence alanları olan lunaparkların hem hizmet alan kişiler hem çalışanlar bakımından riskli alanlar haline geldiğini ve bunun yanında toplumda korku, kaygı ve güvensizlik yarattığını ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan lunapark ve benzeri yerlerdeki kazalar ve neticelerine ilişkin olarak Türkiye'de yapılan akademik çalışmalar kısıtlıdır (Şimşek vd., 2024, s. 188). Bu çerçevede Deniz vd. (2010) ile Şimşek vd. (2020) tarafından yayımlanan iki çalışmaya ulaşılmıştır.

Deniz vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada, aynı lunaparkta farklı zamanlarda ahtapot olarak adlandırılan eğlence aracından düşme

sonrasında acil servise yapılan başvurular incelenmiştir. Bu kapsamda başvuruda bulunan üç vaka tespit edilmiş ve bu vakalardan birinin ölümle sonuçlandığı, ikisinin sağlıkla taburcu edildiği ortaya konmuştur (Deniz vd., 2010).

Şimşek vd. (2024) 2014-2023 yılları arasında lunapark kazası sonucunda Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına başvuran toplam 12 vaka incelemiştir. Çalışma kapsamında ortaya çıkan sonuçlar, dört vakanın balerinde, üç vakanın dönme dolapta, iki vakanın hız treninde (roller coaster), iki vakanın atlıkarıncada ve bir vakanın çarpışan otoda gerçekleştiğini göstermektedir. Vakaların dokuzu düşme ve sürüklenme, ikisi düşme ve nesne altında sıkışma, biri ise ezilme nedeniyle meydana gelmiştir. Altı vaka, basit tıbbi müdahaleyle tedavi edilirken, altı vaka daha kapsamlı tıbbi bakım gerektirmiş, bunlardan birinde hayati tehlike oluşmuştur. Ancak vakaların hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır (Şimşek vd., 2024).

Görüldüğü üzere bu iki akademik çalışma kapsamında elde edilen veriler, lunapark kazaları sonucunda ölüm ve yaralanmalar olduğunu ortaya koymaktadır.

Lunapark ve Benzeri Yerlere Yönelik Kamusal Denetim ve Kontrollerin Yasal Çerçevesi

Lunapark ve benzeri yerlerde güvenlik ve esenliğin temini açısından kamusal denetim ve kontrollere yönelik mevzuat incelemesi yapıldığında iki farklı alan ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki ve ön planda olanı yerel yönetimlerle ilişkili olarak İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'tir. İkincil olarak iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı çerçevesindeki düzenlemeler ise İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği, İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği

ve İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği şeklindedir.

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik Kapsamında Kamusal Denetim ve Kontroller

10.08.2005 tarihinde yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, esas olarak, kapsamına giren iş yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesine ilişkin iş ve işlemleri düzenlemektedir (RG: 10.08.2005/25902).

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'in 4. maddesinin (b) bendinde "faaliyeti sırasında çevresinde bulunanlara biyolojik, kimyasal, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden az veya çok zarar veren veya vermesi muhtemel olan ya da doğal kaynakların kirlenmesine sebep olabilecek müesseseler" "gayrisıhhî müessese", (f) bendinde "gayrisıhhî müessese dışında kalan iş yerleri" "sıhhî müessese" olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin (g) bendinde "lunaparklar, sirkler ve benzeri yerler" "umuma açık istirahat ve eğlence yeri" olarak belirlenmiştir (RG: 10.08.2005/25902).

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'in 4. maddesinin (a) bendinde iş yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesine dair iş ve işlemlerde hangi idarelerin yetkili olduğu konusuna açıklık getirilmektedir. Buna göre, belediye hudutları ile mücavir alan dışında ve kanunlarda münhasıran il özel idaresinin yetkili kılındığı konularda il özel idaresi; belediye hudutları ve mücavir alan içinde kalan yerlerde büyükşehir belediyesi olması halinde büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu konularda büyükşehir belediyesi ve bunların dışında kalan konularda büyükşehir belediyesi içinde kalan ilçe belediyeleri; belediye hudutları ile mücavir alan içinde kalan yerlerde belediyeler yetkili idaredir (RG: 10.08.2005/25902).

Sıhhî iş yerlerinin ruhsatlandırılması sırasında İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'te belirtilen genel şartların yanı sıra

sınıflarına ve özelliklerine göre Ek-1'de belirtilen şartların aranacağı 14. maddede ifade edilmiştir (RG: 10.08.2005/25902). Buna göre "Sıhhî Müesseseler İçin Sınıflarına ve Özelliklerine Göre Aranacak Nitelikler" başlıklı Ek-1'de yer alan "H- Tiyatro, Sinema, Düğün Salonu, Sirk, Lunapark, Gösteri Merkezi ve Diğer Parklar" bölümünde, "Sirkler ve lunaparklar" başlıklı (e) bendi ile "Açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parkları ile teleferikler" başlıklı (f) bendindeki düzenlemeler (RG: 10.08.2005/25902) lunapark ve benzeri yerlerin denetim ve kontrollerine ilişkin açıklık getirmektedir.

Lunapark ve benzeri yerler, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik kapsamında umuma açık istirahat ve eğlence yeri olarak sayılmakta ve sıhhî müessese sınıfına girmektedir. Lunaparklara benzer yerlere karşılık olarak ise açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parkların anlaşılması gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parklarının, ancak 2020 yılında yapılan değişiklikle (RG: 09.06.2020/31150) İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik kapsamına alındığının altını çizmek gerekmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında nüfusu 5.000'i aşan yerlerde belediye kurulabileceği belirtilirken, nüfusa bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunluluğu getirilmiştir (RG: 13.07.2005/25874). Bunun yanında 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu'nda yapılan değişiklikle büyükşehir belediyelerinin sınırları, il sınırı olarak belirlenerek genişletilmiştir (RG: 06.12.2012/28489). Bu düzenlemeler çerçevesinde kamusal denetim ve kontrollerde yetkili idare, çoğunlukla, ruhsatı veren belediyedir. Bununla birlikte, yetkili idarenin, kent ölçeğine ve yetki sınırlarına göre büyükşehir belediyesi

ve ilçe belediyesi şeklinde değişiklik gösterebileceğini unutmamak gerekir.

Yönetmelik Ek-1 H- Tiyatro, Sinema, Düğün Salonu, Sirk, Lunapark, Gösteri Merkezi ve Diğer Parklar bölümü aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir (RG: 10.08.2005/25902):

> e) Sirkler ve lunaparklar
>
> 1- (Değişik: RG-9/6/2020-31150-C.K-2626/9 md.) (Değişik birinci cümle: RG-17/4/2021-31457-C.K.-3835/8 md.) Sirkler ve lunaparklardaki konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin kontrolü ve bakımı ayda iki defadan az olmamak üzere düzenli olarak en az bir makine veya elektrik mühendisi ile birlikte en az bir makine veya elektrik teknisyeni tarafından yapılır. Düzenli kontrol ve bakımlar, bu maddede belirtilenlerin gözetimi altında yetkili teknik servisler tarafından da yapılabilir. Bakımların yetkili teknik servisler tarafından yapılmış olması, bu maddede belirtilen yetkili kişilerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.
>
> 2- Hareket eden makine ve oyun araçlarında emniyet kemeri bulundurulacaktır.
>
> 3- Can ve mal emniyeti için gerekli tedbirler alınacaktır.
>
> 4- Elektrik kesilmesinde otomatik devreye girecek yeterli kapasiteye sahip jeneratör bulunacaktır.
>
> (…)
>
> f) Açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parkları ile teleferikler (Ek: RG-9/6/2020-31150-C.K-2626/9 md.)
>
> 1-(Değişik birinci cümle: RG-17/4/2021-31457-C.K.-3835/8 md.) Parkurlar ve parklardaki konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin kontrolü ve bakımı ayda iki defadan az olmamak üzere düzenli olarak en az bir makine veya elektrik mühendisi ile birlikte en az bir makine veya elektrik teknisyeni tarafından yapılır. Düzenli kontrol ve bakımlar, maddede belirtilenlerin gözetimi altında yetkili teknik servisler

> tarafından da yapılabilir. Bakımların yetkili teknik servisler tarafından yapılmış olması bu maddede belirtilen yetkili kişilerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. (…)

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'in 13. maddesinde, iş yeri açma ve çalışma ruhsatı verilen iş yerlerinin, yetkili idarelerce, ruhsatın verildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde kontrol edileceği, bu süre içinde kontrol edilmemesi durumunda iş yeri ruhsatının kesinleşeceği, kontrol görevini yerine getirmeyen yetkili idare görevlileri hakkında yasal işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır (RG: 10.08.2005/25902).

Bu hükümler çerçevesinde belediyeler tarafından ilk olarak ruhsat almak için başvuru yapan lunapark ve benzeri yerlerin yasal gereklilikleri taşıyıp taşamadığına bakılacaktır. Sonrasında ise belediyeler tarafından lunapark ve benzeri yerlerde yapılacak ilk kontrol, verilen ruhsatın kesinleşmesine yönelik olarak gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda en geç ruhsatın verilmesini takip eden bir ay içerisinde lunapark ve benzeri yerlerin yasal gereklilikleri yerine getirip getirmediğinin kontrol edilmesi gereklidir. Kontrolün yapılmaması halinde ruhsat kesinleşmiş sayılacaktır.

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'in 13. maddesinde ayrıca, iş yeri açma ve çalışma ruhsatının verilmesinden sonra yapılacak denetimlerde, mevzuata uygun olmayan unsurların ve eksikliklerin saptanması durumunda bu eksiklik ve kusurların giderilmesi için bir defaya mahsus olmak üzere 15 günlük süre tanınacağı, verilen süre içinde saptanan eksiklik ve hataların giderilmemesi halinde ruhsatın iptal edilerek iş yerinin kapatılacağı, bununla birlikte ilgililerin yalan, yanlış ve yanıltıcı beyanı var ise haklarında yasal işlem yapılacağı belirlenmiştir (RG: 10.08.2005/25902).

Bu düzenlemeler kapsamında lunapark ve benzeri yerlerdeki belediyeler tarafından yapılması öngörülen denetim ve kontrollerin,

asıl olarak, ilk aşamada ruhsat verilmesi ve ilerleyen dönemlerde ruhsat şartlarının devam edip etmediğine yönelik bir denetim ve kontrol olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ruhsat verilmesi aşamasında yapılacak denetim ve kontrollerde bir süre öngörülürken, ruhsat verilmesinden sonraki denetim ve kontrollerin periyoduna ilişkin olarak açık bir belirleme bulunmamaktadır.

Lunaparklar ile açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parklarındaki denetim ve kontroller, konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin kontrolü ve bakımının ayda iki defadan az olmamak üzere en az bir makina veya elektrik mühendisi ile birlikte en az bir makina veya elektrik teknisyeni tarafından veyahut bu kişilerin gözetimi altında yetkili teknik servisler tarafından yapılıp yapılmadığının kontrol edilmesini içermektedir. Bu kapsamda öncelikle söz konusu işlemlerin yapılıp yapıldığına dair kanıtlayıcı belge niteliğindeki raporların var olup olmadığına bakılması ve sonrasında raporların gerçeği yansıtıp yansıtmadığın incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Denetim ve kontroller kapsamında ayrıca lunaparklarda hareket eden makine ve oyun araçlarında emniyet kemeri bulundurulup bulundurulmadığı, can ve mal emniyeti için gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı, yeterli kapasiteye sahip jeneratör bulunup bulunmadığına bakılması gerekmektedir. Ayrıca belirtmek gerekirse, bu denetim ve kontroller açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parkları için getirilmemiştir.

Burada altı çizilmesi gereken bir diğer husus ise İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'te 2021 yılına kadar lunaparklar ile açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parklarında; konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin düzenli olarak kontrolü ve bakımından sorumlu olmak üzere en az bir makina veya elektrik mühendisi ve en az bir makina veya elektrik

teknisyeni bulundurulması zorunluluğunun getirilmiş olmasıdır. Ancak 2021 yılında yapılan değişiklikle (RG: 17.04.2021/31457) bu zorunluluk kaldırılarak, lunapark ve benzeri yerlerdeki konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin kontrolü ve bakımının asgari ayda iki kez düzenli şekilde, en az bir makina veya elektrik mühendisi ile birlikte en az bir makina veya elektrik teknisyeni tarafından ya da bu kişilerin gözetimi altında yetkili teknik servisler tarafından yapılması gerekliliği yönündeki mevcut düzenlemeye geçilmiştir.

Bu çerçevede lunapark ve benzeri yerlerde konstrüksiyon, ekipman ve makinelerin düzenli olarak kontrolü ve bakımından sorumlu olmak üzere en az bir makina veya elektrik mühendisi ve en az bir makina veya elektrik teknisyeni bulundurulması zorunluluğunun kaldırılmasının, bu yerlerdeki can güvenliği ve esenliğin sağlanması bakımından bir geriye gidiş olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan belediyeler tarafından söz konusu denetim ve kontrollerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair bir raporlama sistemi mevcut değildir. Kaldı ki belediyelerin bu denetimleri gerçekleştirecek nitelik ve nicelikte personele sahip olup olmadığı hususu da ayrı bir tartışma konusu yaratmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı Kapsamında Kamusal Denetim ve Kontroller

Kamu ve özel sektöre ait bütün işleri ve iş yerlerini kapsayan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, iş sağlığı ve güvenliğinin temin edilmesi ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesine yönelik olarak işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektedir (RG: 30.06.2012/28339).

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 4. maddesinin ilk fıkrasına göre işveren genel olarak, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü kılınmıştır (RG: 30.06.2012/28339).

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. maddesi kapsamında tehlike sınıfı "iş sağlığı ve güvenliği açısından, yapılan işin özelliği, işin her safhasında kullanılan veya ortaya çıkan maddeler, iş ekipmanı, üretim yöntem ve şekilleri, çalışma ortam ve şartları ile ilgili diğer hususlar dikkate alınarak işyeri için belirlenen tehlike grubu" biçiminde tanımlanmaktadır (RG: 30.06.2012/28339).

İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği Ek-1 İşyeri Tehlike Sınıfları Listesi kapsamında "eğlence parkları ve tema parklarının faaliyetleri" tehlikeli sınıf arasında sayılmaktadır (RG: 26.12.2012/28509).

Buna göre lunapark ve benzeri yerler, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına girmekte olup, İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği ve İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemelere tabidir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği ve İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği çerçevesinde yapılan iş ve kullanılan makine ve ekipmanlarla ilgili risk değerlendirmesi yapılarak tehlikelerin belirlenmesi ve bu tehlikelere yönelik gerekli güvenlik önlemlerinin alınması; makine ve ekipmanların güvenliğine yönelik gerekli bakım ve periyodik kontrollerin sistematik olarak yapılması; çalışanlar için sağlık raporu aranarak işe uygunluğunun tespit edilmesi; çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitimler verilmesi ve iş yerine ait tehlikelere ilişkin bilgilendirme yapılması; iş sağlığı ve güvenliğine yönelik profesyonel hizmet alınması (iş yeri hekimi, iş güvenliği uzmanı bulundurulması) başta olmak üzere işverene çeşitli yükümlülükler getirilmiştir (RG: 30.06.2012/28339; RG: 29.12.2012/28512; RG: 25.04.2013/28628).

İş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik tedbirlerin yerine getirilip getirilmediğin izlenmesine ilişkin olarak teftiş, inceleme, araştırma,

kontrol, denetim hususunda yetki ve sorumluluk Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı uhdesindedir (RG: 30.06.2012/28339; RG: 29.12.2012/28512; RG: 10.07.2018/30474).

İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı kapsamında lunapark ve benzeri yerlerde, makine ve ekipmanlarla ilgili risk değerlendirmesi yapılıp yapılmadığı, tehlikelerin belirlenip belirlenmediği ve bu tehlikelere yönelik gerekli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı, makine ve ekipmanların güvenliğine ilişin gerekli bakım ve periyodik kontrollerin düzenli olarak yapılıp yapılmadığı yanında çalıştırılanların işe uygun olup olmadığı, olası tehlikelere dair bilgilendirilip bilgilendirilmediği ile güvenlik konusunda eğitim alıp almadığı ve iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının olup olmadığının denetim ve kontrolünün Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca lunapark ve benzeri yerlere yönelik gerçekleştirilmesi gereken denetim ve kontrollere yönelik olarak bir raporlama sistemine erişilememiştir. Dolayısıyla söz konusu denetim ve kontrollerin yapılıp yapılmadığı yönünde kesin bir kanıya varılamamaktadır.

Lunapark ve Benzeri Yerlere Yönelik Kamusal Denetim ve Kontrollerde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Makina Mühendisleri Odasının Konumu

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, 1954 yılında 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu ile kurulmuş Anayasa'nın 135. maddesinde tanımlanan kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Makina Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği'ne göre TMMOB Makina Mühendisleri Odasının amaçları arasında iş ve işçi güvenliği, ergonomi, ölçüm ve test cihazlarının kalibrasyonu vb. sanayie yönelik araştırma, geliştirme konularında teknik ve bilimsel çalışmalarda

bulunmak, ihtiyaç duyulan ölçüm, test ve kontrolleri yapmak ve raporlandırmak, uygunluk değerlendirme ve belgelendirme faaliyetlerinde bulunmak, üyelerinin uzmanlık çalışmalarını toplumun yararına sunmak yer almaktadır (RG: 15.03.2002/24696).

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Türk Akreditasyon Kurumu tarafından A Tipi Muayene Kuruluşu olarak 17 Mayıs 2004 tarihinde akredite edilmiştir. Buna göre Akreditasyon kapsamında basınçlı kaplar ve kaldırma-iletme makinalarının periyodik kontrolleri, insan taşımak üzere tasarlanan kablolu taşıma sistemlerinin kontrolleri, asansör yıllık ve periyodik kontrolleri, gaz yakma tesislerinin baca, tesis ve yerleşim uygunluğu denetimleri ve gürültü, titreşim, baca gazı ölçümleri konuları yer almaktadır (TMMOB Makina Mühendisleri Odası Muayene Kuruluşu, t.y.).

TMMOB Makina Mühendisleri Odası tarafından lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanmasına yönelik olarak gerçekleştirilen iki temel faaliyet alanından söz edilmesi yerinde olacaktır. İlk faaliyet alanı, hizmete geçilmesinin öncesinde (dönem başlangıçları, ilk kurulum, büyük revizyonlar sonrası vb.) lunapark ve benzeri yerlerde, belediyelerden talep gelmesi halinde ilgili mevzuat ve standartlar kapsamında inceleme yapılarak, bilirkişi olarak rapor sunulmasıdır. Bu yerlerde meydana gelen kazalarla ilgili inceleme yapılarak sonuçları hakkında rapor hazırlanması ikinci faaliyet alanıdır (TMMOB Makina Mühendisleri Odası Muayene Kuruluşu, t.y.).

Bunun yanında TMMOB Makina Mühendisleri Odası lunaparklarda can güvenliği ve esenliğin sağlanmasına yönelik olarak görüşlerini muhtelif zamanlarda kamuoyu ile paylaşmaktadır. TMMOB Makina Mühendisleri Odası tarafından pek çok kez, lunapark ve benzeri yerlerdeki kazalar sonucunda yaşanan can kayıpları ve yaralanmaların yürürlükteki mevzuatın ve denetimlerin yetersiz olmasından kaynaklandığı, denetimsizliğin facialara yol açtığı yönünde beyanlarda

bulunularak, “kamusal denetim" ve "mühendislik uygulamalarının” dışladığının altı çizilmiştir (TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, 2015).

Bu tespitlerin yanı sıra TMMOB Makina Mühendisleri Odası tarafından lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanmasına yönelik yapılması gerekenler hakkında muhtelif zamanlarda görüş beyanında bulunulmaktadır. Bu kapsamda mühendis ve teknisyen istihdamının zorunlu olması; eğlence araçlarının günlük ve aylık periyodik bakım ve onarımlarının yapılması ve yapılan bu bakım ve onarımların kayıt altına alınması; eğlence araçlarında, gerçekleştirilen periyodik kontrollerin ne zaman yapıldığını ve tekrar ne zaman yapılacağını gösteren-asansörlerde bulunan bilgilendirme etiketlerine benzer- etiketlerin bulunması; eğlence araçlarının her gün kontrol edilerek, öncelikle boş olarak çalıştırılması; personele eğitim verilmesi, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik gereken tedbirlerin alınması gibi hususlar dikkat çekmektedir (y.y., 2011; TMMOB Makina Mühendisleri Odası, t.y; TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, 2015; TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, 2017; TMMOB Makina Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi, 2016; TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, t.y.).

Öte yandan TMMOB Makina Mühendisleri Odası, edindiği bilgi ve birikimi paylaşmak, iş yeri ruhsatı düzenlenmesi aşaması yanında sağlıklı ve güvenli kullanımı için makinelerin mevzuatta tanımlı periyodik kontrollerinin yapılmasında görev almak, eğlence makinelerinin operatör ve bakım personeline eğitim vermek gibi konularda destek ve katkı sunmak üzere hazır olduklarını yetkililere ve kamuoyuna duyurmaktadır. Ayrıca TMMOB Makina Mühendisleri Odası, çözümün "kamusal denetim" olduğuna işaret ederek ilgili bakanlıkları ve yerel yönetimleri gerekli tedbirleri almak üzere mevzuat düzenlemesi yapılması konusunda acil olarak göreve

çağırmaktadır (TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, 2015).

Sonuç ve Değerlendirme

Lunapark ve oyun, eğlence, su, spor ve macera parkları gibi benzeri yerler kişiler için boş vakitlerin değerlendirilmesi açısından cazibe merkezleri olmaya devam etmektedir. Bu yerler, yaz mevsimi boyunca açık alanlarda geçici süreli olarak veyahut alışveriş merkezlerinde tüm yıl boyunca hizmet verebilmektedir.

Lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen kazalar sonucunda can kaybından ağır ya da hafif yaralanmalara kadar pek çok istenmeyen durum oluşabilmektedir. Bunun yanında meydana gelen kazalar ile bu kazalar neticesinde yaşanan can kaybı ve yaralanmalar ve sonrasında uygulanan işlemlere dair ulusal bir veri sistemi bulunmamaktadır. Dolayısıyla konuyla ilgili kişiler ve kamuoyu, bilgi alma hakkından mahrum bırakılmaktadır. Bu doğrultuda lunapark ve benzeri yerlerde yaşanan kazalar ile bu kazaların yol açtığı durumların topluma duyurulmasını temin edecek bir bilgilendirme sistemi kurulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Diğer taraftan lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin sağlanmasının toplumsal bir gereksinime karşılık gelmesi ve kamu yararını içermesi dolayısıyla bir kamu hizmeti olarak kavranması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan ekseriya özel kişilerce işletilen bu yerlerin kamu kuruluşları tarafından düzenli ve sürekli olarak denetim ve kontrol altında bulundurulması ve bu yerlerde yaşanan kazalar ve sonucunda ortaya çıkan can kaybı ve yaralanmaların ortadan kaldırılmasına yönelik tüm tedbirlerin alınmasının sağlanması gerekmektedir.

Yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde kamusal denetim ve kontrollerde yetkili idarenin esas itibarı ile belediyeler olduğu ortaya konulmuştur. Bununla beraber iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin

düzenlemeler kapsamında tehlikeli sınıfa giren lunapark ve benzeri yerlerde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının denetim, teftiş, kontrol ve benzeri görevleri bulunduğu anlaşılmaktadır.

Lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen kazalar ve bu kazalar sonucunda yaşanan can kaybı ve yaralanmaları, kamusal denetim ve kontrollerin son derece sınırlı ve yetersiz olduğunun bir göstergesi olarak kabul etmek gerekmektedir. Bununla birlikte bu denetim ve kontrollerin yapılıp yapılmadığına ve/veyahut sonuç ve etkilerine ilişkin bir raporlama sistemine ulaşılamamaktadır.

Konuya ilişkin olarak TMMOB Makina Mühendisleri Odasının görüş ve beyanlarının çalışma kapsamında ulaşılan sonuçları desteklediği görülmüştür. Bununla birlikte Deniz vd. (2010, s. 23) tarafından yapılan çalışma kapsamında lunapark ve benzeri yerlerde meydana gelen kazaların önüne geçilebilmesi için, eğlence araçlarının kontrollerinin düzenli olarak yapılması yanında bakım ve güvenlik açısından yeterli görülmeyenlerin kullanılmasına izin verilmemesinin gerekli olduğuna işaret edilmiştir.

Bu çerçevede lunapark ve benzeri yerlerde güvenlik ve esenliğin temini için yeni bir mevzuata ihtiyaç bulunduğu sonucuna varılmıştır. TMMOB Makina Mühendisleri Odası ve bilim insanları başta olmak üzere uzman ve ilgili tüm tarafların katılımıyla en kısa zamanda yeni bir düzenlemenin hazırlanarak hayata geçirilmesinin önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir. Yapılacak düzenlemede bilimsel ve objektif kriterler esas alınarak, lunapark ve benzeri yerlerde güvenlik ve esenliğin teminine yönelik olarak öncelikle iş yeri sahiplerine düşen yükümlülüklerin belirlenmesi gerekmektedir. İkincil olarak nihayetinde bir kamu hizmeti olan denetim ve kontrollerin hangi kurum ve kuruluşların uhdesinde olacağı, içeriği ile periyodunun açık ve net olarak ortaya konması gerekmektedir. Gerekli idari, teknik ve personel donanım ve yeterliliğinin sağlanması dikkate alınarak halka

en yakın hizmet birimleri olarak belediyelerin kamusal denetim ve kontrollerde birinci derecede sorumlu olması yerinde olacaktır. Bunun yanında kamusal denetim ve kontrollere, hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşu olarak TMMOB Makina Mühendisleri Odası tarafından destek ve katkı sağlamasına olanak verecek düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca lunapark ve benzeri yerlerde can güvenliği ve esenliğin teminine yönelik olarak iş yeri sahiplerince üstlenilmesi gereken ve fiili olarak yerine getirilen sorumluluklar ile gerçekleştirilen kamusal denetim ve kontrollerin ilgili tüm taraflara ve kamuoyuna düzenli ve sürekli olarak duyurulmasına ilişkin bir raporlama sistemine dair belirlemelere, yapılacak olan yeni düzenleme kapsamında yer verilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Belediye Kanunu, RG: 13.07.2005/25874, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 1, RG: 10.07.2018/30474, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf

İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, RG: 25.04.2013/28628, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18318&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği, RG: 29.12.2012/28512, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16924&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, No: 6331, RG: 30.06.2012/28339, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6331&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği, RG: 26.12.2012/28509, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16909&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, RG: 10.08.2005/25902, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20059207&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG: 09.06.2020/31150, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200609-22.pdf

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG: 17.04.2021/31457, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210417-2.pdf

Makina Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği, RG: 15.03.2002/24696, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/03/20020315.htm#3

On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG: 06.12.2012/28489, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, No: 2709, RG: 09.11.1982/17863/Mükerrer, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Diğer Kaynaklar

Anadolu Ajansı. (2018, 17 Mart). Gençlik Parkı'nda 'gondol' kazası. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/genclik-parkinda-gondol-kazasi/1091850?utm_source=chatgpt.com Erişim: 10.08.2025

Anadolu Ajansı. (2022, 10 Ağustos). Giresun'da lunaparkta trenin raydan çıktığı kazada yaralanan 4 kişiden biri öldü. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/giresunda-lunaparkta-trenin-raydan-ciktigi-kazada-yaralanan-4-kisiden-biri-oldu/2657853 Erişim: 31.08.2025

Anadolu Ajansı. (2024, 28 Ağustos). Kahramanmaraş'ta lunaparkta yüksekte 1 saat asılı kalan 23 kişi kurtarıldı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kahramanmarasta-lunaparkta-yuksekte1-saat-asili-kalan-23-kisi-kurtarildi/3315569, Erişim: 10.08.2025

Birgün Gazetesi. (2022, 11 Temmuz). Gondolda açılan kemer ölüm getirdi. https://www.birgun.net/haber/gondolda-acilan-kemer-olum-getirdi-395044 Erişim: 29.08.2025

Birgün Gazetesi. (2023, 23 Nisan). Bursa'da lunaparkta kaza: Çok sayıda yaralı var. https://www.birgun.net/haber/bursada-lunaparkta-kaza-cok-sayida-yarali-var-431230 Erişim: 31.08.2025

Braksiek R. J, ve Roberts D. J. (2002). Amusement park injuries and deaths. Ann Emerg Med, 39 (1), ss. 65-72.

Deniz, T., Kandiş, H., Ülger, H., & Agalar, F. (2010). Emergency Department Visits Secondary to Amusement Park Injury. Journal of Emergency Medicine Case Reports 1(1), ss. 21-23.

Haberler.com. (2011, 25 Temmuz). Antalya'da Lunaparktaki Ölüm. https://www.haberler.com/yerel/antalya-da-lunaparktaki-olum-2889539-haberi/ 24.08.2025 Erişim: 31.08.2025

Habertürk. (2010, 7 Aralık). Lunaparkta korkunç ölüm. https://www.haberturk.com/yasam/haber/578928-lunaparkta-korkunc-olum Erişim: 28.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2013, 5 Temmuz). Lunapark'ta 'balerin' kazası: 2 yaralı. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/lunaparkta-balerin-kazasi-2-yarali-23658951 Erişim: 21.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2014, 23 Ağustos). Bodrum'da lunaparkta ölüm. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bodrumda-lunaparkta-olum-27058336 Erişim: 27.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2017, 17 Temmuz). Lunaparkta eğlence treni devrildi: 1 ölü, 3 yaralı. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/lunaparkta-eglence-treni-devrildi-1-olu-3-yarali-40522148 Erişim: 27.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2018, 16 Haziran). Lunaparkta balerin faciası. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/lunaparkta-balerin-faciasi-40868909 Erişim: 25.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2019, 31 Mayıs). 11 yaşındaki çocuk lunaparkta ölümden döndü!. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/saclari-donme-dolaba-takilan-cocuk-yaralandi-41231361 Erişim: 30.08.2025

Hürriyet Gazetesi. (2019, 8 Haziran). Lunaparkta dehşet anları. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/lunaparkta-dehset-anlari-41237797 Erişim: 23.08.2025

Hürriyet Gazetesi (2019, 10 Haziran). 10 günde 3. kez oldu... Lunaparkta korkunç olay!. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/10-gunde-3-kez-oldu-lunaparkta-korkunc-olay-41239971 Erişim: 30.08.2025

Milliyet Gazetesi. (2010, 10 Eylül). Çocuklarını korumak isterken öldü Lunaparkta öldüren kaza. https://www.milliyet.com.tr/gundem/cocuklarini-korumak-isterken-oldu-lunaparkta-olduren-kaza-1287432 Erişim: 31.08.2025

Milliyet Gazetesi. (2011, 21 Haziran). Lunaparkta dehşet. https://www.milliyet.com.tr/gundem/lunaparkta-dehset-1404726 Erişim: 28.08.2025

Milliyet Gazetesi. (2022, 11 Haziran). Lunaparkta feci olay! Salıncak platformdan çıktı, çocuklar altında kaldı. https://www.milliyet.com.tr/gundem/lunaparkta-feci-olay-salincak-platformdan-cikti-cocuklar-altinda-kaldi-6771306 Erişim: 28.08.2025

Milliyet Gazetesi. (2023, 3 Ağustos). İzmir'de lunaparkta kaza! Görüntüler ortaya çıktı. https://www.milliyet.com.tr/gundem/izmirde-lunaparkta-kaza-goruntuler-ortaya-cikti-6985575, Erişim: 11.08.2025

Nefes. (2025, 28 Haziran). Lunaparkta eğlence kabusa döndü! Salıncak koptu, iki çocuk yoğun bakımda. https://www.nefes.com.tr/lunaparkta-eglence-kabusa-dondu-salincak-koptu-iki-cocuk-yogun-bakimda-44759 Erişim: 28.08.2025

Ntv. (2016, 31 Ağustos). Adana'da lunaparkta kaza: 11 yaralı. https://www.ntv.com.tr/turkiye/lunaparkta-kaza-11-yarali,82MzN9ckN0q7bCx7_T49jw Erişim: 31.08.2025

Ntv. (2016, 6 Haziran). Eskişehir'de lunaparkta kaza: 3 yaralı. https://www.ntv.com.tr/turkiye/lunaparkta-kaza-3-yarali,dOpsU2BuEkGwrhnNwTkEcw Erişim: 29.08.2025

Ntv. (2024, 25 Ağustos). Trabzon'da dönme dolapta mahsur kalan 20 kişi kurtarıldı. https://www.ntv.com.tr/turkiye/trabzonda-donme-dolapta-mahsur-kalan-20-kisi-kurtarildi%2Chi_O1YPrC0eenyYfsjUMVQ?utm_source=chatgpt.com Erişim: 23.08.2025

Ntv. (2025, 29 Mart). Lunaparkta feci kaza: 17 yaşındaki Rabia Nur yaşam savaşı veriyor. https://www.ntv.com.tr/turkiye/lunaparkta-feci-kaza-17-yasindaki-rabia-nur-yasam-savasi-veriyor,U9IQrtzlH06fibGQxceoLg Erişim: 28.08.2025

Omoyi, C.O., Agbonko, E.B., Gideon, A.O.G. ve Ushie, D.O. (2024). Improving Operational Safety of Recreational Parks Through Safety Risk Assessment. Nigeria Journal of Engineering Science Research (NIJESR), 7(1), ss. 61-68.

Sabah Gazetesi. (2020, 13 Haziran). Aydın'da lunapark kazası. https://www.sabah.com.tr/aydin/2020/06/13/aydinda-lunapark-kazasi Erişim: 28.08.2025

Şimşek Ü., Saka B., Kılıboz T., Polat N., Köse Ö. S., Karbeyaz K. (2024). Forensic medical assessment of amusement park injuries. Cerasus Journal of Medicine 1(3), ss. 185-189.

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. https://sozluk.gov.tr/, Erişim: 23.08.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi. (2015, 20 Haziran). Lunaparklarda Denetimsizliğe Dikkat! Yeni Facialar Olmadan Önlem Alınmalı... https://mmo.org.tr/ankara/basin-aciklamasi/lunaparklarda-denetimsizlige-dikkat-yeni-facialar-olmadan-onlem-alinmali Erişim: 01.09.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi. (2017, 13 Mayıs). Lunapark ve Eğlence Alanlarındaki Denetimsizlik, Yeni Facialaın Habercisi https://mmo.org.tr/ankara/basin-aciklamasi/lunapark-ve-eglence-alanlarindaki-denetimsizlik-yeni-facialarin-habercisi Erişim: 01.09.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi. (2016, 5 Haziran). Lunapark ve Eğlence Alanlarındaki Denetimsizlik, Yeni Facialara Davetiye Çıkarıyor! https://mmo.org.tr/eskisehir/haber/lunapark-ve-eglence-alanlarindaki-denetimsizlik-yeni-facialara-davetiye-cikariyor Erişim: 01.09.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi. (t.y.) Denetimsiz Lunaparklar Tehlike Saçıyor! Ne Yapılmalı? https://www.mmo.org.tr/istanbul/basin-aciklamasi/denetimsiz-lunaparklar-tehlike-saciyor-ne-yapilmali Erişim: 01.09.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Muayene Kuruluşu. (t.y.). Lunapark İncelemeleri http://www.mmomuayene.org/?page_id=382 Erişim: 01.09.2025

TMMOB Makina Mühendisleri Odası. (t.y.) Lunaparklarda Kamusal Periyodik Denetim Yapılmalıdır https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/lunaparklarda-kamusal-periyodik-denetim-yapilmalidir Erişim: 01.09.2025

Türkiye Haber Ajansı. (2012, 28 Haziran). Lunapark Kazası Can Aldı. https://www.turkiyehaberajansi.com/lunapark-kazasi-can-aldi/44337//lib/utils/common?utm_source=chatgpt.com Erişim: 21.08.2025

Woodcock, K. (2019). Global incidence of theme park and amusement ride accidents. *Safety Science*, 113, ss. 171-179.

Yeni Asır. (2011, 21 Haziran). Balıkesir'de lunapark kazası. https://www.yeniasir.com.tr/gundem/2011/06/21/balikesirde-lunapark-kazasi Erişim: 28.08.2025

(y.y.). (2011). Güncel: Lunapark ve Eğlence Alanlarında Gerçekleşen Ölümlü Kazalar Denetimsizliğin Boyutlarını Ortaya Koyuyor. *Mühendis ve Makine Dergisi*, *52* (619), ss. 25-26.

Extended Abstract

Amusement parks and similar entertainment venues, which provide recreational opportunities for the use of leisure time, constitute an integral part of urban spaces. These venues, which have become attractions particularly for children and young people, occasionally witness accidents that result in injury or loss of life.

Similar to many other countries, accidents in amusement parks and similar entertainment venues have become an increasingly significant problem in Türkiye as well. Based on information obtained from media sources, 23 such accidents occurred in Türkiye over the past fifteen years, resulting in 11 fatalities and 60 injuries, four of which were severe.

In this context, several critical questions arise regarding the measures implemented to ensure safety and well-being in amusement parks and similar entertainment venues, how these measures are applied, and whether they are adequate. One of the most fundamental requirements for ensuring that such venues operate without endangering individuals' safety and well-being is the existence of effective public oversight and inspection and control mechanisms.

against this background, the study focuses on examining and evaluating the legislation related to the public oversight and inspection of amusement parks and similar entertainment venues. The aim is to assess whether the current regulatory framework governing public oversight and inspections in these venues is sufficient and to develop recommendations to address identified shortcomings. The study employs qualitative research methods. In this regard, literature and legislative reviews were carried out, and the perspectives and statements of the Union of Chambers of Turkish Engineers and Architects, Chamber of Mechanical Engineers— the professional organization with public institution status directly related to the subject — were consulted.

The study first presents data on amusement park accidents that have occurred in Türkiye over the past fifteen years and their outcomes. One of its main limitations is the absence of a national data system recording such accidents, which necessitated reliance solely on media sources for data collection. Another limitation is the scarcity of academic research addressing this topic. The second part analyzes that the legislation governing public inspections of amusement parks and similar entertainment venues was examined, revealing that municipalities are the primary administrative authority responsible for conducting public inspections. However, it also finds that the Ministry of Labour and Social Security holds certain duties and powers within the scope of occupational health and safety legislation.

Through the identification of gaps and deficiencies in the existing regulatory framework, the study concludes that there is a need for a new and comprehensive legal arrangement —that clearly defines both the responsibilities of venue operators and the scope of public oversight and inspection mechanisms aimed at ensuring

safety and well-being in amusement parks and similar entertainment venues. The study is expected to contribute to the fields of public services, local government, and social well-being.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma Etik Kurulu Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Özlem TEMİZEL: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kentsel Yönetişimde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının (2016-2020 ve 2021-2025) Karşılaştırmalı Analizi

Institutionalisation Of Gender Mainstreaming In Urban Governance: A Comparative Analysis Of Barcelona's Gender Justice Plans (2016–2020 And 2021-2025)

Beyza GÜNGÖR[*]

Özet

Kentsel alanlar hızla genişlemesine rağmen, bu dönüşüm süreçlerinde kadınların özgül ihtiyaç ve riskleri çoğu zaman yeterince dikkate alınmamaktadır. Kadınlar kentsel yönetişimde politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılma hakkına sahip olmakla birlikte, yaş, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, etnik köken, din, sosyo-ekonomik statü ve engellilik gibi çoklu eşitsizlik eksenleri (intersectionality) nedeniyle bu süreçlere katılımda önemli yapısal engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, politika yapım süreçlerinde kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı kurumsal mekanizmaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, kamu politikalarının tüm aşamalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik biçimde entegre edilmesini ifade eden toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması (gender mainstreaming) yaklaşımı öne çıkan stratejilerden biridir.

Kent politikalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin yatay entegrasyonunu analiz etmek, kadınların karar alma süreçlerine katılımına etkisini değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, Barselona örneği üzerinden toplumsal cinsiyet odaklı eylem planlarını incelemekte ve bu politikaların toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sunduğu imkânları tartışmaktadır.

Çalışmanın temel amacı, Barselona Belediyesi'nin 2016–2020 ve 2021–2025 Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları üzerinden toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının yerel yönetim düzeyinde nasıl kurumsallaştığını ve kentsel politika

[*] Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İstanbul-Türkiye, beyzagngor@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6072-2334

Geliş/Submitted: 15.04.2026 | **Kabul/Accepted:** 03.06.2026

Atıf/Cite: Güngör, B. (2026). Kentsel Yönetişimde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının (2016-2020 ve 2021-2025) Karşılaştırmalı Analizi. *Publicus*, (5), 58-115.

süreçlerine nasıl entegre edildiğini analiz etmektir. Çalışma, toplumsal cinsiyet perspektifinin belediye yönetiminin karar alma, bütçeleme, katılım, politika tasarımı ve izleme-değerlendirme süreçlerine hangi araçlarla entegre edildiği sorusuna odaklanmaktadır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı karşılaştırmalı doküman analizi yaklaşımıyla yürütülmüştür. Çalışmada Barselona Belediyesi'nin Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları, ilgili kurumsal raporlar, politika belgeleri ve izleme-değerlendirme dokümanları incelenmiştir. Analiz sürecinde kurumsal kapasite, yatay entegrasyon, katılımcı yönetişim, kesişimsellik, uygulama araçları ve politika değerlendirme mekanizmaları temel ölçütler olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın bulguları, Barselona örneğinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının yalnızca söylemsel bir eşitlik politikası olarak değil, belediye yönetiminin bütününe yayılan kurumsal bir yönetişim stratejisi olarak yapılandırıldığını göstermektedir. Özellikle ikinci plan döneminde kesişimsellik yaklaşımının güçlendiği, katılımcı mekanizmalarının genişlediği, toplumsal cinsiyet bütçelemesi ve etki değerlendirme araçlarının sistematikleştiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kurumsal kapasite farklılıkları, uygulama açığı ve politika çıktılarının ölçülmesine ilişkin sınırlılıkların devam ettiğini de ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel yönetim düzeyinde kurumsallaşmasının yalnızca hukuki düzenlemelere değil; siyasal irade, kurumsal koordinasyon, feminist hareketlerin etkisi ve katılımcı yönetişim kapasitesi gibi çok boyutlu faktörlere bağlı olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, ilgili literatüre yerel düzeyde kurumsal dönüşüm süreçlerini karşılaştırmalı olarak analiz ederek katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adalet Planları, Cinsiyete Duyarlı Kent Politikaları, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri, Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması

Abstract

Although urban areas are expanding at an unprecedented pace, the specific needs, experiences, and risks faced by women remain insufficiently addressed within urban transformation and governance processes. While women formally possess the right to participate in policy-making and decision-making within urban governance, they continue to encounter significant structural barriers arising from multiple and intersecting axes of inequality including age, gender, sexual orientation, ethnicity, religion, socioeconomic status, and disability. This reality necessitates the development of inclusive and gender-sensitive institutional mechanisms capable of integrating equality considerations across all stages of the public policy cycle. Within this context, gender mainstreaming defined as the systematic incorporation of a gender perspective into all phases of public policymaking has emerged as one of the principal strategic approaches to addressing these structural inequalities.

Analysing the transversal integration of gender perspectives across urban policy domains is therefore critical for evaluating the extent to which women's participation in decision-making processes can be meaningfully enhanced. Drawing on the case of Barcelona, this study examines gender-responsive action plans and explores the opportunities these policies offer for advancing substantive gender equality in urban governance.

The primary objective of the study is to analyse how gender mainstreaming has been institutionalised at the local government level and integrated into urban policy processes through Barcelona Municipality's Gender Justice Plans for 2016–2020 and 2021–2025. The study specifically focuses on the instruments through which a gender perspective has been incorporated into municipal decision-making, budgeting, participation, policy design, and monitoring and evaluation processes.

The research is conducted through a qualitative comparative document analysis methodology. The corpus of analysis comprises Barcelona Municipality's Gender Justice Plans, relevant institutional reports, policy documents, and monitoring and evaluation records. The analytical framework is structured around six key criteria: institutional capacity, horizontal policy integration, participatory governance, intersectionality, implementation instruments, and policy evaluation mechanisms.

The findings demonstrate that, in the case of Barcelona, gender mainstreaming has been institutionalised not merely as a discursive equality commitment but as a comprehensive governance strategy embedded across the full organisational architecture of the municipality. The second plan period, in particular, reflects a significant deepening of the intersectional approach, an expansion of participatory mechanisms, and the systematisation of gender-responsive budgeting and impact assessment instruments. Nevertheless, the study also identifies persistent challenges, including disparities in institutional capacity across departments, implementation gaps, and limitations in the measurement of policy outcomes.

The study concludes that the institutionalisation of gender mainstreaming at the local government level is contingent not solely upon legal and regulatory frameworks, but upon a multidimensional configuration of factors including political will, inter-institutional coordination, feminist movement advocacy, and participatory governance capacity. In this respect, the study contributes to the existing literature by offering a comparative analysis of institutional transformation processes at the local level.

Keywords: Barcelona Gender Justice Plans, Gender-Sensitive Urban Policies, Gender Inequalities, Gender Mainstreaming

Giriş

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesine yönelik en kapsamlı yaklaşımlardan biri, toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm politika alanlarına yatay biçimde entegre edilmesini ifade eden toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması (gender mainstreaming) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, kamu politikalarının tüm aşamalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik olarak dâhil edilmesini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyetin kamu politikalarına entegrasyonu, eşitliğin politikalardan ayrı değil onların içinde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, yalnızca kadınlara yönelik özel politikaların geliştirilmesinin ötesine geçerek, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin ortadan kaldırılması amacıyla tüm kamusal faaliyetlerin toplumsal cinsiyet perspektifiyle yeniden değerlendirilmesini hedeflemektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları tarihsel süreç içerisinde önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Avrupa Birliği'nde kadınlar ve erkekler arasında eşitlik ilkesi ilk kez 1957 tarihli Roma Antlaşması'nın 119. maddesi ile gündeme gelmiş, başlangıçta eşit ücret ve ayrımcılıkla mücadele ekseninde şekillenen bu yaklaşım zamanla daha kapsamlı bir eşitlik anlayışına evrilmiştir. 1970'ler ve 1980'lerde eşit muamele politikaları ve kadınlara yönelik özel önlemler ön planda iken, 1990'lı yıllardan itibaren toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı eşitlik politikalarının temel araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu yaklaşım ilk olarak 1985 yılında Nairobi Dünya Kadın Konferansı'nda gündeme gelmiş, 1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Eylem Platformu ile uluslararası toplumsal cinsiyet eşitliği politikası bir strateji olarak kurumsallaşmış ve sonrasında her düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye yönelik bir araç olarak benimsenmiştir (Council of Europe, 2026). Bu süreçten sonra toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, uluslararası kuruluşlar ve ulusal

hükümetler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden temel politika araçlarından biri olarak benimsenmiştir.

Kamu politikası döngüsünün tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin yer alması gerekliliği, özellikle kentsel politika alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Rodríguez-García ve Donati, 2021; Gregorio Hurtado, 2010; Gregorio Hurtado, 2017). Kentsel alanlar, farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarının kesiştiği yönetişim alanlarıdır. Bununla birlikte kadınlar, yaş, sosyo-ekonomik durum, etnik köken, cinsel yönelim ve engellilik gibi çoklu eşitsizlik eksenleri nedeniyle kentsel karar alma süreçlerine katılımda önemli engellerle karşılaşmaktadır. Ayrıca kadınların kentsel mekânı deneyimleme biçimleri, güvenlik algıları, bakım sorumlulukları ve gündelik yaşam pratikleri erkeklerden farklılaşabilmektedir. Bu durum, kentsel politikaların toplumsal cinsiyet açısından tarafsız olduğu yönündeki varsayımın sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, toplumsal cinsiyet açısından tarafsız olduğu varsayılan kentsel politikaların gerçekte tamamen tarafsız olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Kamu politikaları, toplumdaki baskın grubun ya da tarihsel olarak karar alma mekanizmalarında yer alan 'çoğunlukla erkek' aktörlerin ihtiyaçlarına dayalı olarak şekillenmiştir. Kadın hareketinin güçlenmesi, kadınların karar alma mekanizmalarındaki artan temsili, kadınların insan haklarına yönelik uluslararası taahhütler ve toplumsal cinsiyet çalışmaları ile cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin gelişimi, kamu politikalarının kadınların farklı ihtiyaç ve durumlarını çoğu zaman yeterince dikkate almadığını görünür kılmıştır (Pitkin, 1967; Pateman, 1988; Phillips, 1995; Bacchi, 1999; Mansbridge, 1999; True, 2003; Lombardo, Meier, vd. 2009). Toplumsal cinsiyete duyarlı kentsel politikaların özellikle dezavantajlı bölgelerde yaşayan kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlayabileceği vurgulanmaktadır (Massey, 1994). Bu bağlamda toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı, söz konusu

eşitsizliklerin politika süreçlerinin tüm aşamalarında görünür kılınmasını ve dönüştürülmesini amaçlayan bir yönetişim aracı olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı, politika, program ve projelerin tasarımından değerlendirilmesine kadar tüm aşamalarda bu farklılıkların dikkate alınmasını sağlayarak eşitsizlikleri yeniden üretmek yerine eşitliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle yaklaşım, yalnızca görünür eşitsizlikleri değil aynı zamanda politika süreçlerinde örtük biçimde varlığını sürdüren yapısal eşitsizlikleri de ortaya çıkarmayı ve dönüştürmeyi hedefleyen bir yönetişim aracı olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına ilişkin literatür incelendiğinde çalışmaların önemli bir bölümünün normatif ve kuramsal tartışmalar üzerinde yoğunlaştığı, yaklaşımın yerel düzeydeki kurumsal uygulamalarını analiz eden ampirik çalışmaların ise görece sınırlı kaldığı görülmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini politika döngüsünün farklı aşamalarına nasıl entegre ettiği, bu süreçte hangi yönetişim araçlarını kullandığı ve toplumsal cinsiyet planlarının kurumsal kapasite, katılım, bütçeleme ve izleme-değerlendirme süreçleriyle nasıl ilişkilendirildiği literatürde yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır. Mevcut çalışmalar çoğunlukla ulusal politika düzeyine veya normatif çerçeveye odaklanırken, yerel düzeyde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kurumsallaşma süreçlerini karşılaştırmalı politika analizi çerçevesinde inceleyen çalışmalar görece sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu literatür boşluğuna katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını kamu politikalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin yatay entegrasyonu olarak ele almaktadır. Yatay entegrasyon, belirli bir politika hedefinin tekil bir politika alanıyla sınırlı kalmayıp kamu politikalarının tüm

alanlarına ve politika döngüsünün bütün aşamalarına sistematik biçimde dâhil edilmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşımda toplumsal cinsiyet perspektifi, ayrı ve özel bir politika alanı olarak ele alınmak yerine tüm politika alanlarının ortak ve kesişen bir bileşeni hâline getirmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyetin kamu politikalarına yatay entegrasyonu; yerel yönetimler, kentsel planlama, eğitim, sağlık, istihdam ve bütçeleme gibi farklı politika alanlarında toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik biçimde dikkate alınmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı, toplumsal cinsiyet eşitliğini yalnızca belirli hedef gruplara yönelik politikalarla sınırlamayan, aksine kamu politikalarının bütününe nüfuz eden bütüncül bir yönetişim anlayışına dayanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin politika yapım süreçlerine entegrasyonunda planlama aşaması özel bir önem taşımaktadır. Zira bu aşamada politika sorunları tanımlanmakta, hedef grupların ihtiyaçları belirlenmekte ve çözüm araçları tasarlanmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet analizi ve toplumsal cinsiyet etki değerlendirmeleri toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının temel araçları arasında yer almaktadır. Bu araçlar, toplumsal cinsiyet perspektifinin soyut bir ilke olmaktan çıkarılarak uygulamaya aktarılmasını mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının potansiyelini ortaya koymanın bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, bu yaklaşımın yerel düzeyde nasıl uygulandığına ve politika süreçlerine ne ölçüde entegre edildiğine ilişkin ampirik çalışmaların hâlen sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının kentsel politika bağlamında nasıl kurumsallaştığını analiz etmek ve Barselona Belediyesi'nin Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları üzerinden bu yaklaşımın yerel düzeydeki uygulama araçlarını

değerlendirmektir. Bu çalışma şu temel araştırma sorusuna odaklanmaktadır: Barselona Belediyesi'nin 2016–2020 ve 2021–2025 dönemlerine ait Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımını kentsel politika süreçlerine hangi kurumsal mekanizmalar ve politika araçları aracılığıyla entegre etmektedir? Bu temel soru doğrultusunda çalışma; toplumsal cinsiyet perspektifinin politika süreçlerine nasıl dâhil edildiğini karşılaştırmalı olarak incelemektedir.

Bu kapsamda Barselona örneği, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yerel düzeyde kurumsallaştırılması açısından dikkat çekici bir vaka sunmaktadır. Barselona Belediyesi 2015 yılında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını güçlendirmek amacıyla Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Departmanı (Departamento de Transversalidad) adlı kurumsal bir yapı oluşturmuş ve bu doğrultuda çeşitli yönetişim reformlarını hayata geçirmiştir. Bu reformlar arasında kadınların, feminist hareketlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında faaliyet gösteren sivil toplum aktörlerinin karar alma süreçlerine katılımını artırmaya yönelik mekanizmalar yer almaktadır. Bu girişimler, kadınların kentsel yönetişim süreçlerinde daha görünür hâle gelmesini sağlamayı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini kentsel politika üretiminin temel bileşenlerinden biri hâline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, literatüre üç açıdan katkı sunmayı hedeflemektedir. İlk olarak çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yalnızca normatif bir eşitlik ilkesi olarak değil, somut politika araçları ve yönetişim mekanizmaları üzerinden analiz eden bütüncül bir değerlendirme çerçevesi geliştirmektedir. İkinci olarak Barselona Belediyesi'nin iki farklı dönem Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı'nı karşılaştırmalı biçimde inceleyerek yerel düzeyde kurumsal dönüşüm süreçlerini ortaya koymaktadır. Üçüncü olarak ise çalışma, toplumsal cinsiyet planlarına ilişkin ampirik bulgular sunarak

yerel yönetimler ve toplumsal cinsiyet politikaları literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman analizine dayanmaktadır. Araştırmanın temel analiz birimini Barselona Belediyesi'nin 2016–2020 ve 2021–2025 dönemlerine ait Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları oluşturmaktadır. Bunun yanında belediyeye ait toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına ilişkin raporlar, uygulama ve izleme belgeleri, kurumsal strateji dokümanları ve ilgili resmî politika metinlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada betimsel analiz ve karşılaştırmalı kamu politikası değerlendirme yaklaşımı birlikte kullanılmıştır. Analiz sürecinde planlar; politika hedefleri, kurumsal sorumluluklar, uygulama araçları, katılım mekanizmaları, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamaları, izleme-değerlendirme sistemi, kesişimsellik yaklaşımı ve kurumsal kapasite gibi ölçütler üzerinden sistematik biçimde karşılaştırılmıştır. Böylece çalışmada toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel yönetişim süreçlerine hangi araçlar aracılığıyla entegre edildiği analiz edilmektedir.

Bununla birlikte çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma tek bir yerel yönetim örneğine odaklanmakta ve büyük ölçüde resmî plan belgeleri ile kurumsal raporlara dayanmaktadır. Bu nedenle çalışma, politika uygulamalarının saha düzeyindeki etkilerini ya da farklı toplumsal aktörlerin deneyimlerini doğrudan incelememektedir. Ayrıca belediye belgeleri kurumsal öz-değerlendirme niteliği taşıdığı için, planların uygulama başarısına ilişkin değerlendirmelerin belirli ölçüde kurumsal perspektifi yansıttığı dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte çalışma, Barselona örneği üzerinden toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel düzeyde kurumsallaşma dinamiklerini analiz ederek literatüre analitik katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Makale beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınmaktadır. İkinci bölümde toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının kentsel yönetişim ve yerel yönetimler bağlamındaki dönüşümü tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kurumsal ve hukuki çerçevesi üzerinden ele alınacaktır. Dördüncü bölümde Barselona Belediyesi'nin 2016–2020 ve 2021–2025 dönemlerine ait Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planları karşılaştırmalı kamu politikası değerlendirme yaklaşımıyla analiz edilmektedir. Son bölümde ise çalışmanın temel bulguları değerlendirilerek toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel politika üretim süreçlerine ilişkin kuramsal ve uygulamalı bakımdan neticeleri tartışılmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Kökeni ve Kavramı

Toplumsal cinsiyet perspektifi, 1970'li ve 1980'li yıllarda toplumsal cinsiyete biyoloji temelinde inşa edilen ve "erkek" ile "kadın" kategorilerini ortaya çıkaran normları ve iktidar yapılarını sorgulayan feminist, siyasi ve akademik hareketler bağlamında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu perspektifi besleyen düşünsel arka plan daha eskiye uzansa da toplumsal cinsiyet perspektifi olarak adlandırılan bu yaklaşım, özellikle ikinci dalga feminizm diye nitelenebilecek dönemde akademik ve siyasal alanda somut bir biçim kazanmıştır (Álvarez, 2025: 11-13). Bu süreç, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca bireysel ayrımcılık pratiklerinden değil, aynı zamanda kurumsal yapılardan, politika süreçlerinden ve kamusal karar alma mekanizmalarından üretildiği yönündeki eleştirel yaklaşımın gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Kavramın gelişiminde birkaç kritik dönüm noktasından söz etmek gerekir. İlk olarak, 1960'lı ve 1970'li yıllarda feminizm, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarını sorgulamaya başlamış, toplumsal

cinsiyete dayalı eşitsizliklerin toplumsal ve siyasal yapılara nasıl yerleşmiş olduğunu ortaya koymuştur. Bu bakış açısından hareketle, toplumsal cinsiyetin yine toplumsal cinsiyet aracılığıyla ortadan kaldırılması gerektiği savunulmuştur. Yoğun bir aktivizmi de içeren bu entelektüel meydan okuma daha sistematik kavramsallaştırmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İkinci olarak, feminist kuramın katkısından söz etmek gerekir. 1970'li ve 1980'li yıllarda Simone de Beauvoir, Judith Butler ve bell hooks (Gloria Jean Watkins) gibi feminist kuramcılar, toplumsal cinsiyete ilişkin toplumsal inşanın hem bireylerin yaşamı hem de toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini incelemeye ve tanımlamaya başlamışlardır. Feminist kuram, toplumsal cinsiyet ve yapısal eşitsizlik gibi temel kavramların sistematikleştirilmesine yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, adı geçen düşünürlerin bütünüyle tek bir feminist perspektifi paylaştıkları da söylenemez. Buna göre, Simone de Beauvoir, "Kadın doğulmaz, kadın olunur" formülasyonuyla, cinsiyet (sex) ile toplumsal cinsiyet (gender) arasındaki ayrımı kurar ve toplumsal cinsiyetin zaman içinde edinilen bir kimlik boyutu olduğunu öne sürer (Beauvoir, 1973: 301). Burada cinsiyet, kadın bedeninin değişmez, anatomik olarak farklı ve olgusal yönleri olarak anlaşılırken, toplumsal cinsiyet, bu bedenin edindiği kültürel anlamı ve biçimi, yani bedenin toplumsallaşmasının değişken biçimlerini ifade eder (Butler, 1986: 35-49). Böylece Beauvoir, cinsiyet/toplumsal cinsiyet ayrımıyla doğal bedenler ile inşa edilmiş toplumsal cinsiyetler arasında radikal bir ayrışmayı ima eder. Butler, Cinsiyet Belası (Gender Trouble) adlı kitabında toplumsal cinsiyeti performans olarak ele alır. Butler'a göre toplumsal cinsiyet "performatiftir" (performativity of gender) çünkü "sabit ya da durağan bir faillik (doer) noktası değil, stilize edilmiş eylemlerin (deed) tekrarı yoluyla yaratılan ve kurulan" bir kimlik kategorisidir (Butler, 1990: 140). Butler'a göre "fail", "eylem"

içinde ve onun aracılığıyla oluşturulur. (Webster, 2000: 4; Meijer ve Prins, 1998: 7-8).

Feminist teorisyen bell hooks ise, toplumsal cinsiyetin toplumsal inşasını çok boyutlu güç matrisi içerisinde düşünür ve özellikle ırk, sınıf ve kapitalist sistem bağlamında inceler. Feminist Teori: Kenardan Merkeze (Feminist Theory: From Margin to Center) adlı eserinde, kendi dönemindeki mevcut feminist söylemleri eleştirerek feminizmin sağlam bir tanımının eksikliğine ve hareket içinde beyaz, ayrıcalıklı feministlerin baskın konumuna dikkat çekmiştir (hooks, 1984: 30). Feminist teorisyenlerin cinsiyetleri veya sadece kadın olmaları nedeniyle ezildikleri üzerine yazarken aynı feministlerin beyaz olmayan, ayrıcalıksız kadınları kasıtlı olarak ihmal ettikleri eleştirisini getirmiştir (hooks, 1981). hooks, yalnızca kadınlar ve erkekler (aynı sınıftan) arasında eşitlik için değil, ırkçılık, sınıfçılık, emperyalizm ve diğer baskı biçimlerini ihmal etmeden cinsiyetçi baskı ve sömürüye son vermek için mücadele eden bir hareket için yeni bir feminizm tanımı önermektedir. Bu yaklaşım daha sonra "kesişimsellik" (intersectionality) tartışmalarının gelişmesinde etkili olmuş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin tek boyutlu değil, çok katmanlı güç ilişkileri içerisinde üretildiği yönündeki literatüre önemli katkı sağlamıştır. Bu çalışma açısından kesişimsellik kavramı, kentsel politika süreçlerinin yalnızca kadın-erkek ikiliği üzerinden değil; yaş, sınıf, göçmenlik durumu, etnik köken ve bakım emeği gibi farklı eşitsizlik eksenleri üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini göstermesi bakımından analitik önem taşımaktadır.

Üçüncü olarak, bu fikirlerin kamu politikalarına kök salması önemlidir. Toplumsal cinsiyet perspektifinin kamu politikalarına entegrasyonu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsal düzeyde yerleşmesi açısından kritik bir aşamayı temsil etmektedir (Álvarez, 2024). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet perspektifinin uluslararası politika belgelerine ve kamu yönetimi uygulamalarına dâhil edilmesi, eşitlik politikalarının

dönüşümünde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle 1995 yılında gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, toplumsal cinsiyet perspektifinin kamu politikalarının merkezî bir bileşeni hâline gelmesinde belirleyici bir rol oynamış; bu yaklaşımın insan hakları, sürdürülebilir kalkınma ve fırsat eşitliği bağlamındaki yapısal önemi uluslararası düzeyde kurumsal olarak tanınmıştır. Bu dönüşüm, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yalnızca kadınlara yönelik özel müdahale alanları olmaktan çıkarak kamu politikalarının tüm aşamalarına yatay biçimde entegre edilmesi gerektiği yönündeki anlayışı güçlendirmiştir.

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması (gender mainstreaming) kavramı, büyük ölçüde bu uluslararası politika çerçevesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kavram, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının belirli hedef gruplara odaklanan (bireysel yaklaşımdan) sınırlı müdahalelerden, kurumsal yapıların, yönetişim mekanizmalarının ve politika süreçlerinin bütününü kapsayan yatay (transversal) bir yaklaşıma doğru evrilmesini ifade etmektedir. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve bu konferans sonucunda kabul edilen Pekin Eylem Platformu'nda toplumsal cinsiyet perspektifinin mevzuata, kamu politikalarına, planlara ve programlara entegre edilmesi temel hedeflerden biri olarak belirlenmiş; Avrupa Birliği de Lizbon Antlaşması ile bu yaklaşımı politika yapım süreçlerinin temel ilkelerinden biri olarak benimsemiştir (Pollack ve Hafner-Burton, 2000).

Uluslararası düzeydeki bu gelişmelere rağmen akademik literatürde en çok tartışılan konulardan biri toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının ne olduğu meselesidir. Literatürde Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü gibi kurumlar tarafından geliştirilen çok sayıda tanım bulunmakla birlikte, bu tanımlar kavramın hem teorik hem de uygulamaya dönük niteliği konusunda önemli tartışmalara yol

açmıştır (Rees, 2005). Bu tartışmalar sonucunda literatürde belirli bir uzlaşı ortaya çıkmış ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmanın hem bir kavramsal çerçeve hem de bir politika stratejisi olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (Daly, 2005; Otero-Hermida ve Lorenzo, 2020; Pollack ve Hafner-Burton, 2000; Walby, 2005).

Kuramsal açıdan bakıldığında, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının üç temel yaklaşımından biri olarak kavramsallaştırılmaktadır (Booth ve Bennett, 2002; Rees, 2005; Verloo, 2005). Bu sınıflandırmaya göre söz konusu yaklaşımlar eşit fırsatlar politikaları, kadınlara yönelik özgül eşitlik politikaları ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımıdır. Bu üç yaklaşım arasındaki temel fark, müdahale düzeyi ve politika odağında ortaya çıkmaktadır. İlk iki yaklaşım kadınları bireyler ya da hedef gruplar olarak merkeze alırken, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı politika süreçlerinin yapısal özelliklerine odaklanarak daha dönüştürücü bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım, politika yapım süreçlerinin tarafsız olmadığı ve mevcut eşitsizlikleri yeniden üretebileceği varsayımından hareket etmekte ve bu nedenle politika süreçlerinin kendisinin dönüştürülmesi gerektiğini savunmaktadır (Lombardo vd., 2017).

Stratejik bir araç olarak ele alındığında ise toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, politika yapım süreçlerinde kuralların, kurumsal yapıların ve yönetişim mekanizmalarının toplumsal cinsiyet perspektifi doğrultusunda yeniden düzenlenmesini amaçlamaktadır (Daly, 2005). Bu çerçevede yaklaşım, kadınlar ve erkekler arasında eşitliği sağlamaya yönelik politika hedefleri, araçları ve uygulama mekanizmalarının bütüncül bir politika seti olarak ele alınmasını ifade etmektedir. Verloo (2005), bu süreci "entegrasyoncu süreç" (integrationist process) olarak tanımlamakta ve toplumsal cinsiyet perspektifinin mevcut politika paradigmalarına nasıl dâhil edildiğini

açıklamaktadır. Bu bakış açısı, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının belirli bir politika içeriğine bağlı olmaktan ziyade farklı politika alanlarında uygulanabilen bir yönetişim aracı olduğunu göstermektedir (Booth ve Bennett, 2002).

Bununla birlikte literatürde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Özellikle yaklaşımın zamanla teknik ve bürokratik bir politika aracına indirgenmesi, eşitlik hedeflerinin sembolik düzeyde kalması, uygulama kapasitesi eksiklikleri, bütçe yetersizlikleri ve kurumsal direnç gibi sorunlar anaakımlaştırmanın dönüştürücü potansiyelini sınırlayan temel faktörler olarak değerlendirilmektedir (Walby, 2005; Verloo, 2005). Ayrıca bazı çalışmalar, katılım mekanizmalarının çoğu zaman biçimsel düzeyde kaldığını ve feminist hareketlerin karar alma süreçlerine etkisinin sınırlı olabildiğini göstermektedir. Bu nedenle literatürde yalnızca toplumsal cinsiyet perspektifinin politika belgelerinde yer alması değil; bu perspektifin uygulama araçlarına, bütçe süreçlerine, kurumsal yapılara ve izleme-değerlendirme mekanizmalarına ne ölçüde yansıdığı da temel bir değerlendirme ölçütü olarak ele alınmaktadır.

Bu tartışmalar ışığında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının ikili bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik normatif bir politika çerçevesini ifade eden kavramsal bir yaklaşım; diğer yandan ise bu hedefe ulaşmak için geliştirilen uygulama araçlarını ve yönetişim mekanizmalarını içeren bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Bu ikili yapı, anaakımlaştırmanın analizinde hem kavramsal hem de ampirik değerlendirmelerin birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bir yandan kamu politikası döngüsünün tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin ne ölçüde yer aldığının incelenmesi, diğer yandan ise bu politikaların kurumsal ve siyasal bağlamının analiz edilmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yalnızca normatif bir eşitlik söylemi olarak değil; aynı zamanda kamu politikalarının değerlendirilmesine imkân veren analitik bir çerçeve olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın kuramsal çerçevesi dört temel kavram etrafında yapılandırılmıştır: yatay entegrasyon, kesişimsellik, katılımcı yönetişim ve kurumsal kapasite. Yatay entegrasyon, toplumsal cinsiyet perspektifinin belediyenin tüm politika alanlarına ve politika döngüsünün bütün aşamalarına ne ölçüde dâhil edildiğini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Kesişimsellik yaklaşımı, planların farklı toplumsal eşitsizlik biçimlerini birlikte ele alma kapasitesini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Katılımcı yönetişim, feminist hareketlerin, kadın örgütlerinin ve sivil toplum aktörlerinin politika süreçlerine katılım düzeyini incelemek için kullanılmaktadır. Kurumsal kapasite ise kurumsal birimlerin varlığı, bütçeleme mekanizmaları, uygulama araçları ve izleme-değerlendirme sistemleri üzerinden değerlendirilmektedir. Böylece kavramsal çerçeve, çalışmanın araştırma sorusu ile analiz ölçütleri arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır.

Bu çalışmada toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının özellikle stratejik ve kurumsal boyutuna odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet perspektifi, bireylerin yaşam deneyimlerinin ve toplumsal yapıların toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkileri tarafından nasıl şekillendirildiğini analiz eden bir çerçeve olarak ele alınmaktadır (Álvarez, 2025). Bu perspektif, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini anlamak için gerekli analitik temeli sağlarken, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma bu analitik çerçevenin kamu politikalarına uygulanmasını sağlayan stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet perspektifi olmadan anaakımlaştırmadan söz etmek mümkün değildir; ancak yalnızca kavramsal farkındalık da yeterli değildir. Bu perspektifin

politika süreçlerine sistematik biçimde entegre edilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, 1990'lı yıllardan itibaren kamu politikalarının tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet etkilerinin değerlendirilmesini öngören bütüncül bir yönetişim yaklaşımı olarak gelişmiştir (True, 2003). Avrupa Konseyi bu yaklaşımı, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin tüm politika alanlarında, tüm aktörler tarafından ve politika döngüsünün bütün aşamalarında dikkate alınmasını sağlayan bir yeniden yapılandırma süreci olarak tanımlamaktadır. Bu yönüyle anaakımlaştırma, kamu politika, program ve projelerinin niteliğini artırmayı hedefleyen ve farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarının daha kapsayıcı biçimde ele alınmasını amaçlayan bir strateji olarak değerlendirilmektedir.

Bu kavramsal çerçeve, özellikle kentsel politika alanında önemli bir analiz alanı sunmaktadır. Kentler, toplumsal eşitsizliklerin mekânsal olarak yeniden üretildiği alanlar olmaları nedeniyle toplumsal cinsiyet perspektifinin politika süreçlerine entegrasyonunun somut olarak gözlemlenebileceği önemli yönetişim alanlarıdır. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kentsel politika bağlamında nasıl uygulandığının incelenmesi hem kavramın pratikteki karşılığını anlamak hem de yerel yönetimlerin eşitlik politikalarındaki rolünü değerlendirmek açısından önem taşımaktadır.

Kentsel Boyutun Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasında Bir Bağlam Olarak Önemi

Kentler toplumsal cinsiyet açısından nötr mekânlar değildir. Kentsel mekânların üretimi, kullanımı ve bu mekânlara erişim biçimleri, toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkileri tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda kentsel kurumlar, politikalar ve pratikler çoğu zaman erkek egemen normlar tarafından belirlenen ve kadınların kentte eşit hak sahibi aktörler olarak tanınmasını sınırlayan

açık ve örtük kurumsal düzenlemeler aracılığıyla yeniden üretilmektedir (Pateman, 1988; Knox ve Pinch, 2006; McDowell, 1999). Bu durumun en görünür sonuçlarından biri, kadınların kamusal katılım, karar alma süreçleri ve yönetsel güç alanlarından çeşitli formel ve enformel mekanizmalar yoluyla dışlanmasıdır (Spain, 2005; Jarvis vd., 2009; Van den Berg, 2017).

Günümüzde kentler, artan toplumsal eşitsizlikler, iklim krizi, göç hareketleri ve sosyal adalet sorunları gibi demokrasinin işleyişini doğrudan etkileyen çok katmanlı sorunların kesişim noktası haline gelmiştir. Bu gelişmeler, kentsel ölçeği yalnızca sorunların yoğunlaştığı bir alan değil, aynı zamanda bu sorunlara yönelik yenilikçi yönetişim çözümlerinin geliştirilebileceği bir politika laboratuvarı haline getirmiştir (Harvey, 2012; Hardt ve Negri, 2009; Barber, 2013; Beveridge ve Koch, 2022). Bu nedenle kentler, küresel sorunların yerel düzeyde somutlaştığı ve aynı zamanda alternatif demokratik pratiklerin geliştirilebildiği yönetişim alanları olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Young, 2000; Kohn, 2016).

Kentsel mekânın toplumsal cinsiyet tartışmaları açısından merkezi bir önem taşımasının iki temel nedeni vardır. Birincisi, kentlerin sunduğu yoğun sosyal etkileşim ortamının daha kapsayıcı demokratik katılım biçimlerine imkân sağlayabilme potansiyelidir (Low, 1997). Kentsel yaşamın hem yurttaşlar arasındaki hem de yurttaşlarla kamu otoriteleri arasındaki etkileşim yoğunluğu, katılımcı demokrasi tartışmalarında sıklıkla vurgulanan bir unsur olmuştur. Bu bağlamda kentler, eşit katılımın kurumsal mekanizmalar aracılığıyla güçlendirilebileceği önemli demokratik alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında ise kamusal alanın temel amacı, kentte yaşayan tüm bireylerin kentsel yaşama eşit biçimde katılımını güvence altına almaktır. Bunun sağlanabilmesi için kentsel

politika üretim süreçlerinin farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Kentsel eşitsizlikler çoğu zaman yaş, sınıf, etnisite veya cinsel yönelim gibi kesişimsel faktörlerin etkisi altında şekillenmekle birlikte, bu çalışma özellikle kentsel politika süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kurumsal boyutuna odaklanmaktadır.

Bu bağlamda yerel yönetimler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesinde kritik aktörler olarak öne çıkmaktadır. Yerel düzey, bir yandan eşitsizliklerin en görünür olduğu yönetişim ölçeğini temsil ederken diğer yandan bu eşitsizliklerin giderilmesine yönelik en somut politika araçlarının geliştirilebildiği kurumsal alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler, demokratik temsilin güçlendirilmesi, katılımcı yönetişim mekanizmalarının geliştirilmesi ve kamu kurumlarına duyulan güvenin artırılması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Özellikle kentsel planlama, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesinde tarihsel olarak önemli bir etkiye sahip olmuştur ve bu etki günümüzde de devam etmektedir. Kentsel planlama, tarihsel olarak erkekler tarafından ve erkekler için geliştirilmiştir (Bondi, 1998; Gilbert, 1997; McDowell, 1983, 2000; Madariaga & Neuman, 2020). Mekân, toplumsal olarak üretilmekte ve gerçekliği şekillendiren çoklu güç ilişkilerinin, aktörlerin ve dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Harvey, 1996; Massey, 1994; Soja, 2000, 2010). Tüm bu unsurlar, kadınların kamusal mekândan yabancılaşmasına yol açmaktadır. Erkek egemen (maskülen) planlama anlayışı, erkek olmayan ihtiyaçları kavramakta yetersiz kalmakta; bu durum eşit fırsatların önünde ek engeller yaratmakta ve planlamanın toplumsal cinsiyetlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır (Dymén & Ceccato, 2012; Listerborn, 2007).

Bu nedenle, kentsel mekân ve faaliyetlerin bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Bofill, 2008). Kadınların ihtiyaç ve deneyimlerinin dikkate alınarak kentsel planlama süreçlerine dâhil edilmesi, toplumsal cinsiyet perspektifli kent yaklaşımının temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Ancak bu yaklaşım, yalnızca kadınların kentsel haklarını tanıyan ve destekleyen mekânların tasarlanmasıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda, kadınların kamusal alanlardaki görünürlüğünü ve varlığını artırmaya yönelik uygulamaların geliştirilmesi, bu görünürlüğün bir güçlenme aracı olarak değerlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kadınların kentsel politikalara katılımının, kamu politikalarının tüm aşamalarına yatay biçimde entegre edilmesi yoluyla sağlanması önem taşımaktadır.

Bu bağlamda toplumsal cinsiyet perspektifli kentsel politikalar, kadınların kentsel yaşamdaki deneyimlerinin görünür kılınmasını, kamusal alana katılımlarının artırılmasını ve politika süreçlerinde aktif aktörler olarak yer almalarını hedeflemektedir (Bofill, 2008). Bu yaklaşım yalnızca kadınların ihtiyaçlarını dikkate alan mekânsal düzenlemeleri değil, aynı zamanda kadınların politika yapım süreçlerine sistematik katılımını da içeren daha geniş bir kurumsal dönüşümü ifade etmektedir. Bu nedenle kadınların kentsel politikalara katılımı, toplumsal cinsiyet perspektifinin kamu politikası döngüsünün tüm aşamalarına yatay entegrasyonu ile doğrudan ilişkilidir.

Bu çerçevede kentler, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının uygulanabilirliğini test eden en somut yönetişim alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Çünkü kentsel politika süreçleri; ulaşım, barınma, güvenlik, sosyal hizmetler, kamusal alan tasarımı ve katılım mekanizmaları gibi gündelik yaşamı doğrudan etkileyen politika alanlarını kapsamaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin soyut normatif ilkeler olmaktan çıkıp somut kurumsal

uygulamalara dönüştürülebilmesine imkân sağlamaktadır. Dolayısıyla kent, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği bir ölçek olmasının yanı sıra, bu eşitsizliklerin dönüştürülebileceği en önemli demokratik müdahale alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın devam eden bölümünde ise bu tartışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının Avrupa Birliği, İspanya ve Barselona bağlamındaki kurumsal ve hukuki çerçevesi üzerinden ele alınacaktır.

Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasına İlişkin Çok Düzeyli Hukuki ve Kuramsal Çerçeve

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik normatif çerçeve, çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Uluslararası insan hakları hukuku, Avrupa insan hakları ve Avrupa Birliği hukuku, İspanya'nın anayasal ve yasal düzenlemeleri ile Katalonya ve yerel düzeydeki düzenlemeler, birbirini tamamlayan ve karşılıklı olarak güçlendiren bir bütün oluşturmaktadır. Bu bölümde, söz konusu çok düzeyli hukuki yapı sistematik biçimde ele alınmaktadır.

Uluslararası Düzeyde Hukuki Çerçeve

Uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği, Birleşmiş Milletler sistemi içinde kabul edilen bağlayıcı sözleşmeler ve siyasi nitelikli belgeler aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Bu çerçevede ilk temel metinlerden biri, 1952 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme'dir". İspanya, sözleşmeye 23 Nisan 1974 tarihli katılım belgesiyle taraf olmuştur. Bu metin, kadınların seçme ve seçilme hakkı ile kamu görevlerine erişim hakkını güvence altına alarak siyasal eşitliğin uluslararası düzeyde tanınmasını sağlamıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında en kapsamlı bağlayıcı belge ise "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'dir" (CEDAW). 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen bu sözleşme, İspanya tarafından 16 Aralık 1983 tarihinde onaylanmış olup, 6 Ekim 1999

tarihli İhtiyari Protokol'ü de kapsamaktadır. CEDAW, yalnızca doğrudan ayrımcılığı değil, dolaylı ayrımcılık biçimlerini de kapsamakta ve taraf devletlere fiili eşitliği sağlamak amacıyla geçici özel önlemler (pozitif eylem) alma yükümlülüğü getirmektedir.

Kadına yönelik şiddet alanında ise 20 Aralık 1993 tarihli ve 48/104 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı ile kabul edilen "Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge" şiddeti bir insan hakları ihlali olarak tanımlayarak normatif gelişime önemli katkı sunmuştur. Ayrıca 1995 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması (gender mainstreaming) ilkesini küresel politika düzeyinde yerleştirmiştir. Bunu takiben Pekin +5 (2000), Pekin +10 (2005) ve Pekin +15 (2010) gözden geçirme süreçleri gerçekleştirilmiştir.

Buna ek olarak, 1966 tarihli "Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme" ile "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme", ayrımcılık yasağını ve eşitlik ilkesini genel insan hakları çerçevesinde düzenlemiştir. İspanya, bu sözleşmeleri 1977 yılında onaylamıştır. Son olarak, 1994 tarihli "Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) Eylem Programı", özellikle cinsel ve üreme haklarını insan hakları perspektifiyle ele alarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin beden bütünlüğü ve sağlık hakları boyutunu güçlendirmiştir.

Avrupa Düzeyinde Hukuki Çerçeve

Avrupa düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği hem Avrupa Konseyi (AT) hem de Avrupa Birliği (AB) hukuk düzeni içinde gelişmiştir. Avrupa Konseyi sistemi bakımından en temel belge, 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanan ve İspanya tarafından 26 Eylül 1979 tarihinde onaylanan "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir". Sözleşme'nin 14. maddesi ayrımcılık yasağını düzenlemekte olup, Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi içtihadı yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği alanında önemli bir koruma sağlamaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında ise 11 Mayıs 2011 tarihinde kabul edilen "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" (İstanbul Sözleşmesi) bağlayıcı ve kapsamlı bir uluslararası metin olarak öne çıkmaktadır.

Avrupa Birliği hukuku çerçevesinde ise eşitlik ilkesi kurucu antlaşmalardan itibaren gelişmiştir. 1997 tarihli Amsterdam Antlaşması ve 2001 tarihli Nice Antlaşması, pozitif eylem tedbirlerini açık biçimde meşrulaştırmış ve dolaylı ayrımcılık kavramını tanımlamıştır. Bu gelişmeler, birincil hukuk düzeyinde eşitliğin güçlendirilmesini sağlamıştır. 2000 yılında kabul edilen ve 2010 itibarıyla hukuki bağlayıcılık kazanan "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın" 23. maddesi, kadınlar ve erkekler arasında eşitliği güvence altına almakta ve yeterince temsil edilmeyen cinsiyet lehine özel önlemler alınabileceğini açıkça öngörmektedir. Benzer şekilde, "Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın" 157. maddesi, eşit işe eşit ücret ilkesini düzenlemekte ve mesleki sınıflandırma sistemlerinin de bu ilkeye uygun olmasını zorunlu kılmaktadır.

İkincil hukuk düzeyinde ise 2000/43/AT ve 2000/78/AT sayılı Konsey Direktifleri ayrımcılıkla mücadelede genel çerçeveyi oluşturmuş; 2002/73/AT, 2004/113/AT ve 2006/54/AT sayılı Direktifler ise istihdam, mesleki eğitim, mal ve hizmetlere erişim ve çalışma koşullarında kadınlar ve erkekler arasında eşit muamele ilkesini ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Söz konusu direktifler, doğrudan ve dolaylı ayrımcılık, taciz ve misilleme gibi kavramları tanımlayarak bunların uygulama alanını genişletmiştir.

İspanya Devleti Düzeyinde Hukuki Çerçeve

İspanya bakımından eşitlik ilkesinin temel dayanağı, İspanya Anayasası'dır. Anayasa'nın 14. maddesi kanun önünde eşitliği ve

cinsiyete dayalı ayrımcılık yasağını düzenlerken, 9/2. madde kamu otoritelerine fiili eşitliği sağlamak için gerekli koşulları oluşturma yükümlülüğü yüklemektedir. 23. ve 35/1. maddeler ise kamu görevlerine erişim ve çalışma hakkı bağlamında eşitliği güvence altına almaktadır.

Bu anayasal çerçeve, özellikle 22 Mart 2007 tarihli ve 3/2007 sayılı Çerçeve Kanun ile somutlaştırılmıştır. 3/2007 sayılı Çerçeve Kanun, kadınlar ve erkekler arasında fiili eşitliğin sağlanmasına yönelik kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. Kanun, istihdama ve mesleğe erişimde eşit muameleyi güvence altına almakta; toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını kamu otoriteleri için bir eylem ilkesi olarak benimsemekte; eşitlik birimlerinin kurulmasını ve kamu politikalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik biçimde dâhil edilmesini öngörmektedir. Ayrıca pozitif eylem önlemlerinin benimsenmesine açıkça imkân tanımaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele bakımından ise 28 Aralık 2004 tarihli 1/2004 sayılı Çerçeve Kanun, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı kapsamlı koruyucu ve önleyici tedbirler getirmiştir.

Katalonya ve Yerel Düzeyde Hukuki Çerçeve

Katalonya düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği hem özerklik statüsü hem de özel kanunlar aracılığıyla kurumsallaştırılmıştır. Katalonya Özerklik Statüsü, kamu politikalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin anaakımlaştırılmasını açıkça güvence altına almakta ve Katalan kamu otoritelerine bu doğrultuda aktif yükümlülükler yüklemektedir.

17/2015 sayılı Kanun, kadınlar ve erkekler arasında fiili eşitliğe ilişkin mekanizmaları ve kurumsal yapıları düzenlemekte; yerel yönetimlerin eşitlik planları kabul etmesini ve kamu personeline ilişkin politikalarda toplumsal cinsiyet perspektifini zorunlu olarak dâhil etmesini öngörmektedir. 5/2008 sayılı Kanun ise kadınların toplumsal cinsiyete

dayalı şiddetten arınma hakkını düzenleyerek belediyelere kapsamlı destek hizmetleri sunma yetkisi tanımaktadır.

Yerel düzeyde ise 22/1998 sayılı Barselona Belediye Şartı, belediyeye kadınların toplumsal entegrasyonunu ve katılımını teşvik etme ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı önleme yükümlülüğü yüklemektedir. Ayrıca 7/1985 sayılı Kanun, yerel yönetimlere sosyal hizmetler ve eşit fırsatların teşviki alanında yetki devrini mümkün kılmaktadır.

Barselona'da Toplumsal Cinsiyet Politikalarının Yetki, Örgütlenme ve Yönetişim Çerçevesi ve Buna İlişkin Cinsiyet Planları

Barselona'da toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, çok katmanlı bir yönetişim yapısı içerisinde, normatif düzenlemeler ile kurumsal mekanizmaların karşılıklı etkileşimi temelinde şekillenmektedir. Bu çerçevede geliştirilen kentsel politika araçları, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ilkesini yalnızca bir normatif yükümlülük olarak değil, aynı zamanda planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin ayrılmaz bir bileşeni olarak ele almaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2019a).

1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kamu politikalarına sistematik biçimde entegre edilmesini öngören toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması stratejisinin uluslararası düzeyde kabul edilmesi bakımından bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu çerçevede benimsenen yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kamu politikalarının yalnızca belirli alanlarına değil, tüm politika döngüsüne (tasarım, karar alma, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarının tamamına) yatay olarak dâhil edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu perspektifin etkin biçimde hayata geçirilebilmesi için siyasal ve idari süreçlerin yeniden

yapılandırılması ve bu süreçlerin sürekli değerlendirme mekanizmalarıyla desteklenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Barselona'da bu uluslararası normatif çerçevenin yansımaları, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının farklı yönetsel düzeylerde kurumsallaştırılmasıyla somutlaşmıştır. Bu süreçte, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi, çok düzeyli bir hukuki ve yönetsel yapı içerisinde giderek bağlayıcı bir kamu politikası aracına dönüşmüştür. İspanya'da devlet düzeyinde kabul edilen 22 Mart 2007 tarihli ve 3/2007 sayılı "Kadınlar ve Erkekler Arasında Etkili Eşitlik Hakkında Organik Kanun", bu dönüşümün temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Anılan Kanun'un 15. maddesi, kamu otoritelerine düzenleyici faaliyetlerinde, politika oluşturma ve bütçelendirme süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırılması yükümlülüğü getirmekte; böylece eşitlik ilkesini kamu yönetiminin tüm sektörlerine yatay olarak entegre etmektedir (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

Bölgesel düzeyde ise 2006 tarihli Katalonya Özerklik Statüsü'nün 41. maddesi, kamu otoritelerinin kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği ilkesinin uygulanmasını güvence altına almakla yükümlü olduğunu ve tüm kamu politikalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin anaakımlaştırılmasının gerektiğini belirtmektedir. Bu normatif çerçeve, 21 Temmuz 2015 tarihli ve 17/2015 sayılı "Kadınlar ve Erkekler Arasında Etkili Eşitlik Kanunu" ile daha da pekiştirilmiş; özellikle yerel yönetimlere yönelik olarak eşitlik planlarının tasarlanması, onaylanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin açık yükümlülükler hükme bağlanmıştır (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

Bu bağlamda Barselona Kent Konseyi, kentsel ölçekte toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmaya yönelik stratejik müdahale aracı olarak ardışık planlama belgeleri geliştirmiştir. 1991 yılında ilk Belediye Kadın Planı'nın kabul edilmesinden bu yana Barselona

Belediyesi, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında beş farklı plan daha hazırlamıştır. Bunlardan ikincisi 1995–1999 dönemini kapsayan Belediye Kadın Planı olmuş, bunu 2001–2005 dönemine ilişkin Belediye Kadın Programı izlemiştir. Daha sonra 2005–2009 dönemi için hazırlanan plan 2011 yılına kadar uzatılmıştır. 2012 yılında ise Kadınlar ve Erkekler Arasında Gerçek ve Etkili Fırsat Eşitliği Belediye Planı kabul edilmiş ve bu planın süresi 2015 yılında sona ermiştir. 2016–2020 dönemini kapsayan Cinsiyet Adaleti Planı ile bunu izleyen 2021–2025 dönemi Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı II, kadınların kentsel yaşamda karar alma süreçlerine etkin katılımını artırmayı ve kenti toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yeniden yapılandırmayı hedeflemektedir. Bu planlar, toplumsal cinsiyet eşitliğini belediyenin tüm politika alanlarına yatay olarak entegre etmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

Söz konusu yaklaşım, özellikle 2018 tarihli Barselona Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönetmeliği ile kurumsal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Yönetmeliğin 7. maddesi, belediyeye ait tüm plan ve programların temel hedeflerinden birinin toplumsal cinsiyet eşitliği olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu hüküm doğrultusunda, belediyenin tüm örgütsel birimleri hem merkezi yapılar hem de ilçe düzeyindeki birimler kendi faaliyet alanlarında kadınlar ve erkekler arasındaki yapısal farklılıkları analiz etmek, planlama süreçlerini toplumsal cinsiyet perspektifiyle yürütmek ve eşitsizlikleri azaltmaya yönelik özgül politika araçları geliştirmekle yükümlüdür (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması stratejisinin uygulanması amacıyla, bu mevzuat çerçevesinde Belediye bünyesinde hem kent düzeyinde hem de ilçe düzeyinde bu stratejinin yaygınlaştırılmasından sorumlu icra ve teknik yetkilere sahip Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Departmanı kurulmuştur. Feminizm ve LGBTİ

Departmanı ile Birinci Belediye Başkan Yardımcılığı'nın siyasi eş liderliği altında faaliyet gösteren bu birim, Kaynak Yönetimi yapısı içerisinde yer almakta olup bu konumlandırma stratejik açıdan büyük önem taşımaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Barselona'da toplumsal cinsiyet politikalarının temel uygulama aracı olan Kent Planı, belediyenin bu alandaki stratejik yönelimini somutlaştıran bir politika belgesi niteliğindedir. Plan, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin sağlanmasına yönelik belediye politikalarının gelişimini sistematik biçimde ortaya koyarken, aynı zamanda uygulama süreçlerinin izlenmesine imkân tanıyan bir yönetişim aracıdır. Bu yönüyle Plan, yalnızca cinsiyetler arası eşitliği değil, kadınlar arasındaki farklılıkları da dikkate alan kapsayıcı bir eşitlik anlayışını benimsemektedir. Plan, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının belediyenin tüm politikalarına yayılmasını sağlayan temel araç olarak tasarlanmıştır.

Planın hazırlanması sürecinde, toplumsal cinsiyet perspektifi genişletilerek LGBTI boyutu da dâhil edilmekte ve cinsel yönelim ile toplumsal cinsiyet kimliği çeşitliliğine duyarlı bir planlama yaklaşımı benimsenmektedir. Bu yaklaşım, cinsiyet temelli dışlanma biçimlerini çok boyutlu bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Ayrıca yaş, etnik köken, ulusal aidiyet, dinsel inanç, işlevsel çeşitlilik ve sosyo-ekonomik durum gibi kesişimsel değişkenler dikkate alınarak çoklu ayrımcılık biçimlerinin analiz edilmesi, planın temel metodolojik bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Yönetişim açısından değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet politikalarının etkinliği, siyasal ve teknik organlar arasındaki eşgüdüme dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet politikalarından sorumlu siyasal organ, anaakımlaştırılma sürecinden sorumlu teknik birimlerle iş birliği içerisinde planın teşvik edilmesi, uygulanması ve izlenmesinden sorumludur. Bu süreçte belediyenin tüm birimlerinin ve

ilçe yönetimlerinin katılımı zorunlu tutulmakta; ayrıca katılımcı yönetişim ilkesi doğrultusunda sivil toplum aktörlerinin, özellikle feminist örgütler ve kadın hakları savunucularının sürece dâhil edilmesi teşvik edilmektedir. Katılım mekanizmaları, planın tasarımından değerlendirilmesine kadar tüm aşamaları kapsayacak şekilde kurgulanmaktadır.

İzleme ve değerlendirme süreçleri ise bu yönetişim modelinin kritik bir unsurunu oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasından sorumlu birim, planın uygulama süresi sonunda performans göstergelerini ve etki analizlerini içeren kapsamlı bir değerlendirme raporu hazırlamakla yükümlüdür. Bu rapor, Belediye Meclisi'ne sunularak hem hesap verebilirlik hem de kurumsal öğrenme süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Barselona modelinde tüm belediye plan ve programlarının toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesi zorunlu tutulmuştur. Bu değerlendirme süreci, kamu politikalarının kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerini görünür kılan analitik araçlara dayanmaktadır. Bu kapsamda üç temel amaç öne çıkmaktadır: (i) politika çıktılarının cinsiyete göre farklılaşan etkilerinin tespiti, (ii) uygulama süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini üretip üretmediğinin analiz edilmesi ve (iii) gerekli durumlarda düzeltici ve iyileştirici politika önerilerinin geliştirilmesi.

Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2016–2020): Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsal Bir Politika Aracına Dönüşümü

Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2016–2020), toplumsal cinsiyet eşitliğini yerel yönetişimin bütününe entegre etmeyi amaçlayan stratejik bir kamu politikası belgesi niteliği taşımaktadır. Plan, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını belediye yönetiminin tüm politika döngüsüne yerleştirmeyi hedefleyen bütüncül bir

yönetişim reformu olarak kurgulanmıştır. Bu yönüyle plan, toplumsal cinsiyet eşitliğini yalnızca belirli sosyal politika alanlarına yönelik sınırlı müdahaleler çerçevesinde değil; kurumsal dönüşüm, politika tasarımı, uygulama mekanizmaları, bütçeleme süreçleri, katılım yapıları ve izleme-değerlendirme araçlarını kapsayan yatay bir kamu politikası entegrasyonu modeli olarak ele almaktadır.

Bu Plan, kadınlar ile erkekler arasında ve kadınların kendi aralarındaki eşitliğin teşvik edilmesini amaçlayan bir politika belgesidir. Plan, kadınların söz ve karar alma gücüne sahip olduğu, kadınları etkileyen eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir kentin inşasına yönelik stratejik bir yol haritası sunmaktadır. Kısacası Plan, kadınların kültürel, ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşama eşit koşullarda katılabildiği ve bu alanlarda özne olabildiği bir kent vizyonunu ortaya koymaktadır. Plan, kadınların siyasal, toplumsal ve teknolojik katılım mekanizmalarını güçlendirmeyi ve kamusal alanda görünür hale gelmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca belirli hedef gruplara yönelik bir sosyal politika alanı olarak değil, herkes için erişilebilir, sürdürülebilir, kapsayıcı ve yaşanabilir bir kentin inşasının temel koşulu olarak değerlendirilmektedir (Ajuntament de Barcelona, 2016). Plan yalnızca Kent Konseyi'nin değil, tüm kentin ortak taahhüdü olarak tanımlanmaktadır. Plan, toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm politika alanlarına yatay biçimde entegre edilmesini hedeflemekte; belediyenin kurumsal işleyişine eşitlik ilkesini yerleştirmeyi ve kent sakinlerinin yaşamları üzerinde somut etkiler yaratmayı amaçlamaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Planın kurumsal temeli, Avrupa Birliği, İspanya ve Katalonya düzeyindeki toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatına dayanmaktadır. Bu kapsamda özellikle kamu politikalarında toplumsal cinsiyet etki değerlendirmesinin zorunlu hale getirilmesi ve kamu kurumlarının eşitlik planları hazırlama yükümlülüğü planın temel dayanakları

arasında yer almaktadır. Bu durum, Barselona örneğinin yalnızca yerel ölçekte değil, çok düzeyli yönetişim yapıları içerisinde şekillenen ulusötesi bir eşitlik politikası pratiği olduğunu göstermektedir.

Barselona Belediyesi, bu plan aracılığıyla toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını belediye yönetiminde sistematik bir dönüşüm aracı olarak konumlandırmıştır. Bu dönüşüm; kurumsal süreçlerin yeniden düzenlenmesi, politika üretim araçlarının geliştirilmesi, personelin toplumsal cinsiyet eğitimi, bütçeleme süreçlerinin yeniden yapılandırılması, sivil toplum katılımının artırılması gibi unsurları içermektedir (Ajuntament de Barcelona, 2016). Bu bağlamda plan, toplumsal cinsiyet eşitliğini bir sosyal politika konusu olmaktan çıkararak kurumsal yönetişim reformunun bir bileşeni haline getirmektedir. Başka bir ifadeyle plan, toplumsal cinsiyet eşitliğini belediye hizmetlerinin belirli bir alt alanına indirgememekte; karar alma, kaynak tahsisi, kurumsal koordinasyon ve kamu hizmeti sunumu süreçlerinin tamamını dönüştürmeyi hedefleyen yapısal bir politika paradigması geliştirmektedir.

Plan, kurumsal dönüşüm, yaşam ekonomisi ve zaman yönetimi, haklar kenti yaklaşımı, yaşanabilir ve kapsayıcı mahalleler olmak üzere dört temel stratejik eksen üzerine kurulmuştur. Bu eksenler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca sosyal politika alanında değil, ekonomik, mekânsal ve yönetsel tüm politika alanlarında uygulanmasını hedefleyen yatay bir politika entegrasyonu modelini göstermektedir (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Planın ilk stratejik ekseni olan kurumsal dönüşüm, toplumsal cinsiyet perspektifinin belediye yönetiminin tüm işleyişine entegre edilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda; toplumsal cinsiyete duyarlı veri üretimi, politika etki değerlendirme araçları, toplumsal cinsiyet bütçelemesi, kamu ihalelerinde eşitlik kriterleri, kapsayıcı iletişim politikaları gibi araçlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, toplumsal

cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yalnızca söylemsel bir hedef değil, somut yönetim araçlarıyla desteklenen bir kamu politikası stratejisi olduğunu göstermektedir (Ajuntament de Barcelona, 2016). Özellikle toplumsal cinsiyet bütçelemesi ve etki değerlendirme mekanizmaları, eşitlik politikalarının kurumsal karar alma süreçlerine entegre edilmesi açısından planın yenilikçi yönleri arasında değerlendirilmektedir. Böylece eşitlik ilkesi, yalnızca normatif bir söylem düzeyinde değil; ölçülebilir, izlenebilir ve hesap verebilir yönetsel araçlar aracılığıyla somutlaştırılmaktadır.

Planın ikinci ekseni, feminist ekonomi literatüründe öne çıkan bakım ekonomisi (care economy) yaklaşımına dayanmaktadır. Bu kapsamda plan, bakım emeğinin toplumsal yeniden üretimdeki rolünü görünür kılmayı ve bu emeğin daha adil paylaşımını sağlamayı hedeflemektedir. Bu eksen özellikle kadın istihdamı, bakım hizmetleri, zaman politikaları, yoksulluğun kadınlaşması alanlarına odaklanmaktadır. Planın analizine göre kadınlar işgücü piyasasında daha düşük gelir elde etmekte, daha yüksek yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmakta ve bakım sorumlulukları nedeniyle daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Bu bağlamda plan, sosyal hizmetler, istihdam politikaları ve bakım hizmetleri arasında bütünleşik bir politika yaklaşımı geliştirmeyi amaçlamaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2016). Bu yaklaşım, bakım emeğini ekonomik üretim süreçlerinin dışında konumlandıran geleneksel politika anlayışını sorgulamaktadır. Ayrıca plan, zaman yoksulluğu ve görünmeyen emek gibi feminist ekonomi literatürünün temel kavramlarını yerel politika düzeyine taşıması bakımından dikkat çekicidir.

Planın üçüncü ekseni, kentsel haklar perspektifine dayanmaktadır. Bu yaklaşım toplumsal cinsiyet eşitliğini bir sosyal politika hedefi olmanın ötesinde bir kent hakkı (right to the city) meselesi olarak ele almaktadır. Bu eksen kapsamında, siyasal ve sosyal katılım, sağlık hakları, eğitim, kültürel temsil, göç politikaları, konut politikaları, kadına yönelik

şiddetle mücadele gibi politika alanları öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ancak kadınların kentsel kaynaklara, hizmetlere ve karar alma süreçlerine eşit erişimiyle sağlanabileceği varsayımına dayanmaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2016). Dolayısıyla plan, "kent hakkı" yaklaşımını feminist bir perspektifle yeniden yorumlayarak, kadınların kent üzerindeki kullanım, temsil ve karar alma haklarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliğinin mekânsal adalet ve demokratik katılım süreçleriyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Planın dördüncü ekseni, kentsel mekânın toplumsal cinsiyet açısından tarafsız olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Bu kapsamda plan; kamusal alan kullanımı, ulaşım politikaları, kentsel güvenlik, mahalle tasarımı gibi alanlarda toplumsal cinsiyet perspektifinin dikkate alınmasını öngörmektedir. Planın temel varsayımı, kentlerin tarihsel olarak erkeklerin kamusal yaşam deneyimleri temel alınarak tasarlandığı ve kadınların gündelik yaşam pratiklerinin yeterince dikkate alınmadığıdır. Bu nedenle plan, kapsayıcı mahalleler oluşturmayı ve kent mekânını farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarına göre yeniden düşünmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, özellikle güvenlik, erişilebilirlik ve bakım odaklı hareketlilik gibi meselelerin kentsel planlama süreçlerine dahil edilmesi, planın mekânsal eşitlik anlayışını güçlendirmektedir.

Planın diğer dikkat çekici özelliklerinden biri katılımcı politika yapım süreçlerine verdiği önemdir. Planın hazırlanma sürecinde kadın örgütleri, feminist hareketler ve sivil toplum kuruluşları aktif biçimde sürece dahil edilmiştir (Ajuntament de Barcelona, 2016). Bu süreçte, 35 katılımcı toplantı düzenlenmiş, yüzlerce politika önerisi toplanmış, dijital katılım platformları kullanılmıştır. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yalnızca teknik bir süreç değil aynı zamanda demokratik bir yönetişim süreci olduğunu göstermektedir. Katılımcı mekanizmaların kurumsal politika tasarımına entegre

edilmesi, planın meşruiyet kapasitesini artırmakta ve feminist hareketlerle yerel yönetim arasındaki iş birliğini güçlendirmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları yalnızca yukarıdan aşağıya uygulanan bürokratik müdahaleler olmaktan çıkarak, çok aktörlü yönetişim süreçlerinin bir ürünü haline gelmektedir.

Planın uygulanması, Barselona Belediyesi bünyesinde kurulan Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Departmanı tarafından koordine edilmektedir. Bu birim politika koordinasyonu, izleme ve değerlendirme süreçlerinden sorumludur. Plan, performans göstergelerini izleme mekanizmalarını, değerlendirme araçlarını içermektedir. Bu yönüyle plan, yalnızca hedefler belirleyen bir belge değil, aynı zamanda ölçülebilir politika çıktıları üretmeyi hedefleyen bir yönetim aracı niteliğindedir (Ajuntament de Barcelona, 2016). İzleme ve değerlendirme mekanizmalarının kurumsallaştırılması, planın sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik kapasitesini güçlendirmekte; toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının performans temelli kamu yönetimi anlayışı içerisinde takip edilmesine olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yerel yönetim düzeyinde kurumsal bir dönüşüm stratejisine dönüştüren öncü örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Plan, feminist kamu politikalarının yerel yönetişim yapıları içerisinde nasıl bütüncül ve ölçülebilir biçimde uygulanabileceğini göstermesi bakımından uluslararası literatürde dikkat çekici bir model oluşturmaktadır.

Tablo 1: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2016–2020): Stratejik Eksenler ve Politika Entegrasyonu
Kaynak: Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2016–2020), Ajuntament de Barcelona (2016)

STRATEJİK EKSEN	POLİTİKA VE PROGRAMLAR	ÖRNEK POLİTİKA VE PROGRAMLAR
KURUMSAL DÖNÜŞÜM	Bilgi ve değerlendirme sistemleri **Temel düzenleme, plan ve programlarda toplumsal cinsiyet eşitliği hedefleri** Toplumsal cinsiyeti teşvik eden kurumsal yapılar **Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi** Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme	Barselona Belediye Meclisi, Kadınlar ve Erkekler Arasında Fırsat Eşitliği Planı (2015–2019)
YAŞAM EKONOMİSİ VE ZAMAN YÖNETİMİ	**Satın alma, hibe ve imtiyazlarda toplumsal cinsiyet maddeleri** İşgücü politikası araçları Ödüller ve onur nişanları Kapsayıcı iletişim **Kadınların, feminist hareketlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı kuruluşların katılımı**	**Hükümet tedbiri:** *Barselona'da toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yönelik kapsamlı yaklaşım sisteminin geliştirilmesi (Kasım 2015)*
HAKLAR ŞEHRİ	Siyasi, sosyal ve teknolojik katılım Sağlık, cinsel haklar ve üreme hakları Karma eğitim (Co-education) Kültür ve kolektif hafıza Yurttaşlık, çok kültürlülük ve göç Barınma / Konut **Şiddetten arındırılmış yaşamlar**	*Barselona'da yoksulluğun ve güvencesizliğin kadınlaşmasına karşı strateji (2016–2024)*
YAŞANABİLİR, KAPSAYICI MAHALLELER	Küresel adalet ve uluslararası işbirliği Ekoloji ve kentsel mekan Mobilite (Ulaşım) Önleme ve güvenlik	**Hükümet tedbiri:** *Barselona'da toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yönelik bütüncül yaklaşım sisteminin geliştirilmesi (Kasım 2015)*
KESİŞİMSELLİK: YAŞAM DÖNGÜSÜ + SINIF + KÖKEN + LGBTİ + FONKSİYONEL ÇEŞİTLİLİK...		

Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı II (2021–2025): Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılmasının Kurumsallaşması

Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı II (2021–2025), önceki planın kurumsal kazanımları üzerine inşa edilen ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının belediye politikalarındaki etkisini derinleştirmeyi amaçlayan ikinci nesil bir politika belgesi niteliğindedir. Plan, önceki dönemde elde edilen kurumsal dönüşüm sonuçlarını temel alarak toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm belediye politikalarında daha sistematik biçimde uygulanmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle ikinci plan, yalnızca politika sürekliliğini temsil eden bir belge değil; aynı zamanda toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kurumsal kapasite, uygulama mekanizmaları, bütçeleme süreçleri, veri üretimi ve çok düzlemli yönetişim yapıları aracılığıyla derinleştirildiği yeni bir kurumsallaşma aşamasını ifade etmektedir.

Plan II'nin en dikkat çekici yönlerinden biri, planın toplumsal cinsiyet perspektifinin yatay entegrasyonunu sağlayan açık ve sistematik rehber ilkeler setine dayanmasıdır (Ajuntament de Barcelona, 2021). Bu ilkeler, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, kesişimsellik (intersectionality), kadınların katılımı ve birlikte üretim (co-production), iyi yönetişim, kaynak ve bütçe güvencesi, yerellik ve eş-sorumluluk olarak tanımlanmaktadır. Planın bu ilkeleri açık biçimde formüle etmesi, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının artık yalnızca normatif bir eşitlik hedefi olarak değil; belediye yönetiminin tüm politika döngüsünü düzenleyen bir yönetişim çerçevesi olarak kurumsallaştırıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, yalnızca belirli politika alanlarına entegre edilen bir araç değil; tüm politika döngüsünü (tasarım, karar alma, uygulama, izleme ve değerlendirme) kapsayan temel strateji olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, Plan I'e kıyasla daha

kurumsallaşmış ve sistematik bir entegrasyon yaklaşımına işaret etmektedir.

Bu bağlamda Plan II, yalnızca politika sürekliliğini temsil etmemekte aynı zamanda kurumsal öğrenme yaklaşımının bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim Plan II'nin tasarım sürecinde önceki planın uygulama sonuçları değerlendirilmiş ve hedeflerin yaklaşık %68,5'inin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Ajuntament de Barcelona, 2021). Bu durum, Barselona Belediyesi'nin toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını tek seferlik bir politika müdahalesi olarak değil; sürekli izleme, değerlendirme, geri bildirim ve kurumsal öğrenme mekanizmalarıyla ilerleyen dinamik bir yönetişim süreci olarak ele aldığını göstermektedir. Plan II'nin hazırlanmasında önceki döneme ilişkin uygulama eksiklikleri, kurumsal kapasite sorunları ve politika araçlarının etkinlik düzeyleri sistematik biçimde analiz edilmektedir. Bu yönüyle plan, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında kurumsal hafıza ve yönetsel süreklilik oluşturmayı hedefleyen uzun vadeli bir yönetişim stratejisi niteliği taşımaktadır.

Plan II'nin dikkat çekici yönlerinden biri, eşitlik (equality) kavramından adalet (justice) kavramına doğru normatif bir genişleme içermesidir. Plan, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yalnızca kadın–erkek eşitsizliği bağlamında değil, sınıf, göçmenlik durumu, etnisite, cinsel yönelim ve engellilik gibi çoklu eşitsizlik eksenleri üzerinden ele almaktadır (Ajuntament de Barcelona, 2021). Bu yaklaşım planın üç temel politika önceliğini ortaya koymaktadır: sosyal çoğulculuk, yerelleşme (territorialisation) ve kesişimsellik. Bu yönüyle ikinci plan, klasik toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının ötesine geçerek toplumsal cinsiyetin kesişimsel anaakımlaştırılması yaklaşımına yaklaştığı söylenebilir. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri homojen bir kadın kategorisi üzerinden değil; farklı toplumsal konumların kesişiminde ortaya çıkan çok katmanlı yapısal eşitsizlikler çerçevesinde analiz edilmektedir.

Plan II ayrıca sosyal çoğulculuk yaklaşımı, kadınların deneyimlerinin homojen olmadığı ve farklı kadın gruplarının eşitsizlikleri farklı biçimlerde deneyimlediği varsayımına dayanmaktadır. Yerelleşme yaklaşımı ise toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin mahalleler arasında farklı yoğunluklarda ortaya çıktığını kabul ederek, politika araçlarının yerel ihtiyaçlara göre farklılaştırılmasını öngörmektedir. Kesişimsellik ilkesi ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sınıf, etnisite, göçmenlik, bakım yükümlülükleri ve dijital erişim gibi diğer eşitsizlik eksenlerinden bağımsız değerlendirilemeyeceğini vurgulamaktadır. Böylece plan, kesişimsel yönetişim anlayışını yerel yönetim politikalarına entegre etmektedir.

Plan II; kurumsal dönüşüm (Institutional Change), yaşam ekonomisi ve zaman organizasyonu (Economy for Life and Time Organisation), haklar kenti (City of Rights) ve sürdürülebilir ve kapsayıcı mahalleler (Close-knit and Sustainable Neighbourhoods) olarak dört temel stratejik eksen etrafında yapılandırılmıştır. Bu eksenler, ilk planın yapısal mimarisini korumakla birlikte politika alanlarının kapsamını genişletmektedir. Özellikle ikinci planın sektörel politika araçlarını (yoksullukla mücadele stratejileri, dijital eşitlik programları, feminist ekonomi girişimleri gibi) şemsiye bir politika belgesi olarak bütünleştirdiği görülmektedir. Bu durum planın üst politika (meta-policy) işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Plan II'nin diğer bir özelliği çok katmanlı bir yönetişim modeline dayanmasıdır (Ajuntament de Barcelona, 2021). Planın yönetişim yapısı, Yönlendirme Kurulu (Steering Group), Kurumlararası Teknik Komite, Barselona Kadın Konseyi çalışma grubu olmak üzere üç temel yapı üzerinden organize edilmiştir. Bu yapı, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yalnızca bir belediye biriminin sorumluluğunda olmadığını, kurumsal eş sorumluluk (co-responsibility) yaklaşımıyla tüm belediye birimlerine yayıldığını göstermektedir. Böylece toplumsal cinsiyet perspektifi, belirli

uzmanlık birimlerine devredilen teknik bir alan olmaktan çıkarılarak belediye yönetiminin bütününe yayılan ortak bir yönetsel yükümlülük hâline getirilmektedir.

İkinci planın ilk plana göre en önemli farklılıklarından biri politika döngüsünün uygulama ve değerlendirme aşamalarına daha güçlü vurgu yapmasıdır. Plan özellikle, politika uygulama kapasitesi, izleme mekanizmaları, performans göstergeleri, toplumsal cinsiyet etki değerlendirmesi gibi araçları sistematik biçimde geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet perspektifinin yalnızca politika tasarımı aşamasında dikkate alınmasının yeterli olmadığını; uygulama, veri toplama, performans analizi ve değerlendirme süreçlerinde de kurumsallaştırılması gerektiğini göstermektedir. Planın özellikle veri üretimi, cinsiyete göre ayrıştırılmış istatistiklerin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet etki değerlendirmelerinin yaygınlaştırılmasına yaptığı vurgu, eşitlik politikalarının ölçülebilir ve hesap verebilir hâle getirilmesini amaçlamaktadır. Bu durum, Barselona Belediyesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini performans temelli yönetişim anlayışıyla ilişkilendirdiğini ortaya koymaktadır.

Plan II'nin yenilikçi yönlerinden biri yerelleşme stratejisidir. Plan, toplumsal cinsiyet politikalarının kent genelinde homojen biçimde uygulanmasının yeterli olmadığını; mahalleler arasındaki toplumsal, ekonomik ve mekânsal eşitsizliklerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda, İlçe Eylem Planları, Yerel İhtiyaç Analizleri ve Mahalle Temelli Eşitlik Politikaları geliştirilmiştir (Ajuntament de Barcelona, 2021). Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin mekânsal olarak farklılaştığı ve yerel bağlama özgü politika araçları gerektirdiği varsayımına dayanmaktadır. Böylece plan, mekânsal adalet yaklaşımını yerel yönetim politikalarına entegre etmektedir. Özellikle bakım hizmetlerine erişim, ulaşım olanakları, güvenlik algısı, dijital erişim ve yoksulluk gibi göstergelerin mahalle

ölçeğinde analiz edilmesi, toplumsal cinsiyet politikalarının yerel ihtiyaçlara göre farklılaştırılmasını mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle ikinci plan, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yalnızca merkezi kurumsal düzenlemeler üzerinden değil; yerel ölçekte farklılaşan ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılmış çok düzeyli bir yönetişim modeli aracılığıyla uygulamaktadır.

Barselona Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planlarının Karşılaştırmalı Politika Analizi (2016–2020 ve 2021–2025)

Birinci Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2016-2020), feminist perspektifli kamu politikalarının özellikle de kent politikalarının merkezi bir ekseni olarak ele alan ilk kapsamlı belediye stratejisi niteliğindedir. Plan, toplumsal cinsiyet eşitliğini yalnızca belirli sosyal politika alanlarına özgü bir mesele olarak değil; belediye yönetişiminin bütününe nüfuz etmesi gereken yatay bir yönetişim ilkesi olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım, politika yapım süreçlerinde ve toplumsal önceliklerin belirlenmesinde yapısal bir dönüşüm yaratmanın temel koşulu olarak değerlendirilmiştir. Bu süreç, aynı zamanda belediye yönetiminde önemli bir paradigma değişimini beraberinde getirmiş; katılımcı yönetişim anlayışının güçlendirilmesi, yurttaş katkılarının ve topluluk bilgisinin tanınması, feminist hareketlerin politika süreçlerine dâhil edilmesi ve mevcut politikaların toplumsal cinsiyet temelli önyargıları yeniden üretip üretmediğinin sorgulanması gibi unsurlar planın temel yönelimleri arasında yer almıştır.

Barselona'nın 2016–2021 dönemini kapsayan bu ilk Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı, kentin feminist politikaları açısından bir dönüm noktası olmuştur. Plan, önceki toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarından ve özellikle Barselona'da güçlenen feminist hareketlerden edinilen deneyimleri kurumsal politika çerçevesine taşımıştır. Plan; kadınların çeşitliliğini tanıyan, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sınıfsal eşitsizlikler ve bakım emeğiyle ilişkilendiren, kentsel planlama

süreçlerine feminist perspektifi dâhil eden ve kesişimsel eşitsizlikleri görünür kılmayı amaçlayan kapsamlı bir politika yaklaşımı geliştirmiştir. Bu yönüyle Birinci Plan, toplumsal cinsiyet eşitliğini belediyenin belirli hizmet alanlarına özgü sektörel bir politika olmaktan çıkararak, belediye yönetiminin bütününe yayılan yatay bir yönetişim paradigmasına dönüştürmüştür.

Beş yıllık uygulama sürecinin ardından, 2016 Planı'nın hedeflerine çok yüksek bir düzeyde ulaşıldığı söylenebilir (Ajuntament de Barcelona, 2021). Belediye bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı temsil, kadın yoksulluğunun ve güvencesizliğin azaltılması, hakların savunulması ve kentsel planlamaya feminist perspektifin dâhil edilmesi gibi pek çok alanda politikalar hayata geçirilmiştir. Barselona Kent Konseyi bünyesinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması stratejisinin güçlendirilmesini ve etkin biçimde hayata geçirilmesini sağlamıştır.

Barselona Belediyesi tarafından yayımlanan resmî izleme ve değerlendirme raporlarına göre, plan kapsamında öngörülen 585 eylemin %80,6'sı hayata geçirilmiş; plan hedeflerinin ise yaklaşık %68,5'ine ulaşıldığı belirtilmiştir. Ayrıca "Kurumsal Dönüşüm" ekseni hedeflerin %93,3'üne ulaşarak en yüksek uygulama düzeyini göstermiştir. Kentteki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesini hedefleyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm belediye politikalarında yatay bir öncelik hâline getiren diğer eksenlerde ise hedeflere ulaşma oranı %54 ile %71 arasında değişmektedir. Ancak burada metodolojik açıdan önemli bir hususun belirtilmesi gerekmektedir. Söz konusu veriler bağımsız dış değerlendirme raporlarından değil, Barselona Belediyesi'nin kendi kurumsal izleme ve öz-değerlendirme mekanizmaları kapsamında hazırladığı uygulama raporlarından elde edilmiştir. Dolayısıyla "uygulama", "başarı" ve "hedeflere ulaşma" gibi kavramlar belediyenin kendi performans göstergeleri ve idari değerlendirme kriterleri doğrultusunda tanımlanmaktadır.

Bununla birlikte söz konusu göstergeler, Barselona Belediyesi bünyesinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması alanında kayda değer bir ilerleme sağlandığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Özellikle "Kurumsal Dönüşüm" ekseninde elde edilen yüksek uygulama oranı, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından iyi yönetişimi teşvik ederek toplumsal cinsiyet perspektifinin belediyenin yönetsel süreçlerine, karar alma mekanizmalarına ve kurumsal kültürüne sistematik biçimde entegre edildiğini göstermektedir. Planın uygulanma sürecine tüm sektörel alanlar ve ilçelerden yaklaşık 60 örgütsel birimin yanı sıra belediyeye bağlı özerk kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve konsorsiyumların katılmış olması, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının belediye yönetiminin bütününe yayılan kurumsal eş-sorumluluk anlayışıyla uygulandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yalnızca uzmanlık birimlerinin sorumluluğunda yürütülen sınırlı programlar olmaktan çıkarak, belediyenin tüm yönetsel kapasitesini dönüştürmeyi hedefleyen kurumsal bir yönetişim modeline dönüştüğünü göstermektedir.

İkinci Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı (2021–2025) ise önceki planın kurumsal kazanımlarını temel alan ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının etkisini daha sistematik, ölçülebilir ve derinleşmiş bir düzeye taşımayı amaçlayan ikinci nesil bir politika belgesi niteliğindedir. İkinci plan, önceki dönemde belirlenen temel normatif hedefleri korumaktadır. Bu hedefler arasında toplumsal cinsiyet perspektifinden adil ve eşitlikçi bir toplumun inşası, kadınların karar alma süreçlerine katılımının güçlendirilmesi, bakım emeğinin görünür kılınması ve dengeli paylaşılması, bireylerin toplumsal cinsiyet normlarından bağımsız biçimde yaşayabilmesi ve farklı erkeklik modellerinin teşvik edilmesi gibi hedefler yer almaktadır. Bununla birlikte ikinci plan, bu normatif çerçeveyi daha ileri taşıyarak

toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını performans temelli ve kesişimsel bir politika mimarisiyle bütünleştirmektedir.

İki plan arasındaki temel farklılıklardan biri politika tasarımı anlayışında ortaya çıkmaktadır. 2016–2020 planı büyük ölçüde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kurumsal altyapısını oluşturmayı hedefleyen kurucu bir plan niteliğindedir. Bu planın temel öncelikleri; kurumsal yapıların oluşturulması, toplumsal cinsiyete duyarlı veri üretim mekanizmalarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet etki değerlendirme araçlarının oluşturulması ve belediye personeline yönelik eğitim süreçlerinin yaygınlaştırılması olmuştur. Dolayısıyla Plan I'in temel yönelimi, toplumsal cinsiyet perspektifinin belediye yönetimi içerisinde görünür ve uygulanabilir hâle getirilmesine yönelik kurumsal kapasite oluşturma süreci olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık 2021–2025 planı, önceki dönemde oluşturulan bu kurumsal altyapıyı derinleştirmeye ve politika uygulama süreçlerini daha sistematik biçimde yönetmeye odaklanmaktadır. Özellikle politika uygulama kapasitesi, performans göstergeleri, izleme mekanizmaları, bütçe planlaması, kesişimsellik ve yerel farklılaşma gibi alanlara daha güçlü vurgu yapılmaktadır. Bu durum, ikinci planın daha olgunlaşmış bir politika tasarımı (policy design) aşamasını temsil ettiğini göstermektedir. Birinci plan daha çok "kurumsal inşa" odaklı bir başlangıç modeli sunarken, ikinci plan "uygulama kapasitesi", "hesap verebilirlik" ve "ölçülebilir sonuç üretimi" odaklı bir konsolidasyon modeli geliştirmektedir.

Birinci Plan, Barselona'da toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları açısından bir "kırılma noktası" olarak değerlendirilmekte ve feminist perspektifi yerel politika üretiminin merkezine yerleştiren ilk kapsamlı strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu plan; kadınların çeşitliliğinin tanınması, yoksulluğun kadınlaşmasıyla mücadele edilmesi, bakım ekonomisinin görünür kılınması ve feminist kent planlama yaklaşımının geliştirilmesi gibi alanlarda öncü bir politika çerçevesi

sunmuştur. Buna karşılık İkinci Plan, bu çerçeveyi daha ileri taşıyarak toplumsal cinsiyet eşitliğini normatif bir hedef olmaktan çıkarıp operasyonel ve ölçülebilir bir yönetişim modeline dönüştürmektedir. Özellikle daha sınırlı fakat ölçülebilir hedeflerin belirlenmesi, her politika alanı için somut eylemlerin tanımlanması, performans göstergelerinin ayrıntılandırılması ve kaynak planlamasının daha sistematik biçimde yapılması, ikinci planın daha sonuç odaklı ve uygulanabilir bir politika tasarımı benimsediğini göstermektedir. Bu nedenle Plan II, Plan I'in vizyoner ve kurucu çerçevesini kurumsal kapasiteye dayalı sürdürülebilir bir uygulama modeline dönüştüren ikinci nesil bir politika belgesi olarak değerlendirilebilir.

İki plan arasındaki önemli farklılıklardan biri de kurumsal kapasitenin gelişim düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Birinci plan, belediye içerisinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının temel kurumsal mekanizmalarını oluşturmaya odaklanırken; ikinci plan bu mekanizmaları derinleştirmekte ve kurumsal koordinasyon kapasitesini artırmaktadır. Özellikle ikinci planın kurumsal koordinasyon yapıları, bütçe planlaması, izleme-değerlendirme sistemleri ve hesap verebilirlik araçlarını daha sistematik biçimde ele aldığı görülmektedir. Plan II'de yönlendirme kurulları, kurumlar arası teknik komiteler ve Barselona Kadın Konseyi çalışma grupları gibi çok katmanlı yönetişim yapılarının oluşturulması, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının belediye yönetiminin bütününe yayıldığını göstermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının zaman içerisinde daha kurumsallaşmış, daha koordineli ve daha sürdürülebilir bir yönetişim yapısına kavuştuğunu ortaya koymaktadır.

İki plan arasındaki en önemli farklılıklardan biri toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının derinliğiyle ilişkilidir. Birinci plan daha çok "biçimsel anakımlaştırma" (formal mainstreaming) olarak tanımlanabilecek bir yaklaşım geliştirmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal

cinsiyet perspektifinin belediye politikalarına resmî ve kurumsal düzeyde entegre edilmesine odaklanmaktadır. Buna karşılık ikinci plan, "derin anaakımlaştırma" (deep mainstreaming) ve "kesişimsel anaakımlaştırma (intersectional mainstreaming)" özellikleri göstermektedir. Özellikle kesişimsellik yaklaşımının politika tasarım süreçlerine sistematik biçimde entegre edilmesi, bu dönüşümün en önemli göstergelerinden biridir. İkinci Plan'da toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri yalnızca kadın–erkek ilişkileri üzerinden değil; sınıf, göçmenlik durumu, etnik köken, yaş, bakım yükümlülükleri, dijital eşitsizlikler ve engellilik gibi çoklu eşitsizlik eksenleri üzerinden ele alınmaktadır. Bu yönüyle ikinci plan, klasik toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımının ötesine geçerek feminist kamu politikası literatüründe öne çıkan kesişimsel yönetişim anlayışına yaklaşmaktadır. Ayrıca ikinci planın yerelleşme (territorialisation) yaklaşımını benimsemesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin mahalle ölçeğinde farklılaştığını kabul eden mekânsal bir politika yaklaşımı geliştirdiğini göstermektedir. Mahalle temelli eşitlik politikaları, yerel ihtiyaç analizleri ve ilçe eylem planları, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının daha bağlama duyarlı biçimde uygulanmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla ikinci plan, toplumsal cinsiyet perspektifini yalnızca kurumsal süreçlere değil; mekânsal planlama, dijital yönetişim, bakım ekonomisi ve yerel farklılıklar gibi çok boyutlu politika alanlarına entegre eden daha derinleşmiş bir anaakımlaştırma modeli geliştirmektedir.

İkinci planın en dikkat çekici özelliklerinden biri, açık biçimde birinci planın uygulama sonuçlarından öğrenme sürecine dayanmasıdır. Plan II'nin hazırlanma sürecinde birinci planın başarıları, eksiklikleri ve uygulama kapasitesi sistematik biçimde değerlendirilmiş; hedeflerin gerçekleşme düzeyleri, uygulama sorunları ve kurumsal kapasite eksiklikleri analiz edilerek yeni plan bu bulgular doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu durum, Barselona örneğinde toplumsal

cinsiyetin anaakımlaştırılmasının tek seferlik bir politika müdahalesi olarak değil; sürekli öğrenme, değerlendirme, kurumsal geri bildirim ve yönetsel adaptasyon mekanizmalarıyla ilerleyen dinamik bir yönetişim süreci olarak ele alındığını göstermektedir. Özellikle ikinci planın daha ölçülebilir hedefler belirlemesi, uygulama ve değerlendirme süreçlerine daha güçlü vurgu yapması, performans göstergelerini ayrıntılandırması ve kesişimsel eşitsizlikleri daha sistematik biçimde politika tasarımına entegre etmesi, kurumsal politika öğrenmesinin somut çıktıları olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle Barselona örneği, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel düzeyde aşamalı biçimde derinleşen, kurumsal kapasiteyle desteklenen ve öğrenme süreçleri üzerinden sürdürülebilir hâle gelen bir yönetişim modeli sunduğunu göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını kamu politikalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin yatay entegrasyonu olarak ele almış ve bu yaklaşımın kentsel politika bağlamında nasıl kurumsallaştığını Barselona örneği üzerinden incelemiştir. Barselona Belediyesi tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı I (2016–2020) ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti Planı II (2021–2025), karşılaştırmalı kamu politikası analizi çerçevesinde değerlendirilmiş; bu süreçte toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının normatif bir çerçeveden kurumsallaşmış bir yönetişim modeline nasıl evrildiği ortaya konulmuştur.

Analiz bulguları, iki plan arasında belirgin bir süreklilik olmakla birlikte, bu sürekliliğin basit bir politika devamlılığından ziyade kurumsal öğrenme ve kapasite inşasına dayalı bir derinleşme süreci olduğunu göstermektedir. Plan I, toplumsal cinsiyet eşitliğini kentsel politika gündemine taşıyan ve feminist bir normatif çerçeve oluşturan kurucu bir belge niteliği taşırken; Plan II, bu çerçeveyi somut politika

araçları, kurumsal mekanizmalar ve ölçülebilir hedefler aracılığıyla uygulamaya dönüştüren operasyonel bir model sunmaktadır. Bu dönüşüm, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yalnızca bir söylem ya da ilke seti olarak kalmayıp, kamu politikalarının işleyişine nüfuz eden bir yönetişim pratiğine dönüşebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Bu nedenle çalışma bulguları, Barselona örneğinde toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının zaman içerisinde daha kurumsallaşmış bir uygulama modeline yöneldiğine işaret etmektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu temel bulgulardan biri, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının etkinliğinin büyük ölçüde kurumsal kapasite, yönetişim mekanizmalarının niteliğine bağlı olduğudur. Özellikle Plan II'de daha görünür hâle gelen kurumlar arası koordinasyon yapıları, teknik komiteler, performans göstergeleri, bütçeleme araçları ve izleme-değerlendirme mekanizmaları, toplumsal cinsiyet perspektifinin belediye politikalarına daha sistematik biçimde entegre edilmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte çalışma, bu araçların toplumsal etkilerini doğrudan ölçmekten ziyade, belediye belgelerinde tanımlanan kurumsal uygulama kapasitesini analiz etmektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgular, anaakımlaştırmanın toplumsal sonuçlarından çok, yönetsel ve kurumsal dönüşüm boyutuna ilişkin değerlendirmeler sunmaktadır.

Bununla birlikte, analiz toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının yalnızca teknik bir politika aracı olarak ele alınamayacağını da ortaya koymaktadır. Özellikle katılım mekanizmaları, bu yaklaşımın demokratik niteliğini belirleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Plan I'de daha çok danışma düzeyinde kalan katılım mekanizmalarının, Plan II ile birlikte birlikte üretim (co-production) modeline evrilmesi, kadınların ve feminist aktörlerin politika süreçlerinde daha etkin bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Bu dönüşüm, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca politika çıktılarıyla değil, aynı

zamanda karar alma süreçlerinin demokratikleşmesiyle de doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Çalışma ayrıca toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının zaman içerisinde daha derinleşmiş ve kesişimsel bir politika yaklaşımına yöneldiğini göstermektedir. Özellikle Plan II'de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca kadın–erkek eşitsizliği üzerinden değil; sınıf, göçmenlik durumu, etnik köken, yaş, bakım emeği, dijital eşitsizlik ve engellilik gibi çoklu eşitsizlik eksenleriyle birlikte ele alınması dikkat çekmektedir. Bu durum, Barselona Belediyesi'nin toplumsal cinsiyet politikalarında kesişimsellik yaklaşımını daha görünür biçimde politika tasarımına dâhil etmeye çalıştığını göstermektedir. Öte yandan çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının karşı karşıya olduğu bazı yapısal sınırlılıkların devam ettiğini de ortaya koymaktadır. Kesişimsellik yaklaşımının uygulamaya tam olarak yansıtılması, katılımın tüm toplumsal grupları kapsayacak biçimde genişletilmesi ve değerlendirme mekanizmalarının uzun vadeli etkileri ölçebilecek şekilde güçlendirilmesi, bu sürecin önündeki temel zorluklar arasında yer almaktadır. Bu durum, anaakımlaştırmanın sürekli bir politika öğrenmesi ve kurumsal adaptasyon süreci gerektirdiğini göstermektedir.

Bu çalışma, literatüre üç temel katkı sunmaktadır. İlk olarak, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını "yatay entegrasyon" kavramı üzerinden ele alarak, toplumsal cinsiyet perspektifinin yalnızca belirli sosyal politika alanlarına değil, kamu politikalarının bütününe nüfuz eden bir yönetişim yaklaşımı olduğunu göstermektedir. İkinci olarak çalışma, Barselona Belediyesi'nin iki farklı dönem planını karşılaştırmalı biçimde analiz ederek yerel düzeyde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kurumsallaşma süreçlerine ilişkin ampirik bulgular sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, özellikle yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yönetsel araçlar, kurumsal kapasite ve politika öğrenmesiyle ilişkisini inceleyen

sınırlı sayıdaki çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Üçüncü olarak çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının zaman içerisinde nasıl dönüşebildiğini ve bu dönüşümün hangi yönetişim mekanizmaları aracılığıyla desteklendiğini göstermektedir.

Politika yapıcılar açısından çalışma, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için üç temel koşula işaret etmektedir. Bunlar arasında güçlü ve sürdürülebilir kurumsal yapıların oluşturulması, toplumsal cinsiyet perspektifinin politika döngüsünün bütün aşamalarına sistematik biçimde entegre edilmesi, kurumsal koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesi ve katılımcı yönetişim süreçlerinin güçlendirilmesi öne çıkmaktadır. Barselona örneği, bu araçların yerel düzeyde nasıl yapılandırılabileceğine ilişkin önemli bir politika deneyimi sunmaktadır; ancak bu deneyimin farklı siyasal ve yönetsel bağlamlarda nasıl sonuçlar üreteceği karşılaştırmalı çalışmalarla daha kapsamlı biçimde değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak Barselona örneği, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının yerel düzeyde uygulanabilirliğine ve dönüştürücü potansiyeline ilişkin güçlü bir kanıt sunmaktadır. Ancak bu potansiyelin gerçekleşmesi, yalnızca politika belgelerinin varlığına değil; bu belgelerin kurumsal kapasite, politik irade ve toplumsal katılım ile desteklenmesine bağlıdır. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, statik bir politika aracı olarak değil, sürekli öğrenme, uyum ve dönüşüm gerektiren dinamik bir yönetişim süreci olarak ele alınmalıdır.

Bununla birlikte bu bulguların belirli metodolojik sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma, tek vaka incelemesine dayalı olarak yalnızca Barselona Belediyesi'nin planlarını analiz etmekte ve büyük ölçüde belediyenin resmî politika belgeleri, izleme raporları ve kurumsal değerlendirme dokümanlarına

dayanmaktadır. Dolayısıyla çalışma, önemli ölçüde belediyenin kurumsal öz-anlatısını yansıtan kaynaklar üzerinden şekillenmektedir. Ayrıca planların kadınların gündelik kent deneyimleri üzerindeki somut etkileri, saha araştırmaları ya da bağımsız kullanıcı deneyimleri aracılığıyla doğrudan ölçülmemiştir. Bu nedenle elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının toplumsal etkilerinden çok, kurumsal ve yönetsel boyutlarına ilişkin değerlendirmeler sunmaktadır. Benzer biçimde kesişimsellik yaklaşımının uygulamadaki sonuçları, katılım mekanizmalarının farklı toplumsal gruplar açısından kapsayıcılığı ve planların uzun vadeli etkileri de mevcut analiz kapsamında sınırlı biçimde değerlendirilebilmektedir. Bu durum, gelecekte yapılacak çalışmaların karşılaştırmalı yerel yönetim analizlerine, saha verilerine ve farklı toplumsal aktörlerin deneyimlerine daha fazla odaklanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede Barselona örneği, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının kent düzeyinde uygulanabilirliğine ilişkin önemli bir politika deneyimi sunmakla birlikte, bu deneyimin farklı siyasal ve kurumsal bağlamlara doğrudan genellenmesi dikkatli değerlendirilmelidir. Bununla birlikte çalışma, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmasının statik bir politika aracı olarak değil; sürekli kurumsal öğrenme, politik irade, kaynak tahsisi, yönetsel koordinasyon ve toplumsal katılım gerektiren dinamik ve çok katmanlı bir yönetişim süreci olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

Ajuntament de Barcelona (2016). "El Pla per a la Justícia de Gènere 2016–2020". https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/pla_per_la_justicia_de_genere.pdf

Ajuntament de Barcelona (2019a). "Pla per la Justícia de Gènere Seguiment del programa d'actuació 2018-2020".https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/seguiment_del_pla_per_la_justicia_de_genere_2018-2020.pdf

Ajuntament de Barcelona (2019b). "Reglament per a l'equitat de Gènere a l'Ajuntament de Barcelona". https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/sites/default/files/documentacio/reglament_equitat_catala_baixa.pdf

Ajuntament de Barcelona (2021). *II Pla per a la Justícia de Gènere 2021-2025*. https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/123474/3/NouPla_2021-2025-ONLINE-CAT-interactiu.pdf

Álvarez, I. (2024). *Fábulas del Constitucionalismo Feminista*. Dykinson. https://doi.org/10.14679/3430

Álvarez, I. (2025). *La Perspectiva de Género. Notas Sobre lo ImposibleRevista De Derecho Del Trabajo y Protección Social*. Labos.

Bacchi, C. L. (1999). *Women, Policy and Politics: The Construction of Policy Problems*. Sage Publications, London.

Barber, B. (2013). *If Mayors Rule the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities*. Yale University Press, New Haven.

Beauvoir, S. (1973). *The Second Sex*. Vintage Books, New York.

Beveridge, R., Koch, P. (2022). *How Cities Can Transform Democracy*. Polity Press, Cambridge.

Bofill, L. A. (2008) *Guia per al Planejament Urbanístic i l'ordenació Urbanística amb la Incorporació de Criteris de Gènere*. Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Barcelona.

Bondi, L. (1998). Gender, Class, and Urban Space: Public and Private Space in Contemporary Urban Landscapes. *Urban Geography, 19* (2), ss. 160–185.

Booth, C., Bennett, C. (2002). Gender Mainstreaming In the European Union: Towards a New Conception and Practice of Equal Opportunities?. *European Journal of Women's Studies, No: 9* (4), ss. 430–442.

Butler, J. (1986). Sex and Gender in Simone de Beauvoir's Second Sex. *Yale French Studies*, No. 72.

Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.

Council of Europe (2026). What is gender mainstreaming?. https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming

Daly, M. (2005). Gender Mainstreaming In Theory and Practice. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society, No: 12 (3)*, ss. 430–450.

Dymén, C., Ceccato, V. (2012). *An International Perspective of the Gender Dimension in Planning for Urban Safety*. Dordrecht: Springer Netherlands.

Gilbert, M. R. (1997). Feminism and Difference in Urban Geography. *Urban Geography, 18* (2), ss. 160–179.

Gregorio Hurtado, S. (2010). El Desarrollo de Las Iniciativas Comunitarias Urban y Urban II en Las Periferias Degradadas de Las Ciudades Españolas. Una Contribución a la Práctica de la Regeneración Urbana en España. *Ciudades, No: 13*, ss. 30–56.

Gregorio Hurtado, S. (2017). A Critical Approach to EU Urban Policy from the Viewpoint of Gender. *Journal of Research in Gender Studies, No: 7* (1), ss. 200–215.

Hardt, M., Negri, A. (2009). *Commonwealth*. Harvard University Press, Cambridge.

Harvey, D. (1996). *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Blackwell Publishing, New Jersey.

Harvey, D. (2012). *Rebel Cities*. Verso, London.

Hooks, b. (1981). *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*. South End Press, Cambridge.

Hooks, b. (1984). *Feminist Theory: From Margin to Center*. South End Press, Cambridge.

Jarvis H.; Kantor P. & Cloke J. (2009). *Cities and Gender*. Routledge, Taylor & Francis Group, London.

Knox P. & Pinch S. (2006). *Urban Social Geography: An Introduction*. Prentice Hall, Harlow.

Kohn, M. (2016). *The Death and Life of the Urban Commonwealth*. Oxford University Press, Oxford.

Listerborn, C. (2007). Who Speaks? And Who Listens? The Relationship Between Planners and Women's Participation in Local Planning in a Multi-Cultural Urban Environment. *Geo Journal, No: 70*(1), ss. 60–74.

Lombardo, E., Meier, P., Verloo, M. (2009). *The Discursive Politics of Gender Equality Stretching, Bending and PolicyMaking*. Routledge, London.

Lombardo, E., Meier, P., Verloo, M. (2017). Policymaking from a Gender Equality Perspective. *Journal of Women, Politics & Policy, No: 38* (1), ss. 1–20.

Low, M. (1997). Representation Unbound: Globalisation and Democracy. İçinde *Spaces of Democracy*, ed. Cox, K., Guilford, New York.

Madariaga, I. S., & Neuman, M. (2020). *Engendering Cities: Designing Sustainable Urban Spaces for all*. Routledge.

Mansbridge, J. (1999). Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women?. *The Journal of Politics, Vol. 61, No. 3*.

Massey, D. (1994). *Space, Place, and Gender*. University of Minnesota Press, Minneapolis

McDowell, L. (1983). Towards an Understanding of the Gender Division of Urban Space. *Environment and Planning: Society and Space, No: 1*(1), ss. 59–72.

McDowell, L. (1999). Gender, identity and place: Understanding feminist geographies". Ediciones Cátedra, Madrid.

McDowell, L. (2000). Genero, Identidad y Lugar. Un Estudio de las Geografías Feministas. No: 60, Universitat de Valencia.

Meijer, I. C., Prins, B. (1998). How Bodies Come to Matter: An Interview with Judith Butler. *Signs, 23, No.2.*

Otero-Hermida, P., Lorenzo, R. B. (2020). Gender Mainstreaming In Spain: Policy Instruments, Influencing Factors, and The Role of Local Government. *Local Government Studies, No: 46* (6), ss. 860–885.

Pateman, C. (1988). *The Sexual Contract*. Polity Press, Cambridge.

Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence*. Oxford University Press, Oxford.

Pitkin, H. (1967). *The Concept of Representation*. University of California Press. Berkeley.

Pollack, M. A., Hafner-Burton, E. (2000). Mainstreaming Gender In the European Union. *Journal of European Public Policy, No: 7* (3), ss. 430–455.

Rees, T. (2005). Reflections on the Uneven Development of Gender Mainstreaming in Europe. *International Feminist Journal of Politics, No: 7* (4), ss. 55o–572.

Rodríguez-García, M. J., Donati, F. (2021). European Integral Urban Policies from a Gender Perspective: Gender Sensitive Measures, Transversality and Gender Approaches. *Sustainability, No: 13* (17).

Soja, E. W. (2000). *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*. Blackwell Publishers, New Jersey.

Soja, E. W. (2010). *Seeking Spatial Justice*. University of Minnesota Press, Minneapolis.

Spain D. (2005). Space and Status. İçinde, *Cities and Society*. Kleniewski N. (Ed.). Blackwell Publishing, Malden.

True, J. (2003). Mainstreaming Gender in Global Public Policy. *International Feminist Journal of Politics 5*(3):368-396.

Walby, S. (2005). Gender Mainstreaming: Productive Tensions In Theory and Practice. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society, No: 12* (3), ss. 320–340.

Webster, F. (2000). The Politics of Sex and Gender: Benhabib and Butler Debate Subjectivity. *Hypatia, Indiana University Press, Vol.15,* No. 1.

Van Den Berg, M. (2017). *Gender in the Post-Fordist Urban: The Gender Revolution in Planning and Public Policy*. Springer International Publishing, Cham. ISBN 9783319525334. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-52533-4

Verloo, M. (2005). Mainstreaming Gender Equality in Europe: A Critical Frame Analysis Approach. *Greek Review of Social Research, No: 117,* ss. 11-34.

Young, I. M. (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford University Press, Oxford.

Extended Abstract

Despite urban areas are expanding rapidly, the specific needs, experiences, and risks faced by women are still insufficiently addressed within urban transformation and governance processes. While women formally possess the right to participate in urban governance, policy-making, and decision-making processes, they continue to encounter significant structural barriers shaped by multiple and intersecting axes of inequality, including age, gender, sexual orientation, ethnicity, religion, socioeconomic status, and disability. This situation necessitates the development of inclusive and gender-sensitive institutional mechanisms that are capable of integrating equality considerations into public policymaking processes. In this context, gender mainstreaming has emerged as one of the principal strategies aimed at systematically incorporating a gender perspective into all stages of the public policy cycle.

Analysing the transversal integration of gender perspectives across urban policy domains is therefore critical for understanding the extent to which local governance mechanisms can enhance women's participation in urban decision-making processes and contribute to more inclusive forms of democratic governance. Building on this framework, the present study examines the institutionalisation of gender mainstreaming within urban governance through the case of Barcelona. More specifically, the study comparatively analyses the Barcelona Gender Justice Plans for 2016–2020 and 2021–2025 with a view to investigating how gender equality policies have been integrated into local policy processes, governance structures, and urban planning mechanisms.

The study addresses to answer the following research question: how has gender mainstreaming evolved as a strategic governance instrument within Barcelona's urban policy framework, and to what extent has this evalution contributed to the institutionalisation of participatory and gender-sensitive urban governance? Methodologically, the research adopts a qualitative case study design based on comparative document analysis and public policy evaluation. The analysis draws primarily on official municipal gender plans, institutional reports, implementation and monitoring documents, and secondary academic literature. The two plans are comparatively evaluated through a set of analytical criteria, including institutional capacity, horizontal policy integration, participatory governance mechanisms, intersectionality, monitoring and evaluation systems, and policy implementation instruments.

The findings demonstrate that Barcelona has moved beyond a narrowly formal and procedural understanding of gender mainstreaming toward a more institutionalised, intersectional, and governance-oriented approach. In particular, the 2021–2025 Gender Justice Plan reflects a significant deepening of gender mainstreaming through strengthened institutional coordination, expanded participatory mechanisms, enhanced monitoring instruments, and a broader integration of intersectionality into

urban policymaking processes. Nevertheless, the study also identifies continuing challenges regarding implementation gaps, institutional capacity, fiscal sustainability, budgetary constraints and the risk of reducing gender mainstreaming to a predominantly technical-administrative exercise.

The study argues that Barcelona represents an important case for understanding how gender mainstreaming can function not merely as a symbolic equality discourse but as a transformative urban governance strategy. In this respect, the study contributes to the literature on gender mainstreaming, feminist urban policy, and local governance by demonstrating how gender equality can be embedded into urban policy processes through institutional mechanisms, participatory governance structures, and intersectional policy design.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Beyza GÜNGÖR: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Arazi Düzenlemeleri ve Afet Yönetim Planlarının Entegrasyonu: Kamusal Kaynak Optimizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme[*]

Land Readjustment and Disaster Management Planning Integration: An Assessment on Public Resource Optimization

Cevdet KILIÇ[**]

Oytun MEÇİK[***]

Özet

Afetler yalnızca can ve mal kayıplarına neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda kamu bütçesi üzerinde uzun vadeli yükler oluşturmaktadır. Özellikle yıkıcı depremler sonrasında konutlar, kamu binaları, ulaşım, enerji ve eğitim altyapılarında meydana gelen hasarlar, kamu kaynaklarının önemli bir bölümünün yeniden inşa ve iyileştirme faaliyetlerine yönlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle afet yönetiminde yalnızca müdahale kapasitesinin artırılması yeterli olmayıp, afet öncesinde riskleri azaltan planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, arsa ve arazi düzenlemeleri ile afet yönetim planlarının bütünleşik biçimde ele alınması hem risklerin azaltılması hem de afet sonrası kamusal maliyetlerin sınırlandırılması açısından stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir.

[*] Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda Cevdet Kılıç tarafından Prof. Dr. Oytun Meçik danışmanlığında hazırlanmakta olan doktora tezinden türetilmiştir. Çalışma özet bildiri ve sözlü sunum olarak II. Uluslararası Kamu Yönetimi Kongresi'nde sunulmuştur.

[**] Doktora Öğrencisi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Eskişehir-Türkiye, cevdet.kilic91@gmail.com, ORCID: 0009-0003-2158-8640

[***] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, Eskişehir-Türkiye, oytunm@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7409-6266

Geliş/Submitted: 06.03.2026 | **Kabul/Accepted:** 15.06.2026

Atıf/Cite: Kılıç, C. ve Meçik, O. (2026). Arazi Düzenlemeleri ve Afet Yönetim Planlarının Entegrasyonu: Kamusal Kaynak Optimizasyonu Üzerine Bir Değerlendirme. *Publicus*, (5), 116-160.

Bu çalışma, afet yönetim planlarının arazi düzenlemeleriyle entegrasyonunun kamu kaynaklarının etkin kullanımına katkılarını incelemektedir. Araştırmada, afet öncesi alınan önleyici tedbirlerin afet sonrası kamu harcamalarına etkileri değerlendirilmiş; ABD'deki 1994 Northridge Depremi ve Tayvan'daki 1999 Chi-Chi Depremi örneklerinden yararlanılarak arazi düzenlemelerinin risk azaltma ve dayanıklılık oluşturmadaki rolü analiz edilmiştir. Ayrıca Türkiye ve Japonya örnekleri üzerinden hukuki altyapı ve planlama sistemleri karşılaştırılmıştır.

Araştırma, nitel yöntemlerden doküman analizine dayanmaktadır. Şehircilik mevzuatı, afet yönetim planları, ulusal politika belgeleri ve uluslararası afet risk azaltma çerçeveleri incelenmiştir. Bulgular, Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi ile en güçlü uyumun 3194 sayılı İmar Kanunu ve 6306 sayılı Kanun tarafından sağlandığını göstermektedir. Buna karşılık, 7221 sayılı CBS Kanunu, TARAP ve TASİP orta düzeyde uyum sergilerken, TAMP'ın arazi düzenlemeleriyle ilişkisinin daha sınırlı olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak çalışma, afet maliyetlerinin azaltılmasında müdahale odaklı yaklaşımların tek başına yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Afet planlarıyla entegre edilmiş arazi düzenlemeleri ve CBS tabanlı bütünleşik planlama uygulamaları, hem afetlere karşı dirençli yerleşimlerin oluşturulmasına hem de kamu kaynaklarının sürdürülebilir ve etkin yönetimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Arazi Düzenlemesi, Afet Planları, Bütünleşik Plan, Risk Azaltma Stratejileri

Abstract

Disasters not only result in loss of life and property but also impose significant long-term burdens on public budgets. Particularly after devastating earthquakes, damage to housing, public buildings, transportation networks, energy systems, and educational infrastructure necessitates the allocation of substantial public resources for reconstruction and recovery efforts. Therefore, increasing response capacity alone is insufficient in disaster management; developing planning approaches that reduce risks before disasters occur is equally important. In this context, the integration of land readjustment practices with disaster management plans emerges as a strategic tool for both mitigating disaster risks and limiting post-disaster public expenditures.

This study examines how the integration of disaster management plans with land readjustment policies contributes to the efficient use of public resources. The research evaluates the effects of pre-disaster preventive measures on post-disaster public spending. It analyzes the role of land readjustment in risk reduction and resilience building by drawing on evidence from the 1994 Northridge Earthquake in the United States and the 1999 Chi-Chi Earthquake in Taiwan. In addition, the legal frameworks and planning systems of Türkiye and Japan are comparatively examined.

The study is based on a qualitative research design employing document analysis. Urban planning legislation, disaster management plans, national policy documents, and international disaster risk reduction frameworks were reviewed. The findings indicate that the strongest alignment with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction is provided by Zoning Law No. 3194 and Law No. 6306 on the Transformation of Areas Under Disaster Risk. In contrast, the Geographical Information Systems (GIS) Law No. 7221, the Turkish Disaster Risk Reduction Plan (TARAP), and the Turkish Post-Disaster Recovery Plan (TASİP) demonstrate a moderate level of alignment, while the Turkish Disaster Response Plan (TAMP) has a more limited relationship with land readjustment practices.

The study concludes that response-oriented approaches alone are insufficient for reducing disaster-related costs. Land readjustment policies integrated with disaster management plans and GIS-based integrated planning practices can make significant contributions to both the development of disaster-resilient settlements and the sustainable and efficient management of public resources.

Keywords: Disaster Management, Land Regulation, Disaster Plans, Integrated Plan, Risk Reduction Strategies

Giriş

Türkiye, jeolojik, coğrafi ve iklimsel özellikleri nedeniyle afet risklerinin yoğun olarak hissedildiği bir ülkedir. Deprem, sel, heyelan ve orman yangınları gibi doğal afetlerin yanında, endüstriyel kazalar, kimyasal ve nükleer sızıntılar, altyapı arızaları, büyük yangınlar, savaşlar ve terör olayları gibi teknolojik ve insan kaynaklı afetler de gündeme gelmektedir. Bu nedenle afet yönetimi, tüm afet türlerini kapsayan bütünleşik bir risk yönetimi yaklaşımını gerektirmektedir. Ancak konu odağımız olan arazi düzenlemeleri bağlamında, daha çok depremler, yapı güvenliği ve konumsal veriler üzerinden analizler yapılmaya çalışılmıştır. Farklı türlerde afetler, yalnızca fiziksel yıkımlara yol açmakla kalmamakta, kamu maliyesi üzerinde uzun vadeli baskılar oluşturarak ekonomik istikrarı tehdit etmektedir. Afetler, bireylerin yaşam alanlarının yanı sıra eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel kamu hizmet altyapılarında da ciddi hasarlara neden olmakta ve bu durum toplumsal refahın sürdürülebilirliğini riske sokmaktadır. Özellikle artan nüfus ve kentleşme süreci, afetlerin yıkıcı etkilerini daha görünür hale getirmektedir. Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren hız kazanan köyden kente göç olgusu, yerel yönetimlerin yeterli konut arzı ve altyapı yatırımı gerçekleştirememesi nedeniyle plansız kentleşme ve gecekondulaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu durum, afetlerin ekonomik ve sosyal sonuçlarını ağırlaştıran temel unsurlardan biri haline gelmiştir (Yomralıoğlu, 2021, s. 65). Bu durum, özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Dayanıklı ve planlı yapı stokuna dönüşüm sürecinin çok yüksek maliyetler gerektirmesi, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımını bir tercih olmaktan çıkararak zorunluluk haline getirmiştir. Dolayısıyla afet risklerinin azaltılması bağlamında kaynak tahsisi yalnızca finansal bir mesele değil, aynı zamanda toplumsal refahın sürdürülebilirliği açısından da stratejik bir öncelik niteliği taşımaktadır.

Her ne kadar deprem etkilerinin, yaygın olarak fiziksel yıkımın görünürlüğü ve ölçülebilirliği nedeniyle yıkılan veya ağır hasar gören bina sayıları ile ölçülse de (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Afet Eğitim ve Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2023), bu yaklaşımın tek başına yeterli olmadığı açıktır. Afete maruz kalan kentlerde, fiziksel planlama eksiklikleri, altyapı sistemlerindeki kırılganlıklar, kamusal kullanım alanlarının yetersizlikleri ve toplumun sosyal dokusunda ortaya çıkan zayıflıklar da afet güvenliği açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle, afet yönetim stratejilerinin yalnızca yapısal dönüşüme değil, aynı zamanda kentsel planlama, altyapı modernizasyonu ve toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesine de odaklanması gerekmektedir (Aşıkoğlu Şahin, 2009, s. 2). Diğer taraftan Türkiye'de, afet yönetimi, nihai olarak AFAD ve koordine ettiği diğer kurumlarla, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşan bütünleşik bir afet yönetim döngüsü çerçevesinde yürütülmekte; temel amaç afet öncesi risklerin azaltılması ve afet sonrası toplumsal iyileşmenin sağlanmasıdır (TAMP, 2022). Bu bağlamda, kamu kaynaklarının optimal kullanımı yalnızca afet döneminde yapılan harcamalarla sınırlı değildir; aynı zamanda afet öncesi alınan önleyici tedbirler ile afet sonrası gerçekleştirilen yeniden inşa ve iyileştirme harcamalarıyla da doğrudan ilişkilidir. Afet öncesi tedbirler kapsamında özellikle arazi yönetimi kritik bir rol üstlenmektedir. Zira depremler, seller, heyelanlar ve orman yangınları gibi afetler yalnızca can ve mal kayıplarına yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda afet sonrası yeniden inşa, altyapı onarımı ve sosyal yardımlar gibi oldukça yüksek düzeyde kamu kaynağının bu faaliyetlere aktarılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma, afet ve afet sonrası kamu kaynaklarının optimal biçimde kullanımı açısından arazi düzenlemelerinin rolünü ve etkilerini, teorik yaklaşımlar, ulusal ve uluslararası uygulama örnekleri, yürürlükteki

mevzuat ve mevcut akademik literatür çerçevesinde kapsamlı biçimde ele almayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, afet planlarının arazi düzenlemelerine entegrasyonunun kamu kaynaklarının kullanımı üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden "doküman incelemesi" ve "karşılaştırmalı vaka analizi" tekniklerini kullanmaktadır. Araştırma kapsamında; 3194 sayılı İmar Kanunu, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu gibi temel mevzuatlar ile Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ve Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) 2025 gibi stratejik belgeler ile bu hususta küresel rehber niteliğinde olan, merkezi ve yerel yönetimler için politika geliştirme temelini oluşturan Sendai 2015-2030 çerçevesi incelenmiştir. Bu belgelerin Sendai Çerçevesi'nde arazi düzenlemeleriyle ilgili uyum düzeyleri, güçlü, normal ve zayıf şeklinde bir boyutlandırma yapılarak karşılaştırma analizi ile yapılmıştır.

Öte yandan, bütünleşik plana geçiş aşamaları Türkiye'deki ve Japonya'daki büyük depremlerin kronolojik süreci ve bu depremlerden sonraki risk azaltma planı kapsamında incelenmiştir. Arazi düzenlemelerinin ve afet planlarına entegrasyonun temel referansı her iki ülkenin hukuki düzlemidir ve doğrudan bu düzlem kriteri üzerinden analiz yapılarak bütünleşik plan evreleri karşılaştırılmıştır.

Bir Kamu Hizmeti Olarak Arazi Düzenlemelerinin Yasal Çerçevesi

Arazi ve arsa düzenlemesi, hukuki açıdan 3194 sayılı İmar Kanunu'nda "imar planlarının uygulanması amacıyla, imar hududu içinde bulunan arazi ve arsaların malikleri veya diğer hak sahiplerinin muvafakatleri aranmaksızın, parselasyon planları yapılması ve uygulanması suretiyle

düzenlenmesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımın da işaret ettiği üzere, düzenleme süreci esasen gelişim için gerekli altyapı ve sosyal donatı alanlarının sağlanması amacıyla mülkiyetlerin birleştirilip yeniden düzenlenmesine dayanmaktadır. Böylelikle mülk sahipleri, ortaya çıkan değer artışının paylaşılması suretiyle yeni parsellerle tazmin edilmekte; kamu ise gerekli alanları karşılıksız elde ederek kentsel planların uygulanabilirliğini artırmaktadır.

Literatürde yer alan farklı tanımlar da bu çerçeveyi desteklemektedir. Nitekim Türk ve Ünal (2003) arsa ve arazi düzenlemesini "ekonomik, sosyal ve fiziksel hedefler demeti içeriğine sahip olan planlama bütününde, bu hedeflerin bir bölümünün yerel fiziksel planlar olan imar planları ile gerçekleştirilmeye çalışılması" şeklinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, arazi düzenlemelerinin yalnızca teknik bir planlama aracı olmadığını; aynı zamanda afetlerin ekonomik ve sosyal boyutunu da kapsayan daha geniş bir perspektife işaret ettiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de arazi yönetiminin en önemli araçlarından biri olan arazi düzenlemeleri, kentleşme sürecinde imar planlarının hayata geçirilmesi, altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve afet risklerinin azaltılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu alandaki yasal düzenlemeler başta 3194 sayılı İmar Kanunu ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu olmak üzere, bu kanunlarla bağlantılı çeşitli yönetmeliklerden oluşmaktadır. Uygulama süreçlerinde ise belediyeler, il özel idareleri, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yetkili kurumlar olarak öne çıkmaktadır.

Arazi düzenlemeleriyle ilgili hemen her kurumun kendi kurumsal işleyişini düzenleyen mevzuatı bulunmaktadır. Özellikle büyük yatırımcı kuruluşlar, uygulamayı kolaylaştırmak amacıyla ikincil mevzuat geliştirmekte veya kuruluş kanunlarında bu konulara yer vermektedir. Bununla birlikte, bütüncül bir perspektif kazanmak ve

genel yasal çerçeveyi ortaya koymak amacıyla, bu çalışmada temel mevzuat özet bir tablo halinde sunulmakta (Tablo 1) ve ilgili yasal altyapı vurgulanmaktadır.

Tablo 1. Arazi Düzenlemeleriyle İlgili Mevzuat Tablosu
Kaynak: Kılıç ve Meçik (2025)

Mevzuat	Temel Fonksiyonu	Kaynağı
3194 Sayılı İmar Kanunu	İmar planlarının uygulanması için parsellerin düzenleme ortaklık payı (DOP) kesintisiyle yeniden düzenlenmesini ve kamu hizmet alanlarının oluşturulmasını sağlar.	3194 sayılı İmar Kanunu, RG: 09.05.1985/18749
3402 sayılı Kadastro Kanunu	Arazi ve taşınmazların sınır, yüzölçümü ve malik bilgilerinin tespitini düzenleyerek imar uygulamalarına hukuki güvence sağlar.	3402 sayılı Kadastro Kanunu, RG: 10.10.1987/19512
5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	Tarım arazilerinin amaç dışı kullanılmasını sınırlayarak arazi düzenlemelerinde sürdürülebilir kullanım ilkelerini getirir.	5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, RG: 19.07.2005/25880
2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu	Düzenleme ortaklık payı kesintisinin yetersiz kaldığı durumlarda ve özellikli alanlarda kamu yararı için taşınmazların bedeli karşılığında kamulaştırılmasını düzenler.	2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, RG: 08.11.1983/18215
İmar Kanunu'nun 18. Maddesi Uygulama Yönetmeliği (2019)	Parselasyon işlemlerinin teknik ve idari usul ve esaslarını belirler.	İmar Kanunu'nun 18. Maddesi Uygulama Yönetmeliği, RG: 22.02.2019/30694
Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (2014)	İmar planlarının hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesine dair genel ilkeleri ortaya koyar.	Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, RG: 14.06.2014/29030
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017)	Planlı alanlarda yapılaşma esaslarını, parsel ve arsa düzenlemelerini, yapı nizamı ve kullanım koşullarını belirleyen; şehircilik ilkeleri doğrultusunda düzenli ve sağlıklı kentleşmeyi amaçlayan yönetmeliktir. 13.08.2025 tarih ve 32985 sayılı Resmî Gazete ile yapılan değişiklikle acil durum altyapısına ilişkin düzenlemeler önem arz etmektedir.	Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, RG: 03.07.2017/30113 ve 13.08.2025 tarih ve 32985 sayılı Resmî Gazete'deki değişiklik
Plansız Alanlarda İmar Yönetmeliği (1985)	İmar planı bulunmayan alanlarda yapılaşma ve arsa kullanımına ilişkin usul ve esasları belirleyerek; kırsal alan, köy ve mezralarda sağlıklı, düzenli ve güvenli yerleşimi amaçlayan yönetmeliktir.	Plansız Alanlarda İmar Yönetmeliği, RG: 02.11.1985/18916

Türkiye'de 1950'li yıllara kadar düşük ve orta düzeylerde seyreden şehirleşme oranı, bu dönemden itibaren hızlı bir artış göstermiştir. Köylerden kentlere doğru yoğun biçimde gerçekleşen göç hareketi, şehirli nüfusun özellikle metropollerde toplanmasına yol açmıştır. Ancak bu süreçte ortaya çıkan kentleşme, sanayileşmenin doğal bir sonucu olan sağlıklı ve planlı kentleşme biçiminde gerçekleşmemiş, aksine düzensiz bir kentleşme modeli ortaya çıkmıştır. Büyükşehirlerin çevresi hukuki dayanağı olmayan, sağlıksız ve altyapıdan yoksun gecekondu alanlarıyla çevrilmiştir. Sağlam (2006)'ın belirttiği üzere, yüksek hızda gelişen bu şehirleşme, plansız büyük yerleşim alanlarının artmasına ve yönetilmesi güç meskûn bölgelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu durum, arazi yönetimi ve düzenlemelerini kamu yönetimi açısından stratejik bir araç haline getirmiştir.

Arazi yönetiminin en önemli araçlarından biri olan arsa ve arazi düzenlemeleri, günümüzde yalnızca mevzuat veya harita üretmekle sınırlı bir teknik faaliyet olmaktan çıkmış, kamu yönetiminin farklı disiplinleriyle zorunlu ve güçlü bir koordinasyon ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu noktada uluslararası örnekler dikkat çekmektedir. Örneğin Almanya'da mekânsal planlama sistemi, İmar Kanunu ve Mekânsal Planlama Kanunu (Raumordnungsgesetz) çerçevesinde düzenlenmiş olup planlama yetkileri federal, eyalet ve yerel yönetim düzeyleri arasında paylaştırılmıştır. Federal yönetim, mekânsal planlama kılavuzlarını, ilkelerini ve hedeflerini belirleyerek eyalet yasaları için çerçeve oluşturmakta; böylece tüm kamu otoritesi katmanları sürece dâhil olmaktadır (Çağdaş ve Linke, 2019).

Türkiye'de ise 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. Maddesi, kamu yönetimine imar planlarının uygulanabilmesi için parselasyon yapma, yol, park, okul ve yeşil alan gibi kamu hizmetlerine alan ayırma yetkisi tanımaktadır. Bu bağlamda yerleşim alanlarının daha planlı ve sürdürülebilir gelişimi hedeflenmektedir (Kadıoğlu ve Özdemir, 2008). Nitekim afet riskiyle doğrudan bağlantılı olarak, "arazi yönetimi

araçlarının, afet tehlike haritaları ile uyumlu biçimde planlanması ve uygulanması, yerleşim alanlarında riskli yer seçimini engelleyerek uzun vadede afet zararlarını azaltabilir" ifadesi bu ilişkiyi net biçimde ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Aşikoğlu Şahin (2009), "arazi kullanım planlarının afet tehlike haritaları ve risk azaltma stratejileriyle bütünleştirilmesinin şehirlerin kırılganlıklarını azaltarak olası afet zararlarını azaltabileceğini" vurgulamaktadır. Dolayısıyla arazi düzenlemelerinin yalnızca üstyapıya ilişkin bir planlama değil, aynı zamanda mali disiplin, kamu harcamalarının verimliliği ve afet sonrası maliyetlerin azaltılması açısından da kritik bir araç olduğu sonucuna varılabilir.

Arazi düzenlemelerinin kamu yönetimi açısından diğer önemli boyutu ise hukukilik ilkesidir. Anayasa'nın 35. Maddesiyle güvence altına alınan mülkiyet hakkı, arazi düzenlemeleri yoluyla sınırlandırıldığında, bu müdahalenin kamu yararı ilkesine uygun olması ve yargı denetimine açık bulunması zorunludur. Nitekim Türkiye'de imar uygulamaları sıklıkla idari yargının denetimine tabi olmakta ve iptallerle karşılaşmaktadır. Bu durum, kamu yönetimi aktörleri açısından büyük bir sorumluluk alanı yaratmaktadır. Dolayısıyla arsa ve arazi düzenlemeleri, yalnızca teknik bir süreç değil; aynı zamanda bireysel haklar ile kamu yararı arasındaki dengeyi hukuki esaslar çerçevesinde tesis etmeyi zorunlu kılan önemli bir kamu yönetimi aracıdır.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yapılan düzenlemeler de bu alanın stratejik önemini artırmaktadır. Örneğin Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle imar planlarında "Acil Durum Altyapısı" oluşturma imkânı getirilmiş, ayrıca "imar hakkı transferi" gibi yeni yaklaşımlar gündeme alınmıştır (Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017). Arsa ve arazi düzenlemeleri, planlı kentleşmenin sağlanması, kamu hizmetlerinin adil dağıtımı, kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve toplumsal barışın

desteklenmesi açısından stratejik öneme sahiptir. Kamu yönetiminin önemli bir alt bileşeni olan arazi yönetiminin temel aracı konumundaki arazi düzenleme politikaları, yalnızca mekânsal planlamayı değil, aynı zamanda kamu yönetiminin kurumsal kapasitesini güçlendiren bir mekanizma olarak da değerlendirilmektedir.

Afet ve Afetle Mücadele Yapıları ile Stratejik Belgelerin İncelenmesi

Afet kavramı, Ergünay (2007) tarafından "insanlar ve insan yerleşmeleri üzerinde fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara yol açan; normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak ya da kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olayların sonuçları" şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye, jeolojik yapısı, coğrafi konumu ve buna bağlı iklim özellikleri nedeniyle sıkça doğal afetlere maruz kalan bir ülkedir. Bu durum, afetlerin toplumsal yaşam ve ekonomik sistem üzerindeki yıkıcı etkilerini artırmakta, afet yönetimini ülke gündeminin temel konularından biri haline getirmektedir.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, afetlerin boyutunu dramatik biçimde ortaya koymuştur. Söz konusu depremler sonucunda 50 binden fazla insan hayatını kaybetmiş, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın hasar tespit çalışmalarına göre, acil yıkılacak, yıkık veya ağır hasarlı olarak sınıflandırılan toplam konut sayısı 518.009 olarak belirlenmiştir. Bu ölçekteki yıkım, yalnızca barınma sorununu gündeme getirmekle kalmamış, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda da derin yaralar açmıştır. Bu bağlamda, afet sonrası yeniden yapılanma sürecinin finansmanı için çıkarılan Ek Bütçe Kanunu ile 527 milyar 291 milyon TL büyüklüğünde ek kaynak ayrılmış; bu bütçe hem afetzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması hem de kamu kurumlarının yapı stokunda meydana gelen hasarların giderilmesi amacıyla oluşturulmuştur (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Günümüzde afet yönetimi, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsayan çok boyutlu bir yaklaşım gerektirmektedir. Türkiye'de afet yönetim sistemi merkezi ve yerel düzeylerde örgütlenen, çok aktörlü bir yapıya sahiptir. Bu sistem içinde başlıca kamu kurumları, ilgili kuruluşlar ve gönüllü yapılar afetlerin farklı aşamalarında çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir.

Türkiye'de en sık karşılaşılan afet türleri arasında depremler, seller, orman yangınları ve heyelanlar yer almakta; son yıllarda ise iklim değişikliği ile ilişkili aşırı hava olayları ve yeraltı suyunun aşırı tüketimine bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülen obruk oluşumları da önemli bir afet kategorisi olarak öne çıkmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'de afetlerle mücadelede görevli başlıca kurumlar ve özellikle bu kurumların arazi düzenlemeleriyle ilişkili kurumsal rolleri ve yasal sorumlulukları çerçevesinde inceleme yapılmıştır.

Türkiye'de Afetlerle Mücadelede Görevli Başlıca Kurumların Arazi Düzenlemeleriyle İlişkisi

Türkiye'de afetlerle mücadelede görevli kurumsal yapı, teorik olarak müdahale kapasitesinin ötesinde arazi düzenlemeleri, mekânsal planlama ve mülkiyet yönetimi ile bütünleşik bir yönetişim sistemi sunmaktadır. Bu çerçevede Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 5902 sayılı Kanun kapsamında afet yönetim döngüsünün tüm aşamalarını koordine ederek özellikle TAMP (2022) aracılığıyla kurumlar arası görev dağılımını belirlemekte ve arazi kullanım kararlarını dolaylı olarak yönlendirmektedir. AFAD'ın İçişleri Bakanlığı ile ilişkisi çerçevesinde valilikler, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı afet anında güvenlik, tahliye ve erişim süreçleriyle mekânsal organizasyonu sağlarken Türk Silahlı Kuvvetleri lojistik ve geçici yerleşim altyapısına destek sunmaktadır (TAMP, 2022). Mekânsal planlama ve yapılaşma kararlarında belirleyici aktör T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olup, riskli alan

ilanı ve kentsel dönüşüm uygulamalarıyla arazi düzenlemelerini doğrudan şekillendirmektedir. Bu süreçlerin veri temeli ise Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan mekânsal veri altyapısı ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından üretilen mülkiyet ve parsel verilerine dayanmakta; söz konusu veriler hem risk analizlerinde hem de afet sonrası hak sahipliği ve yeniden inşa süreçlerinde kritik rol oynamaktadır. Yerel yönetimler arazi kullanım kararlarının uygulayıcısı olarak öne çıkarken T.C. Sağlık Bakanlığı ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi sağlık hizmetlerinin mekânsal organizasyonunu, Türk Kızılay ise geçici barınma alanları üzerinden insani boyutunu tamamlamaktadır (Türk Kızılay, 2022).

Yukarıda açıklanan afetle mücadele yapısı, afet yönetiminin mekânsal veri, planlama ve mülkiyet boyutlarıyla bütünleşik olduğunu ortaya koymakta, ancak etkinlik için veri kalitesinin artırılması, kurumlar arası entegrasyonunun güçlendirilmesi ve sürdürülebilir bir seviyeye çıkması için kurumsallaşmayı gerekli kılmaktadır. Özellikle bu yapıların arazi düzenlemeleriyle ilişkisi ve sahadaki fiili rollerini bir bütün olarak gösterebilmek için aşağıdaki tablo derlenmiştir.

Tablo 2: Türkiye'de Afetlerle Mücadelede Görevli Başlıca Kurumlar
Kaynak: Yazarlar tarafından söz konusu mevzuata dayalı olarak oluşturulmuştur.

Kurum/ Kuruluş Adı	Kuruluş Yasası	Ana Kurumsal Görevi ve Yasal Dayanağı	Arazi Düzenlemeleri ve Yönetimi ile İlişkisi	Uygulamadaki Alt Görevleri
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	5902 sayılı Kanun	Ulusal afet yönetimi koordinasyonu	Afet risk haritaları üretir, yer seçimi ve Korunma planlarını yönlendirir.	Risk azaltma ve iyileştirme planları yapmak. Eğitim ve Kurumlar arası koordinasyonu yapmak. Müdahale yönetimi ve yeniden yerleşim koordinasyonunu yapmak.

Kurum/ Kuruluş Adı	Kuruluş Yasası	Ana Kurumsal Görevi ve Yasal Dayanağı	Arazi Düzenlemeleri ve Yönetimi ile İlişkisi	Uygulamadaki Alt Görevleri
İçişleri Bakanlığı ve bağlı kurumlar	5442 sayılı İl İdaresi Kanunu	Kamu düzeni ve yerel idare koordinasyonu	İl ve İlçe Özel İdareleri ile mera komisyonu üzerinden arazi kullanım kararlarının alınması ve uygulanması,	İl afet planlarını hazırlamak. Güvenlik, tahliye ve kriz yönetimini sağlamak. Kamu düzeninin yeniden tesis etmek. Yeni yerleşim alanları ve yerleşim alanlarının taşınması işlemlerini yapmak.
Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)	Anayasa, İç Hizmet Kanunu	Lojistik ve destek gücü	Geçici yerleşim alanlarının kurulması ve ulaşım altyapısının açılması	Hazırlık tatbikatları yapmak. Arama-kurtarma desteği, lojistik ve ulaşımı sağlamak. Altyapı onarımı ve diğer destek hizmetlerini yürütmek.
Sağlık Bakanlığı (UMKE)	3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Kanunu	Sağlık hizmetleri	Sahra hastaneleri için alan seçimi ve sağlık altyapısı planlaması	Acil sağlık planları yapmak. Tıbbi müdahale, triyaj ve sahra hastanelerinin kurulumunu yapmak. Halk sağlığını korumak ve salgın kontrolünü sağlamak.

Kurum/ Kuruluş Adı	Kuruluş Yasası	Ana Kurumsal Görevi ve Yasal Dayanağı	Arazi Düzenlemeleri ve Yönetimi ile İlişkisi	Uygulamadaki Alt Görevleri
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	6306 sayılı Kentsel Dönüşüm Kanunu	Mekânsal planlama ve yapı denetimi	İmar planları, zemin etütleri, yapı standartları ve afet riskli alan ilanı	Riskli alan tespiti ve yapı denetimini yapmak. Hasar tespiti yapmak. Yeniden inşa ve dönüşüm işlemlerini yürütmek.
Yerel Yönetimler (Belediyeler, İl Özel İdareleri)	5393 ve 5216 sayılı Kanunlar	Yerel uygulama ve hizmet sunumu	İmar uygulamaları, altyapı, toplanma alanlarının belirlenmesi	Yerel afet planları ve altyapı güçlendirmesini yapmak. İlk müdahale ve yerel koordinasyonu sağlamak. Enkaz kaldırma ve altyapı işlerini yapmak.
Türk Kızılay	7269 sayılı Kanun ve özel statü	İnsani yardım	Geçici barınma ve depolama alanlarının kurulumu.	Stoklama ve diğer hazırlık işlemlerini yapmak. Barınma, gıda ve lojistik destek sağlamak. Sosyal yardım ve iyileştirme faaliyetleri yapmak.

Kurum/ Kuruluş Adı	Kuruluş Yasası	Ana Kurumsal Görevi ve Yasal Dayanağı	Arazi Düzenlemeleri ve Yönetimi ile İlişkisi	Uygulamadaki Alt Görevleri
Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü	7221 Sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu	Mekânsal veri altyapısı	Tüm arazi kararlarının veri temeli (CBS, haritalar)	Veri standardizasyonu ve risk haritaların yapımını sağlamak. Anlık mekânsal veri ve analiz desteği vermek. Hasar ve yer seçimi analizleri yapmak.
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	6083 sayılı Kanun	Mülkiyet ve kadastro	Parsel, mülkiyet, sınır ve hak sahipliği,	Kadastro veri üretimini yapmak, mülkiyet ile Bina–parsel eşleştirme ve yer gösterme işlemlerini yürütmek. Hak sahipliği ve parselasyon ile kamulaştırma işlemlerini yürütmek.

Türkiye'de Afetlerle Mücadelede Başlıca Stratejik Belge ve Temel Mevzuatların Arazi Düzenlemeleriyle İlişkisi, Sendai Çerçevesi

Türkiye'de hemen hemen her türlü arazi düzenlemesine ilişkin temel referans 3194 sayılı İmar Kanunudur. Aynı şekilde harita ve konumsal veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) veri altlığında saklanır. Arazi düzenlemelerine bağlı olarak oluşturulan haritalarda söz konusu alanların yeraltı jeolojik ve iklimsel koşullarına ilişkin bilgiler de mevzuat gereği mevcuttur. Söz konusu her iki veri altlığının afet planlarıyla bütünleşik bir şekilde dizayn edilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden afetle mücadelede ulusal düzeyde kullanılan stratejik belgeler ve yasal düzenlemeler, özellikle arazi kullanım

planlaması ve risk azaltma yaklaşımları bakımından bütüncül bir çerçeve ortaya koymalıdır.

Öncelikle 3194 sayılı İmar Kanunu, yerleşim alanlarının planlanması, yapılaşma koşullarının belirlenmesi ve arazi kullanımlarının düzenlenmesi bakımından temel yasal dayanak olup, afet risklerinin planlama süreçlerinde dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun riskli yapı ve alanların dönüştürülmesi yoluyla can ve mal güvenliğini sağlamaya yönelik mekânsal dönüşüm araçları sunarken, 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu mekânsal verilerin standartlaştırılması ve paylaşımıyla risk temelli arazi planlama kararlarını desteklemelidir. Bu yasal düzenlemeler, TARAP'ta vurgulanan risk temelli mekânsal planlama ilkeleriyle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca TAMP ve TASİP afet döngüsünün tüm aşamalarında arazi kullanımına ve alan yönetimine yönelik koordinasyon unsurlarını güçlendirmektedir. Bu stratejik belgeler, Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (2015–2030)'nin riskin anlaşılması, afet risk yönetişiminin güçlendirilmesi ve dayanıklı altyapı yatırımlarının teşvik edilmesi öncelikleriyle çeşitli düzeylerde uyum göstermekte; Türkiye'nin afet yönetimi politikasında arazi düzenlemelerini sürdürülebilir, dirençli ve planlı gelişmenin temel unsuru haline getirmektedir.

Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030), Birleşmiş Milletler öncülüğünde kabul edilen ve ülkelerin afetlere karşı risk azaltma, dirençlilik geliştirme ve kayıpları minimize etme hedeflerini belirleyen küresel bir politika belgesidir. Sendai Çerçevesi'nin temel yaklaşımı, afet yönetimini yalnızca müdahale odaklı değil, risk odaklı ve önleyici bir sistem olarak ele almasıdır. Bu kapsamda dört öncelikli eylem alanı tanımlanmıştır.

Türkiye'de afetlerle mücadeleye ilişkin başlıca planlar ile konuya ilişkin mevzuatın, arazi düzenlemeleri açısından Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi ile uyumluluk düzeylerinin karşılaştırmalı analizi Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'de Afetlerle Mücadeleye İlişkin Başlıca Planların ve İlgili Mevzuatın Arazi Düzenlemeleriyle İlişkisi

Kaynak: Yazarlar tarafından söz konusu mevzuata dayalı olarak oluşturulmuştur.

Plan/ Mevzuat	Plan/ Mevzuatın Temel Amacı	Arazi Düzenlemeleriyle İlişkisi	Sendai Çerçevesine Göre Arazi Düzenlemeleri Bakımından Benzerlik Düzeyi
3194 sayılı İmar Kanunu	Planlı kentleşme ve yapılaşma	İmar Uygulamaları, Ruhsatlandırma, arazi kullanım planları	Güçlü
6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	Riskli alanların dönüştürülmesi	Rezerv alanı, riskli alan, kentsel dönüşüm. Güvenli yapılaşma	Güçlü
7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu	Mekânsal veri altyapısını düzenleme	CBS veri üretimi, paylaşımı ve entegrasyonu	Orta
Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)	Risk azaltma politikaları geliştirme	Jeolojik Risk haritalama, yer seçimi	Orta
Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)	Müdahale koordinasyonu	Afet anında alan kullanımı, geçici yerleşim ve lojistik unsurların yerleşimi	Zayıf
Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP 2025)	İyileştirme ve yeniden inşa	Kalıcı alanların yer seçimi, yeniden yerleşim ve hak sahipliği	Orta

Yapılan karşılaştırmalı analizde; arazi düzenlemesiyle en güçlü paralelliğin, doğrudan fiziksel planlama, parselasyon ve yerleşim düzenini belirleyen 3194 ve 6306 sayılı kanunlarla olduğu, 7221 Sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu TARAP ve TASİP; arazi düzenlemelerini destekleyen, ancak uygulayıcı değil yönlendirici veya veri temelli nitelikli olduğundan Sendai Çerçevesi'ne göre arazi düzenlemeleri ile orta düzey ilişkili belgeler olarak değerlendirilmiştir. TAMP, kapsamında yapılan alan ve yerleşim organizasyonları daha çok afet anına özgü olduğundan ve kalıcı arazi düzenlemesine dönüşmediğinden bu belge Sendai Çerçevesinde, arazi düzenlemeleri ile zayıf ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Bu analiz sonucuna göre Sendai Çerçevesi ile uyum açısından en iyi performansı gösteren 6306 sayılı Kanun'un diğer planlar ile birlikte yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Arazi Düzenlemelerinin Maliyet Azaltıcı Etkileri

Günümüzde yaygın görüş, depreme uygun olmadığı tespit edilen binaların kentsel dönüşüm kapsamında yeniden inşa edilmesi, dayanıklı binalar ile kentsel yapılaşmanın yeniden yapılandırılması veya bazı binaların güçlendirilmesi ile oluşabilecek risklerin asgari seviyeye indirilebileceği yönündedir. Bu kapsamda, deprem öncesi alınacak ekonomik tedbirlerin maliyetinin deprem sonrası oluşacak maliyetlerden çok daha düşük ve karşılanabilir olduğu belirtilmektedir (Artantaş ve Gürsoy, 2024).

Mileti (1999) arazi düzenlemelerinin afet öncesinde risk azaltıcı planlama imkânı sağlayarak afet sonrası kamu harcamalarının miktarını azaltıcı ve etkinliğini artırıcı bir işlev üstlendiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, arazi düzenlemeleri kapsamında uygulanan düzenleme ortaklık payı kesintisi ile kamu hizmetine ihtiyaç duyulan alanların sağlanması ve kamulaştırma gereksiniminin ortadan kaldırılması, dolaylı olarak afet öncesi hazırlık ve afet sonrası

maliyetleri azaltmaktadır (Tahtalı, 2012). Ayrıca arazi düzenlemeleri çerçevesinde zorunlu olarak yapılan jeolojik çalışmalar, yapılaşmayı riskli alanlardan uzaklaştırmakta ve olası depremlerde yıkımın ve maliyetin düşürülmesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye'de 17 Ağustos 1999 Depremi'nin hemen sonrasında, afetin yaralarını sarmak ve etkin bir organizasyon yapısı oluşturmak amacıyla "Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun ile Bakanlar Kurulu'na, on ay süreyle ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon ve eşgüdümün sağlanması, güvenli yeni yerleşimlerin kurulması, yeni bir sigorta sisteminin oluşturulması ve depremden etkilenen bölgelerde yeni il ve ilçelerin ile büyükşehir belediyelerinin kurulması gibi konularda kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Uluslararası deneyimler de arazi düzenlemelerinin maliyet azaltıcı etkisini desteklemektedir.

Afet öncesi iyileştirme faaliyetlerinin afet sonrası iyileştirmelere etkisi ABD'deki 1994 Northridge depremi ve Tayvan'daki 1999 Chi-Chi depremleri örnekleri üzerinden incelenmiş olup, önceden planlanan iyileştirme çalışmalarının konutların yeniden inşasını kolaylaştırdığı ve yerel yetkililerin afet sonrası fırsat penceresini, afet azaltıcı ve iyileştirme sürecine entegre etmek için daha etkili kullanmalarına olanak sağladığı gözlemlenmiştir (Wu ve Lindell, 2004).

Genel olarak, afet öncesi iyileştirme planlaması fikri son dönemde araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından desteklenmekle birlikte, bu planlamanın afet sonrası iyileştirme üzerindeki etkilerini değerlendiren araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut bilgiler ışığında, afet öncesi arazi düzenlemeleriyle oluşturulan geçici ve kalıcı konut alanları, hazır hale getirilen altyapılar, rezerv alanlar ve yapı alanlarının jeolojik taramaları, afet sonrası yıkımların azalması ve

kamulaştırma ile altyapı maliyetlerinin düşürülmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, arazi düzenlemelerinin afet yönetimi politikalarının ayrılmaz bir bileşeni olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Önleyici ve Maliyet Azaltıcı Faaliyetlerin Kurumsallaşma Süreci: Türkiye ve Japonya'nın Bütünleşik Plana Geçişinin Kurumsallaşma Süreçleri

Afet sonrası gerçekleştirilen faaliyetler; acil müdahale kapsamında arama-kurtarma ve geçici barınma hizmetlerini, kalıcı barınma kapsamında konut, okul ve hastane gibi yapıların yeniden inşasını, yol, su, haberleşme ve kanalizasyon gibi altyapı onarımlarını ve sosyal ile ekonomik destek mekanizmalarını içermektedir. Bu faaliyetlerin her biri, doğal olarak, kamu bütçesi üzerinde ciddi bir yük yaratmaktadır. Günümüzde doğal afetlerin sıklığı ve şiddetinde gözlenen artış, ekonomik ve sosyal sistemler üzerindeki etkilerini daha görünür kılmaktadır. Bu bağlamda, afet risklerinin yalnızca teknik ve yapısal önlemlerle değil, aynı zamanda güçlü bir finansal strateji ile de yönetilmesi gerektiği açıktır. Nitekim Gür Türkdoğan (2024) risk yönetimini yalnızca doğal afetlere indirgememekte, sivil çatışmalar, merkezi yönetimlerin zayıflaması, kamu hizmetlerinin aksaması, gıda güvenliğinin azalması, kitlesel göçler, hiperenflasyon ve işsizlik gibi ekonomik ve toplumsal krizlerle birlikte değerlendirmektedir. Bu geniş kapsam, risk yönetiminin çok boyutlu niteliğini ortaya koymaktadır.

OECD (2021) afet riski finansmanını, afetlerin kamu kaynakları ve ekonomi üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik, önceden tasarlanmış ve çok katmanlı bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede afet sonrası hızlı ve etkin müdahale için gerekli mali kaynakların önceden planlanması; kamu maliyesinde dalgalanmaların ve borç yükünün minimize edilmesi; toplumsal ve ekonomik toparlanmanın hızlandırılması gibi hedefler, uluslararası literatürde de kabul görmüş

temel işlevlerdir. Stratejinin merkezinde istikrarlı finansal planlama bulunmaktadır. Bu planlama, risklerin doğru analiz edilmesi, çok katmanlı finansman araçlarının eşgüdüm içinde kullanılması ve güçlü bir kurumsal çerçevenin kurulması sayesinde, toplumların ve ekonomilerin afetlere karşı dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de afet finansmanının temel kaynağı, düşük maliyetli kamu bankalarının sağladığı kredilerdir. Ancak ekonomik konjonktür ve makroekonomik dalgalanmalar bu maliyetlerin yüksek oranda değişkenlik göstermesine neden olmakta; dolayısıyla kurumsallaşmış ve öngörülebilir bir finansal planlamadan bahsetmek güçleşmektedir. Ayrıca Türkiye'de finans sağlayıcılarının ve afetlere yönelik sigorta şirketlerinin sınırlı olması, serbest piyasa koşullarının ve rekabetin gelişmesini engellemekte; bu durum sigorta ve finansman maliyetlerini yükseltmektedir.

Mevcut durumda, Zorunlu Deprem Sigortası (DASK), Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), Emlak Konut, Türkiye Emlak Katılım Bankası, Emlak Katılım Tasarruf Finansman A.Ş. ve OYAK gibi kurumlar afet finansmanında önemli roller üstlenmektedir. Ancak bu kurumların finansal maliyetlerdeki dalgalanmalara duyarlı olmaları nedeniyle, afet finansmanı stratejilerinde beklenen etkinliğe ulaşmakta zorluk yaşanmaktadır.

Türkiye'deki yüksek finansman maliyetleri, uluslararası alanda kabul görmüş afet finansmanı stratejilerinin uygulanabilirliğini de büyük ölçüde sınırlamaktadır. Tablo 4'te yer aldığı üzere, Türkiye'de ortalama faiz oranı %46 seviyesindedir (Trading Economics, 2025). Bu oran, ABD ve Euro Bölgesi'nde ortalama %3,20 civarındadır. Bu fark, afet finansman stratejilerinin etkin uygulanabilmesini neredeyse imkânsız hale getirmekte ve kamu maliyesi üzerinde sürdürülebilirlik sorunu doğurmaktadır.

Tablo 4.Türkiye ile ABD ve Euro Bölgesi 2025 Yılı Ekonomik Göstergeleri
Kaynak: Trading Economics, 2025

	Büyüme Oranı (%)	**Kişi Başı GSMH Gelir**	**Kişi Başı GSMH SAGP (ABD doları)**	**Büyüme Oranı (%)**	**Kişi Başı GSMH Gelir**
Türkiye	3,20	15.148	35.294	46,00	32,00
ABD	3,30	66.683	75.492	4,25	2,60
Euro Bölgesi	0,10	38.145	56.326	2,15	5,37

Günümüz dünyasında, özellikle deprem riski altındaki gelişmiş ülkelerde yeniden yapılanma, dayanıklı altyapı ve sürdürülebilir büyüme ilkeleri tüm yatırımlarda ön plana çıkmaktadır. Çevresel etkiler, sosyal faydalar ve risk değerlendirmeleri de bu sürecin temel unsurları arasında yer almaktadır. Özellikle kırılgan toplulukların afetlerden orantısız biçimde etkilendiği dikkate alındığında, dayanıklı altyapının sosyal adalet açısından kritik bir öneme sahip olduğu açıkça görülmektedir (Kılıç ve Meçik, 2025). Türkiye'nin kırılganlık, dönüşüm ve sigorta sistemleri bakımından farklılaşan afet yönetim politikaları, deprem ve iklim değişikliği kaynaklı risklerle başa çıkma sürecinde özgün bir konuma sahiptir. Bu bağlamda, güçlü ve sürdürülebilir bir ekonomik altyapının tesisi için toplumsal birlikteliğin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye, göreceli olarak güçlü bir ekonomik büyüme sergilese de bu büyümenin toplumsal refah göstergelerine sınırlı ölçüde yansıdığı söylenebilir. Kişi başı gelir açısından düşük bir seviyede bulunulduğu, satın alma paritesinin yetersiz kaldığı ve konut fiyat artışlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Yüksek enflasyon, gelir eşitsizliği, nüfus artışı ve hareketliliği ile sosyal güvenlik sistemlerindeki yetersizlikler, büyümenin refaha dönüşümünü engelleyen başlıca faktörlerdir. Bu durum, afetler ve iklim değişiklikleri karşısında dirençli bir altyapı ve istikrarlı bir ekonomi oluşturma olasılığını azaltmaktadır.

Afet ve etkileriyle mücadele kapsamında değerlendirildiğinde, mevcut durumun dayanıklı altyapının yaygınlaştırılması, sürdürülebilir bir sosyal adaletin sağlanması ve dezavantajlı grupların afetlerden etkilenme düzeyinin azaltılmasına yönelik kurumsallaşmış güçlü bir yapıdan uzak olduğu ifade edilebilir. Bu durumun büyük ölçüde kamu otoritesinin farklı düzeylerinde görev yapan kişilerin bireysel yaklaşımlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

TARAP, AFAD tarafından hazırlanarak 2022 yılında yürürlüğe konulmuştur. Plan, afet risklerini sistematik biçimde azaltmayı, toplumsal duyarlılığı artırmayı ve kurumlar arası koordinasyonu güçlendirmeyi hedefleyen ulusal ölçekli bir stratejik belge niteliği taşımaktadır. TARAP'ın temel amacı; afet risklerinin önceden belirlenmesi, bu risklerin azaltılmasına yönelik eylem planlarının geliştirilmesi ve uygulamaların bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesidir. Stratejik hedefler arasında; tehlike ve risk haritalarının hazırlanması, veri temelli analizlerin yapılması, il ve ilçe düzeyinde afet risk azaltma planlarının oluşturulması, eğitim, tatbikat ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması, yapısal ve yapısal olmayan tedbirlerin geliştirilmesi ile kentsel dönüşüm ve altyapı güçlendirmelerinin desteklenmesi yer almaktadır.

Yakın dönemde yaşanan depremler ve orman yangınları dikkate alındığında, TARAP perspektifinden arsa ve arazi düzenlemeleri sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanabilir:

Deprem, sel, heyelan, taşkın ve yangın gibi tehlike haritalarının imar planlarının başlangıç aşamasında zorunlu olarak kullanılması; yerleşim ve yapılaşma kararlarının objektif bilimsel verilere dayalı bir mekanizma aracılığıyla alınması,

- Yüksek riskli alanlarda yoğun nüfuslu yerleşimlere ve kritik altyapı yatırımlarına izin verilmemesi; sanayi tesisleri, enerji

hatları ve sağlık tesisleri gibi unsurların düşük riskli alanlarda konumlandırılması,

- Düşük gelirli mahalleler, yaşlı nüfusun yoğun olduğu bölgeler ve engellilerin yaşadığı bölgeler için özel risk azaltıcı tedbirlerin planlanması; sosyal donatı alanlarının afet sonrası geçici ikamet için kullanılabilecek şekilde tasarlanması,
- İmar planlarının, kentsel dönüşüm, yapı stokunun güçlendirilmesi, enerji verimliliği ve doğal ekosistemin korunması gibi süreçlerde TARAP stratejileriyle uyumlu hale getirilmesi,
- Merkezi yönetim, yerel yönetimler, akademi ve sivil toplum kuruluşlarının katılımcı bir anlayışla sürece dâhil edilmesi.

Türkiye'de depremler, küresel ortalamalara kıyasla çok daha yıkıcı sonuçlar doğurmakta, bunun temel nedeni yalnızca jeolojik riskler değil, aynı zamanda yapı güvenliği ve uygulamadaki açıklar olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, afet sonrası en büyük harcama kaleminin konut yapımlarına ayrıldığı görülmektedir.

Dünyada dijital teknolojilerin afet yönetiminde kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Erken uyarı sistemleri, coğrafi bilgi sistemleri ve afet yönetimi veri platformları, afet sonrası karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve maliyetlerin düşürülmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye'de de 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu (2020) kapsamında konumsal afet verilerinin işlenmesi ve kullanımı yasal olarak zorunlu hale getirilmiş olsa da pratikte kullanımın sınırlı kaldığı görülmektedir.

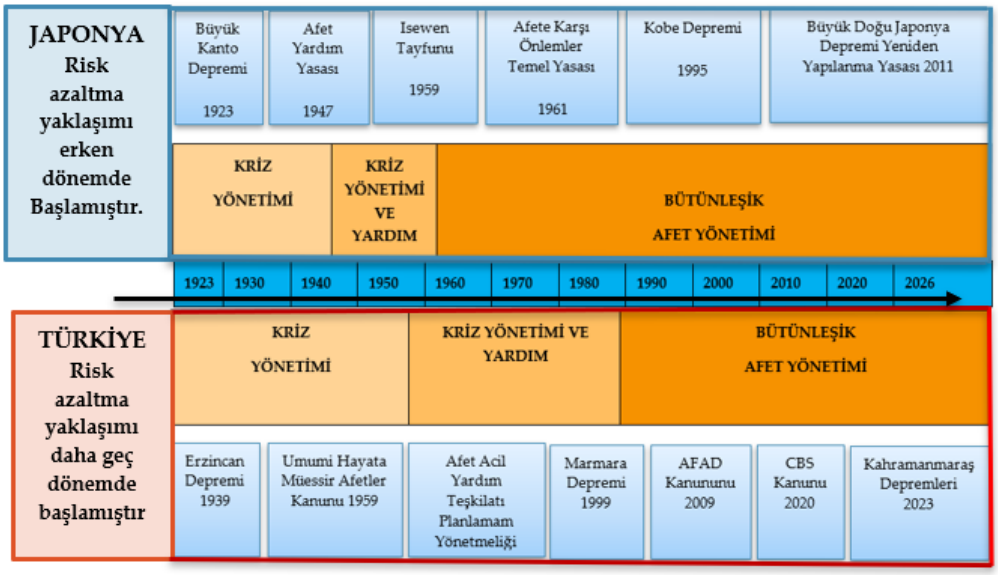
Afet sonrası yeniden yapılandırma sürecinde sürdürülebilirlik ve kurumsallaşma ön plana çıkmaktadır. Bu çabaların başarıya ulaşması, önceden oluşturulmuş sistematik ve şeffaf kurumsal yapıların varlığına bağlıdır. Kurumsallaşma olmaksızın sürdürülebilirlikten söz etmek mümkün değildir; ancak bu birliktelik sağlandığında stratejik

hedeflere ulaşmak için uygun bir ortam yaratılabilecektir. Yılmaz (2024), stratejik mekânsal planlamayı üç temel başlık altında ele almakta; konjonktürel yapı, planlama yaklaşımları ve stratejinin mekânsal planlamaya entegrasyonu olarak sınıflandırmaktadır. Türkiye'de Marmara depremi sonrası oluşan konjonktürel iklim, AFAD, UMKE ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın kurumsal faaliyetleriyle desteklenmiş; Kentsel Dönüşüm Başkanlığı, TOKİ ve Yapı Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumların katkılarıyla yeniden yapılandırma faaliyetlerinde önemli kazanımlar elde edilmiştir. Ayrıca Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Yapı Malzemeleri Dairesi Başkanlığı ile Emlak Konut Gayrimenkul Ortaklığı tarafından uygulanan gayrimenkul sertifikası ve Emlak Katılım Tasarruf Finansman A.Ş.'nin yapılanması, dünya uygulamaları bağlamında önemli kurumsal kazanımlar olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin afet yönetimi ve arazi düzenlemelerine ilişkin kurumsal gelişim süreçleri, Japonya'nın bütünleşik plana geçiş periyotlarıyla karşılaştırıldığında, Japonya'nın daha erken dönemde önleyici ve bütünleşik planlama yaklaşımını benimsediği görülmektedir. Japonya'nın erken dönemde bütünleşik plan stratejisi uygulaması avantaj sağlamaktadır. Arazi düzenlemelerinin afet planlarıyla entegrasyonunun kurumsal bir yapıya kavuşması bu çalışmada önem arz ettiğinden, (Küçükyağcı'nın (2024) Türkiye ve Japonya'nın bütünleşik plana geçiş ve olaylar kronolojisi yeniden derlenerek Görsel 1'de sunulmuştur. Türkiye'nin CBS veri altlığıyla ilişkisi aşağıdaki tablo yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.[1]

[1] Arazi düzenlemeleri ile afet yönetimi arasındaki ilişki, doğal olarak mekânsal verinin planlama süreçlerine entegrasyonu üzerinden şekillenmektedir. Şöyle ki, yasal olarak Türkiye'deki her türlü harita üretimine ilişkin veriler ve buna ilişkin

Şekil 1. Türkiye-Japonya Afet Yönetimi ve Risk Azaltma Yaklaşımları

düzenlemelerin sonuçlarının CBS veri altyapısına entegre edilmesine ilişkin zorunluluk vardır. Bu yüzden CBS aracılığıyla oluşan bütünleşik plana geçiş aşamaları, afet harcamaları ile arazi düzenlemelerinin ilişkisi açısından önem arz etmektedir. Nihai olarak Türkiye'de, 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu ile ulusal coğrafi veri altyapısının hukuki zemine kavuşturulması, arazi kullanım kararlarının afet risk analizleriyle eşgüdüm içinde yürütülmesini mümkün kılmıştır. Benzer biçimde Japonya'da Basic Act on Disaster Countermeasures'ın 32-i maddesi ile Japon afet planlamasında mekânsal verilerin esas alınması, National Spatial Planning Act kapsamında oluşturulan ulusal mekânsal planlama sistemine dayandırılmıştır. Bu hukuki çerçeve, arazi düzenlemeleri yoluyla riskli alanların yeniden yapılandırılması, yerleşim desenlerinin afet dirençliliği esasına göre yeniden organize edilmesi ve böylece afet sonrası kamu harcamalarının azaltılması bakımından önemli bir mali araç niteliği taşımaktadır. Literatürde de mekânsal planlama ile afet zararlarının azaltılması arasındaki güçlü ilişki, kamu maliyesi üzerindeki afet yükünün önleyici arazi politikaları yoluyla hafifletilebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, söz konusu karşılaştırma her iki ülkenin en temel ve genel hukuki düzlemi üzerinden ve bütünleşik plan uygulamasının geçiş süreçlerinin vurgulanmasıyla yetinilmiştir.

Japonya ve Türkiye'nin afet yönetimi ve risk azaltma yaklaşımları karşılaştırıldığında, Japonya'nın daha erken dönemde önleyici ve bütünleşik planlama yaklaşımını benimsediği söylenebilir. Japonya'da 1961 yılında yürürlüğe giren 223 sayılı Afete Karşı Önlemler Temel Yasa'nın 32. maddesinde Ulusal Mekânsal Planlama Kanunu'nun (1950 tarihli ve 205 sayılı Kanun) vurgusu yapılarak bu planların arazi kullanımı planlarına entegre edilmesi yasal bir zorunluluk haline getirilmiştir. Yine aynı yasanın 42. maddesinde Afet Yönetim Planlarının bütünleşik ve hiyerarşik planlar ile çelişmeyecek şekilde ikmali vurgulanmaktadır (Japanese Law Translation, t.y.).

Buna karşılık, Türkiye'de afet yönetimi uzun süre kriz yönetimi ve afet sonrası yardım odaklı bir anlayış çerçevesinde gelişmiştir. 1999 Marmara Depremi sonrasında afet yönetiminde kurumsal dönüşüm hız kazanmış, 2009 yılında AFAD'ın kurulmasıyla bütünleşik afet yönetimi anlayışı benimsenmiştir. Ancak bu yaklaşımın arazi düzenlemelerine sistematik olarak yansıması 2020 yılında yürürlüğe giren CBS Kanunu'na kadar sınırlı kalmıştır. Bu durumun Japonya'da afet öncesi planlamaya dayalı arazi düzenlemelerinin afet sonrası ekonomik kayıpları azaltmada daha etkin sonuçlar doğurabileceği, Türkiye'de ise afet sonrası yeniden yapılandırma maliyetlerinin yüksekliğinin bütünleşik planlama yaklaşımının yeterince kurumsallaşamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kurumsallaşamamanın çeşitli sebepleri olmakla birlikte, Türkiye'de afet sonrası maliyetlerin azaltılmasına yönelik düzenlemelerin kurumsallaşmasının önündeki engeller ise hem yapısal hem de işlevsel açıdan çok boyutlu bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu engellerin yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde daha kapsamlı biçimde analiz edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira Göver'in (2023) bu konuda yaptığı Türkiye-Japonya karşılaştırmasında "Türkiye ise Japonya'ya göre coğrafi ve beşerî açıdan nispeten daha avantajlı bir konumda olmasına rağmen, yapı stokundaki kaçak yapılaşma, imar affı

uygulamaları, yapı denetiminde uzmanlaşmanın olmaması, yapı denetimi konusunda yaşanan sorunlar, risk yönetimine yeterince pay ayrılmaması, sosyal alışkanlıklar ve kültürel farklılıklar gibi nedenlerle orta büyüklükteki depremlerde bile daha fazla can ve mal kaybına maruz kalmaktadır" şeklinde ifade etmektedir.

Türkiye'de Afet Maliyetlerin Azaltılmasına Yönelik Düzenlemelerin Kurumsallaşmasının Önündeki Engeller ve Değerlendirme

Yasal Düzenlemelerde Çelişkiler ve Çok Başlılık

Türkiye'de afet yönetimi alanında çok sayıda kanun ve yönetmelik yürürlüktedir (İmar Kanunu, DASK Kanunu, Kentsel Dönüşüm Kanunu, AFAD Kanunu vb.). Ancak bu düzenlemeler arasında kavram uyumsuzluğu ve yetki çakışmaları sıkça gözlemlenmektedir. Buna karşılık, risk azaltma amaçlı bütünleşik afet yönetimini sağlayacak kurumsal ve yasal altyapının bir an önce hazırlanması gerekmektedir (Eyidoğan, 2018). Nitekim mevcut uyumsuzluklar ve yetki çakışmaları, AFAD Yönetmeliği'ne eklemelerle giderilemeyecek kadar derin yapısal sorunlar teşkil etmekte ve bütünleşik risk azaltma sisteminin etkin bir biçimde işletilmesini engellemektedir.

Bu çerçevede kavram uyumsuzluklarının ve yetki çakışmalarının pratik örnekleri de bulunmaktadır. Örneğin, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ve Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, yetki ve uygulama alanlarında çakışmalar içermektedir. Her iki kanunun afet riski kavramını farklı biçimlerde tanımlaması, uygulamada proje alanı belirleme ve kamulaştırma süreçlerinde belirsizliklere yol açmaktadır.

Benzer şekilde, yapı ruhsatı, tahliye ve yıkım kararlarına ilişkin yetkilerin yerel yönetimler ile merkezi idare arasında açık şekilde tanımlanmamış olması, idari süreçlerin uzamasına ve proje yönetiminde çatışmalara neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra,

kentsel dönüşüm alanlarındaki altyapı yatırımlarının finansmanında merkezi bütçe, belediye bütçesi ve özel sektör yatırımlarının koordinasyon eksikliği; imar planı değişikliklerinde hem yerel meclis hem de ilgili bakanlık onayının gerekmesi gibi hukuki durumlar da sürecin karmaşıklığını artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Merkeziyetçi İdari Yapı ve Yerel Katılımın Zayıf Olması

Türkiye'de afet yönetimi süreçlerinde hâkim olan yaklaşım büyük ölçüde merkeziyetçidir. Bu durum, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve özel sektörün etkin katılımını sınırlamakta ve karar alma süreçlerini merkezileştirmektedir. Galioğlu ve Özlüer (2012), merkezi yönetim anlayışının katı tutumu nedeniyle ilgili STK'ların ve yerel inisiyatiflerin dışlandığını belirtmiş ve merkeziyetçiliği afet yönetiminde katılımcılığın önündeki en önemli engel olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, bu değerlendirme politik iklim ve günün koşulları çerçevesinde göreceli bir bağlamda ele alınmalıdır. Özellikle 2023 yılı depremleri ve 2025 yılı orman yangınları örneklerinde, yerel aktörlerin inisiyatif alabildiği ve iş birliği imkânlarının geliştiği gözlemlenebilmektedir.

Afet Yönetimine Karşı Sermaye Sahiplerinin Davranışı

Afet yönetimi ve ilgili harcamalar sıklıkla "ek bir maliyet" olarak değerlendirilmekte ve kısa vadeli ekonomik çıkarlar uzun vadeli güvenlik önlemlerinin önüne geçebilmektedir. Elmacı (2025), şirket kapitalizmini açıklarken, şirketlerin kâr ve sürekliliğin sağlanmasını öncelikli hedef olarak belirlediğini, bu nedenle risk azaltmaya yönelik yatırımların yeterli düzeyde yapılmadığını belirtmektedir. Özellikle yapı denetimi, kentsel dönüşüm süreçlerinde rant odaklı uygulamalar ve güvenlik önlemlerinin ihmal edilmesi, kâr hedeflerinin ön plana çıkmasına yol açabilmektedir. Uygulamada da bu tür durumlarla zaman zaman karşılaşılabilmektedir.

Kurumsal Kapasite, Koordinasyon ve Kaynak Eksikliği

Türkiye'de ana afet yönetimi kurumu olan AFAD, özellikle 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrasında müdahale performansı bağlamında yoğun şekilde tartışılmıştır. TBMM Deprem Araştırma Komisyonu Raporu'na (2023) göre, ilk günlerde arama-kurtarma ve lojistik desteğin yetersiz kalması, iletişim altyapısındaki aksaklıklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla yetersiz koordinasyon önemli eksiklikler arasında yer almaktadır. Ayrıca Sayıştay'ın 2021 yılı AFAD denetim raporunda, bütçe yönetimi, kaynak kullanımında şeffaflık ve risk azaltma yatırımlarına ayrılan payın yetersizliği eleştirilmiştir (Sayıştay, 2021).

Bununla birlikte, AFAD'ın mevcut yapısının afet sonrası müdahaleye ağırlık verdiği, afet öncesi risk azaltma ve hazırlık çalışmalarının ise görece zayıf kaldığı belirtilmektedir. Türkiye'de afet risk yönetiminin etkinliğinin artırılabilmesi için kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi, yerel düzeyde kapasitenin artırılması ve risk haritalarının mekânsal planlama süreçlerine sistematik biçimde entegre edilmesi gerekmektedir. AFAD'ın afet performansındaki temel eksiklikler; yetki çakışmaları, hazırlık kapasitesinin yetersizliği, mali şeffaflık sorunları ve iletişim koordinasyonundaki aksaklıklar olarak özetlenebilir (TBMM, 2023; Sayıştay, 2021). Bu bağlamda, afet yönetiminin daha sürdürülebilir, katılımcı ve şeffaf bir yapıya kavuşturulabilmesi için güçlü bir yasal düzenleme, kurumsal kapasitenin artırılması, toplumsal farkındalığın yükseltilmesi ve yeterli kaynak tahsisi gibi kapsamlı adımların atılması gerekmektedir.

Bulgular ve Tespitler

Çalışma, kaynaklarda yer alan somut veriler ışığında afet sonrası iyileştirme maliyetlerinin, afet öncesi önleyici faaliyetlerin maliyetlerinden çok daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca aşağıdaki bulgulara ve tespitlere ulaşılmıştır.

• Mali Yük: 6 Şubat 2023 Depremleri sonrası sadece yeniden yapılanma ve hasar giderme için 527 milyar 291 milyon TL tutarında bir ek bütçe ayrılması gerekmiştir. (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Bu rakam nispi olarak yüksek bir rakamdır.

• Yapısal Yıkım: Aynı afet sonucunda acil yıkılacak veya ağır hasarlı konut sayısı 518.009 olarak tespit edilmiştir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

• Finansman Maliyeti: Türkiye'deki afet finansman maliyetlerini doğrudan etkileyen %46'lık faiz oranı, ABD ve Euro Bölgesi'ndeki ortalama %3,20'lik oranla karşılaştırıldığında (Trading Economics, 2025), Türkiye'nin afet sonrası borçlanma ve sürdürülebilirlik açısından dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir.

• Yasal Boşluklar: Mevcut afet planlarının (TAMP, TARAP vb.) imar uygulamaları üzerindeki bağlayıcılığının sınırlı olduğu ve 6306 sayılı Kanun'un bir "torba yasa" görünümünde olması nedeniyle uygulama belirsizlikleri yarattığı saptanmıştır.

• Japonya Modeli: Japonya'da 1961 yılından beri arazi düzenleme ve yapılaşma doğrudan afet risk haritalarına entegre edilmiş bir bütünleşik plan ve uyumlu planlar hiyerarşisi sistemi üzerinden yürütülmektedir.

• Türkiye Modeli: Türkiye'de 1988 yılından beri Bütünleşik Plan Uygulamasına geçmişse de sistemde CBS verilerinin kullanımı henüz "sınırlı" kalmakta ve kararlar sıklıkla idari takdire dayandığında sürdürülebilir bir kurumsallaşmanın sağlanamadığı düşünülmektedir.

• Türkiye'deki afetle mücadele planları ile Sendai Çerçevesi'nin karşılaştırmalı analizi sonucunda, Sendai Çerçevesi ile, arazi düzenlemeleri temelinde en güçlü uyumun; planlı kentleşme, güvenli yapılaşma ve riskli alanların dönüştürülmesini doğrudan arsa ve arazi düzenlemeleri yoluyla uygulamaya aktaran 3194

sayılı İmar Kanunu ile 6306 sayılı Kanun tarafından sağlandığı, 7221 Sayılı CBS Kanunu ile TARAP ve TASİP'in daha çok veri kullanımı, politika geliştirme ve afet koordinasyonuna odaklandığından arazi düzenlemeleri temelinde orta düzeyde uyum gösterdiği, TAMP'ın ise ağırlıklı olarak afet dönemi koordinasyonu ve geçici yerleşim uygulamalarına odaklanması nedeniyle arazi düzenlemeleri temelinde daha zayıf düzeyde uyum sergilediği tespit edilmiştir.

Değerlendirme ve Öneriler

Bu bölümde, afet yönetimi ve risk azaltma süreçleri ile ilgili değerlendirmeler iki ana başlık altında ele alınmış ve söz konusu değerlendirmeler politika ve uygulama önerileri niteliğinde sunulmuştur.

Kurumsal ve Finansal Reformlarla İlgili Öneriler

Türkiye'de afet yönetimi, mevzuat karmaşası, merkeziyetçi yapı, kısa vadeli ekonomik tercihler ve kurumsal kapasite eksiklikleri nedeniyle önemli zafiyetler taşımaktadır. Bu sorunların aşılması amacıyla, afet yönetiminde kurumsal netlik, yerel katılım, sürdürülebilir finansman ve koordinasyonun güçlendirilmesine yönelik aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- TARAP, TAMP, İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP) ve Yerel Afet Acil Durum Planları (YAADP) ile Genel Afet Kanunu ve imar uygulayıcıları arasında, idari kararlar, harcamalar ve uygulama eylemleri açısından yetki netliğini esas alan ve harici etkilerden bağımsız hareket edebilen güçlü bir yapı kurulması,
- İRAP süreçlerine belediyeler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının katılımının zorunlu hale getirilerek yerel katılım ve şeffaflığın güçlendirilmesi,

- AFAD ve yerel birimlerin lojistik ve teknik kapasitelerinin artırılarak kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi,
- DASK ve TARSİM'in yanı sıra diğer afet fonlarının önceden planlanması; cat-bond (doğal afetler sırasında sigorta şirketlerine fon sağlamak ve iflasın önüne geçmek için tasarlanmış yüksek getirili, yüksek riskli tahviller) ve parametrik sigorta (teminat miktarı önceden belirlenen sigorta) gibi araçlarla güçlü bir finansman stratejisi geliştirilmesi ve düzenli olarak gözden geçirilmesi,
- Kamu politikalarıyla afet risk farkındalığının artırılması ve daha cazip prim teşvikleri ile sigortalılık oranının yükseltilmesine yönelik tedbirlerin alınması.

Arazi Düzenlemeleriyle İlgili Öneriler

Kadastral ve İmar Davaları İçin Özel İhtisas Mahkemelerinin Gerekliliği

Türkiye'de arsa ve arazi düzenlemeleri kapsamında yürütülen imar uygulamaları, toplulaştırma, kamulaştırma ve kentsel dönüşüm süreçleri, gayrimenkul mevzuatı açısından teknik ve hukuki olarak son derece karmaşık yapılar içermekte olup, uyuşmazlıkların çözümünde uzmanlık gerektirmektedir. Mevcut kadastro ve idare mahkemelerinin genel iş yükü altında bu davaların etkin ve hızlı bir biçimde sonuçlandırılamaması hem mülkiyet güvenliğini hem de kamu yatırımlarının zamanında tamamlanmasını olumsuz etkilemektedir. Özellikle hızlı kentsel dönüşüm projelerinde yapı güvenliği konusu kritik bir sorun olarak öne çıkmakta; denetim ve planlama süreçlerindeki eksiklikler, afet risklerinin azaltılmasını engellemekte ve hatta artırabilmektedir. Bu bağlamda, kadastro mahkemelerinin geliştirilerek özel ihtisas mahkemeleri hâline getirilmesi, yalnızca mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümünü hızlandırmakla kalmayacak, aynı zamanda dönüşüm projelerinde yapı güvenliğini doğrudan

etkileyen teknik ve hukuki kararların uzmanlık temelli verilmesini sağlayacaktır.

Arazi Toplulaştırması ve Diğer Büyük Çaplı Arazi Düzenlemeleri Kapsamında Kamu Arazilerinden Afetle Mücadele İçin Belirli Oranda Parsel Üretme Zorunluluğu

Türkiye'de hızlı ve sağlıksız kentleşme, plansız nüfus yoğunlaşması ve kırdan kente sürekli göç, afet etkilerini artırmakta ve kırsal bölgelerde ekonomik ve sosyal çözülmelere yol açmaktadır. Bu sorunun çözümü kapsamında, arazi toplulaştırmaları çerçevesinde kamu mülkiyetindeki alanlardan belirli oranlarda parsel ayrılarak, gönüllü olarak kırsala dönüş yapan veya afete maruz kalmış kişilere bedelsiz tahsis edilmesi etkili bir strateji olarak değerlendirilebilir.

Söz konusu uygulamanın iki yönlü fayda sağlayacağı düşünülmektedir: Birincisi, kentlerdeki yoğunluğu azaltarak sağlıksız yapılaşmayı ve altyapı üzerindeki baskıyı hafifletmek; ikincisi ise kırsal bölgelerde yeni ekonomik ve sosyal canlılık yaratarak tersine göçü teşvik etmektir. Ayrıca afet mağdurlarına güvenli ve planlı yaşam alanları sunulması, sosyal adalet ve kamu yararı ilkeleri açısından anayasal bir dayanak bulmaktadır. Bu tür bir politika, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ile de ilişkilendirilerek hem afet risklerini azaltan hem de bölgesel kalkınmayı destekleyen bütüncül bir arazi yönetimi modeli ortaya koyabilir.

Türkiye'de Afet Planları ve Arazi Düzenlemelerinde Kurumsallaşma Gerekliliği

Türkiye'de geçerli olan afet planları; TAMP, TARAP, İRAP ve YAADP'dir. Bu planlar, 3194 sayılı İmar Kanunu, 5403 sayılı Toprak Koruma Kanunu ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun çerçevesinde yapılan planlama ve düzenlemeler rehber niteliğinde kalmakta ve bağlayıcılığı sınırlı olmaktadır.

Oysa afet risk haritalarının imar planlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, arazi kullanım kararlarının doğrudan afet planlarıyla uyumlu verilmesini sağlayan en kapsamlı veritabanını oluşturur. Bu nedenle söz konusu planların bağlayıcılığının kurumsallaşması ve dinamik bir şekilde entegrasyonunun sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, bağımsız denetim mekanizmasının kurulması kurumsal bütünlüğü ve uygulamada etkinliği güçlendirecek temel bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Arazi Düzenlemeleri ve Ruhsatlandırma Süreçlerinde 7221 Sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu Kapsamında Afet ve Çevre Risklerini Dikkate Alan Otomatik Onay Mekanizması Önerisi

7221 sayılı CBS Kanunu, farklı kurumlar tarafından üretilen mekânsal verilerin standartlaştırılarak ortak bir altyapıda bütünleştirilmesini öngörmektedir. Bu düzenleme, yalnızca veri paylaşımını değil, aynı zamanda arazi düzenlemeleri ve planlama süreçlerinde afet ile çevre risklerinin bilimsel veriler ışığında dikkate alınmasını da mümkün kılmaktadır. Özellikle deprem, sel, heyelan ve yangın gibi tehlike haritalarının düzenleme sahalarının belirlenmesinde sistematik olarak kullanılması, bu kanunla kurumsal bir çerçeveye kavuşmaktadır.

Fakat mevcut uygulamalarda arazi düzenlemelerinde yer seçim kararları çoğunlukla idari takdir ve insan yorumuna dayalı olarak alınmakta; bu durum, riskli bölgelerde yapılaşmalara ve çevresel duyarlılıkların göz ardı edilmesine yol açmaktadır. 7221 sayılı Kanun'un sağladığı CBS entegrasyonu sayesinde, afet ve çevre risklerini otomatik olarak analiz eden ve insan faktöründen bağımsız bir onay mekanizmasının geliştirilmesi mümkündür. Böyle bir sistem, düzenleme sahalarının risk haritalarıyla aynı koordinat sistemine ve altlığına yüklenmesiyle otomatik denetim sağlayabilir. Arazi düzenleme projeleri için akıllandırılmış otomatik onay mekanizması,

"uygun", "şartlı uygun" veya "uygun değil" şeklinde objektif kararlar üretebilir.

Bu yaklaşım, arazi düzenlemelerinde ve ruhsatlandırma süreçlerinde şeffaflık ve tarafsızlığı artırırken, afet zararlarının önlenmesine ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına önemli katkı sunacaktır. Ayrıca karar alma süreçlerinin hızlanması ve standartlaşması, kamu kaynaklarının kullanımında optimizasyonu mümkün kılacaktır. Dolayısıyla CBS tabanlı otomatik onay mekanizması, Türkiye'nin afet dirençli şehirleşme ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda kamu yönetimi açısından stratejik bir politika aracı olarak kritik bir işlev üstlenebilir.

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun'un Sistematiğine Yönelik Yeniden Yazılması

Söz konusu 6306 sayılı Kanun ile 3194 sayılı İmar Kanunu, Sendai Çerçevesi ile yapılan karşılaştırmalı analiz sonucuna göre, arazi düzenlemeleri açısından en güçlü ilişkili olarak görülmektedir. Ancak 6306 Sayılı Kanun, yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar birçok kez değiştirilmiş, ekleme ve çıkarmalarla adeta bir "torba yasa" görünümüne bürünmüştür. Bu durum, kanunun şekil sistematiğini bozmakta ve uygulama süreçlerinde belirsizliklere ve farklı yorumlara yol açmaktadır. Kentsel Dönüşüm Başkanlığı'nın organizasyon yapısı da dikkate alındığında, söz konusu yasanın daha sistematik, bütüncül ve uygulamaya dönük hükümlerle yeniden yapılandırılması, arazi düzenlemeleri üzerinden afet maliyetlerinin azaltılması üzerinde daha güçlü bir etki yaratabilir.

Bu kanuna ilişkin normatif çerçevenin yeniden inşası, aynı zamanda hukuki belirliliği güçlendirecek, idari süreçlerin denetlenebilirliğini artıracak ve yükleniciler ile hak sahipleri açısından öngörülebilirliği sağlayabilecektir.

Sonuç olarak; arazi düzenlemeleri ile en ilişkili olan ve Sendai Çerçevesi ’ne bu hususta en güçlü uyum sağlayan 6306 sayılı ve 3194 sayılı Kanunların uygulamaları sonucunda üretilen tüm verilerin, 7221 sayılı CBS Kanunu kapsamında, gerçek zamanlı olarak afet risk haritalarıyla entegrasyonu, insan müdahalesinden bağımsız "otomatik onay mekanizması" kurulması, mülkiyet uyuşmazlıklarının ve kentsel dönüşüm davalarının hızla çözülmesi için "Kadastro ve İmar İhtisas Mahkemeleri" oluşturulması, arazi toplulaştırması yoluyla kamu arazilerinden afetzedelere veya kırsala dönmek isteyenlere bedelsiz parsel tahsisi yapılarak kent yoğunluğunun azaltılması gibi tedbirler önerilmekte ve Türkiye’de, bütçe üzerinde önemli bir yük olan afet maliyetlerinin arazi düzenlemeleri yoluyla azaltılabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Artantaş, E. ve Gürsoy, H. (2024). Şiddetli deprem ve ekonomik gelişmelere yönelik stratejiler ve Türkiye'nin deprem deneyimlerinden çıkarılacak sorunlar, Kahramanmaraş ve Gölcük depremleri örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 192-214. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1331580

Aşikoğlu Şahin, G. (2009). Kentsel Afet Risklerine Yönelik Zarar Azaltma Stratejilerinin Geliştirilmesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. https://acikerisim.deu.edu.tr/handle/20.500.12397/9249, Erişim: 19.08.2025.

CBS. (2020, 20 Şubat). Coğrafi Bilgi Sistemleri ile bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun [Kanun No. 7221]. Resmî Gazete, 31045.

Çağdaş, V., ve Linke, H. J. (2019). Almanya'da Arazi Düzenlemesi. *Jeodezi ve Jeoinformasyon Dergisi*, 6(2), 96-114. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/846390, Erişim: 11.07.2025.

Elmacı, O. (2025). Türkiye'de Şirket Kapitalizmi: Kamusal Varlıkların Sermaye Birikim Rejimine Devri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. https://portal.dpu.edu.tr/orhan.elmaci/makale_oku/1096/turkiyede-sirket-kapitalizmi-kamusal-varliklarin-sermaye-birikim-rejimine-devri-uzerine-elestirel-bir-inceleme, Erişim: 26.08.2025

Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin afet profili. *TMMOB afet sempozyumu bildiriler kitabı*, 5(7), 1-14. https://www.academia.edu/download/32659844/Turkiyenin_afet_profili.pdf, Erişim: 02.09.2025

Eyidoğan, H. (2018). Afet ve Acil Durum Yönetimi Örgütlenmesi ve Afet Risklerimizin Değerlendirilmesi. *Sosyal Demokrat Dergi*, (87-88). https://www.sosyaldemokratdergi.org/haluk-eyidogan-afet-ve-acil-durum-yonetimi-orgutlenmesi-ve-afet-risklerimizin-degerlendirilmesi, Erişim: 16.07.2025.

Galioğlu, Y., ve Özlüer, F. (2012). *Afet Yönetimi ve Politik: Depremlerin Altında Kalmak. Ekososyalist Dergisi*, (2). https://www.peyzajmimoda.org.tr/icerik/afet-yonetimi-ve-politik-depremlerin-altinda-kalmak-4228, Erişim: 06.06.2025

Göver, İ. H. Türkiye ve Japonya'nın Deprem Gerçekliği: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 278-323. https://doi.org/10.56720/mevzu.1319896

Gür Türkdoğan, T. (2024). Afet ve Risk Yönetiminde Blokzincir Teknolojisinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Atlas Journal*, 10(53), 23-40.

Japanese Law Translation. (t.y.). Disaster Countermeasures Basic Act. https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4171#je_ch3at9, Erişim: 01.03.2026.

Kadıoğlu, M., ve Özdemir, E. (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. JICA Türkiye Ofisi Yayın No: 2. İsmet Matbaacılık. https://www.researchgate.net/profile/Mikdat_Kadioglu/publication/258108841_AFET_ZARARLARINI_AZALTMANIN_TEMEL_ILKELERI/links/02e7e526fa88ae4623000000/AFET-ZARARLARINI-AZALTMANIN-TEMEL-ILKELERI.pdf, Erişim: 14.07.2025.

Küçükyağcı, T. (2024). Afetle mücadelede yerel yönetimlerin rolü ve etkisi: Japonya-Türkiye karşılaştırması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(Türkiye-Japonya İlişkileri 100. Yıl Özel Sayısı), 237-255. https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1523658,

Kılıç, C. ve Meçik, O. (2025)., *II. Uluslararası Kamu Yönetimi Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*. Kamu Yönetimi Derneği.

Mileti, D. S. (1999). Disasters by Design: A Reassessment of Natural Hazards in the United States. Joseph Henry Press. https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=NQtSAgAAQBAJ, Erişim: 18.05.2025.

Niğde Ömer Halisdemir Afet Eğitim ve Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (2023), Afet Eğitimi ve Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Depremlerin Büyüklüğü ve Şiddeti, En Son Güncelleme: 2023 https://www.ohu.edu.tr/ohuafet/sayfa/depremlerin-buyuklugu-ve-siddeti, Erişim Tarihi: 02.04.2026

OECD. (2021). Financial Management of Catastrophe Risks. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/11/financial-management-of-catastrophe-risks_413d99f6/92106475-en.pdf, Erişim: 04.05.2025.

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, RG: 03.07.2017/30113. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* (5), 33-44. https://dergipark.org.tr/en/pub/turkiyat/issue/16667/330762, Erişim:17.07.2025

UNİSDR (2015), Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi Belgesi, UCLG-MEWA, https://uclg-mewa.org/sendai-afet-risk-azaltma-cercevesi-2015-2030/, Erişim Tarihi: 01.04.2026

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023) 2023 Yılı Genel Faaliyet Raporu, Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/06/2023-Yili-Genel-Faaliyet-Raporu.pdf, Erişim:23.07.2025

Sayıştay. (2021). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Denetim Raporu. T.C. Sayıştay Başkanlığı. https://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/XOkYy%2BAFAD_21_FR.pdf, Erişim: 24.08.2025.

Tahtalı, M. B. (2012). Türk İmar Hukukunda Düzenleme Ortaklık Payı Uygulaması, Akdeniz Üniversitesi. http://acikerisim.akdeniz.edu.tr/handle/123456789/2263, Erişim: 12.08.2025.

TAMP. (2022). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-plani, Erişim: 15.09.2025.

TARP. (2022). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP). https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-plani-tarap, Erişim: 19.09.2025.

TASİP. (2025). Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP). https://afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/TASIP/23052025-TASIP.pdf Erişim: 01.05.2026.

TBMM. (2023). Deprem Araştırma Komisyonu Raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi. https://downloads.ctfassets.net/dq9b2d58kdrp/1lsNnDpzg2mqZAmTMAnnUH/2ce5ba429dda2c2f2f3bcccea2e83292/Deprem_Ara_t_rma_Komisyon_Raporu_2023.pdf, Erişim: 23.09.2025.

Türk, Ş. Ş., ve Ünal, Y. (2003). Arazi ve Arsa Düzenlemesi Metoduna İlişkin Olumsuz Önyargı. *İTÜ Dergisi/A*, 2(1). http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/view/1001, Erişim: 25.09.2025.

Türk Kızılay Derneği Tüzüğü, RG: 27.04.2022/31822. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220427-11.pdf

Trading Economics. (2025). Turkey Interest Rate. https://tr.tradingeconomics.com/turkey/interest-rate, Erişim: 27.09.2025.

UMKE. (2003). Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi Birimi. https://ashgmafetacildb.saglik.gov.tr/TR-80255/ulusal-medikal-kurtarma-ekibi-birimi-umke.html, Erişim: 01.09.2025.

Yılmaz, C. (2024). Afet Sonrası Yeniden Yapılanmada İş Birliğine Dayalı Stratejik Mekânsal Plan Model Önerisi: Hatay Örneği [Doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/6923, Erişim: 01.092025.

Wu, J. Y., ve Lindell, M. K. (2004). Housing Reconstruction After Two Major Earthquakes: The 1994 Northridge Earthquake in the United States and the 1999 Chi-Chi Earthquake in Taiwan. *Disasters*, 28(1), 63-81. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.0361-3666.2004.00243.x, Erişim: 16.07.2025.

Yomralıoğlu, T. (2021). Arazi Yönetimi [Yayınlanmamış ders notları]. Geomatik Mühendisliği Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi. https://www.tahsinhoca.net/yayinlar, Erişim: 14.07.2025.

Extended Abstract

Türkiye is highly vulnerable to a wide range of natural, technological, and human-induced disasters due to its geological, geographical, and climatic characteristics. Earthquakes, floods, landslides, wildfires, industrial accidents, and infrastructure failures not only cause significant human and material losses but also generate substantial fiscal burdens that threaten long-term economic stability. In this context, disaster management requires a comprehensive and integrated risk management approach in which land administration and land readjustment policies play a critical role. This study examines the contribution of land regulations to disaster risk reduction and the optimal utilization of public resources before and after disasters through a theoretical, legal, and comparative institutional perspective.

The research employs qualitative methods, including document analysis and comparative case study analysis. The study reviews major Turkish legislation related to land management and disaster governance, including the Zoning Law No. 3194, the Law No. 6306 on the Transformation of Areas Under Disaster Risk, and the Geographical Information Systems Law No. 7221. In addition, national strategic documents such as the Turkish Disaster Risk Reduction Plan (TARAP), the Turkish Disaster Response Plan (TAMP), and the Turkish Post-Disaster Recovery Plan (TASİP 2025) are analyzed in relation to the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Furthermore, the institutional evolution of disaster management systems in Türkiye and Japan is comparatively examined.

The findings demonstrate that land readjustment mechanisms constitute a fundamental public policy instrument for reducing disaster-related costs. Effective land-use planning, risk-based zoning, hazard mapping, geospatial data integration, and urban transformation policies significantly decrease future reconstruction expenditures by preventing unsafe development in high-risk areas. Evidence from the 2023 Kahramanmaras earthquakes reveals the magnitude of post-disaster fiscal burdens, as more than 518,000 housing units were classified as destroyed or heavily damaged, and an additional public budget of over 527 billion TL was allocated for recovery and reconstruction activities. These figures indicate that preventive investments made before disasters are considerably less costly than post-disaster interventions.

The comparative analysis shows that Japan institutionalized the integration of disaster risk management and land-use planning at an earlier stage through legally binding spatial planning mechanisms. In contrast, although Türkiye has made substantial progress following the 1999 Marmara Earthquake and the establishment of AFAD in 2009, disaster risk considerations remain only partially integrated into land administration processes. The study identifies several barriers to institutionalization, including fragmented legislation, overlapping administrative authorities, limited local participation, insufficient coordination among public institutions, and the underutilization of geospatial information systems.

The analysis further indicates that the strongest alignment with the Sendai Framework is observed in Law No. 3194 and Law No. 6306, both of which directly influence land development, urban transformation, and safe construction practices. Strategic documents such as TARAP and TASİP provide valuable guidance but lack sufficient legal enforceability in planning processes.

The study concludes that strengthening the integration of disaster risk maps with land-use planning, institutionalizing GIS-based decision-making mechanisms, establishing specialized cadastral and zoning courts, enhancing local participation, and redesigning urban transformation legislation would significantly improve disaster resilience and reduce long-term public expenditures. Consequently, land readjustment should be recognized not merely as a technical planning instrument but as a strategic governance tool that contributes to sustainable development, fiscal efficiency, and societal resilience against disasters.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Cevdet KILIÇ: %50

Oytun MEÇİK: %50

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yeni Kamu İşletmeciliği Paradigmasının Politika Belgelerine Yansıması: 7552 Sayılı İklim Kanunu Üzerine Bir Analiz

Reflections of the New Public Management Paradigm in Policy Documents: An Analysis of the Climate Law No. 7552

Fatih TOLGA[*]

Özet

Antropojenik iklim değişikliği konusunda oluşan uluslararası bilimsel ve kurumsal konsensüs artık iklim değişikliği olgusunun varlığını sorgulamak yerine; hükümetlerin iklim değişikliğinden kaynaklı çok boyutlu krizlerin etkilerine yönelik stratejik kamu politikası araçlarını devreye sokmaya ve idari mekanizmaları yapılandırmaya itmiştir. Bu kapsamda 7552 sayılı İklim Kanunu, Türkiye'nin iklim değişikliği politikalarının piyasa temelli yönetilmesini, planlanmasını, denetlenmesini genel hatlarıyla belirleyerek; kurumsal mimarinin şekillenmesini ve piyasa aktörlerinin iklim değişikliği konusunda devlete olan sorumluluk ve yükümlülüklerini düzenleyen temel kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Kanun, iklim politikaları açısından bir reform belgesi olarak değerlendirildiğinde devlet-piyasa ilişkisini odağına alan ve devletin düzenleyicilik işlevinin kapsamını ve yönünü belirleyen bir reform programının parçası olarak görülebilir. Reform programlarının ise yönetim stratejileri belirlenirken çağın egemen yönetim paradigmalarından etkilenmemesi neredeyse olanaksızdır. Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı ise son on yıllarda kamu yönetimi reformlarının yönünü teorik ve pratik düzlemde belirleyici bir rol oynamıştır.

Bu çalışma, 7552 sayılı İklim Kanunu'nun Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımının ilke ve değerleriyle ilişkisini incelemektedir. Çalışmada metin analizi yöntemi kullanılarak iklim yönetimi için tasarlanan kurumsal yapının ve süreçlerin ne dereceye kadar Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımının ilke ve değerleriyle yakınsama gösterdiği sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmanın analitik çerçevesi, Christopher Hood'un "The Middle Aging of New Public Management: Into the Age of Paradox?" adlı çalışmasında ele aldığı doktrinler referans alınarak oluşturulmuştur. Kanun'un

[*] Fatih Tolga, Dr. Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-3107-8607

Geliş/Submitted: 11.04.2026 | **Kabul/Accepted:** 16.06.2026

Atıf/Cite: Tolga, F. (2026). Yeni Kamu İşletmeciliği Paradigmasının Politika Belgelerine Yansıması: 7552 Sayılı İklim Kanunu Üzerine Bir Analiz. *Publicus*, (5), 161-207.

doktrinlerle olan uyum ilişkisi çok düşük-düşük-orta-yüksek-çok yüksek düzey şeklinde sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Kanunun piyasacılık, sözleşmecilik gibi araçlara çok sık vurgu yapması nedeniyle Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımıyla uyumlu gibi görünse de elde edilen bulgular neticesinde sadece iki doktrinle yüksek uyumluluk bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak kanunun açık performans standartları ve ölçütleri, çıktıların kontrol edilmesine odaklanma doktrinleriyle yüksek düzeyde; profesyonel yönetim, özel sektör yönetim usullerinin uygulanması doktrinleriyle ortay düzeyde; kamu sektöründeki birimlerin ayrışması, kaynak kullanımında disiplin ve tasarruf ve rekabete geçiş doktrinleriyle düşük düzeyde uyumluluk gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kamu İşletmeciliği, İklim Kanunu, İklim Değişikliği, İklim Politikası, Christopher Hood

Abstract

The international scientific and institutional consensus on anthropogenic climate change has now firmly established the reality of climate change. This situation has encouraged the governments to develop action plans for climate policies. The Climate Change Law (No. 7552) has entered into force as the fundamental legislation, governing the market-oriented implementation of Turkey's climate change policies. The law also serves as a reform document. In this sense, it can be viewed as part of a reform program that focuses on the state-market relationship and defines the scope and direction of the state's regulatory function. When determining the management strategies for reform programs, it is virtually impossible not to be influenced by the dominant management paradigms of the era. The New Public Management, meanwhile, has played a decisive role in both theoretical and practical terms as the defining approach to public administration reforms over the past decade.

This study examines the relationship between the Law and the principles and values of the NPM. The analytical framework of this study was developed with reference to the doctrines discussed by Christopher Hood in his work, titled *"The Middle Aging of New Public Management: Into the Age of Paradox*?". The relationship between the law and legal doctrines was analyzed by classifying it into the following levels: very low, low, medium, high, and very high. Although the law appears to be consistent with the New Public Management approach due to its frequent emphasis on tools such as market-based and contractual approaches, the findings reveal that it is highly consistent with only two of these doctrines. Consequently, it was concluded that the law demonstrates a high level of alignment with doctrines focused on clear performance standardcriteria and the control of outputs; a moderate level of alignment with doctrines regarding professional management and the application of private-sector management practices; and a low level of alignment with doctrines concerning the separation of public sector units, discipline and economy in resource use, and the transition to competition.

Keywords: New Public Management, Climate Law, Climate Change, Climate Policy, Christopher Hood

Giriş

İklim değişikliği kavramı, çağdaş kamu yönetimleri karşısında karmaşık ve çok boyutlu sorun alanları yaratan bir olgu olarak, günümüzde küresel ölçekte oldukça geniş çerçevede tartışılmaktadır. Türkiye, dünya coğrafyasındaki konumlanışı itibariyle iklim değişikliğinin olumsuzluklarından geniş çapta etkilenmekte; bu etkiler karşısında gerek ulusal gerekse uluslararası gelişmelere dayanan mücadele ve uyum süreçleri geliştirmekte ve geliştirmeye devam etmektedir. Bu süreç genel hatlarıyla küresel platformda 1992 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesiyle (BMİDÇS) başlamış[*] Türkiye ise sözleşmeyi 2003 yılında onaylayarak (RG: 21.10.2003/25266) taraf ülke kapsamında sürece dahil olmuştur. 2009 yılında ise Kyoto Protokolü'ne katılarak (RG: 17.02.2009/27144) uluslararası iklim rejimine eklemlenen Türkiye; 2021 yılında Paris İklim Anlaşması'na resmen taraf olarak (RG: 07.10.2021/31621) iklim politikalarında köklü yapısal değişimlere kapı aralamış ve yeni yükümlülükler altına girmekle beraber çeşitli fırsat alanları elde etmiştir. 2025 yılında yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu (RG: 09.07.2025/32951) otuz yılı aşan bu uluslararası kurumsal birikimin, ulusal düzeyde kurumsallaşmasının ve hükümet düzeyinde sorumluluğun üstlenildiğinin somut çıktısı olarak mevzuat külliyatında yerini almıştır. Aslında İklim Kanunu (bundan sonra kanun olarak ifade

[*] 1992 yılından sonra sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle "COP" (Conferences of the Parties) adıyla 1995'ten bu yana taraflar konferansı düzenlenerek hükümetler arası işbirliği ağlarını güçlendirecek mekanizma uygulamaya konulmuştur. 2000'li yıllarda ise iklim değişikliğine yönelik küresel işbirliği ağlarını oluşturmaya yönelik çabalar çeşitlenerek devam etmiştir. 2005 yılında Nairobi Çalışma Grubu; 2010 yılında Cancun Uyum Çerçevesi ve Uyum Komitesi bu çabalardan bazılarıdır.

edilecek) iklim politikalarında kamu yönetiminin rol ve işlevini belirleyen bir reform belgesi olarak değerlendirilebilir.

Reform programlarının, yönetim stratejilerini belirlerken çağın egemen yönetim paradigmalarından etkilenmemesi neredeyse olanaksızdır. Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ) yaklaşımı, günümüzde etkisi azalmış da olsa kamu yönetimi pratiği ve teorisini belirleyen paradigma olarak öne çıkmıştır (Peters, 2015, s. 222). Dolayısıyla başta Anglosakson ülkeler olmak üzere birçok ülke yönetimleri, YKİ paradigmasından çeşitli açılardan etkilenerek ama başarılı ama başarısız ya reform programlarında köklü değişikliklere gitmişlerdir ya da mevcut reform programlarının uygulanmasına son vermişlerdir (Dan vd., 2024, s. 2532; Jurkonis vd., 2023). Programın içeriği, YKİ çatı kavramı altında biçimlenirken esnek yönetimi öncelikleyen, adem-i merkeziyetçiliği yaygınlaştıran, odağını elde edilen sonuçlara endekslemiş, piyasa kurallarını içselleştiren "yeni" sıfatına sahip yönetim tasarımını amaçlamıştır (Sobacı, 2014, s. 235). Türkiye özelinde 2000'li yılların başlarında YKİ paradigmasıyla paralel olacak şekilde yoğunluk kazanan düzenlemeler[†] hukuki meşruluk kaynağı olarak YKİ uygulamalarını kamu örgütlenmesi işleyişinde ve devlet-piyasa ilişkileri bağlamında işlerlik kazandırmıştır. Dolayısıyla birçok politika alanını, tasarımını, süreçlerini etkileyen paradigmanın etkisinin kanun kapsamında da görülebileceğini varsaymak gerekmektedir.

Gerek devletin doğa üzerindeki kontrol otoritesinin metne dökülmüş haliyle, gerekse uluslararası iklim politikalarının ulusal düzeyde

[†] Özellikle 2003 yılında Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısıyla genel mimarisi çizilmeye çalışılan yönetim yapısının sonraki süreçlerde 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu gibi düzenlemelerle YKİ anlayışına uyumlu bir kamu yönetimi sisteminin oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

uygulanmasının bir dayanağının yansımasıyla kanununun içeriğine baktığımızda YKİ anlayışının yöntemsel izlerini görmemiz mümkündür. "Emisyon ticaret sistemi" (ETS), "tahsisat", "karbon fiyatlandırma", "birincil/ikincil piyasalar" gibi ifadelerin varlığı kanunun piyasa temelli regülasyon modelini benimsediğini gösterir.

Bu ve benzeri göstergelerin varlığı kanunu YKİ anlayışı bağlamında araştırılmasını teşvik etmiştir. Bir diğer teşvik unsuru ise daha önce kamu yönetimi literatüründe politika belgelerinin, kanun metinlerinin, reform programlarının Hood'un doktrinlerinden yola çıkılarak incelendiği çalışmalara rastlanmasıdır (Haque, 2007; Sakdiyakorn ve Voravivatana, 2015; Dan vd., 2024).

Bu açıklamalar doğrultusunda, bu çalışma, YKİ paradigmasının ilke ve değerlerinin izini kanun özelinde incelemeyi ve söz konusu paradigmanın temel fikirlerine ne derece yakınsama gösterdiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede kanunun özünde barındırdığı anlamların "hangi" hususlarda YKİ paradigmasından etkilendiği ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu yapılırken YKİ'nin ilke ve değerleri, Hood'un (1991) *"The Middle Aging of New Public Management: Into the Age of Paradox?"* adlı makalesinde değindiği yedi doktrine dayanarak belirlenmiş ve kanun maddeleri üzerinden yapılan detaylı okumalarla elde edilen anlamlar ilişkilendirilmiştir.

İklim Kanunu Üzerine Literatürün İncelenmesi

İklim değişikliğinin yarattığı krizler bir yandan hükümetlerin kriz yönetimine ilişkin reformlarına meşruluk kazandırırken (Chereni vd., 2020) diğer yandan iyi yönetişim olanaklarını güçlendirerek kamu yararını destekleyici değer odaklı yaklaşımların gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte iklim politikalarında hükümetlerin liderlik rolü üstlenerek, etkili bir uyuma dönük uygun yönetişim biçimlerine kurumsal düzenlemelerde yer vermesi beklenir. Nitekim Kaur vd. (2023) tarafından yapılan çalışma, iklim değişikliği

politikalarına yönelik uygulamalarda kanıta dayalı politika geliştirme, stratejik planlama, koordinasyon süreçlerinde merkezi yönetimlerin rolünü ön plana çıkarmaktadır. Ancak burada önemli olan nokta ani gelişen ve karmaşık nitelikte iklim krizleri karşısında bu kurumsal tasarımın ne derece etkili olacağının sürekli uygulamalarla test edilmesi gerekliliğidir. Bu gerekliliklere paralel olarak yürürlüğe giren kanun, ulusal düzeyde iklim yönetimine ilişkin politika araçlarını, uygulama stratejilerini, düzenleyici ve denetleyici mekanizmaları kapsayıcı özelliktedir. Kanunun gündeme gelmesiyle birlikte hukuk ve kamu yönetimi alanlarında, söz konusu düzenlemelerin olası etkilerini inceleyen akademik çalışmalarda ortaya çıkmaya başlamıştır.

Kanunu yalnızca çevre hukuku, iklim politikası veya yönetişim sorunu olarak ele almanın yanında bu temel tartışmaların altında yatan ve temel nedeni olarak görülebilecek egemen yönetim paradigmasıyla ilişkisi de incelenmelidir. Bu bağlamda kanunu klasik anlamda bir düzenleyici metin olmaktan çok YKİ yaklaşımının izlerini taşıyan bir politika belgesi olarak değerlendirmek gerekir. Bir diğer ifadeyle devletin iklim değişikliği karşısındaki yönetsel yeniden yapılanmasını gösteren bir reform belgesidir. Bu anlamda reform belgelerinin YKİ paradigmasının ilke, değer ve felsefinden etkilendiğini varsayarsak; kanuna yönelik katılım, şeffaflık, yerel kapasite, mali kaynak, piyasa mekanizmaları gibi noktalarda yapılan eleştiriler de YKİ'den bağımsız düşünülemez.

Kanunu konu alan akademik çalışmalar gerek kanunun teklif aşamasında gerekse kanunlaştıktan sonra ve özellikle yakın tarihlerde yoğunluk kazanmıştır. İlerleyen dönemlerde de farklı disiplinlerde ve çeşitli metotlarla araştırmaların yapılacağını söylemek mümkün. Hali hazırda veri tabanları üzerinden yapılan taramalarda kanunu konu alan on dört bildiri ve on bir makale bulunmaktadır. Bildirilerin hukuk, tarım, gazetecilik, mühendislik, ormancılık, kamu yönetimi, psikoloji, iktisat gibi geniş bir disipliner çeşitlilik gösterdiği; buna karşılık

makalelerin ağırlıklı olarak kamu yönetimi, siyaset bilimi ve iktisat alanlarında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1. İklim Kanununun Analiz Edildiği Bildiriler
Kaynak: Tablo Yazar Tarafından Oluşturulmuştur

YAZAR	DİSİPİLİN	YIL	BAŞLIK	BİLDİRİ TÜRÜ
Baykal Fide, E.	Gazetecilik	2025	İklim Değişikliği İnkarcılığı: Türkiye'de İklim Kanunu Karşıtı Kampanya Ve Protestolar	Özet Bildiri
Apaydın, A.	İnşaat	2025	İklim, iklim değişimi ve 7552 sayılı İklim Kanunu'nun düşündürdükleri	Tam Metin Bildiri
Demirci, U.	Ormancılık	2025	İklim Kanunu Ormancılık Sektörü İçin Neler Getiriyor?	Tam Metin Bildiri
Özen, E.	Hukuk	2025	İklim Kanunu ve Whistleblowing (Sivil Elçilik)	Özet Bildiri
Yaman, K.	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	2025	İklim Kanunu: Hayal Mi? Hedef Mi?	Özet Bildiri
Karasu, M.	Psikoloji	2025	The Social Psychology of Climate Policy: A Thematic Analysis of Online Reactions to Türkiye's First Climate Law	Özet Bildiri
Bulut, S. ve Korkmaz, S.	Ziraat	2025	Türkiye'de 2025 Yılında Yürürlüğe Giren İklim Kanununun Tarımsal Üretim Açısından Değerlendirilmesi	Tam Metin
Tokcan Ercan, F. P.	Hukuk	2025	Sürdürülebilirlik Raporlamalarının İklim Kanunu ile İlişkisi	Tam Metin
Bölükbaşı, M. ve Yavuzaslan, K.	İktisat	2025	İklim Kanunu Üzerinden Türkiye'de Ekonomik Dönüşümün Olası Yönelimleri: Avrupa Deneyimleriyle Kavramsal Bir Yaklaşım	Tam Metin

YAZAR	DİSİPİLİN	YIL	BAŞLIK	BİLDİRİ TÜRÜ
Yazıcı, R.	İktisat	2025	Türkiye'nin İlk İklim Kanunu'nun Tarım Sektörüne Potansiyel Etkileri	Tam Metin
Çeçen, H.	Hukuk	2025	Türk İklim Kanunu'nun Kabulüne Giden Süreçte Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Sürecinin Etkileri	Tam Metin
Çeçen, H.	Hukuk	2025	"7552 Sayılı İklim Kanunu'nun Genel Çerçevesi ve Ülkemize Katkıları"	Özet Bildiri

Bildirilerin bu kadar farklı disiplin açısından incelenmesi aslında kanunun ne kadar geniş bir etki yelpazesine sahip olduğunu gösterir. Elbette bu zenginliğin kamu yönetimi disiplini açısından planlama, örgütleme, koordinasyon, yönetişim gibi alt konularla tartışılması da mümkündür. Ayrıca siyaset bilimi açısından da demokrasi, dağıtımsal siyaset, siyasal söylem, temsil bağlamlarından incelenme olanağı vardır.

Bildirilerin buluştukları ortak noktalardan birisi, kanunun Türkiye'de iklim değişikliğiyle mücadelede yasal ve kurumsal bir eşik oluşturduğudur. Yaman (2025), kanunu, Türkiye'nin Paris Anlaşması sonrasında iklim değişikliğiyle mücadeleyi yasal zemine taşıyan önemli bir düzenleme olarak değerlendirmekte; 2053 net sıfır emisyon hedefi, İklim Değişikliği Başkanlığı'nın koordinasyon rolü ve Emisyon Ticaret Sistemi'nin kurulmasını kanunun başlıca yenilikleri arasında göstermektedir. Bu çerçevede kanun, yalnızca çevresel hedefler belirleyen bir metin olmaktan çok, iklim yönetimini merkezi koordinasyon, piyasa araçları ve hedef odaklı yönetim anlayışı etrafında yeniden düzenleyen bir belge görünümü kazanmaktadır. Ancak aynı çalışmada, sıfır emisyon hedefine ilişkin ara hedeflerin tanımlanmamış olması önemli bir eksiklik olarak belirtilmektedir. Bu tespit, kanunun YKİ'nin hedefleri yalnızca genel bir vizyon düzeyinde ifade etmekle sınırlı kalmayıp, bunların izlenebilir, ölçülebilir ve hesap

verebilir performans göstergelerine dönüştürülmesi açısından incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Kanuna ilişkin bildirilerdeki bir diğer ortak eğilim, kanunun piyasa temelli politika araçları üzerinden okunmasıdır. Bölükbaşı ve Yavuzaslan (2025) kanunu Türkiye'nin ekonomik dönüşümünün olası yönelimleri bağlamında incelemekte ve emisyon ticaret sistemi, karbon fiyatlandırması, yeşil maliye, karbon vergisi, yeşil yatırım teşvikleri, enerji verimliliği ve sınırda karbon düzenleme mekanizmasına uyum gibi unsurların ekonomik yapıya dönüştürme potansiyeline dikkat çekmektedir. Bu değerlendirme, kanunun iklim değişikliği ile mücadelede devleti doğrudan üretici ya da hizmet sunucu bir aktör olarak değil; düzenleyici, yönlendirici ve piyasa kurucu bir aktör olarak konumlandırdığını göstermektedir. Bu yönüyle kanundaki piyasa araçları, YKİ'nin özel sektör yönetim tekniklerinin kamu yönetimine aktarılması ve rekabetçi mekanizmaların geliştirilmesi ve kaynak tahsisinin performans temelli araçlara bağlanması doktrinleriyle ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte mevcut literatür, ekonomik dönüşüm potansiyelini güçlü biçimde ortaya koysa da bu dönüşümü YKİ doktrinleriyle hangi düzeyde örtüştüğünü sistematik olarak tartışmamaktadır.

İlgili bildirilerde, kanunu sektörel uygulama kapasitesiyle ilişkilendiren çalışmalara rastlanmaktadır. Ormancılık, tarım gibi sektörler üzerinden yapılan tartışmalar, kanunun farklı politika alanlarında nasıl somutlaşabileceğini göstermeleri bakımından değerlidir (Bulut ve Korkmaz, 2025; Demirci, 2025; Yazıcı, 2025). Ancak bu çalışmalar kanunun arkasındaki yönetsel mantık ile YKİ arasındaki ilişkiyi açık biçimde tartışmamaktadır. Oysa sektörel uygulama kapasitesi, YKİ açısından kaynakların etkin kullanımı, çıktıların kontrolü, performans ölçülmesi, proje temelli finansman ve piyasa aktörlerinin yönetsel süreçlere dahil edilmesi gibi temel doktrinlerle doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle kanunun sektörlerde yarattığı yeni

olanaklar, yalnızca sektörel etki olarak değil, kamu yönetiminde piyasa temelli proje odaklı ve performans merkezli bir yönetim anlayışının göstergesi olarak okunmalıdır.

Apaydın (2025), kanunun içerik bakımından iklim değişikliğinin çok boyutlu sonuçlarından ziyade karbon emisyonuna odaklanan bir düzenleme niteliği taşıdığını; birçok hükmün genel ilke, temenni veya kurumların mevcut görevlerinin tekrarından ibaret kaldığını ileri sürmektedir. Çalışmada özellikle suyun verimli kullanımı, kuraklıkla mücadele, sel, taşkın, kentleşme, nüfus hareketleri ve su kaynaklarının alansal dağılımına göre strateji geliştirme gibi alanlarda kanunun yeterli somutluk taşımadığı belirtilmektedir. Bu eleştiriler, kanunun YKİ ile ilişkisini değerlendirirken yalnızca piyasa araçlarının varlığına odaklanmanın yeterli olmadığını göstermektedir. Zira YKİ'nin açık performans standartları, çıktı kontrolü ve sonuç odaklı yönetim doktrinleri bakımından bir düzenlemenin anlamlı sonuç üretebilmesi için hedeflerin, araçların, sorumlulukların ve izleme mekanizmalarının açık biçimde tanımlanması gerekir. Bu nedenle kanundaki genel ve çerçeve nitelikteki ifadeler, YKİ uyumluluğunu sınırlayan unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

Kanunu denetim, yaptırım, şeffaflık ve uygulama güvenilirliği sorunları çerçevesinde ele alan bildiriler de mevcuttur. Özen (2025), kanunu, sivil elçilik mekanizması çerçevesinde tartışmakta; sivil elçilerin işletmelerin emisyon miktarları, acil durum planları, izleme sistemleri, sera gazı emisyon raporları ve ilgili belgeler konusunda gerçeğe aykırı beyanda bulunabileceklerini veya yeşil aklama niteliğinde eylemler sergileyebileceklerini belirtmektedir. Bu yaklaşım, kanunun uygulanmasında yalnızca resmi denetim mekanizmalarının değil, kurumsal şeffaflığı ve hesap verebilirliği güçlendirecek tamamlayıcı mekanizmaların da önem taşıdığını göstermektedir. YKİ açısından bu tartışma çıktıların kontrolü, performans denetimi, hesap verebilirlik ilkeleri ile yakından ilişkilidir. Kanunun piyasa temelli

araçlara yaslanması, aynı zamanda bu piyasaların güvenilir veri, düzenli raporlama ve denetlenebilir işlem süreçleri üzerine kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 2. İklim Kanununun Analiz Edildiği Makalelere İlişkin Bilgiler
Kaynak: Tablo Yazar Tarafından Oluşturulmuştur

YAZAR	DİSİPLİN	YIL	İLİŞKİLENDİRİLEN KONU
Alaca, İ.	Kamu Yönetimi	2025	Demokratik katılım; yönetişim
Köse, M.	Kamu Yönetimi	2025	Ekonomi-politik; Neoliberalizm eleştirileri
Gürçam, S.	Siyaset Bilimi	2025	Ekonomi-politik; Neoliberalizm eleştirileri
Sevinçli, B. G.	Kamu Yönetimi	2025	Yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları
Yazıcı, R.	İktisat	2025	Tarım sektöründe iklim direnci
Kocaman, E.	Halk Sağlığı	2026	Gıda güvenliği; sosyal etki analizi; halk sağlığı
Karasu, M.	Sosyal Psikoloji	2026	Politik güvensizlik; adaletsizlik algısı; komplo anlatıları
Kavraz, M.	Hukuk	2026	İklim hukuku; uluslararası iklim rejimi
Güler, E.	Kamu yönetimi	2026	Yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları
Olgun, H.	Kamu Yönetimi	2026	Kanunun yasalaşma sürecinin raporlar üzerinden incelenmesi
Kılınç, M.	Siyaset Bilimi	2026	Sivil toplum kuruluşlarının kanuna ilişkin görüşleri

Kanuna yönelik akademik makaleler incelendiğinde Selçuk Gürçam (2025) tarafından kaleme alınan makale teorik bağlamda konumuz açısından yakınlık gösterdiği için dikkati çekmektedir. Makale, kanunu neoliberal ideoloji bağlamında çevre yönetişimi ve iklim adaleti kavramları üzerinden eleştirel yaklaşımla ele almıştır. Çalışmada kanunun, demokratik katılım mekanizmalarına, hesap verebilirlik, şeffaflık, sosyal adalet ilkelerine, piyasayı odak alan karbon yönetimi ve emisyon denkleştirme mekanizmalarından daha az öncelik verdiği belirtilmektedir.

Kanunu iklim krizinin yönetimi perspektifinden değerlendiren bir diğer çalışmada ise karbon fiyatlama mekanizmalarının detaylı açıklanmadığı, adil geçiş ilkesi konusunun yeterince somutlaştırılmadığı yönünde eleştirilerde bulunulmuş; kanunun ekolojik krizlerin nedenini dar kapsamda değerlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sorunun çözümü için sorunu bütüncül olarak ele alan yeni bir kanunun çıkartılması ve politika yapım sürecinin katılımcı mekanizmalarla güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Köse, 2025) .

Alaca (2025) ise yapmış olduğu çalışmada kanuna yönelik oluşan kamuoyu tartışmalarının hukuki ve teknik zeminden kayarak siyasi kutuplaşma ve toplumsal güvensizlik yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Siyasi alandaki söylemlerin ise sert nitelikte olduğunu; halk nazarında kanuna yönelik kafa karışıklığı yarattığını ve bu durumun Mouffe'un agonistik demokrasi kuramıyla bağdaşmadığını; dolayısıyla sürecin siyasal çatışmayı düşmanlaştırıcı özellik gösterdiğini ifade etmiştir.

Kanunu, uluslararası iklim hukuku bağlamında inceleyen çalışmada iklim krizinin devletler açısından güçlü bir hukuki müdahale alanı yarattığı ve iklim davalarından kaynaklı bir hukuk dalının ortaya çıktığı tespitinde bulunulmuştur (Kavraz ve Candan, 2026). Gerçekten de iklim krizi ve onun sonuçlarının devletin rol ve işlevlerinde yarattığı değişimin mevcut kamu yönetimi sistemini bütüncül olarak değişim eksenine yönlendirdiği söylenebilir. Kanun, bu açıdan temel bir reform belgesi olarak değerlendirirsek çok düzeyli teknik konuları ele almadığı, kanun maddelerinin net olmadığı, ara emisyona yönelik stratejileri içermediği, emisyon azaltımına yönelik önleyici mekanizmaların normatif çerçevede bağlayıcılığının olmadığı yönünde eleştirilmektedir (Kavraz ve Candan, 2026, s. 28).

Sevinçli (2025) iklim kanununu yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları açısından incelemiştir. Yapmış olduğu çalışmada kanunda her ne kadar iklim değişikliği desteği ve yeşil dönüşüm için

bütçe aktarım mekanizmalarının işlerliği belirtilmiş olsa da yerel yönetimlere kaynak transferinin sonraki düzenlemelerle belirtilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca iklim adaleti açısından yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiği; uluslararası işbirliğinin küresel iklim yönetişimi açısından önemli olduğu ve kanunun yerel düzeyde katılımcı, kapsayıcı ve hak temelli bir anlayışla uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güler (2026), kanunun yerel yönetimlere yüklediği yetki ve sorumlulukları eylem planları üzerinden değerlendirmiş, yerel yönetimler mevzuatının eylem planlarının hazırlanış sürecinde nasıl somutlaşacağını incelemiştir. Çalışmada yerel yönetimlere önemli görevler verilmesine rağmen, bu sorumluluklarla dengeli mali kaynağın ve teknik desteğin sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Olgun (2026) ise, Meclis Tutanakları üzerinden kanunun yasalaşma sürecini analiz etmiş ve siyaset alanında yeni kutuplaşma alanları yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında çalışmada kanunun yaratmış olduğu yeni sistemin sanayi üzerindeki etkileri ve Türkiye'nin küresel karbon piyasasına eklemlenme çabası içinde oluğu belirtilerek; kanunu uluslararası ticaret kurallarına uyum sağlamayı hedefleyen *"stratejik bir hamle"* olarak değerlendirmiştir.

Son olarak Kılınç (2026) ise, sivil toplum kuruluşlarının kanuna bakış açılarını incelediği çalışmada, kanunun yönetişim süreçleri ve uygulama kapasiteleri açısından ciddi eksiklikleri içinde barındırdığı tespitinde bulunmuştur. Özelikle kanunun şeffaflık ve katılımcılık eksikliğinin toplumsal meşruiyetini zayıflattığı sonucuna varmıştır.

Yukarıda açıkladığımız çalışmaların önemli bir kısmı kanunun kurumsal ve yönetsel sonuçlarına değinmiş ancak YKİ anlayışının doktrinleri çerçevesinde sistematik bir konumlandırma yapmamışlardır. Gürçam'ın (2025) çalışması kanunu piyasa temelli iklim yönetimi araçları ve neoliberal yönelimleri bağlamında

incelerken YKİ'ye yakınlaşan analizlerde bulunsa da doğrudan YKİ perspektifinden Hood'un doktrinleri açısından bir değerlendirme yapılmamıştır. Köse'de (2025) benzer şekilde çalışmasında kanunun piyasa temelli politika araçlarına yaslandığını eleştirel şekilde incelemiş ancak YKİ'nin performans, piyasa, ölçülebilirlik, çıktı kontrolü, hesap verebilirlik doktrinleriyle ilişki kurmamıştır. Kılınç (2026) ise kanunun yönetişim süreçlerindeki eksikliklerini ortaya koymuş, meşruiyet ve katılım boyutlarına vurgu yapmıştır. Fakat çalışmada YKİ anlayışına dayalı bütüncül bir analiz çabasına girilmemiştir. Son olarak Güler (2026) çalışmasında kanunun yerel düzeyde uygulanabilirliğine değinmiştir. Bu çalışma, YKİ bağlamında kanunun yönetsel tasarımındaki yapısal gerilimleri göstermesi açısından önemlidir. Ancak YKİ çerçevesinde ortaya koyduğu eksikliklerin neden ortaya çıktığı noktasında açıklamaları eksiktir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, kanunun farklı disiplinler açısından araştırılması göz önünde bulundurulursa, etki alanının çok geniş olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak kamu yönetimi disiplini altında incelenmesi ise bu etkinin merkez-yerel ilişkileri, etkin yönetişim kapasitesi, kurumsal modelin inşası, devletin düzenleyicilik rolü gibi birçok açıdan ele alınmasını mümkün kılmaktadır. Diğer yandan etkinin sosyal ve ekonomik alanla sınırlı kalmayacağı kimya, biyoloji, çevre mühendisliği, finans, ticaret gibi pek çok alanda hissedileceğini söylemek mümkün. Bunlardan ayrı olarak kanunun kamu yönetimi paradigması açısından hangi yönetsel rasyonalitenin ürünü olduğunun sistematik biçimde açıklanmaması özellikle yapılan tartışmaları normatif, hukuki ve yönetişimsel eleştiriler düzeyinde bırakmakta; kanunun piyasa, performans, çıktı kontrolü, mali disiplin ve yönetsel hesap verebilirlik eksenli yapısının bütüncül biçimde çözümlenmesini eksik bırakmaktadır. Ayrıca kanunun içeriğinde yetmiş dokuz kez doğrudan "piyasa" sözcüğünün geçmesinin YKİ

açısından anlamsal bir tartışmanın yapılabilmesine olanak verdiği söylenebilir.

Yeni Kamu İşletmeciliği ve Hood'un Doktrini

Siyasi karakteristiği neoliberalizmle ilişkilendirilen ve pratik düzlemde reform dalgalarıyla gözlemlenebilen YKİ, farklı teorik kökenlere ve farklı alt modellere sahip olması nedeniyle çağın kamu yönetimi sistemini çok boyutlu ve karmaşık bir şekilde etkilemiştir. Söz konusu etkinin zaman zaman alternatif modellerin ortaya çıkmasıyla azalacağı yönünde görüşler olsa da günümüz politika belgelerinin tasavvur ettiği yöntemlere bakıldığında aslında tam tersi bir durumun varlığı söz konusudur (Hood, 1991; Hood ve Peters, 2004).

Alternatif modeller daha çok post-YKİ tartışmaları bağlamında ortaya çıkmış ve alternatiflerin bir arada ele alındığı reform stratejileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tartışmaların temelinde YKİ'nin egemen bir paradigma olmadığı; YKİ'ye yönelik eleştirilerin modelin gelişimine katkıda bulunduğu ancak bu gelişimin düzensiz bir seyir izlediği argümanı yatmaktadır (Wiesel ve Modell, 2014). Hükümet reformları, Yeni Kamu Yönetişimi, Dijital Çağ Yönetişimi, Yeni Kamu Hizmeti, Yeni Kamu Değeri gibi çeşitli yönetim paradigmalarından etkilenerek tek tip olmaktan çıkmakta ve bu paradigmaların harmanlandığı, karmaşıklaşan, hibritleşen ve melez nitelik kazanan politikaların oluşmasına neden olmaktadır (Christensen ve Lægreid, 2011; Wiesel ve Modell, 2014). Dolayısıyla kamu yönetimi reformları saf bir YKİ çerçevesinde biçim kazanamamakta ve pratikte bu paradigmanın ilke ve değerlerinin harmanlandığı ve katmanlaştığı modellerle yeniden belirlenmektedir.

Teorik kökenleri ekonomik teori, kamu tercihi teorisi, işlem maliyet teorisi ve asil-vekil teorisine dayanan YKİ, 1970'lerden 1990'lara kadar Yeni Sağ ideolojiyle beslenen hükümet reformlarına adını vermiştir (Hughes, 2003, s. 10-13). Kavramın karakteristik özellikleri ise

piyasalaşma, özelleştirme, işletmecilik, performans ölçümü ve hesap verebilirlik şeklinde kategorize edilmiştir (Tolofari, 2005, s. 75). Bu değerler ve ilkeler ise hemen hemen bütün gelişmekte olan ülkelerin kamu yönetimi reformlarını merkeziyetçiliğin azaltılmasına yöneltmiştir. Bunun nedeni ise büyük yapılı merkeziyetçi bir örgütte reformları uygulamanın ve değişime yönelik çalışan motivasyonunu yükseltmenin küçük yapılı yerel düzeydeki örgütlerden daha zor olduğuna yönelik varsayımdır (Pollit, 2007). Türk kamu yönetimi sistemi YKİ'nin yarattığı bu reform dalgasından etkilenerek özellikle kamu sektöründe hedef, vizyon, strateji, eylem planı, performansa dayalı bütçeleme gibi pratik ve değerleri yönetsel işleyişe entegre etmiş; bununla ilgili yasal çerçeveleri oluşturarak meşruiyetini sağlamıştır.

YKİ anlayışının, Türkiye özelinde ulusal politika belgelerine sirayeti 2000'li yıllarda ve devamında net şekilde gözlemlenebilir olmuştur (Göçoğlu ve Gündüz, 2020, s. 9-13). Kamu yönetimini "etkililik", "verimlilik", "ekonomiklik", "yönetimsel hesap verebilirlik", "müşteri odaklılık", "esneklik" ve "performansa dayalı kontrol" ilkeleriyle bütünleştiren paradigma (Hood, 1991; Ömürgönülşen, 1997, s. 546), OECD, IMF başta olmak üzere dışsal etkenlerle kalkınma planlarının yönünü, kamu yönetimi işleyişinin esnek ve hızlı olacak, mal ve hizmet sunumunda kaliteyi artıracak, insan kaynakları yönetimini kamu sektöründe yaygınlaştıracak şekilde belirlemiştir (Özer, 2005, s. 41-42). Temel amaç kamu sektörü reformlarını modern temeller üzerine oturtmak, ulusal kamu yönetimi sistemini dünyayla bütünleştirici bir nitelik kazandırmak ve kamu hizmetlerini piyasa şartlarına ve koşullarına yakınlaştırmaktır (Karcı, 2008). Söz konusu reform yansımalarının tartışıldığı oldukça zengin bir literatürün olduğunu söylemek mümkündür. Kavramın zengin tartışma konuları onu bir kamu politikası belgesi bağlamında net bir çerçevede değerlendirmemizi güçleştirmektedir. Bu zorluğu aşmak amacıyla

gerek yabancı ve gerekse yerli literatürde sıklıkla referans verilen Hood'un (1991) ünlü makalesindeki YKİ'ye yönelik doktrinlerinin referans alınması faydalı olacaktır.

Hood, YKİ konusuyla ilgili yapılan genel çalışmaların bir analizini yaparak yedi adet doktrin geliştirmiştir. Ona göre bu genel geçer ilkelerin tamamı bir arada ve eşit düzeylerde bulunmamakla birlikte kuramsal altyapılardaki heterojenlik nedeniyle bütünsel tutarlılıkları zayıf olabilmektedir. Bu yedi doktrin ve açıklamaları şu şekildedir (Hood, 1991, 4-5):

Tablo 3. Hood'un Yeni Kamu İşletmeciliği Doktrinleri
Kaynak: Hood, C. (1991).

DOKTRİN	ANLAM	TİPİK GEREKÇE
Kamu sektöründe pratik uygulamaya dayalı profesyonel yönetim	Üstte yönetim serbestisine sahip ünvanlı kişilerin organizasyonu aktif, görünür ve isteklerine bağlı kontrol etmesi	Hesap verebilirlik, güç paylaşımı yerine eylem sorumluluğu için açık görev tanımının yapılmasını gerektirir
Açık performans standartları ve ölçütleri	Tercihen sayısal terimlerde ifade edilen, özellikle profesyonel hizmetler için, amaçların ve hedeflerin tanımlanması, başarı göstergelerinin belirlenmesi	Hesap verebilirlik, amaçların açık şekilde tanımlanmasını gerektirir; verimlilik ise hedeflerin çok detaylı şekilde incelenmesini gerektirir
Çok daha fazla çıktıların kontrol edilmesine odaklanma	Kaynak dağıtımı ve ödüllendirmenin performans ölçümü ile ilişkilendirilmesi; bürokrasi genelinde merkezileşmiş personel yönetiminin, alt kademelere devredilmesi	Süreç yerine sonuçlara odaklanma gerekliliği

DOKTRİN	ANLAM	TİPİK GEREKÇE
Kamu sektöründe büyük oranda rekabete geçiş	Süreli sözleşmeler ve kamu ihale prosedürlerine yönelme.	Düşük maliyetler ve daha iyi standartların anahtarı olarak mücadelenin öne çıkması
Özel sektör yönetim usullerinin uygulanmasına odaklanma	Askeri tarz "kamu hizmeti etiğinden" uzaklaşma, işten çıkarma ve ödüllendirmede yüksek serbestlik; halkla ilişkiler tekniklerinin çok fazla kullanılması	Kamu sektöründe "kanıtlanmış" özel sektör yönetim araçlarının kullanılmasının gerekliliği
Kaynak kullanımında sıkı disiplin ve tasarruf vurgulaması	Doğrudan maliyetleri azaltma, çalışanların disiplinini artırma, sendikaların taleplerine direnme, işe uyum maliyetlerini (bürokratik maliyetleri) sınırlandırma	Kamu sektörü kaynak taleplerini kontrol etme ve az kaynak ile çok iş yapma gerekliliği

Yukarıdaki sıralanan doktrinler YKİ'nin hedef, amaç ve eylem yönünden ana doktrinlerini oluşturmakta olup buna bağlı olarak kamu yönetimi pratiğini ve sistematiğini yıllar içinde belirleyici rol oynamıştır. Bu belirlenim statik, durağan ve doğrusal bir şekilde gerçekleşmemiş; alternatif teorilerle ve eleştirel bakış açılarıyla farklı kapsamlarda, ülkelerin yönetim kültürlerine göre çeşitli varyantlarla sürmüştür (Hyndman ve Lapsley, 2016). Dolayısıyla ulusal reformların bu çeşitlilikten etkilendiğini kabul etmekle birlikte Hood'un doktrinlerini genel bir çatı olarak kabul edilmesi yerindedir. Çünkü gelinen noktada ulusal reformlar, YKİ sonrası ortaya çıkan farklı yönetim paradigmalarından ve hibrit modellerden etkilenmiş olmakla birlikte Hood'un doktrinleri söz konusu paradigmatik çeşitliliğin teorik alt yapısının şekillenmesinde katkı sağlayan bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla YKİ'ye özgü temel yönetsel eğilimleri görünür kılan analitik bir çerçeve sunduğu söylenebilir. Bu bağlamda amaç, Hood'un doktrinlerini referans alarak kanunun bütünüyle YKİ paradigmasıyla uyumluluğunu göstermekten ziyade kanun metinlerinin arkasında

saklı anlamları ortaya çıkararak YKİ'ye ait izlerin hangi alanlarda ve hangi düzeylerde görünür olduğunu ortaya koymaktır. Buradan hareketle araştırmamızın konusunu oluşturan kanunun YKİ açısında uyumluluğu analiz edilirken Hood'un yedi doktrini referans alınmış; 2000'li yıllardaki alternatif paradigmaların varsayımları göz ardı edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada 7552 sayılı İklim Kanunu'nun YKİ yaklaşımıyla ilişkisini incelemek amacıyla kuram yönelimli nitel metin analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel içerik analizi geleneksel, yönlendirilmiş ve özetleyici olmak üzere üçe ayrılır (Hsieh ve Shanon, 2005). Bu çalışmada kuram yönelimli analiz yönteminin seçilmesinin nedeni kategorilerin kuramdan, mevcut literatürden veya araştırma sorusundan türetilebilmesidir (Kuckartz, 2019).

Bu doğrultuda Hood'un yedi doktrinine dayalı olarak kod kategorileri oluşturulmuş her bir kod kategorilerine ilişkin göstergeler belirlenmiştir. Kodlama süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, Hood'un yedi doktrini ana kod kategorileri olarak belirlenmiş ve kuramsal çerçevenin kanun kapsamında analiz edilmesini sağlayacak analitik bir sınıflandırma oluşturulmuştur. İkinci aşamada her doktrin için göstergeler belirlenmiştir. Üçüncü aşamada kanun metinleri tekrarlı okuma yapılarak hangi maddelerin hangi doktrin/doktrinlerle ilişkili olduğu gösterge eşleşmeleri doğrultusunda belirlenmiştir. Son aşamada ise her bir doktrin bakımından kod yoğunluğu ve uyum düzeylerine ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Bu kapsamda aşağıdaki kodlama tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 4. Kodlama Tablosu

HOOD DOKTRİNİ	KODLAMA GÖSTERGELERİ	KANUNDA ARANAN UNSURLAR
Profesyonel yönetim	Yetki devri, koordinasyon, yönetim sorumluluğu, uzmanlık, standart belirleme	Başkanlık, Bakanlık, Kurul, koordinasyon, izleme, düzenleme, yönetmelik
Açık performans standartları	Ölçülebilir hedef, raporlama, doğrulama, izleme, değerlendirme	Net sıfır emisyon, karbondioksit eşdeğeri, doğrulanmış emisyon raporu, tahsisat
Çıktı kontrolü	Sonuç odaklılık, yükümlülük, denetim, yaptırım	Emisyon azaltımı, teşvikler, tahsisat teslimi, idari para cezası, izin, faaliyet durdurma
Birimlerin ayrışması	Kurumsal görev dağılımı, uzmanlaşmış birimler, piyasa işletmecisi	Karbon Piyasası Kurulu, Danışma Kurulu, EPDK, EPİAŞ, Merkezi Uzlaştırma Kuruluşu
Rekabet	Piyasa, ihale, alım-satım, devredilebilir hak, teşvik	ETS, birincil piyasa, ikincil piyasa, karbon kredisi, tahsisat
Özel sektör yönetim usulleri	Stratejik planlama, risk analizi, benchmarking, finansal araçlar	Strateji, eylem planı, risk analizi, taksonomi, yeşil finansman
Kaynak disiplini ve tasarruf	Gelir tahsisi, özel ödenek, mali kontrol, kaynak verimliliği	Özel gelir, özel ödenek, destek mekanizması, finansman maliyeti, doğal kaynak yönetimi

Bu kodlama tablosuna göre her bir kanun maddesi, ilgili doktrin veya doktrinlerle ilişkilendirilmiştir. Ancak bir kod göstergesinin birden fazla maddede yer alması nedeniyle bu maddelerin yine birden fazla doktrinle ilişkilendirilmesi gerekmiştir. Örneğin ETS'ye ilişkin düzenlemeler hem performans standartları, hem çıktı kontrolü, hem rekabet, hem de özel sektör yönetim usulleriyle ilişkilendirilmiştir. Çünkü ETS, bir yandan emisyonu ölçülebilir hale getirmekte, diğer yandan ise tahsisat piyasası ve karbon fiyatlandırması yoluyla piyasa temelli bir yönetim aracı olarak görülebilmektedir.

Kod yoğunluğu, ilgili doktrinle ilişkilendirilen madde sayısının toplam analiz edilen madde sayısına oranlanmasıyla hesaplanmıştır. Toplam madde sayısı her ne kadar kanunda geçici maddeler dahil 22 maddeden oluşsa da 19. ve 20. maddeler kodlamaya dayalı anlamlı veriye ulaşılamayacağından dolayı çıkartılmış onun yerine geçici maddeler kodlamada dikkate alınmış ve toplam madde sayısı 19 olarak belirlenmiştir. Kodlama sürecine ilişkin sayısallaştırma yöntemi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5. Sayısallaştırma Yöntemi

GÖSTERGE	AÇIKLAMA
Kodlanan madde sayısı	İlgili doktrinle ilişkilendirilen kanun madde sayısı
Kod yoğunluğu	Kodlanan madde sayısının toplam analiz edilen madde sayısına oranı

Uyum düzeyi için beş düzeyde sınıflandırma yapılmış ve her bir düzey kod yoğunluğuna göre belirlenmiştir. Bu sayede doktrinlere yönelik uyumluluk düzeyi tespitlerinde öznellikten kaçınılmıştır. Buna ek olarak kodlanan maddeler yalnızca ilgili kavramın kanunda geçip geçmemesine göre değil; hükmün ilgili doktrinin kuramsal anlamını ne ölçüde karşıladığına göre belirlenmiştir.

Tablo 6. Uyumluluk Düzeyinin Belirlenmesi

KODLANAN MADDE SAYISI	KOD YOĞUNLUĞU ARALIĞI	UYUMLULUK DÜZEYI
0-3	%0– %20	Çok Düşük Uyum
4-6	%21-%40	Düşük Uyum
7– 10	%41 – %60	Orta Uyum
11-14	%61– %80	Yüksek Uyum
15-17	%81-%100	Çok Yüksek Uyum

Araştırmanın Bulguları

Kamu Sektöründe Pratik Uygulamaya Dayalı Profesyonel Yönetim

Hood'a (1991) göre YKİ yaklaşımında profesyonel yönetim, kamu yöneticilerinin geleneksel bürokratik rolünü yeniden tanımlamakta ve

onları yönetsel sonuçlardan sorumlu, aktif ve görünür lider olarak konumlandırmaktadır. Bununla birlikte profesyonel yönetim, piyasa temelli ve işletmeci yönetim tarzı araçlarla ilişkili olmakla birlikte bunlardan daha fazlasını kapsamakta (Pynnönen ve Takala, 2014, s. 583); kamu yöneticileri aşırı kurallardan arındırılmış, uzmanlığa dayalı takdir yetkisine sahip, siyasal hedefleri uygulayan ve sonuçlardan sorumlu profesyonel bir aktör olarak görülmektedir (Kim, 2021 s. 88-89). Bu anlamda yönetimin profesyonellik düzeyi kurumsal yapının YKİ ilkeleriyle uyumluluk düzeyinin yanında aynı zamanda karar alıcı ve uygulayıcıların profesyonellik düzeyiyle de ilişkilidir.

İklim politikalarının profesyonel yöneticiler tarafından aktif şekilde yönetilmesi; kamu kurumlarının yönetsel kapasitesinin güçlendirilmesi, kurumsal koordinasyon ve yönetim sorumluluğu profesyonel yönetim doktriniyle ilişkilendirilebilir. Bu örüntü bize kanundaki profesyonel yönetim doktrinini görünür kılan bilgiyi bulmamıza yardımcı olacaktır. Bu anlamda kurumsal liderliğin merkezinde İklim Değişikliği Başkanlığı (İDB) yer almakta; yetkilendirilmiş yapıların çeşitliliği kurumsal koordinasyonu önemli hale getirmektedir. Nitekim kanunun adeta iklim yönetiminin koordinasyonunu odağına aldığı söylenebilir. Karbon Piyasası Kurulu'na (KPK) danışmanlık yapacak olanların sanayi, ticaret, sigortacılık gibi piyasa aktörlerince temsil edilmesi (Md. 10) kamu-özel işbirliğinin iklim yönetimi açısından piyasacı bir yaklaşımla ele alındığını göstermekte ve YKİ açısından profesyonel yönetim doktriniyle uyumluluğunu ispatlayıcı nitelik taşımaktadır.

Yönetim kapasitesinin oluşturulma şekli de bize yönetsel tasarımın profesyonel yönetime yakınlaşma derecesini gösterir niteliktedir. Bu bağlamda kanunun ilgili maddelerinde (Md. 4, 8, 9, 10, 15) İDB'nin yetki ve teknik altyapı açısından sahip olduğu merkezi konumunu yönetim kapasitesi açısından değerlendirmek mümkündür. Kanunun uygulanmasından sorumlu olan başkanlığın (Md. 17), idari yaptırımlar

açısından yönetmelik çıkartarak düzenleyici işlem yapması (Md. 12; Md. 14); uyum ve azaltım faaliyetlerini izlemesi (Md. 4); emisyon ticaretiyle ilgili sözleşmeleri standardize etmesi (Md. 10); ulusal karbon kredilendirme ve denkleştirme sistemine yönelik belirleyici konumda olması (Md. 11) bu tespiti doğrulamaktadır. Bunların yanında başkanlığın üst düzey yöneticilerinin akademik ve özel sektör kökenli olmaları‡ Hood'un *"profesyonel yönetim"* doktriniyle uyumluluk arz etmektedir.

Bu açıklamalar ışığında yapılan kodlamalar neticesinde profesyonel yönetimle ilişkili toplam 9 maddede uyumluluk tespit edilmiş ve kod yoğunluğunun % 47,3 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kod yoğunluğu % 41 - % 60 arasında olması nedeniyle kanunun profesyonel yönetim doktriniyle uyumluluk düzeyinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Açık Performans Standartları ve Ölçütleri

YKİ yaklaşımında, kamu sektöründe hesap verebilirlik ve verimlilik odaklı yönetimi sağlamanın aracı olarak açık performans standartları ve bu standartlara ne derece yaklaşıldığına ilişkin değerlendirme yöntemleri öne çıkar. Bunun sağlanması için ölçülebilir hedeflerin ve göstergelerin belirlenmesi; raporlama, izleme ve değerlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Kanun kapsamında ölçülebilir hedeflerin karbondioksit eşdeğerine yönelik metrik ölçümler, karbon kredisi, karbon fiyatlandırma araçları, ETS (Md. 1) gibi mekanizmalarla ilişkilendirildiğini görmek mümkün.

‡ İklim Değişikliği Başkanlığı Başkanı Prof. Dr. Halil Hasar'ın özgeçmişi incelendiğinde başkanlık görevinden önce akademisyen olarak çalıştığı ve iklimle ilgili bilimsel bilgi üretimine ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunmuş olduğu görülür. Aynı şekilde Başkan Yardımcı Mehrali Ecer kariyerini özel sektörde başlamış sonrasında kamu sektöründe devam etmiştir (https://iklim.gov.tr/teskilat-semasi).

Bununla birlikte kanunun üzerine kurulduğu ölçülebilir makro hedef *"net sıfır emisyon"* olarak belirlenmiş ve "*sera gazı emisyonlarında net artış olmaması*" şeklinde formüle edilmiştir. İklim yönetiminin performansına yönelik denetim, raporlama, izleme, değerlendirme gibi uygulamalarda İDB yetkili ve sorumlu birimdir. Bununla birlikte başkanlığın denetim ve yaptırım yapması (Md. 15), "*ulusal, sektörel ve tematik raporlar*" hazırlaması (Md. 8), plan ve politikaları belirlemesi (Md. 10), kanunun uygulanmasına yönelik usul ve esasları belirlemesi (Md. 15) kurum, kuruluş ve özel sektörlerin iklim hedefleri doğrultusunda performans değerlemesini yapacak birim olduğunu göstermektedir.

Ancak hesap verebilirlik açısından devlet-vatandaş iletişimden çok devletin piyasayı denetlemesine odaklanıldığını ve bu açıdan başkanlığın adeta bir "*düzenleyici ve denetleyici*" kurum şeklinde konumlandırıldığını söylemek mümkün. Nitekim özel sektör tarafından, kanunda belirtilen ölçülebilir sera gazı standartlarına uygun doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunun Başkanlığa raporlanması öngörülmüştür (Md. 14). Hesap verebilirlik mekanizmasının hem özel sektörün kendi kendini denetlemesi hem de devlet tarafından piyasanın denetlenmesi ve düzenlenmesi şeklinde işletildiğini söylemek mümkün.

Hesap verebilirliğin bir diğer boyutu ise idari denetim ve yaptırımlar kapsamında kendini göstermektedir. İlk olarak kurumsal hesap verebilirlik açısında sorumluluk merkezi ve denetim ve yaptırım yetkisi Başkanlıkta toplanmıştır. Denetim yetkisi gerektiğinde başkanlık tarafından taşra birimlerine devredilebilir bir yetkidir. Dolayısıyla sera gazı emisyon raporlaması, ozon tabakasını incelten maddelerin ölçümü, ETS yükümlülükleri konusunda denetim ve yaptırımlar hesap verebilirlik yetki ve sorumluluğunu yasal-biçimsel boyuta taşımakta ve idare tarafından alınan kararlara karşı yargı

yolunun açık olması piyasa aktörleri açısından tersine hesap verebilirliği güçlü kılmaktadır.

Diğer yandan hesap verme yapılanması çok katmanlıdır. Örneğin, piyasa işletmecisi, İDB ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'na (EPDK); EPDK ise kendi yasal rejimi ve idari denetim yapısı içerisinde yürütme ve yargıya; Merkezi Uzlaştırma Kuruluşu, finansal ve sektörel düzenleme rejimine dayalı olarak piyasa aktörlerine hesap vermektedir.

Tablo 7. Kanunun Hesap Verebilirlik İlişkisi
Kaynak: Tablo Yazar Tarafından Oluşturulmuştur

HESAP VERİLEN	HESAP VEREN	HESAP VERME BAĞLAMI
Yürütme ve Yargı Makamları	ÇŞİDB, İDB, Büyükşehir Belediyleri, Bledieyeler, İl Özel İdareleri, SPK, EPDK, KPK	Yasal denetim, şeffaflık ilkesi, sorumluluk, hukukilik
İDB	Piyasa işletmecisi	Karbon fiyatlandırma
	Kamu kurum ve kuruluşları	Net sıfır emisyon, sera gazı emisyonu, ulusal katkı beyanı
	İl İklim Değişikliği Koordinayon Kurulu	Planlama, koordinasyon, strateji, eylem, uygulama alanlarını belirleme
İl İklim Değişikliği Koordinayon Kurulu	Büyükşehi Belediyeleri, Belediye ve İl Özel İdareleri	Koordinasyon, eylem planı, sera gazı emisyonlarının azaltımı, iklim değişikliğine uyum
EPDK	Piyasa işletmecisi	Karbon fiyatlandırma
Kamuoyu	KPK	Tahsilat verileri, doğrulanmış yıllık sera gazı emisyonları, tesislerin tahsisat yükümlülükleri

Bu açıklamalara dayalı olarak kanunun açık performans standartları ve ölçütlerini gerçekleştirme düzeylerini ölçen ve denetleyen kurumsal yönetişimi yatay ve çapraz şekilde yapılandırdığı söylenebilir. Bununla birlikte açık performans standartları ve uyum doktriniyle ilişkili kodlama ölçümlerinde 13 madde ile uyuşma olduğu tespit edilmiş ve kod yoğunluğu% 68,4 olarak hesaplanmıştır. Kod yoğunluğu % 61 - % 80 arasında olması nedeniyle kanunun açık performans standartları ve uyum doktriniyle uyumluluk düzeyinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Çok Daha Fazla Çıktının Kontrol Edilmesine Odaklanma

Kanun iklim sürecinin yönetimini, biri planlama ve uygulama diğeri denetleme ve yaptırım olacak şekilde iki ana kolda düzenlemiştir. Çıktı kontrolünde teşvik mekanizmaları anlamlı bir gösterge oluşturur. Nitekim kanun planlama ve uygulama açısından teşvik mekanizmalarını İDB sorumluluğuna vermiş ve kapsamını ise iklim değişikliğiyle mücadele oluşturmuştur. Bu doğrultuda yatırım, finansman, sigortacılık alanlarında (Md. 8) teşvikler ön görülmüştür. KPK ise sektörel analizlere bağlı olarak yine iklim değişikliğiyle mücadele ve adil geçiş konusunda hangi teşvik mekanizmalarının oluşturulacağını belirleme yetkisine sahiptir (Md. 13). Söz konusu teşvik mekanizmalarının finansmanında kurum ve kuruluşların kendi gelirlerinden yine kendi görevleriyle ilişkili olmak koşuluyla kullanılabileceği hüküm altına alınmıştır (Md. 13).

Çıktı kontrolünün özellikle denetleme ve yaptırım bağlamında detaylı ve ölçülebilir bir sisteme dayandırılarak sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Öyle ki yaptırımlar büyük oranda ölçülebilir yükümlülüklere bağlanmıştır. Örneğin yaptırımlarda ETS kapsamındaki şirketlerin saldığı emisyona karşılık yeterli tahsisatı teslim edip etmediği göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durum yaptırımın soyut bir takdirden öte ölçülebilir somut bir veriye dayalı

olarak gerçekleştirildiğini göstermektedir. Sırasıyla doğrulanmış sera gazı emisyon raporları, emisyon izinleri, tahsisat teslim yükümlülükleri, karbon kredisi kayıt sistemi, kota uygulamaları ve piyasa temelli yükümlülükler ölçülebilir çıktılara bağlanmıştır. Ancak çıktı kontrolünün iklim yönetişiminin sosyal ve ekolojik sonuçlarını ölçümü noktasında sınırlılıklarının var olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Diğer yandan ETS'nin piyasa temelli bir teşvik mekanizması olarak kurgulanması ve tanımında *"sera gazı emisyonlarına, net sıfır emisyon hedefine uygun bir üst sınır belirlenmesi ilkesine dayalı olarak çalışan…"* ifadesine yer verilmesi kaynak dağıtımı ve ödüllendirmenin kurumsal boyutta performans ölçümü ile ilişkilendirildiğinin ve çıktı kontrolünün odağa alındığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kanunda personel yönetimine ilişkin doğrudan bir gönderme bulunmasa da "adil geçiş" olarak tanımlanan iklim değişikliğinin sosyal boyutuyla ilişkili kavramla yeşil büyüme süreciyle uyumlu istihdam politikalarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda kurum ve kuruluşların, yeşil büyüme ve iklim değişikliğiyle mücadele konusunda uygulayacakları politikalarda adil geçiş ilkesine uygun hareket etmeleri gerekmektedir (Md. 5). Ancak bu noktada net bir hedefin ve denetlenebilir bir çıktı kontrolünün bulunmaması iklim yönetiminin insan kaynağı açısından fazla önemsenmediği düşüncesini ortaya çıkarabilir.

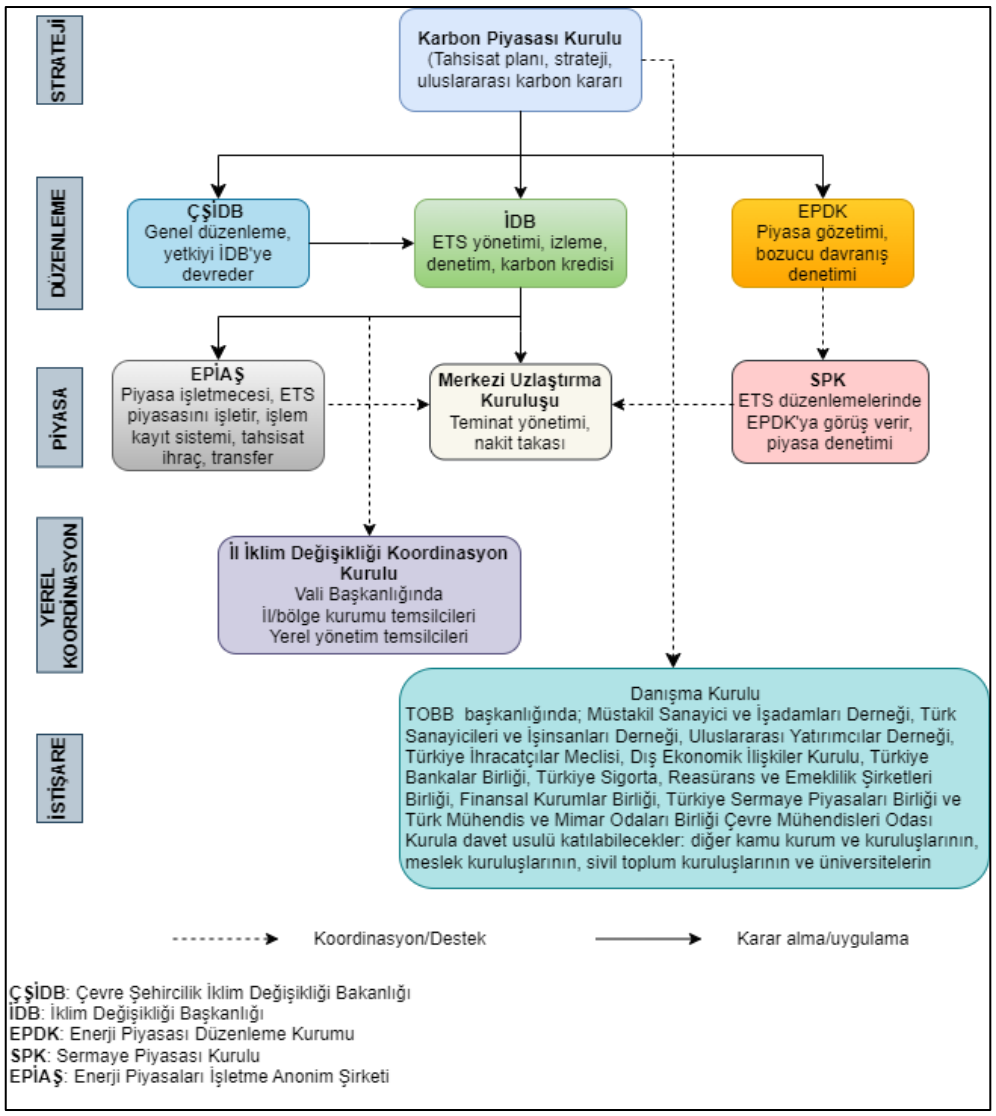
Bu değerlendirmelere bağlı olarak iklim değişikliği etkilerine sebep olan sera gazlarının ve karbon emisyonun ölçülebilir, denetlenebilir ve kontrol edilebilir hale getirilmesi ve veriye dayalı yönetim sürecine dahil edilmesi kanun kapsamında yoğun şekilde ele alınmış; ancak sadece personel yönetimi açısından net göstergelere yer verilmemiştir. Bu açıklamalar ışığında yapılan kodlamalar neticesinde çıktıların kontrol edilmesiyle ilişkili toplam 15 maddede uyumluluk tespit edilmiş ve kod yoğunluğunun % 78,9 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kod yoğunluğu % 61 - % 80 arasında olması nedeniyle kanunun "çok daha fazla çıktıların kontrol edilmesine odaklanma" doktriniyle uyumluluk düzeyinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Kamu Sektöründeki Birimlerin Ayrışmasına Geçiş

Kanunda her ne kadar iklim yönetiminin merkezinde İDB yer alsa da, yönetimin bütünüyle tek elde toplanmış olduğunu söyleyemeyiz. Her biri kendi görev alanlarıyla yetkilendirilmiş, yetkinin dağıtıldığı parçacıklı bir yönetim mimarisi söz konusudur. Örneğin KPK kanunda belirtilen konularda onaylama, karar verme, *"politika, strateji ve eylemleri belirleme"*kle yetkilendirilmiştir (Md. 10). Merkezi Uzlaştırma Kuruluşu ise ETS piyasasındaki teminat ve nakit takas yönetiminin yürütücüsüdür (Md. 10). ETS'nin işletilmesinde ise asli görevli özel hukuk hükümlerine tabi olan ve piyasa işletmecisi olarak kodlanmış "Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi" olarak belirlenmiştir (Md. 9). Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji Bütçe Başkanlığı'nın denetim ve yaptırımlardan elde edilecek gelir aktarımlarında (Md. 12) ve iklim değişikliğiyle mücadelede yapılacak desteklerin belirlenmesinde görüş alınan birimler olmuştur (Md. 13). ETS piyasasında etkin aktör olarak görülerek, İDB ve EPDK asli yetkili olarak görevlendirilmiştir (Md. 10). Görev dağılımında EPDK piyasa işleticisi olarak; İDB ise devletin piyasa üzerindeki kontrolü sağlamanın aracı olarak ayrıştırılmıştır. Kurumsal ayrışmada temel birimler arasındaki ilişki aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şekil 1. Kurumsal İlişki Şeması
Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur

Bu açıklamalar bağlamında kurumsal ayrışmanın devlet-piyasa-piyasa benzeri birimler arasında gerçekleştirildiğini söylemek mümkün. Özellikle kurumlar arası işlevsel farklılıklar iklim değişikliği yönetiminin tek merkezli yapıda olmadığını göstermektedir. Ancak bu ayrışma iklim yönetişimini piyasa merkezli ve çok katmanlı yapı haline getirmiştir. Bu nedenle kanun, sivil toplum kuruluşlarını dışlayan, devlet kontrolü altında işletmeci araçlarla güçlendirilmiş bir hibrit

iklim yönetişimi modeli ortaya koymaktadır. Sonuç olarak kanun, işlevsel uzmanlaşma, kurumsal görev dağılımı bakımından söz konusu doktrinle eşleşme göstermektedir. Ancak koordinasyon ağlarının daha çok idari ağ unsurlarına dayandırılması ve güçlü bir merkeziyetsiz yetki dağılımının olmaması nedenleriyle tam anlamda bir uyuşma söz konusu değildir. Kanunun Hood'un "kamu sektöründeki birimlerin ayrışmasına geçiş" doktriniyle kodlanması neticesinde 5 maddede uyumluluk tespit edilmiş, kod yoğunluğu ise %26,3 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla kod yoğunluğunun %21-%40 aralığında olması nedeniyle doktrinle uyumluluk düzeyinin düşük uyum düzeyinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Kamu Sektöründe Büyük Oranda Rekabete Geçiş

Rekabetçiliğin kamu sektöründe uygulanabilirliğine ilişkin YKİ, politika yapıcılara kamu yönetiminin etkin ve verimli işleyecek araç setlerini oluşturma fırsatı vermiştir. Hood (1991) YKİ'nin beslendiği iki ana damardan birisi olarak gördüğü "yeni kurumsal iktisat" teorisinin, yarışılabilirlik (*contestability*), kullanıcı seçimi (*user choice*) ve teşvik yapıları (*incentive structures*) setine dayanan idari reform çerçeveleri ürettiğini belirtmiştir (s. 5). Ona göre süreli sözleşmeler ve ihale prosedürlerinin yaygınlaştığı kamu yönetimi aygıtında, rekabetçiliğin yaygınlaşması sayesinde maliyet düşüşleri ve standart yükselişlerine rastlanacaktır.

Kanun bu çerçeveye dayalı olarak iklim yönetimi stratejisini ve iklim politikalarını piyasa araçları aracılığına dayanan rekabetçi tasarıma göre inşa etmiştir. Nitekim, birincil piyasalarda, ihale usulüne dayalı dağıtım mekanizması kurularak (Md. 2) yarışmacı bir karbon emisyon sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle sera gazı emisyon hakkının devredilebilir ve ihraç edilebilir nitelikte olması (Md. 2) ve tahsisat dağıtımlarının ihaleyle yapılabilmesi piyasa aktörleri için öngörülmüş teşviklerden yararlanmalarını sağlamaktadır. Bununla

birlikte *"ETS piyasasında işlem görecek tahsisatlar"* piyasa etkinliği, prosedürlerden uzaklaşma, itiraz mekanizmaları gibi işlem maliyetlerinden kaçınmak için 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'ndan muaf tutulmuştur (Md. 9). Bu durum ise şirketlerin piyasa temelli takasa dayanan ETS'de rekabetçiliği artırmakla birlikte piyasa dinamizmi ile ihale statikliği arasında gerilim yaratan bir husustur.

Yapılan bu değerlendirmeler kanunun ilgili doktrinle yakın bir ilişki içerisinde olduğu kanısını oluşturabilir. Fakat kanun bir kamu hizmeti sunumuna yönelik olmaktan çok piyasa düzenleyiciliği mahiyetindedir. Hood'un rekabetçilik doktrini ise daha çok kamu hizmetlerinin üretimini odağına almasından dolayı hizmet sunumunda sözleşmecilik mantığının ve rekabetçi ihale usulünün yaygınlaştırılması amacını güder. Dolayısıyla kanun rekabetçilik doktrinini kamu hizmeti mantığından çok iklim finansmanı ve karbon piyasaları açısından teknik verimliliğe odaklanmış dar bir rasyonalite olarak ele almakta ve bu nedenle doktrinle az düzeyde uyumluluk göstermektedir. Yapılan kodlamalar neticesinde "kamu sektöründe büyük oranda rekabete geçiş" doktriniyle ilişkili toplam 6 maddede uyumluluk tespit edilmiş ve kod yoğunluğunun %31,5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kod yoğunluğu %21-%40 arasında olması nedeniyle kanunun ilgili doktrinle uyumluluk düzeyinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Özel Sektör Yönetim Usullerinin Uygulanmasına Odaklanma

Hood'un bu doktrini, kamu yönetimi işleyişinin işletmecilik mantığıyla uyumlu hale getirilmesi anlamına gelir. Burada kamu örgütlerinin kendine özgü ayrıksı yapılardan ziyade iyi yönetim ilkeleri bakımından özel sektörle benzer teknikleri kullanabilmesi ve bu sayede yönetilebilir olması beklenmektedir. YKİ açısından başlıca özel sektör yönetim araçları, gerek kamu yönetimi pratiğinde gerekse teorik tartışmalarda performans yönetimi, toplam kalite yönetimi, stratejik

planlama, benchmarking, zaman yönetimi ve motivasyon sistemleri gibi araçlar olarak belirtilmektedir (Leblebici vd., 2001; Djuric vd., 2013). Ancak Hood bu doktrinin çerçevesini personel rejimi, yönetsel serbestlik ve halkla ilişkiler bağlamında değerlendirmiştir. Dolayısıyla kanunun ilk bakışta söz konusu doktrinle ilişkisi olmadığı kanısına varılabilir. Buna karşın piyasa işleyişine yönelik modern yönetim araçlarının varlığına yönelik kanıtları kanunda bulabilmek mümkündür.

Kanunu incelediğimizde planlama araçları olarak program, strateji, eylem planı türünden politika belgelerinin gösterilmesi kurumsal stratejik yönetim ve performans mantığının işletilmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu araçların yanında iklim değişikliğine yönelik belirlenmiş olan hedef ve vizyon çerçevesi özel sektör tekniklerinin merkeze alındığını doğrulamaktadır. Bununla birlikte ETS'nin işleyiş şeklinin, kıyaslamaya dayanan değerlerle ilişkilendirilmesi (Md. 9), belirlenmiş olan üst sınır doğrultusunda ulusal ve/veya uluslararası piyasaya dayandırılması (Md. 2), uluslararası anlaşmalar ve standartların gözetilerek "Ulusal Katkı Beyanı" belgesinin hazırlanması (Md. 2) kıyaslama (*benchmarking*) tekniğinin kullanıldığını göstermektedir. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından iklim değişikliğine uyuma dönük risk analizleri yapılması ve iklim değişikliğinden kaynaklı afetlerin yaratacağı muhtemel zararlar karşısında risk değerlendirmeleri yapacakları kanunda öngörülmüştür (Md. 6). Bu nedenle kanun hedef odaklı, ölçülebilir ve strateji temelli özel sektör mantığını iklim yönetiminin işleyişine yerleştirmektedir.

Bir özel sektör yönetim tekniği olarak toplam kalite yönetimi, YKİ anlayışının kamu hizmeti sunumunda mükemmelliği sağlamanın, müşteri memnuniyetini artırmanın bir aracı olarak değerlendirilmektedir (Leblebici vd., 2001). İklim Kanunu, devletin bir kamu hizmetine yönelik oluşturmuş olduğu politika belgesinden çok; iklim değişikliği politikalarına ve belirtilmiş olan küresel sınırlılıklara

bağlı kalarak serbest piyasa üzerinde düzenleyici ve denetleyici rolünü belirleyici mahiyettedir. Bu nedenle toplam kalite yönetimi tekniğinin uygulanabilirliğine yönelik bir kamu ağırlığının olduğunu söylemek zordur. Dolayısıyla YKİ anlayışına dayalı olarak özel sektör yöntem ve tekniklerinin iklim yönetimi özelinde ve kanunun analizinde bütünüyle uygulandığını söyleyemeyiz. Bu açıklamalara dayalı olarak kanunun özel sektör vari bir insan kaynakları yönetimi tasarımı sunmaması, hesap verebilirliğin halkla ilişkiler mantığında değil de piyasa aktörleri arası bilgilendirme ve idari birimlerin koordinasyonu çerçevesinde ele alınması gibi nedenlerden dolayı ilgili doktrinle uyumluluk sınırlıdır. Sonuç olarak yapılan kodlamalar neticesinde "özel sektör yönetim usullerinin uygulanması" doktriniyle ilişkili toplam 10 maddede uyumluluk tespit edilmiş ve kod yoğunluğunun %52,6 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kod yoğunluğu %41-%60 arasında olması nedeniyle kanunun ilgili doktrinle uyumluluk düzeyinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Kaynak Kullanımında Sıkı Disiplin ve Tasarruf Vurgulaması

Kamu sektörünün kontrolsüz büyümesi, kamu kaynaklarının verimsiz alanlarda kullanılmasına yol açarak genel ekonomik koşulların kötüleşmesine, verimlilik kayıplarının oluşmasına ve mali bütçede dengesizliklere neden olur (Saran, 2004, s. 119). Hood (1991), kaynakların tutumlu kullanımını Sigma-tipi değerlerle eşleştirmiş, görev ve kaynak arasındaki uyumluluğun amaçlar doğrultusunda eşleştirilmesini bir başarı faktörü olarak görmüştür (s.12). Ona göre mali sıkı disiplin, sadece bütçesel kısıtlamalarla ilgili değildir; aynı zamanda kamu sektörünün topluma karşı hesap verebilirliğini güçlendirmek anlamına gelir.

Kaynak kullanımında sıkı mali disiplin açısından ETS uygulamalarına dönük yaptırımlardan elde edilen gelirlerin sadece yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği faaliyetleri kapsamında kullanılabileceği belirtilmiştir

(Md. 12). Bununla birlikte kaynak kavramı mali alanın dışında su kaynaklarının etkin yönetimi ve doğal kaynakların korunması yönünde de geniş kapsamda kullanılmış ve bu konuda kamu örgütlerine sorumluluklar yüklenmiştir (Md. 6). Maliyet yönetimi açısında ise borçlanma maliyetlerinin azaltılması ve finansman maliyetlerinin desteklenmesi için sigortacılık ve finansal araçların geliştirilmesi öngörülmektedir (Md. 13).

Bürokratik maliyetlerin azaltılması noktasında kanun iklim yönetiminde yeni bir kurumsal mekanizma oluşturmuş ve iş bölüşümünde çeşitliliği öne çıkarmıştır. İlk olarak KPK ile bu kurula danışmanlık yapacak kurulun üye nitelikleri göz önüne alındığında devlet-piyasa iletişimini güçlendirici ve bürokratik süreçlerin muhtemel maliyetlerini azaltıcı bir çabanın olduğunu söylemek mümkün. Nitekim KPK'nin 31 Ekim 2025 tarihinde gerçekleştirdiği ilk toplantısının TOBB'da gerçekleştirilmesi ve TOBB Başkanının da katılım göstermesi doğrudan piyasa katılımcılarıyla iletişimde olunduğunun temsili göstergesidir (İklim Değişikliği Başkanlığı). İkincisi, KPK'nin sekretarya hizmetlerinin İDB tarafından; danışma kurulunun ise TOBB tarafından yerine getirilmesi iklim yönetiminin piyasa temelli koordinasyon anlayışına göre işletileceğini ve bürokratik maliyetlerden uzaklaşılmaya çalışıldığını göstermektedir.

ETS çerçevesinde karbon kredilerinin kullanım düzeylerinin belirlenmesi (Md. 10) ve sera gazı emisyonlarına yönelik sınırlamaların getirilmesi (Md. 14) piyasa mekanizmasını düzenleme niteliğinin yanında aynı zamanda kaynak taleplerinin de kontrolünü içermektedir. Bu açıdan kanunun, Hood'un *"kaynak kullanımında sıkı disiplin ve tasarruf"* doktriniyle uyumlu olduğunu düşünebiliriz.

Ancak bu doktrinin çalışan disiplini ve sendika taleplerine direnç noktasında etkisini analiz etmek mevcut verilerle güçtür. Lakin piyasa kontrolünün ETS, karbon emisyonu gibi araçlar üzerinden sektörel

açıdan işletmelerin üretim süreçlerini belirleyeceğini varsaydığımızda makro planlamaların emek piyasası ve çalışma koşulları üzerinde etkisi olacağını söylemek mümkün. Nitekim kanunda yer alan "adil geçiş", istihdam yapısının ve emek piyasasının sektörel yeniden dağılımlarını şekillendirerek mesleki kompozisyonlarda değişimi vurgulamaktadır. Bu değişim beceri dönüşümü, bölgesel eşitsizlikler, ücret yapısında yeni "yeşil işlere" dayalı ücretlendirme gibi pek çok konuda reform ihtiyacını oluşturacaktır. Dolayısıyla sendikal taleplerin yeni direnç noktalarının ve çalışan disiplinin iklim değişikliği politikaları çerçevesinde piyasanın çalışma koşullarını şekillendirecektir. Bu nedenlerle birlikte yapılan kodlamalar neticesinde kanunun *"kaynak kullanımında sıkı disiplin ve tasarruf"* doktriniyle uyumlu olan madde sayısı 6 olarak tespit edilmiş ve kod yoğunluğunun %31,5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kod yoğunluğu %21-%40 arasında olması nedeniyle kanunun ilgili doktrinle uyumluluk düzeyinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Sonuç

İklim Kanunu, devletin, doğa üzerindeki tahakkümünü perçinlemek yerine *"yeşil büyüme"* ve *"net sıfır emisyon"* olarak ifade edilen amaçlar için düzenleyicilik görevinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yönetsel düzlemde Paris İklim Anlaşması'nın bir yükümlülüğü olarak kanun, iklim değişikliği konusunda planlama, uygulama, bütçeleme, denetleme görevlerinin kim ve/veya kimler tarafından yapılacağını, kurumsal olarak ne tür bir görev ve sorumluluk yükleneceğini tasarlamıştır.

Bununla birlikte devletin yazılı kaynakları, ele aldığı politika konusuna yönelik izlenen yol haritasının hangi yönetim paradigmalarından etkilendiğini gösteren kanıtları içinde barındırır. Bu anlamda kanunda devlet-piyasa ilişkisinin odağa alınması, piyasacılık, sözlemecilik gibi araçlara çok sık vurgu yapılması nedeniyle YKİ söylemenin sınırlı

düzeyde yeniden üretildiğini söyleyebiliriz. Bu durum ise iklim politikalarının yönetim ve liderlik tasarımına yönelik kavramsallaştırma biçimlerine etkide bulunabilir.

YKİ, bir yandan çeşitli yapılar ve araçlar vasıtasıyla merkezi koordinasyon kapasitesini güçlendirmeyi çalışırken diğer yandan ise merkeziyetçilikten uzaklaşmayı amaçlar (Dan vd., 2024, s. 2534). Ayrıca, iklim değişikliğinin yönetiminde hükümetlerin liderlik rolü, sadece politika oluşturma süreçlerinde değil, aynı zamanda uygulama ve izleme aşamalarında da kendini göstermelidir. Bu anlamda kanun, iklim yönetiminin izleme, uygulama, denetleme, düzenleme rolünü İDB liderliği altında toplamıştır. Ancak bu durum iklim yönetiminin merkeziyetçi yönünü baskınlaştırmış gibi görünse de bakanlık örgütlenmesinin tekelinden olmayan ve piyasa aktörleriyle koordineli bir kamu-özel ortaklığı benzeri modelin kurgulandığı görülmektedir.

Kanunun orta düzeyde uyumluluk gösterdiği doktrinlerden birisi olan profesyonel yönetim, özellikle kamu örgütlenmesi içerisinde uygulanırken karar noktasında kamu yararından ziyade özel yararı öne alma riskini ortaya çıkarır. Dolayısıyla kanun kapsamında İDB'nin ve KPK'nın teknik hesaplamaya dayalı ETS üzerindeki yetkilerinin kullanılmasını denetleyecek yönetsel denetim yanında siyasal denetimin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kanun, politika belirleme süreçlerini devlet-piyasa-sivil toplum ekseninden sivil toplumu çıkartarak devlet-piyasa eksenine kaydırmıştır. Sivil toplumun istisna; piyasanın ise kural olduğu politika tasarımı kanunun Hood'un doktrinleri açısından kamu sektöründe rekabetçiliğin artırılmasıyla uyumludur. Ancak burada bir kamu hizmeti tasarımından ziyade piyasa düzenleyiciliği söz konusu olduğu için bu uyumluluğun düzeyi düşüktür.

Kanunun merkeziyetçi bir yönetim anlayışı çerçevesinde yerel yönetimlerin ikincil plana itildiği yönünde genel tespitler mevcuttur

(Gürçam, 2025). Yerel düzeyde "iklim değişikliği eylem planlarının" hazırlanışında koordinasyon görevinin valilere verilmesiyle merkez-yerel arasında iklim politikalarının bütünleşik olarak oluşacağını söylemek mümkün. Ancak eylem planlarının nasıl, ne şekilde, kimlerle birlikte hazırlanacağına ilişkin bir hukuki düzenlemenin varlığı gerekmektedir. Hali hazırda yapılan taramalar sonucunda konuyla ilgili bir yönetmelik taslağı bulunmakla birlikte henüz yürürlüğe girmemiştir. Taslağın geneline bakıldığında yerel yönetimlerin eylem planları için görev, yetki ve sorumlulukları detaylı şekilde açıklanmıştır. Eğer bu gerçekleşirse *"kamu sektöründe birimlerin ayrışması"* doktrinine uyumluluk düzeyi yükselecektir.

Uygulama alanlarında kamu örgütleri ile gerçek ve tüzel kişilerin iş birliği içerisinde hareket edecekleri belirtilmiştir. Kanun koyucunun bu noktada çok geniş bir tanımlama yaptığı niyetinde olduğunu düşünürsek sivil toplum kuruluşlarının "tüzel kişiler" açıklamasının altında düşünebiliriz. Fakat "görev ve sorumluluk" açısından ise sivil toplum sadece gerektiğinden görüşü alınan bir misyona daraltılmıştır. Bu nedenle kanunun "adil geçiş" sürecinde ortaya çıkması muhtemel sosyal ve ekonomik alana ve çalışma hayatına yönelik etkileri açısında sendikal örgütlenme düzeyinde katılımcı aktörlere asli unsur olarak yer vermesi gerekmektedir.

Kanunun açık performans standartları ve ölçütleri ile çıktıların kontrol edilmesine odaklanma doktrinlerine yüksek düzeyde uyumluluk göstermesi YKİ paradigmasının etkisini görünür kılmaktadır. Diğer doktrinlerin ise daha düşük ilişkisinin bulunması paradigma uyumluluğu konusunda mutlak bir açıklama yapmayı güçleştirmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki söz konusu uyumluluk düzeyleri kanuna dayalı çıkartılacak alt düzenlemelere ve uygulama süreçlerinde karşılaşılacak yeni deneyimlere bağlı olarak değişkenlik gösterecektir.

Kaynakça

Alaca, İ. (2025). 7552 Sayılı Türkiye'nin İlk İklim Kanunu: Chantal Mouffe'un Agonistik Demokrasi Kuramı Bağlamında Bir Değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (86), 406-426. https://doi.org/10.51290/dpusbe.1755824

Apaydın, A. (2025). İklim, İklim Değişimi ve 7552 Sayılı İklim Kanunu'nun Düşündürdükleri. B. Altunok (Ed.), *1. Acarıs Internatıonal Farabi Scıentıfıc Researches And Innovatıon Congress Book 15-16 November/2025* içinde (ss.108-123), Ankara/ Türkiye**.**

Baykal Fide, E. (2025). İklim Değişikliği İnkarcılığı: Türkiye'de İklim Kanunu Karşıtı Kampanya ve Protestolar. B. Altunok (Ed.), 6. *Bilsel Internatıonal Truva Scıentıfıc Researches And Innovatıon Congress Book 15-16 March 2025* içinde (s. 566-567), Çanakkale/Türkiye.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, No: 4990, RG: 21.10.2003/25266, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/10/20031021.htm# 7

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, No: 5836, RG: 17.02.2009/27144, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/02/20090217-1.htm

Bölükbaşı, M. ve Yavuzaslan, K. (2025). İklim Kanunu Üzerinden Türkiye'de Ekonomik Dönüşümün Olası Yönelimleri: Avrupa Deneyimleriyle Kavramsal Bir Yaklaşım. H. F. Hanoo, E. Eyüpoğlu, S. Baskın (Ed.) *19. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri 04-08 Kasım/November 2025* içinde (ss. 452-463), Antalya/Türkiye.

Bulut, S. ve Korkmaz, S. (2025). Türkiye'de 2025 Yılında Yürürlüğe Giren İklim Kanununun Tarımsal Üretim Açısından Değerlendirilmesi. T. T. Zakirovich ve A. Bayar (Ed.) *7 Th Internatıonal Palestra Scıentıfıc Research Congress Proceedıngs Book October 29-31, 2025* içinde (ss. 468-475), Skopje/Macedonia.

Chereni, S., Sliuzas, R. V., Flacke, J., ve Maarseveen, M. V. (2020). The İnfluence Of Governance Rearrangements On Flood Risk Management in Kampala, Uganda. *Environmental Policy and Governance*, *30*(3), 151-163.

Christensen, T., ve Lægreid, P. (2011). Complexity and Hybrid Public Administration—Theoretical and Empirical Challenges. *Public Organization Review, 11*(4), 407-423.

Çeçen, H. (2025). Türk İklim Kanunu'nun Kabulüne Giden Süreçte Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Sürecinin Etkileri [Yayınlanmamış Bildiri]. *Türk Hukukunda İklim Değişikliği ile Mücadele Alanında Güncel Gelişmeler Sempozyumu Aralık 2025*, İstanbul/Türkiye.

Dan, S., Lægreid, P., ve Špaček, D. (2024). NPM Reconsidered: Towards The Study Of Enduring Forms of NPM. *Public Management Review, 26*(9), 2531-2541. https://doi.org/10.1080/14719037.2024.2375 561

Demirci, U. (2025). İklim Kanunu Ormancılık Sektörü İçin Neler Getiriyor?. S. Majewski, Y. Akhoundnejad, İ. Alkan, T. Elmas (Edt.), *7. Uluslararası Trakya Bilimsel Araştırmalar Kongresi 28-29 Ağustos 2025* içinde (ss. 98-116), Edirne/Türkiye.

Djuric, M., Milosevic, D., Filipovic, J., ve Ristic, S. (2013). Benchmarking As a Quality Management Tool in Public Administration. *Engineering Economics*, *24*(4), 364-372.

Dursun, Ü. (2025). İklim Kanunu ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Moda Tasarımında Yeni Eğilimler. M. Talas (Ed.), *ASES II. Internatıonal Balkan Scıentıfıc Research Congress Book 29-31 October 2025* içinde (ss. 111-121), Gostivar/Macedonia.

Göçoğlu, V. ve Gündüz, O. (2020). Kamu Yönetimi Reformlarını Yeni Kamu İşletmeciliği Bağlamında Okumak. *Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 6*(1), 1-16. https://izlik.org/JA66GW32UX

Güler, E. (2026). İklim Değişikliği Kanunları ve Türkiye'de İklim Değişikliği Kanunu'na Göre Yerel Yönetimler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(1), 225-248. https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1722565

Gürçam, S. (2025). İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye İçin Piyasa Mekanizmaları mı? Türkiye'nin İklim Değişikliği Kanunu Teklifi Üzerine Bir İnceleme. *Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik*, *26*(1), 37-52.

Haque, S. H. (2007). Revisiting the New Public Management. *Public Administration Review 67*, no. 1: 179–82. doi: 10.1111/j.1540-6210.2006.00705_5.x

Hood, C. 1991. "A Public Management for All Seasons?" *Public Administration 69*(1): 3–19. https:// doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x.

Hood, C., and B. G. Peters. (2004). "The Middle Aging of New Public Management: Into the Age of Paradox?" *Journal of Public Administration Research and Theory 14*(3): 267–282. https://doi.org/ 10.1093/jopart/muh019.

Hsieh H.F. ve Shannon SE. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qual Health Res. 2005 Nov; 15*(9), 1277-88. doi: 10.1177/1049732305276687.

Hughes, O. E. (2003). *Public Management and Administration: An Introduction*. (Third Edition), Palgrave Macmillan.

Hyndman, N., ve Lapsley, I. (2016). New Public Management: The Story Continues. *Financial Accountability ve Management, 32*(4), 385-408. https://doi.org/10.1111/faam.12100.

İklim Değişikliği Başkanlığı, https://iklim.gov.tr/karbon-piyasasi-danisma-kurulu-ilk-toplantisini-gerceklestirdi-haber-4568, Erişim: 28.03.2026.

İklim Kanunu, No: 7552, RG: 09.07.2025/32951, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/2025070 9 -1.htm, Erişim: 15.02.2026

Jurkonis, L., Merkliopas, Š., ve Gabulas, D. (2023). SOE Corporate Governance Reform in Lithuania-Explained ve Empirically Tested. *Ekonomika, 102*(1), 122-139.

Karasu, M. (2025). The Social Psychology of Climate Policy: A Thematic Analysis of Online Reactions to Türkiye's First Climate Law. *X. International Research Congress on Social and Education Sciences (INSAC-IRSEC 2025)* içinde (ss. 29-30), Çanakkale/Türkiye.

Karasu, M. (2026). Dijital Kamusal Alanda Türkiye'nin İlk İklim Kanunu'na Tepkiler: Sosyal Psikolojik Bir Analiz. *Psikolojik Araştırma Perspektifleri Dergisi*, *3*(1), https://doi.org/10.5281/zenodo.18669913

Karcı, Ş. M. (2008). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi, 8*(16), 40-64.

Kaur, M., Kelin, J., Madrigal, G., Tennat, T., Phillips, E., Wemaere, L., ve Stola, I., (2023). Steering Responses to Climate Change From the Centre of Government: A Stocktaking. *OECD Working Papers on Public Governance*, No. 65, OECD Publishing, Paris, .

Kavraz, M. ve Candan, T. (2026). Köprüden Önce Son Çıkış: Küresel İklim Değişikliğiyle Mücadelede Uluslararası Hukukun Rolü Ve Yeni Ulusal İklim Kanunu. *Legal Hukuk Dergisi, 23*(277), 1-40.

Kılınç, M. (2026). Türkiye'de 7552 Sayılı İklim Kanununun Sivil Toplum Kuruluşları Perspektifinden Söylem Analizi ve Değerlendirmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(1), 326-348. https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1859873

Kim, Y. (2021). Searching for Newness in Management Paradigms: An Analysis of İntellectual History in US Public Administration. *The American Review of Public Administration, 51*(2), 79-106. https://doi.org/10.1177/0275074020956678.

Kuckartz, U. (2019). Qualitative Text Analysis: A Systematic Approach. In G. Kaiser ve N. Presmeg (Ed.), *Compendium for Early Career Researchers in Mathematics Education* (pp. 181-197). Springer.

Köse, M. (2025). Türkiye'de İklim Krizi'nin Yönetimi: 7552 Sayılı İklim Kanunu. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 10*(2), 50-79. https://izlik.org/JA54BK57EW

Kocaman, E. (2026). Türkiye'nin İklim Kanunu'nda Sağlık Etkilerinin Değerlendirilmesi: Geleceğe Yönelik Politika Önerileri. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*. https://doi.org/10.55050/sarad.1811632, Erişim: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/5366079.

Leblebici, D. N., Ömürgönülşen, U. ve Aydın, M. D. (2001). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımında Önemli Bir Araç: Toplam Kalite Yönetimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19*(1), 123-135.

Milletlerarası Andlaşma, No: 4618, RG: 07.10.2021/31621 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/1 0/20211007M1-1.pdf

Olgun, H. (2026). İklim Kanununa Muhalefet: TBMM Genel Kurul ve Çevre Komisyonu Görüşmeleri Üzerine Nitel Bir Analiz. *İDEALKENT, 51*, 1-12. https://doi.org/10.31198/idealkent.1899250

Ömürgönülşen, U. (1997). The Emergence Of A New Approach To The Publıc Sector: The New Publıc Management. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *52*(01). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001998

Özen, E. (2025). İklim Kanunu ve Whistleblowing (Sivil Elçilik). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 21. Yüzyılda Hukukun Dönüşümü Sempozyumu*, Ankara/Türkiye.

Özer, M. A. (2005). Günümüzün yükselen değeri: Yeni kamu yönetimi. *Sayıştay Dergisi*, (59), 3-46.

Peters, B. G. (2015). Policy Capacity in Public Administration. *Policy and Society, 34*(3-4), 219-228. https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2015.09.005

Pollitt, C. (2007). Decentralization: A Central Concept in Contemporary Public Management. in Ewan Ferlie, Laurence E. Lynn, and Christopher Pollitt (Ed.), *The Oxford Handbook of Public Management*, https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199226443.003.0017

Pynnönen, A., ve Takala, T. (2014). Apposition, Contradiction, Conflict and Domination: The Competing Discourses of The Finnish Municipal Manager. *International Journal of Public Sector Management, 27*(7), 581-597. http://dx.doi.org/10.1108/IJPSM-04-2014-0057

Sakdiyakorn, M., ve Voravivatana, S. (2015). New Public Management From A Human Resource Perspective: The Case of Thailand. *Thai Journal of Public Administration*, *2*, 125 - 150.

Saran, U. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*. Ankara: Atlas Yayıncılık.

Sevinçli, B. G. (2025). Türkiye'nin 7552 Sayılı İklim Kanunu: Kentler ile Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumlulukları Üzerine Akademik Bir Değerlendirme. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 8*(2), 129-142. https://doi.org/10.59886/tsbder.1751317

Sobacı, Mehmet Zahid (2014). *İdari Reform ve Politika Transferi Yeni Kamu İşletmeciliğinin Yayılışı*. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.

Tokcan Ercan, F. P. (2025). Sürdürülebilirlik Raporlamalarının İklim Kanunu ile İlişkisi [Yayınlanmamış Bildiri]. *Türk Hukukunda İklim Değişikliği ile Mücadele Alanında Güncel Gelişmeler Sempozyumu Aralık 2025*, İstanbul/Türkiye.

Tolofari, S. (2005). New Public Management And Education. *Policy Futures in Education*, *3*(1), 75-89. https://doi.org/10.2304/pfie.2005.3.1.11.

Wiesel, F., ve Modell, S. (2014). From New Public Management to New Public Governance? Hybridization and İmplications for Public Sector Consumerism. *Financial Accountability ve Management, 30*(2), 175-205. https://doi.org/10.1111/faam.12033

Yaman, K. (2025). İklim Kanunu: Hayal Mi? Hedef Mi?. G. Gürçay (Ed.), Fareast 5th Internatıonal Conference On Socıal Scıences Nov 7 - 9, 2025 içinde (ss. 318-319), Bali/Endonezya

Yazıcı, R. (2025a). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu'nun Tarım Sektörüne Potansiyel Etkileri. A. Kestane, A. Akıncı (Ed.), EMIDWORLD'25 3th International Congress on Economics Public Finance Business ve Social Sciences 13-15 NOVEMBER 2025 içinde, (ss.394-400), Bakü/Azerbaycan.

Yazıcı, R. (2025b). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu'nun Başarı Sağlamasında Kurumsal Yapı ve Yönetişimin Önemi. *Balkan ve Near Eastern Journal of Social Sciences 11*, 88-93.

Extended Abstract

Governments are influenced by the dominant administrative paradigms of the era when formulating and implementing public policies. Plans, strategies, and legal regulations are documents that indicate which issues are prioritized in public policies, how specific problems are to be resolved, and/or the extent to which international commitments are being met. Turkey's policies on climate change, which have gained increased visibility in recent years, have not only introduced new practices in the functioning and structure of public administration but have also brought about new institutional frameworks and processes in the regulatory dimension of state-market relations.

The Climate Law No. 7552 has entered into force as the foundational legislation that broadly outlines the management, planning, monitoring, and regulation of Turkey's climate change policies, shaping the institutional framework and regulating the responsibilities and obligations of market actors toward the state regarding climate change.

In Turkey, regulations that gained momentum in the early 2000s in line with the YKİ paradigm have established YKİ practices as a source of legal legitimacy, thereby rendering them operational within the functioning of public administration and in the context of state-market relations. Consequently, it has been assumed that the influence of this paradigm—which affects numerous policy areas, their design, and their processes—can also be observed within the legal framework.

In line with these explanations, this study aims to examine the principles and values of the YKİ paradigm as reflected in the law and to analyze the extent to which the law aligns with the fundamental ideas of this paradigm. Thereby, the study seeks to identify "which" aspects of the law's underlying meanings have been influenced by the YKİ paradigm. In doing so, the principles and values of the YKİ were identified based on the seven doctrines discussed by Hood (1991) in his article "The Middle Aging of New Public Management: Into the Age of Paradox?" and linked to the meanings derived from detailed readings of the law's provisions. Through this, the author has adopted an interpretive approach.

The relationship between the law and legal doctrines was analyzed by classifying it into the following levels: very low, low, medium, high, and very high. Although the law appears to be consistent with the New Public Management approach due to its frequent emphasis on tools such as market-based and contractual approaches, the findings reveal that it is highly consistent with only two of these doctrines. Consequently, it was concluded that the law demonstrates a high level of alignment with doctrines focused on clear performance standards, criteria and the control of outputs; a moderate level of alignment with doctrines regarding professional management and the application of private-sector management practices; and a low

level of alignment with doctrines concerning the separation of public sector units, discipline and economy in resource use, and the transition to competition.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Fatih TOLGA: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Türkiye'de Adalet Bakanı Profili Üzerine Bir Araştırma (1920-2026)

A Study on the Profile of Justice Ministers in Türkiye (1920-2026)

Çağrı ÇOLAK[*]

Özet

Adalet Bakanlığı, hukuk devletinin işlerliği, yargı teşkilatının yönetimi ve adalet hizmetlerinin sunumu açısından devlet örgütlenmesinin en kritik kurumlarından biridir. Bakanlık, bir yandan yargının kurumsal ihtiyaçlarının karşılanmasında ve adalet politikalarının oluşturulmasında merkezi bir rol üstlenirken, diğer yandan yürütme organı ile yargı arasındaki ilişkinin kesişim noktasında yer almaktadır.

Literatürde adalet bakanlığının araştırma konusu olarak incelendiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Türk idare tarihi alanındaki çalışmalarda, bakanlığın öncülleri olarak kabul edilebilecek kurumlara odaklanılmaktadır. Diğer çalışmalarda ise çeşitli faktörler arasındaki ilişkileri incelemek için adalet bakanlığı personeli veya hizmet sunum araçları örneklem olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, mevcut çalışmalarda, adalet bakanı profilini inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Söz konusu eksikliğin giderilmesi ve Türkiye'deki adalet bakanı profilinin incelenmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, 1920'den günümüze kadar geçen 106 yıllık süreçte adalet bakanı olarak görev yapan 74 bakanın yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şeklini kapsayan bir veri seti oluşturulmuştur. Veri setinin frekans ve dağılım analizine dayanarak, Türkiye'deki adalet bakanı profiline ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; yürütme eliti veya bakan profilini konu edinen eserler ile özel olarak adalet bakanlarının konu edildiği çalışmalara değinen bir literatür özetini içermektedir. İkinci bölümde adalet bakanlığının Türkiye'deki tarihsel gelişimi iki alt başlıkta sunulmaktadır: Osmanlı Dönemi ve Milli Mücadele-Cumhuriyet Dönemi. Üçüncü bölümde ise araştırmanın amacı, yöntemi,

[*] Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Trabzon-Türkiye, cagricolak@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5806-9084

Geliş/Submitted: 20.02.2026 | **Kabul/Accepted:** 25.06.2026

Atıf/Cite: Çolak, Ç. (2026). Türkiye'de Adalet Bakanı Profili Üzerine Bir Araştırma (1920-2026). *Publicus*, (5), 208-254.

örneklemi ve bulgularına yer verilmektedir. Sonuç bölümünde ise bulguların Türkiye'deki diğer bakanlıklara ait var olan verilerle ve Batı demokrasilerine ilişkin araştırmalarda ulaşılan bulgularla karşılaştırmalı bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakan Profili, Bakanlık, Adalet Bakanı, Adalet Bakanlığı, Türkiye

Abstract

The ministry of justice is one of the most important institutions within the state structure in terms of the functioning of the rule of law, the management of the judicial system, and the delivery of justice services. While the ministry plays a central role in meeting the institutional needs of the judiciary and formulating justice policies, it also occupies a key position at the intersection between the executive branch and the judiciary.

Numerous studies in the literature examine the ministry of justice as a research subject. Studies within Turkish administrative history focus on institutions considered predecessors of the ministry. Others use ministry of justice personnel or service delivery tools as samples to examine the relationships between various factors. However, there is no research in the existing literature that examines the profile of the minister of justice. Addressing this gap and analyzing the profile of the minister of justice in Türkiye forms the purpose of this study.

Accordingly, a dataset was created covering the age, gender, educational level, profession, place of birth, term of office, experience in other ministries, and method of appointment of 74 individuals who served as ministers of justice during the 106 years from 1920 to the present. Based on the frequency and distribution analysis of the dataset, findings were obtained regarding the profile of the minister of justice in Türkiye.

This study consists of four sections. The first section reviews the literature on the executive elite or ministerial profiles, and particularly the studies on ministers of justice. The second section presents the historical development of the ministry of justice in Türkiye under two subheadings: Ottoman Period and National Struggle-Republican Period. The third section outlines the aim, methodology, sample, and findings of the research. The conclusion provides a comparative assessment of findings with those obtained in previous studies on four other ministries in Türkiye and the literature of Western democracies.

Keywords: Minister Profile, Ministry, Minister of Justice, Ministry of Justice, Türkiye

Giriş

Adalet bakanlığı, demokratik hukuk devletlerinde yargı hizmetlerinin idari açıdan örgütlenmesinden, hukuk politikalarının oluşturulmasına ve adalet sisteminin etkin işleyişinin sağlanmasına kadar uzanan geniş bir görev alanına sahip temel kamu kurumlarından biridir. Bakanlık, bir yandan yargının kurumsal ihtiyaçlarının karşılanmasında ve adalet politikalarının oluşturulmasında merkezi bir rol üstlenirken, diğer yandan yürütme organı ile yargı arasındaki ilişkinin kesişim noktasında yer almaktadır. Bu yönüyle adalet bakanı, yalnızca bir siyasi karar alıcı değil, aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkilerin yönetiminde önemli sorumluluklar üstlenen üst düzey bir kamu yöneticisidir. Hukukun üstünlüğünün korunması, yargı teşkilatının işleyişinin desteklenmesi, mevzuat çalışmalarının koordine edilmesi ve vatandaşların adalete erişiminin güçlendirilmesi gibi kritik görevler, bu makamın devlet yönetimi içerisindeki stratejik konumunu ortaya koymaktadır. Özellikle Türkiye'de yargı bağımsızlığı, kuvvetler ayrılığı ve hukuk devleti ilkeleri etrafında yürütülen tartışmalarda adalet bakanı pozisyonu sürekli olarak gündeme gelmektedir.

Literatürde adalet bakanlığının araştırma nesnesi olarak incelendiği birçok çalışma mevcuttur. Türk idare tarihi içerisindeki çalışmalarda, bakanlığın selefi sayılabilecek kurumlara odaklanılmıştır. Tural'ın (2008) adliye nezaretini ilk el arşiv malzemesine dayanarak incelediği ve Cumhuriyet dönemine nasıl bir bürokratik mirasın bırakıldığını araştırdığı makalesi; Mayak'ın (2024) 1910-1912 yılları arasında Meclis-i Mebusan'da adliye bütçesi için yapılan görüşmeleri esas alarak adalet sisteminin durumunun analiz edildiği çalışması ve Durna'nın (2022) İmparatorluktan Cumhuriyet dönemine geçiş sürecindeki adliye vekaletinin politika ve icraatlarına ışık tutmaya odaklandığı eseri bu bağlamda değerlendirilebilir.

Öte yandan günümüzde çeşitli faktörler arasındaki ilişkinin adalet bakanlığı örneklemi üzerinden incelendiği araştırmalar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Tansel'in (2021) adalet bakanlığı personelinin yaşam ile iş doyumları ve tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalıştığı araştırması; Ünal ve Kiraz'ın (2016) e-Devlet uygulamalarının kamu hizmetlerinin sunumundaki etkinliğini Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) Bilişim Sistemi üzerinden inceledikleri makaleleri; Özcan'ın (2024) UYAP'ı insan kaynakları yönetimi bilgi sistemi açısından incelediği çalışması ve Uçmaz'ın (2009) e-imza uygulamasını adalet bakanlığı özelinde ele aldığı incelemesi söz konusu literatürün önde gelen eserleridir.

Adalet bakanının yargı sisteminin işleyişini etkileyebilen önemli idari ve siyasi yetkilere sahip olması, bu makamı diğer birçok bakanlıktan farklılaştırmaktadır. Buna rağmen Türkiye'de adalet bakanlarının profilini bütüncül bir şekilde ele alan çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Adalet bakanlarının eğitim, meslek ve kariyer geçmişleri yalnızca bireysel özellikler olarak değil, aynı zamanda bakan profili bağlamında adalet politikalarının şekillenmesini etkileyebilecek unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Demirkol'un (2023) 1923'ten 2018'e Türkiye'deki hükümetleri ve bakanlıkları incelediği çalışmasında, adalet bakanlığına bir paragraf ayrılmış ve söz konusu paragrafta 1923'ten 2018'e geçen süreçte bakanlık yapan siyasetçi sayısı, bakanların toplam görev süresi, bakan değişimi sayısı, hükümet başına düşen ortalama adalet bakanı sayısı ve bakanların seçilmişlik oranı gibi bilgilere yer verilmiştir. Oysa literatürde daha farklı ve fazla sayıda parametre üzerinden doğrudan içişleri, dışişleri, maliye ile çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanı profillerinin incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Bu bağlamda Çolak'ın (2021) 1920-2020 arasında görev yapan içişleri bakanlarının profilini incelediği makalesi; yine Çolak'ın (2023) 1920-2023 arasında

görev yapan dışişleri bakanlarının profilini incelediği kitap bölümü; Yücedoğru ve Polat'ın (2023) 1920-2023 arasında görev yapan maliye bakanı profilini araştırdıkları eserleri ve son olarak Yıkıcı'nın (2025) 1920-2025 arasında görev yapan çevre, şehircilik ve iklim değişikliği ile tarihsel süreçte bu bakanlığın selefi pozisyonunda farklı adlarla benzer işlevleri yüklenen bakanlıkların bakan profilini incelediği çalışması öne çıkmaktadır.

Yukarıda da aktarıldığı gibi, adalet bakanı profilinin incelenmesi, hem Türkiye'deki yürütme elitlerinin yapısının anlaşılmasına hem de adalet politikalarının şekillenmesinde etkili olan aktörlerin profillerinin değerlendirilmesine katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki adalet bakanları profilinin incelenmesi amacıyla başlamıştır.

Bu amaç doğrultusunda, 1920'den günümüze kadar geçen 106 yıllık süreçte adalet bakanı olarak görev yapan 74 bakanın yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şeklini kapsayan veri seti oluşturulmuştur. Veri setinin frekans ve dağılım analizlerine dayanarak, Türkiye'deki adalet bakanı profiline ilişkin bulgulara ulaşılmış ve bu bulgular öncel bulgularla karşılaştırılmıştır.

Bu çerçevede çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; yürütme eliti veya bakan profilini konu edinen eserler ile özel olarak adalet bakanlarının konu edildiği araştırmaları içeren bir literatür özetini içermektedir. İkinci bölümde adalet bakanlığının Türkiye'deki tarihsel gelişimi Osmanlı Dönemi ve Milli Mücadele-Cumhuriyet Dönemi alt başlıklarıyla sunulmaktadır. Üçüncü bölümde ise adalet bakanı profiline ilişkin ampirik bulgulara yer verilmektedir. Sonuç bölümünde ise bulguların, Türkiye'deki öncel ve benzer bulgularla (dört bakanlığa) ve Batı demokrasilerine ilişkin araştırmalarda ulaşılan bulgularla karşılaştırmalı bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Literatür: Bakan Profili ve Adalet Bakanları

Batı literatüründe kabine üyeleri, yürütme elitleri veya siyasi liderlerin profillerine odaklanan bir araştırma alanı mevcuttur. Söz konusu alana ilişkin çalışmalarda genel olarak bakanların sosyo-demografik özellikleri, eğitim ve mesleki geçmişleri, siyasal kariyer yolları ve bu özelliklerin politika yapım süreçleri üzerindeki etkileri incelenmektedir.

"İktidar Elitleri" kitabıyla elit teorisinin simge isimlerinden biri olan C. Wright Mills'in tezleri bu bağlamda öncül sayılabilir. Mills'in (1956) eseri, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasi, ekonomik ve askeri elitlerin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemekte ve aralarındaki güçlü ağ yapısı sayesinde elitlerin karar alma süreçlerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, kabine üyelerinin toplumsal kökenleri de incelenmeye değer bir konu haline gelmektedir.

Mattei Dogan ve John Higley'in yürütme elitlerinin rejimlerin istikrarı üzerindeki rolünü analiz etmeyi amaçlayan çalışmaları dikkate değerdir. Dogan ve Higley (1998), karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemini kullandıkları çalışmalarında, elitlerin bütünleşmiş ve uzlaşmacı olduğu sistemlerde demokratik istikrarın daha güçlü olduğuna ulaşmışlardır. Buna karşılık, parçalı elit yapılarının ise siyasi krizlere yol açma potansiyelinin yüksek olduğuna işaret etmişlerdir. Dolayısıyla bakan profilleri, yalnızca bireysel özellikler açısından değil, aynı zamanda elit yapının incelenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu alandaki öncü çalışmalardan bir diğeri Jean Blondel tarafından gerçekleştirilmiştir. Blondel (1987), siyasi liderlik ve kabine üyeliğini karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak farklı siyasal sistemlerde yürütme elitlerinin yapısını analiz etmeyi amaçladığı ve bunun için karşılaştırmalı yöntem kullandığı çalışmasında, farklı ülkelerden kabine üyelerine ilişkin verileri analiz etmiştir. Çalışma sonucunda

bakanların büyük ölçüde siyasal kariyer içinden geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle parlamenter sistemlerde bakanların yasama kökenli olduğu ve teknokrat bakan atamalarının istisnai olduğu vurgulanmıştır.

Literatürde bakanların seçimi ve görevden alınma süreçlerine odaklanan çalışmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Keith Dowding ve Patrick Dumont editörlüğünde 2009 yılında yayımlanan "Avrupa'da Bakan Seçimi: Atama ve Görevden Alma" (The Selection of Ministers in Europe: Hiring and Firing) adlı eser, Avrupa ülkelerindeki bakanların belirlenme süreçlerine ışık tutması açısından öne çıkmaktadır. Dowding ve Dumont'un (2009) editoryal eserlerinde hem nitel hem de nicel yöntemlerin kullanıldığı birçok bölüm yer almaktadır. Ortaya çıkan temel bulgu ise bakan seçiminde üç temel belirleyicinin bulunduğunu göstermektedir: parti içi dengeler, koalisyon müzakereleri ve liderlerin tercihleri. Bununla birlikte, çarpıcı bir biçimde bakanların uzmanlık alanları ile görev aldıkları mekanizmalar arasında her zaman güçlü bir uyum olmadığı da ulaşılan bulgular arasında yer almaktadır. Bu yönden söz konusu eserde siyasi sadakat ve parti içi konumun çoğu zaman uzmanlıktan daha belirleyici olduğu iddia edilmektedir.

Bakan profillerinin kurumsal kapasite ve politika yapımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar arasında ise B. Guy Peters'ın eseri öne çıkmaktadır. Peters'in (2010), karşılaştırmalı kamu yönetimi perspektifinden ele aldığı geniş kapsamlı eserinde yanıt aradığı sorular arasında bakanların idari performans üzerindeki etkisi de yer almaktadır. Bu çerçevede teknik bilgiye ve uzmanlığa sahip bakanların politika üretiminde daha etkin olabildiği, ancak bu etkinliğin bürokratik yapı ve kurumsal sınırlamalar tarafından şekillendiği sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Bakanların mesleki geçmişleri ile politika tercihleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Andrea Mattozzi ve Antonio Merlo'nun makaleleri bu bağlamda değerlendirilebilir. Mattozzi ve Merlo (2008) politikacıların kariyer geçmişlerinin politika çıktıları üzerindeki etkisini nicel yöntemlerle analiz ettikleri çalışmalarında, özel sektör deneyimine sahip politikacıların daha piyasa odaklı politikaları destekleme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buradan hareketle, çalışmada bakanların mesleki arka planlarının politika tercihleri üzerindeki etkili olduğu savının desteklendiği görülmektedir. Benzer şekilde, temsil ve cinsiyet boyutu da araştırmalarda incelenmektedir. Örneğin; Mona Lena Krook, kadınların kabine içindeki temsili ve bunun politika süreçlerine etkisini karşılaştırmalı ve nicel yöntemlerle incelemektedir. Krook (2010) kadın bakanların özellikle sosyal politika, eğitim ve eşitlik alanlarında daha aktif rol alabildiğini ve politika gündemini bu alanlara doğru genişletebildiğini iddia etmektedir.

Öte yandan, Batı literatüründe doğrudan adalet bakanlarına ve onların profillerine odaklanan çalışmaların genel bakan profili analizlerine kıyasla daha sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak bu sınırlı sayıda çalışma bile makamın kendine özgü kurumsal konumu nedeniyle önemli teorik ve ampirik katkılar sunma potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

İlk olarak, adalet bakanının kurumsal rolüne ilişkin literatür, bu makamın klasik bir yürütme organı üyesinden farklı olarak çok katmanlı bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Martin (2019) Kanada bağlamında *Attorney General*'ı[1] yalnızca yürütmeye

[1] Devletin en üst düzey hukuk yetkilisi olup hükümete hukuki danışmanlık yapan ve bazı ülkelerde savcılık teşkilatının başında bulunan görevliyi ifade eden bir

hukuki danışmanlık yapan bir aktör olmadığını, aynı zamanda yasama organına karşı da belirli bir sorumluluk taşıdığını ileri sürmektedir. Benzer şekilde, Murphy (2022) de söz konusu makamın "kamu yararı" temelinde şekillenen özel bir anayasal konvansiyon çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Murphy'ye (2022) göre adalet bakanı tamamen bağımsız bir aktör değildir; ancak yine de yürütme içindeki diğer bakanlardan daha farklı bir konumda yer almaktadır. Bu yönüyle adalet bakanı hem siyasi sorumluluk hem de hukuki tarafsızlık arasında denge kurmak zorundadır. Hand'in (2022) İngiltere'yi referans alarak *Attorney General* makamının tarihsel dönüşümünü ve bu göreve atanan kişilerin profillerini incelediği çalışmasında son dönem atamalarda mesleki deneyim ve liyakat tartışmalarının öne çıktığı gözlemlenmektedir. Ulaşılan bulgular, bu pozisyona yapılan bazı atamaların, makamın teknik niteliği ile siyasi tercihlerin çatışmasına yol açabildiğini ortaya koymaktadır.

İkinci olarak, adalet bakanı profiline ilişkin literatürde, mesleki açıdan makamda hukuki uzmanlık unsurunun belirleyici olduğu savı desteklenmektedir. Hand (2022), tarihsel ve karşılaştırmalı analizler sonucunda bu göreve hukuk eğitimi ve yargı deneyimine sahip olmayan kişilerin atanmasının genellikle eleştirilere konu olduğunu iddia etmektedir. Bu durum, adalet bakanlığının diğer bakanlıklara kıyasla daha yüksek düzeyde teknik bilgi gerektirdiğini göstermektedir. Üstelik hukuk eğitimi ve yargı deneyimine sahip bireylerin bu göreve atanma eğiliminin yüksek olması, doğrudan bu konunun araştırılmadığı eserlerde de ortaya konan önemli bulgulardan biri olarak göze çarpmaktadır (Hand, 2022).

kavramdır. Bu görevli Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi ülkelerde adalet bakanı statüsündedir.

Adalet bakanı profili açısından dikkat çeken bir diğer bulgu ise bakanların kariyer yollarının genellikle hukuk, akademi ve siyaset ekseninde şekillendiğidir (Martin, 2019; Murphy, 2022). Bu çok boyutlu kariyer yapısı, adalet bakanının bir yandan hem hukuki hem de siyasi rolünü yerine getirebilmesi açısından işlevsel bir zemin oluşturmakta; diğer yandan ise onun bağımsızlığı ve tarafsızlığını tartışmaya açmaktadır.

Özetle, Batı literatürüne göre adalet bakanı profili, diğer bakanlıklardan üç temel açıdan ayrışmaktadır. Bunlardan ilki, rol ve sorumluluğun yalnızca siyasi değil, aynı zamanda hukuki de olmasıdır. İkincisi, mesleki eğitim ve uzmanlığın diğer bakanlıklara nazaran kritik derecedeki belirleyiciliğidir. Üçüncüsü ise yürütme ile yargı arasındaki sınırda konumlanmaları nedeniyle bu bakanların sürekli olarak bağımsızlık ve tarafsızlık tartışmalarına konu edilmesidir. Söz konusu bulguların Türkiye örneğinde desteklenip desteklenmediği incelenmeye değer bir konudur.

Adalet Bakanlığının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Devletlerde merkezi idare işlevleri açısından bütünlük, benzerlik ve tamamlayıcılık gösteren ve bu açıdan diğerlerinden kolaylıkla ayırt edilebilen hizmet alanları mevcuttur. Söz konusu hizmet alanlarının yürütüldüğü üst ve kapsayıcı teşkilat "bakanlık" terimiyle isimlendirilmektedir (Bozkurt, 2014). Bakanlıkların Türkiye'nin idari teşkilatlanmasında kendine yer bulmaya başlaması II. Mahmud dönemine tekabül etmektedir. Merkezi idareyi güçlendirme ve Batılı anlamda yeni bir bürokrasi tesis etme hedefi sonucunda günümüzdeki bakanlar kurulu görevini ifa eden "Heyet-i Vükela" oluşturulmuş ve bununla bağlantılı olarak 1834-1839 yılları arasında yeni nezaretler (bakanlıklar) kurulmuştur.

Tanzimat döneminde bakan ve bakanlık terimlerinin yerine sırasıyla nazır ve nezaret; erken cumhuriyet döneminde ise yine aynı sırayla

vekil ve vekalet kavramlarının kullanıldığı bilinmektedir. Arapça nizarat (نظارة) kökünden türeyen nezaret kelimesi, "seyretme, bakma, gözetleme ve denetleme"; aynı kökten gelen nazır kelimesi ise "söz konusu faaliyetlerde bulunan aktörler"i ifade etmektedir (Çolak, 2022). Diğer yandan, vekalet ve vekillik terimlerinin kökeni ise Arapça'da "vekil olma" anlamına gelen wakalat (وكالة) ve "güvenme, güvene dayalı bir iş üstlenme ve görev alma" manasını taşıyan wukūl (وكول) sözcüklerine dayanmaktadır. Bu yönüyle vekalet, "bakma ve gözetme işlevini yürüten örgütü"; vekil ise "bu işlevi yerine getiren örgütün en yetkili aktörünü" simgelemektedir (Çolak, 2022).

Osmanlı Döneminde Adliye Nezareti

Adalet bakanlığının Osmanlı dönemindeki hangi kurumların halefi olduğu konusu diğer bakanlıklara nazaran daha muğlak bir görünüm arz etmektedir. Bu noktada iki temel görüş ortaya çıkmaktadır.

Birinci görüşe göre adalet bakanlığının klasik dönem Osmanlı idari teşkilatlanmasındaki karşılığı çavuşbaşılık makamıdır (Findley, 2014). Klasik dönem Osmanlı bürokrasisinde sadrazamın alt bürolarında sadaret kethüdası ve reisülküttab ile birlikte yer alan çavuşbaşı; Divan-ı Hümayun toplantılarının kurallara uygun işleyişini sağlama, yabancı devlet elçilerini Divan'a getirme, yüksek rütbeli devlet görevlilerinin tutuklanması ve sürgün edilmesi sürecini yönetme ve çeşitli adli kararları uygulama görevlerini ifa etmektedir (Dinler, 2022). II. Mahmud tarafından modern anlamdaki bakanlıkların nezaret adıyla kurulmaya başlanmasıyla birlikte sadaret kethüdalığı dahiliye nezaretine (içişleri bakanlığına), reisülküttaplık ise hariciye nezaretine (dışişleri bakanlığına) dönüştürülmüştür. Bunların ardından adalet mekanizması ve polis örgütlenmesi ile ilişkili olan çavuşbaşılık kurumu, 1836 yılında Deavi Nezareti ismini almıştır. 1870 yılına gelindiğinde ise Deavi Nezareti kaldırılarak yerine adliye nezareti kurulmuştur (Terzi, 2015). Ancak görev alanı saray protokolü ve

güvenliği konularında yoğunlaşan bir mekanizmanın, adliye nezaretinin tarihsel gelişimini tümüyle temsil etme konusunda eksik kalacağından hareketle ortaya konulan farklı bir görüş daha bulunmaktadır.

İkinci görüşe göre ise adalet bakanlığının müstakil bir bakanlık olarak tesis edilmesi daha geç bir döneme rastlamaktadır. Bu bağlamda klasik dönemde Divan-ı Hümayun'a yargıyı temsil etmek suretiyle kazasker katılmaktaydı. Ancak II. Mahmud dönemiyle birlikte, özellikle idare alanında Batı'nın referans alınması ve merkezileşmenin sağlanması amacıyla çeşitli kurumların oluşturulması sonucunda Babıali'nin geleneksel ve bölümlenmemiş idare sisteminin yerine, merkezi devletin yeni hedefleriyle bağdaşır bir iş bölümü getirilmiştir (Zürcher, 2014). Bununla bağlantılı olarak 19. Yüzyılın ilk yarısında işlevini büyük ölçüde yitiren Divan-ı Hümayun'un yerini Avrupa referans alınarak kurulan bakanlıklar almıştır. Divan-ı Hümayun'un boşluğunu doldurmak için ise 24 Mart 1838 tarihinde padişaha danışmanlık edenlerin toplandığı bir meclis olarak Meclis-i Vala-yı Ahkâm-ı Adliye kurulmuştur. Bu kurumun kurulması, adli teşkilatlanma açısından atılan ilk önemli adım olarak kabul edilebilir (Durna, 2022). Yani birinci görüşün aksine, adli konuların yürütülmesi için Deavi Nezareti değil, Meclis-i Vala-yı Ahkâm-ı Adliye kurulmuştur. İdari reformlar nedeniyle artış gösteren yasama işleviyle ilgilenmeleri için sarayda ve Babıali'de danışma meclisleri oluşturma düşüncesinin ürünlerinden biri olan bu kurum, Tanzimat döneminde hem parlamento hem de yüksek mahkeme mekanizmalarının doğuşunu hazırlayan bir organ olarak ortaya çıkmıştır (Ortaylı, 2010). Üstelik belli alanlarda uzmanlaşmış bazı diğer küçük kurullarla birlikte, sonraki otuz yıllık reform politikasında oldukça önemli rol oynamıştır (Zürcher, 2014). Otuz yıl sonra ise 1868 yılında Meclis-i Vala-yı Ahkâm-ı Adliye ikiye ayrılarak Şura-yı Devlet ve Divân-ı Ahkâm-ı Adliye adıyla iki mekanizma oluşturulmuştur (Ortaylı, 2010). Osmanlı adliye

nezaretinin asıl başlangıcının 1868'de Şûra-yı Devlet'in Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'den ayrılmasıyla oluştuğunu belirten görüşler mevcuttur (Yavuz, 1988; Findley, 2014). Ancak bu durum, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin Heyet-i Vükela'dan (bakanlar kurulundan) bir kişinin nezareti altında olması nedeniyle adliye nezaretinin kuruluşu gibi algılandığını düşündürmektedir (Demirel, 2003). Oysa bir bakanlığın oluşması, başındaki kişinin bakanlar kurulundan biri olmasıyla değil, söz konusu bakanlığın kuruluşuna ilişkin bir ferman ya da resmi kaynaklarda kendisinden nezaret olarak bahsedilmesiyle mümkün olabilir. Dolayısıyla Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Nazırı unvanı ile adliye nezareti kurulmasından sonra kullanılan Adliye Nazırı unvanı aynı değildir (Demirel, 2003). Kaldı ki, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye kurulduğunda Deavi Nezâreti hâlâ faaliyette olan bir bakanlıktır (Özel, 2019). Demirel (2003), yayımladığı doktora tezinde adliye nezaretinin gerçek anlamda kuruluşunu 1875 tarihli bir belgeye dayandırmakta ve bu belgeden sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ifadesine resmi metinlerde rastlanmadığı iddiasında bulunmaktadır. Diğer yandan, Deavi Nezâreti'nin de 1870'te "kaldırıldığı" ya da "Adliye Nezâreti'ne dönüştürüldüğü" bilinmektedir (İpşirli, 1991; Terzi, 2015).

Her iki görüş, bazı noktalarda ayrışmakla birlikte; Heyet-i Vükela'da temsil edilen ve adliye nezareti olarak adlandırılan müstakil bir adalet bakanlığının ortaya çıkışını 1870'lerle milatlandırmaktadır. Nitekim 1879 yılında Adliye Nezâretinin kuruluşunu düzenleyen Adliye Nizamnamesi ile bakanlığın teşkilat yapısı ilk defa ortaya konulmuş ve kurumda yer alan birimlerin görev tanımları yapılmıştır (Demirel, 2007). Ayrıca sözü edilen düzenleme ile o zamana kadar Hariciye Nezâreti'nde çalışan Mezahib Dairesi (gayrimüslimlerin mezhep işlemleri) bu teşkilata bağlanarak bakanlığın adı Adliye ve Mezahib Nezâreti şeklinde değiştirilmiştir (Özel, 2019).

Tüm bu düzenlemeler sonucunda ilmiye sınıfında yer alan eğitim ve hukuk erbabının (ulemanın) gücünün zayıflaması ile geçmişte onların tekelinde bulunan müderrislerin atanması ve okulların denetlenmesi Maarif Nezâreti'ne, yargıçların atanması ve adliye işleri ise Adliye Nezâreti'ne devredildi (Terzi, 2015). Ancak ilk süreçte tüm mahkemeler Adliye Nezâreti'ne bağlanmamıştı. Örneğin, ticaret mahkemelerinin Ticaret Nezâreti'ne, şer'i mahkemelerin ise Meşihat Dairesi'ne (Şeyhülislamlığa) bağlı olması kurumsal açıdan adliye düzeninin tamamen Adliye Nezâreti'ne bağlanmadığını göstermekteydi (Tural, 2008). Kuruluşundan son Osmanlı hükümetinin istifa ettiği 1922 yılına kadar 37 nazırın görev yaptığı adliye ve mezahib nezareti, 1911 yılında çıkarılan nizamnamede aldığı son şekliyle Cumhuriyet dönemine intikal etmiştir (Yavuz, 1988; Demirel, 2007).

Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Adalet Nezareti/Bakanlığı

Milli Mücadele döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) hükümeti, yeni bir bürokrasi anlayışı oluşturmak yerine Tanzimat dönemi Osmanlı bürokrasi geleneğini devam ettirme yolunu tercih etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet Dönemi adliye teşkilatının temelinin de yukarıda ifade edilen 1879 ve 1911 tarihli nizamnamelerle atıldığı iddia edilebilir (Durna ve Türkmen, 2022). Saltanatın kaldırılmasına kadar olan iki başlılık sürecinde İstanbul Hükümeti'nin Adliye ve Mezahib Nezareti görevine devam ederken, Ankara'da da 2 Mayıs 1920'de icra vekilleri heyetini (bakanlar kurulu) düzenleyen "3 sayılı Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun Kanun" ile adliye ve mezahib vekaleti kurulmuştur. Ancak resmi metinlerde bu vekaletten yalnızca "Adliye" veya "Umur-ı Adliye" olarak bahsedilmiştir (Özel, 2019; Durna ve Türkmen, 2022).

Osmanlı döneminde nezaret olarak adlandırılan bakanlıklar, TBMM'nin açılmasından sonra vekalet adıyla kurulmuştur. 1945'e kadar kullanılan bu terim, anayasa dilinin sadeleştirilmesinin düzenlendiği 4695 sayılı Kanun ile yerini bakanlığa bırakmıştır. Dolayısıyla bakanlığın adı adalet bakanlığı olmuştur. Ancak Demokrat Parti döneminde anayasa dilinin 1945 değişikliğinden önceki haline döndürülmesi için çıkarılan 5997 sayılı Kanun uyarınca bakanlığın adı tekrar adliye vekaleti olmuştur. Günümüzdeki kullanım olan adalet bakanlığına kalıcı geçiş ise 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden sonra ilan edilen 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle mümkün olmuştur (Çolak, 2022).

Genel itibarıyla Türkiye'de adalet hizmetinin yargılama kısmından bağımsız ve tarafsız mahkemeler, idare ve işleyiş kısmından ise adalet bakanlığı sorumludur. Adalet bakanlığının teşkilat kanunu ise 1984 yılında kabul edilen "2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun"dur. Ancak bu kanun 2018 yılında "703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile yürürlükten kaldırılmıştır. Mevcut hukuk düzeninde adalet bakanlığının görev ve yetkileri 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 38. maddesinde belirtilmektedir.

Adalet mekanizmasında yargılama dışında kalan idari nitelikteki temel örgüt adalet bakanlığıdır. Gerek bağlı kuruluşları (Adli Tıp Kurumu ve Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu) gerek ilgili ve ilişkili kuruluşları (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı ve Kişisel Verileri Koruma Kurumu) gerekse teşkilatı içerisindeki 18 hizmet birimi ile Adalet Bakanlığı; Türkiye'nin idari yapısında yer alan en kritik kurumlardan biridir. Bu

nedenle teşkilatın en üst mertebedeki hiyerarşik amiri olan adalet bakanları, profil açısından araştırılmaya değer bir konu olarak ön plana çıkmaktadır.

Adalet Bakanı Profiline İlişkin Araştırma

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmada 106 yıllık süreçte adalet bakanlığı görevini icra eden 74 kişinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekline ilişkin veri seti oluşturulması ve ardından söz konusu verilerden hareketle ulaşılan Türkiye'deki adalet bakanı profiline ilişkin bulguların daha önceki bulgularla (içişleri, dışişleri ve maliye bakanlarının profiline ilişkin çalışmalar) karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Adalet bakanlığına dair veriler içişleri, dışişleri, maliye bakanlığına dair halihazırda varolan bulgularla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan bakanlıklar, Türkiye'de devletin çekirdek işlevlerini yerine getiren ve tarihsel sürekliliğe sahip köklü bakanlıklardır. Bu bağlamda içişleri bakanlığı kamu düzeni ve iç güvenlikten, dışişleri bakanlığı devletin dış ilişkilerinden, maliye bakanlığı kamu mali yönetiminden ve son olarak adalet bakanlığı ise hukuk sistemi ve yargı hizmetlerinin işleyişinden sorumludur. Bu yönüyle dört bakanlık da devlet kapasitesinin temel bileşenlerini temsil etmektedir. Bununla birlikte, söz konusu bakanlıkların görev alanları ve ihtiyaç duydukları uzmanlık türleri birbirinden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. İçişleri bakanlığı daha çok idari ve güvenlik bürokrasisiyle, dışişleri bakanlığı diplomatik kariyer ve uluslararası ilişkiler uzmanlığıyla, maliye bakanlığı ekonomi ve mali yönetim bilgisiyle ilişkilendirilirken; adalet bakanlığı hukuk eğitimi ve yargı deneyiminin daha belirleyici olduğu bir kurumdur. Dolayısıyla bu bakanlıkların başında bulunan siyasal aktörlerin eğitim, meslek, kariyer ve sosyo-demografik özelliklerinin farklılaşması beklenebilir. Bu farklılaşmanın ortaya konulması,

yalnızca adalet bakanlarının kimlerden oluştuğunu göstermesi bakımından değil, aynı zamanda farklı politika alanlarının hangi tür insan sermayesini ve kariyer yollarını ödüllendirdiğini anlamak açısından da önem taşımaktadır. Böylece araştırma, adalet bakanı profilini tek başına incelemekle kalmayıp, Türkiye'deki yürütme elitlerinin kurumsal farklılaşmasını ve bakanlıklar arasındaki elit dolaşımının niteliğini değerlendirme imkanı da sunmaktadır.

Araştırmada adalet bakanı profiline ilişkin bir veri seti oluşturulmuştur. Veri seti iki aşamada oluşturulmuştur. İlk aşamada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar görev yapan adalet bakanlarının isimleri ve görev süreleri, resmi bir kaynak olması dolayısıyla adalet bakanlığının kurumsal web sayfası (www.adalet.gov.tr) üzerinden tespit edilmiştir. Bu süreç sonucunda araştırma kapsamına alınan toplam 74 adalet bakanının isimleri ve görev dönemleri verisetine işlenmiştir. İkinci aşamada ise söz konusu bakanlara ilişkin biyografik bilgiler derlenmiştir. Bakanların doğum yeri ve tarihi, eğitim durumu, mesleki deneyimleri ve benzeri özgeçmiş verilerine ulaşabilmek amacıyla biyografik veri tabanı niteliği taşıyan biyografya.com web sayfası kullanılmıştır. Bu kaynağın tercih edilmesinin temel nedeni, farklı dönemlerde görev yapan politikacı ve bürokratlara ilişkin standartlaştırılmış biyografik bilgileri tek bir platformda sunması ve araştırma kapsamında ihtiyaç duyulan değişkenlerin büyük bölümünü sistematik biçimde içermesidir. Elde edilen bilgiler, mümkün olduğu ölçüde farklı açık kaynaklarla karşılaştırılarak kontrol edilmiş; eksik veya çelişkili olduğu tespit edilen bilgiler veri setine eklenmemiştir.

Elde edilen veriler sekiz farklı değişken grubu altında sınıflandırılmıştır. Ardından her bir değişken için frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış, böylece Türkiye'deki adalet bakanlarının sosyo-demografik ve mesleki profiline ilişkin genel eğilimler ortaya

konulmuştur. Son olarak ulaşılan bulgular literatürde mevcut diğer profil çalışmalarının bulgularıyla (içişleri, dışişleri ve maliye bakanlarının profilinin araştırıldığı çalışmalar) karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Örneklemi

TBMM'nin kuruluşundan günümüze uzanan süreçte adliye vekili veya adalet bakanı unvanıyla görev yapan 74 kişi bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan söz konusu kişilerin ad ve soyadları ile görev süreleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. TBMM'nin Açılmasından İtibaren Görev Yapan Adalet Bakanları

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi	Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
1	Celaleddin Arif	03.05.1920 / 30.03.1921	38	Ali Suat Bilge	11.12.1971 / 22.05.1972 29.08.1991 / 20.11.1991
2	Yusuf Kemal Tengirşenk	30.03.1921 / 19.05.1921 27.09.1930 / 23.05.1933	39	Hasan Fehmi Alpaslan	22.05.1972 / 15.04.1973
3	Refik Şevket İnce	19.05.1921 / 09.07.1922	40	Mehmet Hayri Mumcuoğlu	15.04.1973 / 26.01.1974 17.11.1974 / 31.03.1975
4	Ahmet Rifat Çalık	12.07.1922 / 04.08.1923	41	Şevket Kazan	26.01.1974 / 17.11.1974 28.06.1996 / 30.06.1997
5	Seyyid Bey	14.08.1923 / 06.03.1924	42	İsmail Müftüoğlu	31.03.1975 / 11.04.1977
6	Mustafa Necati Uğural	06.03.1924 / 22.11.1924	43	Zeyyat Baykara	11.04.1977 / 21.06.1977
7	Mahmut Esat Bozkurt	22.11.1924 / 27.09.1930	44	Selçuk Erverdi	21.06.1977 / 21.07.1977
8	Mehmet Şükrü Saracoğlu	23.05.1933 / 11.11.1938	45	Necmettin Cevheri	21.07.1977 / 05.01.1978
9	Mustafa Hilmi Uran	11.11.1938 / 03.01.1939	46	Mehmet Can	05.01.1978 / 12.11.1979

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi	Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
10	Tevfik Fikret Sılay	03.01.1939 / 26.05.1939	47	Ömer Ucuzal	12.11.1979 / 12.09.1980
11	Ali Fethi Okyar	26.05.1939 / 12.03.1940	48	Cevdet Menteş	21.09.1980 / 08.02.1983
12	Hasan Safyettin Menemencioğlu	12.03.1940 / 09.03.1943	49	Rıfat Bayazıt	08.02.1983 / 21.05.1983
13	Ali Rıza Türel	09.03.1943 / 06.04.1946	50	Mustafa Kazım Akdoğan	21.05.1983 / 13.12.1983
14	Ömer Mümtaz Ökmen	06.04.1946 / 10.09.1947	51	Mehmet Necat Eldem	13.12.1983 / 17.10.1986
15	Mehmet Şinasi Devrin	10.09.1947 / 10.06.1948	52	Mahmut Oltan Sungurlu	17.10.1986 / 16.09.1987 21.12.1987 / 26.06.1988 30.03.1989 / 23.06.1991 30.06.1997 / 04.08.1998
16	Ali Fuat Sirmen	10.06.1948 / 13.01.1949 16.01.1949 / 22.05.1950	53	Halil Ertem	16.09.1987 / 21.12.1987
17	Ali Rıza Erten	13.01.1949 / 16.01.1949	54	Mehmet Topaç	26.06.1988 / 30.03.1989
18	Halil İbrahim Özyörük	22.05.1950 / 09.03.1951	55	Şakir Şeker	23.06.1991 / 29.08.1991
19	İbrahim Rüknettin Nasuhioğlu	09.03.1951 / 10.11.1952	56	Mehmet Seyfi Oktay	20.11.1991 / 27.07.1994
20	Osman Şevki Çiçekdağ	10.11.1952 / 09.12.1955	57	Mehmet Moğultay	27.07.1994 / 05.10.1995
21	Hüseyin Avni Göktürk	09.12.1955 / 25.11.1957	58	Bekir Sami Daçe	05.10.1995 / 31.10.1995
22	Süleyman Esat Budakoğlu	25.11.1957 / 03.04.1960	59	Firuz Çilingiroğlu	31.10.1995 / 06.03.1996
23	Hüseyin Celal Yardımcı	03.04.1960 / 27.05.1960	60	Mehmet Kemal Ağar	06.03.1996 / 28.06.1996
24	Abdullah Pulat Gözübüyük	30.05.1960 / 27.08.1960	61	Hasan Denizkurdu	04.08.1998 / 11.01.1999

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi	Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
25	Mustafa Amil Artus	27.08.1960 / 05.01.1961	62	Selçuk Öztek	11.01.1999 / 28.05.1999
26	Ekrem Tüzemen	05.01.1961 / 17.08.1961	63	Hikmet Sami Türk	28.05.1999 / 05.08.2002
27	Kemal Türkoğlu	17.08.1961 / 20.11.1961	64	Aysel Çelikel	05.08.2002 / 18.11.2002
28	Kemal Sahir Kurutluoğlu	20.11.1961 / 25.06.1962	65	Cemil Çiçek	18.11.2002 / 08.05.2007
29	Abdülhak Kemal Yörük	25.06.1962 / 25.12.1963	66	Fahri Kasırga	08.05.2007 / 29.08.2007
30	Mehmet Sedat Çumralı	25.12.1963 / 15.12.1964	67	Mehmet Ali Şahin	29.08.2007 / 01.05.2009
31	Sırrı Atalay	15.12.1964 / 20.02.1965	68	Sadullah Ergin	01.05.2009 / 08.03.2011 06.07.2011 / 25.12.2013
32	İrfan Baran	20.02.1965 / 31.07.1965	69	Ahmet Kahraman	08.03.2011 / 06.07.2011
33	İhsan Köknel	31.07.1965 / 27.10.1965	70	Bekir Bozdağ	25.12.2013 / 06.03.2015 24.11.2015 / 19.07.2017 29.01.2022 / 04.06.2023
34	Hasan Dinçer	27.10.1965 / 01.08.1969	71	Kenan İpek	07.03.2015 / 24.11.2015
35	Hidayet Aydıner	01.08.1969 / 03.11.1969	72	Abdülhamit Gül	19.07.2017 / 29.01.2022
36	Yusuf Ziya Önder	03.11.1969 / 26.03.1971	73	Yılmaz Tunç	04.06.2023 / 11.02.2026
37	İsmail Hakkı Arar	26.03.1971 / 11.12.1971	74	Akın Gürlek	11.02.2026 / …

Demirkol (2023), çalışmasında 1923'ten 2018'e gelinen süreçte 69 farklı siyasetçinin 97 kez adalet bakanı olduğunu, toplam 34.561 gün görev yaptıklarını ve 32 kez adalet bakanının değiştiğini belirtmektedir. Söz konusu veriler 1920'den 2026'ya gelinen süreci içerecek şekilde genişletilerek hesaplandığında; 74 farklı siyasetçinin 107 kez adalet bakanı olduğu, toplam 38.692 gün görev yaptıkları, 36 kez adalet

bakanının değiştiği, hükümet başına düşen bakan sayısının 1,10 ve ortalama adalet bakanı görev süresinin 530 güne tekabül ettiği göze çarpmaktadır.

Araştırmanın Bulguları

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular profil verisine göre ayrı başlıklarda kategorize edilmiştir. Bu çerçevede aşağıda yer alan sekiz alt başlıkta adalet bakanı profili için belirlenen yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekline ilişkin bulgular tartışılmaktadır.

Yaş

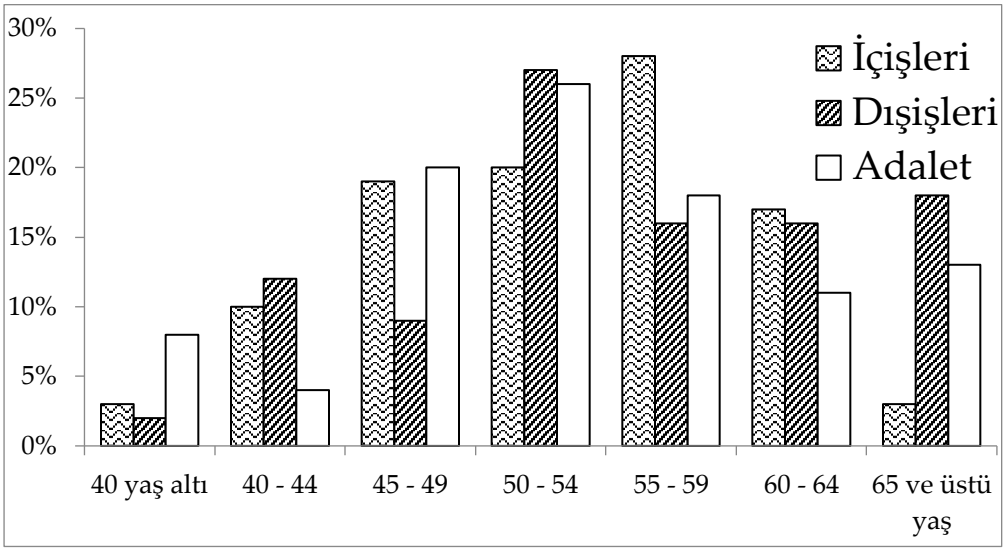
1920'den 2026'ya gelinen süreçte görev yapan adalet bakanlarının görev sürelerindeki yaş ortalamalarına ilişkin dağılım Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Adalet Bakanlarının Görev Sürelerindeki Yaş Ortalamalarına İlişkin Dağılımı

Yaş Aralığı	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
40 yaş altı	6	%8
40 - 44	3	%4
45 - 49	15	%20
50 - 54	19	%26
55 - 59	13	%18
60 - 64	8	%11
65 yaş ve üstü	10	%13
Toplam	**74**	

Tablo 2'ye bakıldığında, adalet bakanlarının görev sürelerindeki yaş ortalaması dağılımında 50-54 yaş arasının %26, 45-49 yaş arasının %20, 55-59 yaş arasının %18 ve 65 yaş ve üstünün %13'lük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu dağılımın içişleri ve dışişleri bakan profili ile karşılaştırılmasına ilişkin oranlar Grafik 1'de gösterilmektedir.

Grafik 1. Adalet Bakanlarının Yaş Ortalamalarına İlişkin Dağılımın İçişleri ve Dışişleri Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Grafik 1'deki dağılımlara bakıldığında en dikkat çeken sonuç, 40 yaş altı bakanların en yüksek oranda görev yaptığı bakanlığın adalet bakanlığı olmasıdır. Buna karşın, 40-44 yaş arası bakanların oranında ise diğer iki bakanlıktan hatırı sayılır derecede düşük bir oran sergilemektedir.

Diğer yaş aralıklarında ise söz konusu bakanlıkların en az birisiyle yakın sonuçların gözlemlendiği öne sürülebilir. Görev süresindeki yaş ortalaması en düşük olan bakanlar Ahmet Rifat Çalık (34), Mahmut Esat Bozkurt (35) ve Refik Şevket İnce'dir (36). Bu isimlerin tamamı Milli Mücadele ve Erken Cumhuriyet döneminde görev yapmıştır. Görev süresindeki yaş ortalaması en yüksek olan bakanlar ise 71 yaşla Halil Ertem ve Rıfat Bayazıt'tır. Söz konusu iki bakan da meclis dışından atananlar arasında yer almaktadır.

Görev süresindeki yaş ortalamalarının Türk siyasi hayatının farklı dönemlerine nasıl dağıldığı ve bunun diğer iki bakanlıkla karşılaştırılması Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3. Türk Siyasi Hayatının Farklı Dönemlerindeki İçişleri, Dışişleri ve Adalet Bakanları Yaş Ortalamaları

Dönem	İçişleri Bakanları	Dışişleri Bakanları	Adalet Bakanları
Milli Mücadele	42,1	47,0	41,6
Tek Parti	54,3	52,3	48,6
Demokrat Parti	55,4	56,0	55,5
1960 - 1980	52,3	55,1	52,4
1980 - 2002	55,5	58,1	59,2
AK Parti	55,7	54,0	52,3
Toplam	**53,3**	**55,1**	**53,0**

Tablo 3'e göre adalet bakanı profili açısından en düşük yaş ortalamasına milli mücadele döneminde, en yüksek yaş ortalamasına ise 1980 ile 2002 arasında rastlanmaktadır. Nitekim diğer bakanlıklarla da karşılaştırıldığında en genç bakanların Milli Mücadele döneminde görev yaptığına şahitlik edilmektedir. Tüm dönem değerlendirildiğinde en düşük ortalamanın adalet bakanlığında çıkması dikkat çekicidir. Her ne kadar söz konusu ortalama (53,0) Türk siyasetindeki gerontokratik eğilimlerle örtüşse de, diğer iki bakanlıkla bir arada değerlendirildiğinde adalet bakanı profilinin daha genç olduğu gözlemlenmektedir.

Cinsiyet

74 adalet bakanı arasında yalnızca bir kadın bakan bulunmaktadır: Aysel Çelikel. Üstelik kendisi Anayasa'nın 114. maddesi gereği seçim takvimi başladığında yalnızca seçim sürecinde bakanlık yapacak bağımsız ve atanmış isimler arasında yer almış ve toplam 106 gün görev yapmıştır. Diğer bir deyişle, hükümet kurmakla görevli hiçbir başbakan adalet bakanlığı görevini meclis içinden bir kadın siyasetçiye vermemiştir.

Sayı açısından bakıldığında diğer bakanlıklarda durum pek farklı değildir. İçişleri bakanlığında Meral Akşener, dışişleri bakanlığında ise

Tansu Çiller bakanlık yapmıştır. Ancak bunların meclis içinden siyasetçi olarak atanmaları önemli bir göstergedir. Diğer yandan maliye bakanlığı yapmış hiçbir kadın bakan yoktur.

Özetle, adalet bakanı profilinde erkek egemen bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Ancak iç güvenlik ile diplomasi gibi oldukça çetrefilli alanlarda bile seçilmiş kadın bakanların görev yaptığı ve yargı teşkilatlanmasındaki kadın hakim ve savcının oranının siyasete nispeten daha yüksek olduğu düşünüldüğünde, günümüze kadar adalet bakanlığının hiyerarşik açıdan zirvesinde seçilmiş bir kadın bakanın yer almaması dikkat çekicidir.

Eğitim Durumu

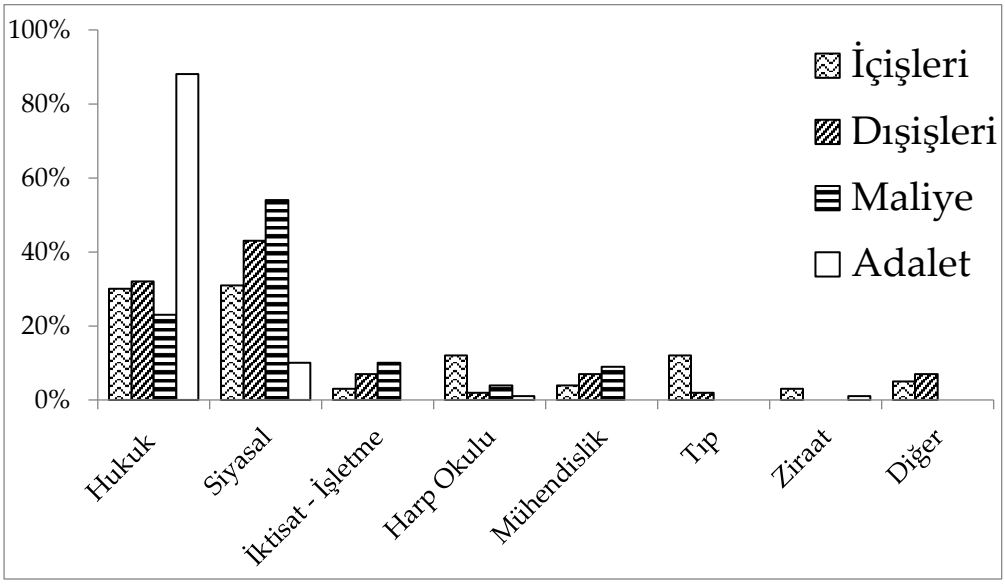
106 yıllık süreçte adalet bakanlığı görevini üstlenen 74 bakanın tamamının yükseköğrenim tahsilinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Bakanların mezun oldukları fakültelere ilişkin dağılım Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Adalet Bakanlarının Mezun Oldukları Fakültelere İlişkin Dağılım

Fakülte	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
Hukuk Fakültesi	65	%88
Siyasal Bilgiler Fakültesi	7	%10
Harp Okulu	1	%1
Ziraat Fakültesi	1	%1
Toplam	**74**	

Tablo 4'teki veriler, adalet bakanlarının mezun oldukları fakülte dağılımında beklenildiği gibi hukuk fakültesi mezunlarının %88 gibi yüksek bir oranla ön plana çıktığını göstermektedir. Bunu %10 ile siyasal bilgiler fakültesi mezunları ve %1'er oranla harp okulu ve ziraat fakültesi mezunları izlemektedir. Söz konusu dağılımın içişleri, dışişleri ve maliye bakan profili ile karşılaştırılmasına ilişkin oranlar Grafik 2'de gösterilmektedir.

Grafik 2. Adalet Bakanlarının Mezun Oldukları Fakültelere İlişkin Dağılımın İçişleri, Dışişleri ve Maliye Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Burada dağılıma etki eden temel faktör, hukuk fakültelerinin adalet bakanlığı ile doğrudan ilişkili eğitim kurumları olması ve yargı mekanizmasına insan kaynağı yetiştirmesidir. Buradan hareketle, diğer üç bakanlıkta %20 ila %40 arasında değişen hukuk fakültesi mezunu bakan oranı, adalet bakanlığı için %88 olarak hesaplanmaktadır.

Bununla bağlantılı olarak diğer bakanlıklarda %30 ila %60 arasında değişen siyasal bilgiler fakültesi mezunu bakan oranı, adalet bakanlığında %10'dur. Son olarak diğer üç bakanlıktaki bakan profilinin aksine mühendislik, iktisat-işletme ve tıp fakültesi mezunu hiçbir adalet bakanı yoktur.

Ayrıca yapılan incelemede lisansüstü eğitimini tamamlayan 11 adet adalet bakanı olduğuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Bekir Bozdağ, Kenan İpek ve Yılmaz Tunç'un yüksek lisans; Yusuf Kemal Tengirşenk, Seyyid Bey, Mahmut Esat Bozkurt, Abdülhak Kemal Yörük, Ali Suat

Bilge, Selçuk Öztek, Hikmet Sami Türk ve Aysel Çelikel'in ise doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Meslek

Adalet bakanlarının mesleklerine ilişkin dağılımda bürokrat, avukat, akademisyen ve asker meslekleri öne çıkmaktadır. Söz konusu dağılım Tablo 5'te görülmektedir.

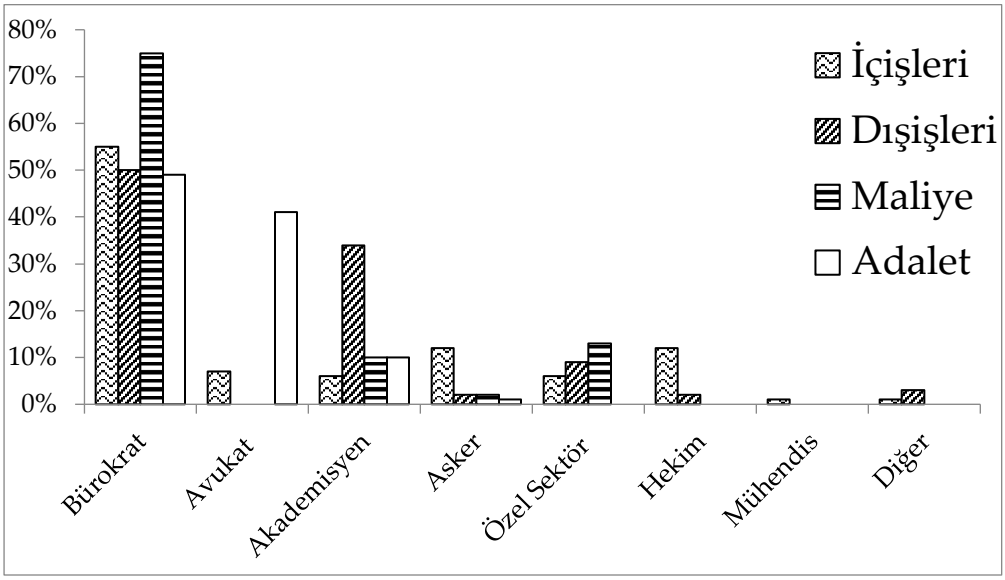
Tablo 5. Adalet Bakanlarının Mesleklerine İlişkin Dağılım

Meslek	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
Bürokrat	36	%49
Avukat	30	%40
Akademisyen	7	%10
Asker	1	%1
Toplam	**74**	

Tablo 5'teki verilerden hareketle, adalet bakanlarının mesleklerine ilişkin dağılımda bürokratların %49, avukatların %40, akademisyenlerin %10 ve askerlerin %1 oranında olduğu gözlemlenmektedir. Hukuk fakültesi mezunlarının bu denli yüksek oluşu karşısında ortaya çıkan meslek profili şaşırtıcı değildir.

Yargı bürokrasisinde görev yapanlar, avukatlar ve hukuk alanındaki akademisyenler bu bağlamda öne çıkmaktadır. Meslek dağılımının içişleri, dışişleri ve maliye bakan profili ile karşılaştırılmasına ilişkin oranlar Grafik 3'te gösterilmiştir.

Grafik 3. Adalet Bakanlarının Mesleklerine İlişkin Dağılımın İçişleri, Dışişleri ve Maliye Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Grafik 3'e göre bürokrat oranında maliye bakanı profili hariç diğer iki bakanlıkla, akademisyen oranında dışişleri bakanı hariç diğer iki bakanlıkla, asker oranında ise içişleri bakanı hariç diğer iki bakanlıkla yakın oranlara rastlanmaktadır. Ancak beklenildiği gibi avukat oranında diğer üç bakanlıktan bariz bir şekilde üstünlük göze çarpmaktadır. Öte yandan, askeri idare dönemlerinde bile asker bakanların görev yapmaması ve onların yerine bürokratların tercih edilmesi oldukça önemli bir bulgudur. Son olarak, adalet bakanlığı görevinde mesleği özel sektör yöneticisi, hekim ve mühendis olan hiçbir bakanın görev yapmadığı görülmektedir.

Doğum Yeri

1920-2026 arasında adalet bakanlığı görevini üstlenen kişilerin doğum yeri dağılımına bakıldığında, doğum yerlerinin tüm coğrafi bölgeleri içerdiği göze çarpmaktadır. Ayrıca günümüzdeki sınırlar dışında

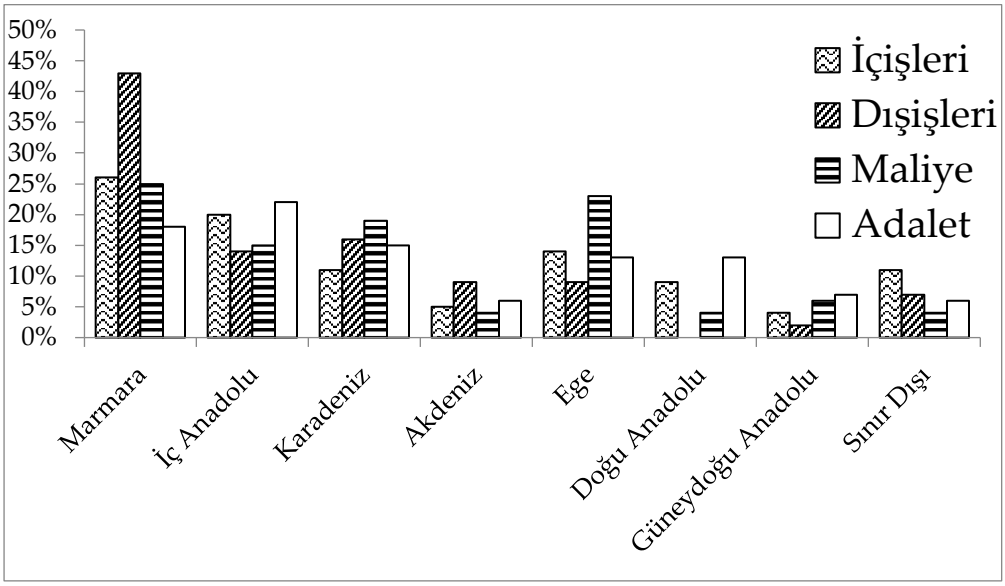
doğan adalet bakanları da mevcuttur. Bakanların doğum yerlerinin coğrafi bölgelere dağılımı Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Adalet Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin Dağılım

Doğum Yeri (Bölge)	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
Marmara	13	%18
İç Anadolu	17	%22
Karadeniz	11	%15
Akdeniz	4	%6
Ege	10	%13
Doğu Anadolu	10	%13
Güneydoğu Anadolu	5	%7
Sınır Dışı	4	%6
Toplam	**74**	

Tablo 6'ya göre doğum yeri dağılımı açısından en yüksek orana sahip olan bölgenin İç Anadolu (%22) olduğu, onu %18 ve %15'lik oranlarla sırasıyla Marmara ve Karadeniz bölgelerinin takip ettiği görülmektedir. Diğer yandan, bu dağılımda en düşük orana sahip bölgeler ise sırasıyla Akdeniz (%6) ve Güneydoğu Anadolu (%7) bölgeleridir. Bu dağılımının diğer üç bakan profili ile karşılaştırılmasına ilişkin oranlar Grafik 4'te gösterilmektedir.

Grafik 4. Adalet Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin Dağılımın İçişleri, Dışişleri ve Maliye Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Grafik 4, diğer bakanlıkların tamamında Marmara Bölgesi'nin birinci çıktığını, ancak adalet bakanlığında İç Anadolu Bölgesi'nin zirvede yer aldığını göstermektedir. Öte yandan, diğer bakanlıkların profilinde düşük oranda seyreden Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde doğan bakan sayısı, oransal açıdan en yüksek adalet bakanı profilinde çıkmıştır.

74 adalet bakanının doğduğu illere göre oluşturulan sayısal dağılımda ise öne çıkan illerin İstanbul (8), İzmir (6), Ankara, Konya ve Erzurum (3'er) olduğu görülmektedir (Harita 1). Sınır dışında kalan şehirler ise Selanik, Midilli, Drama ve Pirlepe'dir.[2]

[2] Günümüzde bu şehirlerden ilk üçü Yunanistan, diğeri ise Kuzey Makedonya sınırlarında yer almaktadır.

Harita 1. Adalet Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin İl Dağılım Haritası

Doğum yeri dağılımı ile dönemler arasındaki ilişkide göze çarpan temel husus, sınır dışında doğanların tamamının Milli Mücadele ve Tek Parti dönemlerinde görev yapmış olmasıdır. Bu durum imparatorluğun son dönemindeki askeri ve bürokratik yapı ile Milli Mücadele hareketinde günümüzdeki sınırların dışındaki alanlarda (özellikle Balkanlar ve Batı Trakya) doğan kişilerin aktif olmasının bir sonucudur (Çolak, 2021). Diğer yandan, bakanların doğum yerine ilişkin dağılımda her bölgenin yer aldığı tek dönemin 1980 ile 2002 arasındaki dönem olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu dönemde idari açıdan askeri idare, tek başına iktidar ve koalisyon hükümeti idare biçimlerinin her birinin deneyimlenmesinin belirleyici olduğu iddia edilebilir.

Dönemler ile doğum yeri dağılımı açısından elde edilen diğer bulgular şunlardır:

Milli Mücadele ve Tek Parti Dönemi birlikte ele alındığında, ilgili dönemde doğum yeri Güneydoğu Anadolu Bölgesi olan bir adalet bakanına rastlanmamaktadır.

- Demokrat Parti döneminde görev yapan adalet bakanları, dönemin yönetici elitlerinin yoğunlukta olduğu Ege Bölgesi'nin aksine Marmara, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde doğmuştur.
- 1960 ila 1980 arası dönem idare biçimi açısından farklı tarzları içerse de, söz konusu dönemde Akdeniz Bölgesi'nde doğan bir adalet bakanı bulunmamaktadır.
- Marmara ve Akdeniz bölgelerinde doğan bir adalet bakanının görev yapmadığı tek dönem Adalet ve Kalkınma Partisi dönemidir.

Görev Süresi

106 yıllık süreçte adalet bakanı görev süresi ortalaması 526,9 gündür. Bu sayı, yüz yıllık süreçte içişleri bakanı görev süresi ortalaması olan 480 güne (Çolak, 2021) nazaran yüksek bir ortalamadır. Adalet bakanlarının görev sürelerine ilişkin dağılım Tablo 7'de yer almaktadır.

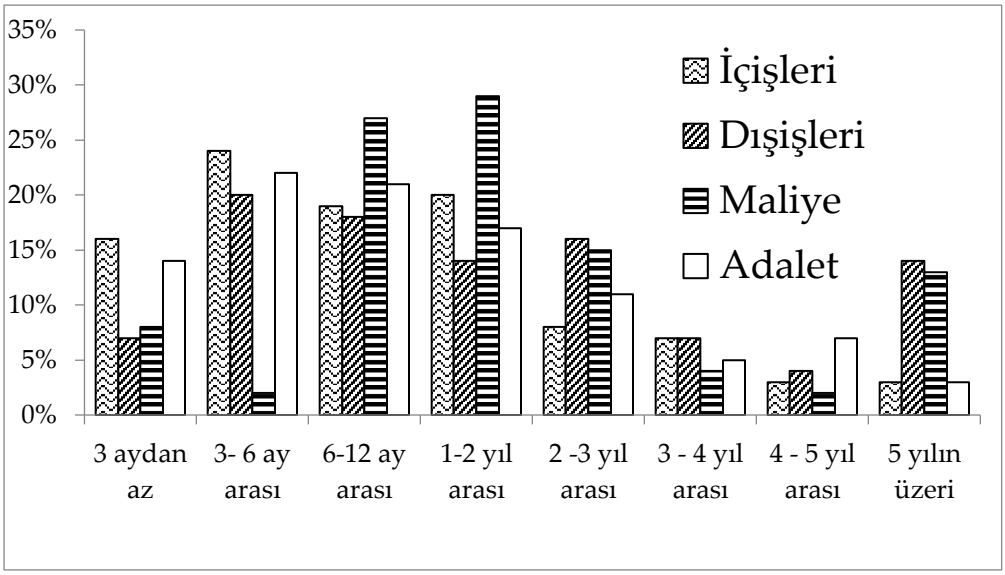
Tablo 7. Adalet Bakanlarının Görev Sürelerine İlişkin Dağılım[3]

Görev Süresi	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
3 aydan az	10	%14
3-6 ay arası	16	%22
6-12 ay arası	15	%21
1-2 yıl arası	13	%17
2-3 yıl arası	8	%11
3-4 yıl arası	4	%5
4-5 yıl arası	5	%7
5 yılın üzeri	2	%3
Toplam	**73**	

[3] Mevcut bakan, görev süresi sürdüğü için ilgili analize dahil edilmemiştir.

Tablo 7, adalet bakanlarının %22'sinin 3-6 ay arasında, %21'inin 6-12 ay arasında, %17'sinin 1-2 yıl arasında ve %14'ünün ise 3 ayın altında görev yaptıklarını göstermektedir. Bu bağlamdaki en düşük oranlar ise %3 ile 5 yılın üstü, %5 ile 3-4 yıl arası ve %7 ile 4-5 yıl arasıdır. Adalet bakanlığı görevini en uzun süre ifa eden bakanlar Mahmut Esat Bozkurt (2.136 gün), Mehmet Şükrü Saracoğlu (1.999 gün), Mahmut Oltan Sungurlu (1.741 gün), Abdülhamit Gül (1.656 gün) ve Cemil Çiçek'tir (1.633 gün). Söz konusu beş ismin de tek başına iktidar dönemlerinde bakanlık yapmış olması, tek başına iktidar dönemlerinin diğer bakanlıklarda olduğu gibi görev sürelerinin uzamasına aracılık ettiğini göstermektedir. Diğer yandan, bu görevi en az süre ifa eden bakanlar ise Ali Rıza Erten (4 gün), Bekir Sami Daçe (27 gün), Selçuk Erverdi (31 gün), Mustafa Hilmi Uran (54 gün) ve Hüseyin Celal Yardımcı'dır (55 gün). Adalet bakanlarının görev süresine ilişkin dağılımın içişleri, dışişleri ve maliye bakanlarının verileriyle karşılaştırılmasına ilişkin oranlar Grafik 5'te gösterilmektedir.

Grafik 5. Adalet Bakanlarının Görev Sürelerine İlişkin Dağılımın İçişleri, Dışişleri ve Maliye Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Grafik 5'te oranların genel itibarıyla içişleri bakanı profili ile yakın düzeylerde dağıldığı, maliye ve dışişleri bakan profili ile bazı kategorilerde yakın bazı kategorilerde uzak seyrettiğine tanıklık edilmektedir.

Diğer Bakanlıklardaki Bakanlık Deneyimi

Adalet bakanlığı içişleri, dışişleri ve milli savunma bakanlığı ile birlikte Milli Güvenlik Kurulu'nda yer alan dört bakanlıktan biridir. Bu bağlamda prestij ve önem açısından bir kariyer basamağı olarak da düşünülebilmektedir. Adalet bakanlarının farklı bakanlıklardaki deneyimine ilişkin dağılım Tablo 8'de sunulmaktadır.

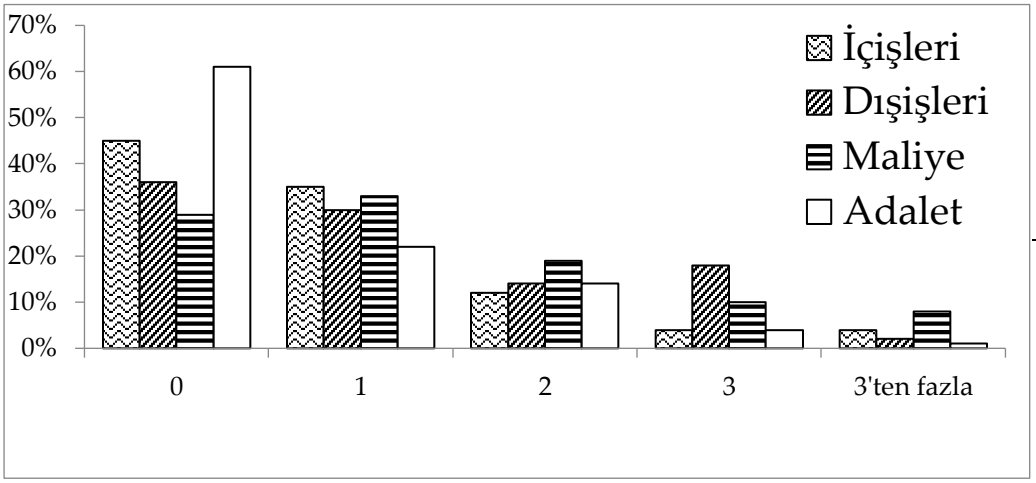
Tablo 8. Adalet Bakanlarının İcra Ettikleri Diğer Bakanlıkların Sayısına İlişkin Dağılım

Diğer Bakanlıklarda Görev Yapan Bakan Sayısı	Adalet Bakanı Sayısı	Adalet Bakanı Oranı
0	44	%61
1	17	%22
2	9	%12
3	3	%4
3'ten fazla	1	%1
Toplam	**74**	

44 kişi yalnızca adalet bakanlığı yapmışken, kalan 30 kişi farklı hükümetlerde başka bakanlıklar da icra etmiştir. Buna ilişkin yüzdelik dağılıma bakıldığında yalnızca adalet bakanlığı yapanların %61 oranında olduğu görülmektedir. Bunun yanında bir bakanlık daha yapanların %22, iki bakanlık daha yapanların %12, 3 bakanlık yapanların %4 ve 3'ten fazla bakanlık yapanların ise %1 oranında olduğuna ulaşılmıştır. Adalet bakanlığı yapmış kişilerin arasında, bu bakanlık dışında farklı en çok bakanlık görevinde bulunan isim 4

bakanlıkla Mehmet Şükrü Saracoğlu'dur. Başbakanlık, dışişleri, maliye ve milli eğitim bakanlıklarını üstlenen Saracoğlu'nu 3'er farklı bakanlıkla Ali Fethi Okyar, Hasan Dinçer ve Necmettin Cevheri izlemektedir. Söz konusu dağılımın içişleri, dışişleri ve maliye bakan profili ile karşılaştırılmasına ilişkin oranlar ise Grafik 6'da ortaya koyulmaktadır.

Grafik 6. Adalet Bakanlarının İcra Ettikleri Diğer Bakanlıkların Sayısına İlişkin Dağılımın İçişleri, Dışişleri ve Maliye Bakanlarına İlişkin Verilerle Karşılaştırılması

Adalet bakanlığı, dört farklı profil arasında başka bakanlık yapmayanların oranının en yüksek olduğu bakanlıktır. Ayrıca kategorik olarak bakanlık sayısı arttıkça adalet bakanlığının oranının düştüğüne ve diğer bakanlıkların gerisinde kaldığına tanıklık edilmektedir. Adalet bakanlığını yapanların icra ettikleri diğer bakanlıklara ilişkin dağılım Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Adalet Bakanlarının İcra Ettikleri Diğer Bakanlıklara İlişkin Dağılım[4]

Bakanlık	Bakan Sayısı
Başbakanlık	2
Başbakan Yardımcılığı	7
Devlet Bakanlığı	6
İçişleri Bakanlığı	6
Dışişleri Bakanlığı	2
Milli Savunma Bakanlığı	5
Milli Eğitim Bakanlığı	4
Ekonomi Bakanlığı	3
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı / İmar ve İskan Bakanlığı	3
Maliye Bakanlığı	1
Tarım Bakanlığı / Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	2
Ticaret Bakanlığı / Gümrük ve Tekel Bakanlığı	2
Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı / Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	2
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	3

Adalet bakanları arasında cumhurbaşkanlığı yapan kimse yoktur. Ancak adalet bakanları 2'si başbakanlık, 7'si başbakan yardımcılığı ve 6'sı devlet bakanlığı olmak üzere toplam 48 bakanlık icra etmişlerdir. Diğer bakanlıklar açısından bu istatistiklere bakıldığında içişleri bakanlarının 4'ü başbakanlık, 5'i başbakan yardımcılığı ve 6'sı devlet bakanlığı olmak üzere toplam 68; dışişleri bakanlarının 2'si cumhurbaşkanlığı, 7'si başbakanlık, 14'ü başbakan yardımcılığı ve 4'ü devlet bakanlığı olmak üzere toplam 55; maliye bakanlarının ise 4'ünün başbakanlık, 9'unun başbakan yardımcılığı ve 10'unun devlet bakanlığı olmak üzere toplam 65 bakanlık yaptıkları görülmektedir (Çolak, 2021; Çolak, 2023; Yücedoğru ve Polat, 2023).

[4] Birbiriyle kurumsal bağlantıları ve ilişkileri olan bakanlıklar tek satırda birlikte sunulmuştur.

Atanma Şekli

1961 ve 1982 Anayasaları olağan seçim takviminin başlamasından itibaren üç gün, erken seçim kararından itibaren ise beş gün içinde üç bakanlığa atama yapılmasını içermiştir.[5] Bu bakanlıklar içişleri, adalet ve ulaştırma bakanlıklarıdır. Ayrıca 1961 Anayasası'nın 109. maddesi söz konusu bakanlıklara bağımsız TBMM üyelerinin atanmasını öngörmüşken, 1982 Anayasası'nın 114. maddesi bu bakanlıklara TBMM dışından da atama yapılabileceğini düzenlemiştir. Bu hükümlerin sonucu olarak 1961-1980 yılları arasında söz konusu bakanlıklara yalnızca kontenjan senatörleri ile bağımsız TBMM üyeleri atanmış, 1983 sonrasında ise TBMM dışından kişiler de bu bakanlıklara atanabilmiştir (Demirkol, 2023).

Bu uygulama veri setinde içişleri ile adalet bakanı sayısının artmasına ve aynı zamanda meclis dışından atanma oranlarının yükselmesine yol açmıştır. Verilerle açıklamak gerekirse, 1920'den günümüze görev yapan içişleri bakanı sayısı 75, adalet bakanı sayısı 74 iken; dışişleri bakanı sayısı 45, maliye bakanı sayısı ise 48'dir. 1920'den 2026'ya gelinen süreçte görev yapan 74 adalet bakanından 56'sı meclis içinden, 18'i ise meclis dışından atanmıştır. Oransal açıdan meclis içinden atama %76, meclis dışından atama ise %24'tür. Meclis dışından atanan 18 adalet bakanının 4'ü 1960-1961 askeri idare dönemi, 1'i teknokratlar hükümeti dönemi, 1'i azınlık hükümeti dönemi, 3'ü 1980-1983 askeri idare dönemi, 7'si Anayasa'nın 114. maddesi gereği ve son olarak 2'si cumhurbaşkanlığı hükümet modeli döneminde meclis dışından atanmıştır.

[5] "Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu" başlıklı söz konusu madde, 21.01.2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Özetle, söz konusu tablo, 114. madde uyarınca içişleri bakanı profili ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Nitekim adalet bakanlığında %24 olarak hesaplanan meclis dışından atanma oranı, içişleri bakanı profili için %20 hesaplanmaktadır (Çolak, 2021). Diğer bir deyişle, içişleri bakan profilinde olduğu gibi meclis dışından atanan adalet bakanlarının büyük bir çoğunluğunun 1982 ile 2018 yılları arasındaki dönemde göreve getirildiği ve bunun nedeninin anayasal bir zorunluluk olduğu görülmektedir. Öte yandan, atanan kişilerin genellikle bürokrasiden tercih edilmesi, meslek dağılımındaki bürokrat ve mezun olunan fakülte dağılımındaki mülkiye ve hukuk kategorilerinin oransal açıdan artmasına zemin hazırlamıştır.

Sonuç

Adalet bakanlığının kurumsal niteliğinin bakan profilini belirleyen önemli faktörlerin başında geldiği görülmüştür. Hukuk fakültesi mezunlarının ve avukat mesleğinden gelen bakanların baskınlığı, bakanlığın görev alanının doğrudan hukuk ve yargı sistemiyle ilişkili olmasının doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. İçişleri, dışişleri ve maliye gibi idari uzmanlıkların daha çeşitli eğitim geçmişlerine imkan tanıdığı bakanlıklardan farklı olarak adalet bakanlığı, mevzuat hazırlama süreçleri, yargı kurumlarıyla ilişkiler ve hukuk politikalarının koordinasyonu nedeniyle hukuk formasyonunu fiilen bir ön koşul haline getirmektedir. Benzer şekilde, adalet bakanları arasında asker, mühendis, hekim veya özel sektör yöneticisi kökenli isimlerin bulunmaması da bakanlığın uzmanlaşmış yapısıyla açıklanabilir. Türkiye'de özellikle Cumhuriyet döneminde hukuk eğitimi, siyasal elit dolaşımının önemli kanallarından biri olmuş; hakimlik, savcılık, akademisyenlik ve avukatlık gibi meslekler ise adalet bakanlığı makamına giden kariyer yollarını oluşturmuştur. Bu nedenle adalet bakanlığı, genel idari kapasite veya teknik uzmanlıktan

ziyade hukuk alanındaki mesleki sermayenin ön plana çıktığı bir bakanlık görünümü sergilemektedir.

Araştırmanın bulguları Batı literatüründeki adalet bakanı profiline ilişkin tespitlerle önemli ölçüde örtüşmektedir. Özellikle hukuk eğitimi almış ve hukuk mesleklerinden gelen kişilerin açık üstünlüğü, Hand (2022), Martin (2019) ve Murphy'nin (2022) adalet bakanlığı makamında hukuki uzmanlığın belirleyici olduğu yönündeki değerlendirmelerini desteklemektedir. İçişleri, dışişleri ve maliye bakanlıklarında farklı eğitim ve meslek gruplarından gelen kişilere daha sık rastlanırken, adalet bakanlığı profilinin belirgin biçimde hukuk eksenli olması, bu makamın diğer bakanlıklara kıyasla daha yüksek düzeyde uzmanlaşmış bir karakter taşıdığına işaret etmektedir. Bu durum, Türkiye örneğinde de adalet bakanlığının yalnızca siyasi bir makam olarak değil, aynı zamanda belirli bir mesleki sermaye ve uzmanlık gerektiren bir pozisyon olarak algılandığını göstermektedir.

Doğum yeri dağılımında İç Anadolu ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin öne çıkması da Türkiye'de yürütme elitinin üretim süreçleriyle ilişkilendirilebilir. Cumhuriyet tarihi boyunca Ankara'nın siyasal ve bürokratik açıdan merkezi konumu, İç Anadolu kökenli siyasetçilerin üst düzey görevlere erişimini kolaylaştırmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli siyasetçilerin görece yüksek oranı ise bu bölgelerin siyasal temsilinin güçlendirilmesine yönelik tarihsel eğilimler ve hukuk eğitiminin sosyal hareketlilik sağlayan bir araç olarak işlev görmesiyle açıklanabilir.

Öte yandan meclis dışından atanan bakan oranının yüksekliği ve görev süresi ortalamasının görece düşük olması, yalnızca bireysel kariyer tercihlerinin değil anayasal ve kurumsal düzenlemelerin de bakan profilini şekillendirdiğini göstermektedir. Özellikle 1982 Anayasası'nın 114. maddesi uyarınca seçim dönemlerinde bağımsız adalet bakanlarının atanması, adalet bakanlığı profilini diğer birçok

bakanlıktan farklılaştırmış ve teknokrat kökenli isimlerin sistem içerisine eklenmesine zemin hazırlamıştır. Bu yönüyle adalet bakanlığı, siyasi temsil ile uzmanlık arasında denge kurulmaya çalışılan özgün bir bakanlık olarak değerlendirilebilir.

Diğer üç bakanlıkla yapılan karşılaştırmalar, Türkiye'deki yürütme elitlerinin kurumsal olarak farklılaştığına işaret etmektedir. İçişleri bakanlığında güvenlik ve idari tecrübenin, dışişleri bakanlığında diplomatik kariyerin ve maliye bakanlığında ekonomik-bürokratik uzmanlığın daha görünür olması; buna karşılık adalet bakanlığında hukuk eğitimi ve avukatlık geçmişinin baskınlığı, farklı politika alanlarının farklı insan sermayesi türlerini ödüllendirdiğine işaret etmektedir. Bu durum, bakanların yalnızca siyasi aktörler olmadığını, aynı zamanda görev yaptıkları kurumların tarihsel ve fonksiyonel özelliklerini yansıtan elit gruplar olarak değerlendirilmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, Batı literatüründe sıklıkla vurgulanan siyasi sorumluluk ile hukuki tarafsızlık arasındaki gerilim, Türkiye örneğinde de gözlemlenmektedir. Özellikle 1960 ile 2018 yılları arasında seçim dönemlerinde meclis dışından ve bürokratik kariyere sahip bağımsız adalet bakanlarının atanması, adalet bakanlığının diğer bakanlıklardan farklı bir kurumsal konuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Martin (2019) ve Murphy'nin (2022) adalet bakanının yürütme ile hukuk düzeni arasında özel bir konumda bulunduğu yönündeki değerlendirmeleriyle uyumludur. Ancak Batı demokrasilerinde bu tartışma daha çok anayasal konvansiyonlar ve mesleki etik üzerinden yürütülürken, Türkiye'de anayasal düzenlemelerin ve hükümet sistemi değişikliklerinin doğrudan bakan profilini şekillendirebildiği görülmektedir.

Son dönemde adalet alanında gerçekleştirilen kurumsal reformlar, askeri yargının kaldırılması, yeni adli kurumların oluşturulması ve

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş gibi gelişmeler ise adalet bakanlığının yürütme sistemi içerisindeki görünürlüğünü artırmıştır. Bu dönüşüm, gelecekte adalet bakanlarının yalnızca hukuk kökenli uzmanlar olarak değil, aynı zamanda kamuoyu önünde daha görünür siyasi aktörler olarak öne çıkmalarına aracılık edebilir. Buna karşın, bakanlığın yürütme ile yargı arasındaki sınırda yer alan özgün konumu, Batı literatüründe olduğu gibi Türkiye'de de bağımsızlık, tarafsızlık ve uzmanlık tartışmalarının devam edeceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla adalet bakanı profiline ilişkin bulgular yalnızca geçmiş dönemin bir fotoğrafını sunmamakta, aynı zamanda Türkiye'de hukuk ve siyaset arasındaki ilişkinin gelecekte alabileceği biçimlere dair ipuçları da vermektedir.

Bu araştırma, Türkiye'de görev yapan adalet bakanlarının sosyo-demografik ve mesleki özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan betimleyici bir çalışmadır. Bu nedenle elde edilen bulgular, adalet bakanlarının belirli özelliklere sahip olmasının bakanlık performansı, politika tercihleri veya kurumsal sonuçlar üzerindeki etkilerine ilişkin nedensel çıkarımlar yapmaya imkan vermemektedir. Ayrıca araştırma, kamuya açık biyografik kaynaklarda yer alan bilgilerle sınırlı olup bazı bakanlara ilişkin verilerin eksik veya güncel olmaması bulguları etkileyebilmektedir. Bu çerçevede çalışma, adalet bakanlarının profiline ilişkin genel eğilimleri ortaya koymakta, söz konusu özelliklerin siyasal ve yönetsel sonuçlarını açıklamayı ise gelecekte yapılacak analitik araştırmalara bırakmaktadır.

Kaynakça

Blondel, J. (1987). *Political Leadership: Towards a General Analysis*. Sage.

Bozkurt, Ö. (2014). Bakanlık. İçinde Ö. Bozkurt, T. Ergun ve S. Sezen (Ed.), *Kamu Yönetimi Sözlüğü* (ss. 23-25). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Çolak, Ç. (2021). Türkiye'de İçişleri Bakanlığının Tarihsel Gelişimi ve İçişleri Bakanlarının Profili (1920-2020). *Türk İdare Dergisi*, (492). 141-172.

Çolak, Ç. (2022). Bakan. İçinde Y. Özkaya, V. Erat, F. İzci ve A. Duran (Ed.), *Yönetim Bilimleri Ansiklopedisi* (ss. 19-23). Nobel Yayıncılık.

Çolak, Ç. (2023). Türkiye'de Dışişleri Bakanlarının Profili. İçinde S. Güngör (Ed.), *Uygulamada ve Teoride Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tartışmaları* (ss. 39-54). Yaz Yayınları.

Demirel, F. (2003). Adliye Nezâreti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914). [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Demirel, F. (2007). Adliye Nezâreti'nin Teşkilat Tarihçesi. İçinde B. Arı ve S. Aslantaş (Ed.), *Adalet Kitabı* (ss. 254-267). Adalet Bakanlığı Yayınları.

Demirkol, Ö. (2023). 1923'ten 2018'e Türkiye'de Hükümet ve Bakanlıklar. *Fiscaoeconomia*, 7(1). 365-390.

Dinler, V. (2022). Osmanlı Devleti'nin Klasik Dönem İdari Yapısı ve İşleyişi. *Telakki Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1). 11-44.

Dogan, M., ve Higley, J. (1998). *Elites, Crises, and the Origins of Regimes*. Rowman & Littlefield.

Dowding, K., ve Dumont, P. (Eds.) (2009). *The Selection of Ministers in Europe: Hiring and Firing*. Routledge.

Durna, İ. (2022). Adliye Vekâletine Geçiş Sürecinde Görevli Adliye Vekilleri, Politikalar ve İcraatlar (1920-1923). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1). 109-130.

Durna, İ., ve Türkmen İ. (2022). Türk Adli Teşkilatının Dönüşümü: Adliye Nezâreti'nden Adliye Vekâleti'ne Geçiş. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2). 443-460.

Findley, C. V. (2014). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokratik Reform: Babıâli 1789-1922* (E. Ertürk, Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Hand, J. (2022). The Attorney-General, Politics and Logistics: A fork in the Road?. *Legal Studies*, 42(3). 425-445.

İpşirli, M. (1991). Babıâli. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C: 4, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, ss. 378-386.

Krook, M. L. (2010). Women's Representation in Parliament: A Qualitative Comparative Analysis. *Political Studies*, 58(5). 886-908.

Martin, A. F. (2019). The Attorney General's Role as Legal Advisor to the Legislature. *UBC Law Review*, 52(1). 201-230.

Mattozzi, A., ve Merlo, A. (2008). Political Careers or Career Politicians?. *Journal of Public Economics*, 92(3–4). 597-608.

Mayak, F. (2024). Meclis-i Mebusan'daki Adliye Nezâreti Bütçesi Görüşmeleri Çerçevesinde Osmanlı Adalet Sisteminin Durumu (1910-1912). *Adalet Dergisi*, (73). 557-589.

Mills, C. W. (1956). *The Power Elite*. Oxford University Press.

Murphy, M. (2022). The Attorney General, Politics, and the Public Interest: Contributions to an Evolving Constitutional Convention. *Canadian Journal of Law and Society*, 37(1). 1-20.

Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Cedit Neşriyat.

Özcan, H. A. (2024). Adalet Bakanlığı Bilişim Sistemi UYAP'ın İnsan Kaynakları Yönetimi Bilgi Sistemi Açısından İncelenmesi. *Journal of International Banking Economy and Management Studies*, 7(2). 1-35.

Özel, C. (2019). Adalet Bakanlığı. İçinde M. Altunok, H. Altunok, F. Bakırcı, F. G. Gedikkaya ve A. Aydın (Ed.), *Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklar Tarihi* (ss. 13-81). Türkiye İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları.

Peters, B. G. (2010). *The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration*. Routledge.

Tansel, B. (2021). Adalet Bakanlığı Personelinin Yaşam Doyumu, İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(14). 51-66.

Terzi, M. A. (2015). *Türk Devlet Geleneğinde Bürokrasi*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Tural, E. (2008). II. Meşrutiyet Dönemi'nde Adliye ve Mezâhip Nezâreti'nde Bürokratik Reform. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2). 223-252.

Uçmaz, M. (2009). Türkiye'de Sayısal İmza (E-İmza) ve Adalet Bakanlığı'nda E-İmza Kullanımının Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(2). 51-59.

Url (2025). https://www.biyografya.com/ (Erişim Tarihi: 23.06.2025).

Ünal, F., ve Kiraz, İ. (2016). Türkiye'de E-Devlet Uygulamalarının Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Etkinliği: Adalet Bakanlığı UYAP Bilişim Sistemi Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Afro-Avrasya Özel Sayısı), 437-450.

Yavuz, H. (1988). Adliye Nezâreti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C: 1, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, ss. 389-390.

Yıkıcı, A. (2025). Türkiye'de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Kurumsal Dönüşümü ve 1920-2025 Döneminde Bakanların Profili. *Türk İdare Dergisi*, (502). 81-120.

Yücedoğru, R., ve Polat, S. (2023). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışından Günümüze Maliye Bakanlarının Profili. *Vergi Dünyası Dergisi*, 43(508). 6-21.

Zürcher, E. J. (2014). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* (Y. Saner, Çev.). İletişim Yayınları.

Extended Abstract

The ministry of justice is a fundamental public institution in democratic states governed by the rule of law, with broad responsibilities ranging from the administrative organization of judicial services to the formulation of legal policies and ensuring the effective functioning of the justice system. In this context, the minister of justice is not only a political decision-maker but also a senior public administrator who assumes significant responsibilities in managing relations between the legislative, executive, and judicial branches.

Numerous studies in the literature examine the ministry of justice as a research subject. Studies within the framework of Turkish administrative history focus on institutions considered predecessors of the ministry. Others use the data on ministry of justice personnel or service delivery tools as samples to examine the relationships between various factors. However, there is no research in the existing literature that examines the profile of the minister of justice in the case of Turkey. Addressing this gap and analysing the profile of the minister of justice in Türkiye forms the main purpose of this study.

Accordingly, a dataset was created covering the age, gender, educational level, profession, place of birth, term of office, experience in other ministries, and method of appointment of 74 individuals who served as ministers of justice during the 106 years from 1920 to the present. The dataset is exploited to analyse the frequency and distribution of indicators of minister profiles. Findings are comparatively analysed with the previous works on different minister profiles (ministers of the interior, foreign affairs, and finance).

This study consists of four sections. The first section reviews the literature on the executive elite or ministerial profiles, as well as the studies, particularly on ministers of justice. The second section presents the historical development of the ministry of justice in Türkiye under two subheadings: Ottoman Period and National Struggle-Republican Period. The third section outlines the aim, methodology, sample, and findings of the research. The conclusion section discusses the findings within the previous studies on different ministers in Türkiye as well as the Western literature.

The findings indicate that the institutional nature of the ministry of justice is a key factor in determining the profile of ministers. The predominance of law school graduates and individuals with a background in the legal profession can be seen as a natural consequence of the ministry's remit, which is directly linked to the legal and judicial systems. Unlike ministries such as the interior, foreign affairs, and finance, which allow for a more diverse educational background due to their administrative specialisms, the ministry of justice effectively makes a legal background a prerequisite because of legislative drafting processes, relations with judicial institutions, and the coordination of legal policies. The findings of the study largely align with observations regarding the profile of justice ministers in Western literature. In

particular, the clear predominance of individuals with a legal education and from legal professions supports the assessment that legal expertise is a defining factor in the office of the minister of justice.

Finally, the tension between political accountability and legal impartiality, frequently highlighted in Western literature, is also evident in the Turkish context. In particular, the appointment of independent ministers of justice with bureaucratic backgrounds during election periods between 1960 and 2018 demonstrates that the ministry of justice occupies a distinct institutional position compared to other ministries. This is consistent with the assessment in Western literature that the minister of justice holds a special position between the executive and the legal system.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Çağrı ÇOLAK: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Lisansüstü Tezler Bağlamında İncelenmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği

Examining Public Administration Education in Türkiye through Graduate Theses: A Case Study of Hacettepe University

Esra Nur TUĞAN[*]

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi alanyazınına lisansüstü tezlerin incelenmesi suretiyle katkıda bulunmaktır. Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi ile ilgili akademik nitelikteki mevcut çalışmalar incelendiğinde ders içerikleri ve tezler üzerinden yürüyen iki ayrı çalışma kolu bulunduğu tespit edilmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırmanın konusunu Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde yazılan lisansüstü tezler oluşturmaktadır.

Araştırma bir betimsel içerik analizi olarak tasarlanmış, ulaşılan belgeler doküman analizi (belge incelemesi) yöntemi ile değerlendirilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi üzerinden erişilen toplamda 106 adet lisanüstü tez belirlenen alt başlıklar kapsamında MAXQDA 2024 Nitel Veri Analizi Programı kullanılarak kodlanmış, kategorize edilmiştir. Tezlerin türü, yılı, danışman unvanı, konuları ve anahtar kelimeler belirlenen analiz birimleridir. Elde edilen bulgulara göre yüksek lisans tezleri sayıca fazladır, en çok tezin yayımlandığı yıl 2022'dir, en çok sayıda tez çalışmasını profesörler yönetmişlerdir. Yerel yönetimler, kamu politikası ve dijitalleşme başlıkları da hem tezlerin konuları hem de anahtar kelimelerde öne çıkan başlıklardır.

Araştırmanın sonuçlarından anlaşılmaktadır ki Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde son 13 yılda yazılan tezlerde yeni kamu işletmeciliği paradigması dahilindeki konularda çokça tez yazılmıştır. Söz konusu yaklaşıma ait kavramsal çerçeve tezlerin konuları ve içerikleri detaylı incelendiğinde net biçimde görülebilmektedir. Ancak bu sonuç tek başına, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi

[*] Dr. Öğretim Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Şırnak - Türkiye, esranurtugan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2405-7445

Geliş/Submitted: 06.06.2026 | **Kabul/Accepted:** 26.06.2026

Atıf/Cite: Tuğan, E. N. (2026). Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Lisansüstü Tezler Bağlamında İncelenmesi. *Publicus*, (5), 255-287.

ve Kamu Yönetimi Bölümünün kamu yönetimi eğitimi alanında temsil ettiği ekolü belirleme konusunda yeterli kanıt oluşturamamaktadır. Böyle bir kesin yargıya ulaşılabilmesi için daha geniş kapsamlı ve farklı analiz birimlerini içeren araştırmalarla sonucun desteklenmesi gerekmektedir. Araştırma sonuçlarının, kamu yönetimi eğitimi alanında çalışanlara, alanın genel görünümünün anlaşılması hususunda yardımcı olması umulmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilecek hususlar; incelenen tez sayısının artırılması, kamu yönetimi eğitiminde farklı yaklaşımları temsil eden diğer okulların da araştırmaya dahil edilerek daha kapsamlı ve karşılaştırmalı bir analizin yapılması şeklindedir. Bu hususlar göz önüne alındığı takdirde kamu yönetimi eğitimine dair Türkiye'deki mevcut durumun daha kapsamlı ve detaylı bir fotoğrafının gözler önüne serilmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Kamu Yönetimi Eğitimi, Lisansüstü Tezler, İçerik Analizi, Hacettepe Üniversitesi

Abstract

This study aims to contribute to the literature on public administration education in Türkiye through an analysis of graduate theses. A review of the existing academic literature reveals that research on public administration education has generally developed along two main lines: studies focusing on course curricula and those examining graduate theses. Within this framework, the study investigates graduate theses produced in the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University.

The research was designed as a descriptive content analysis, and the collected documents were examined through document analysis. A total of 106 graduate theses were coded and categorized using MAXQDA 2024 Qualitative Data Analysis Software. The type, year, supervisor's academic title, research topics, and keywords of the theses were identified as the main units of analysis. The findings show that master's theses constitute the majority of the sample, that 2022 was the year with the highest number of completed theses, and that professors supervised the largest share of thesis studies. Local government, public policy, and digital transformation emerged as the most prominent themes in both thesis topics and keywords.

The results indicate that graduate research conducted in the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University during the last thirteen years continues to reflect the influence of the New Public Management paradigm. A detailed examination of thesis topics and contents demonstrates the persistence of the conceptual framework associated with this approach. This finding is consistent with the department's established school of thought in the field of public administration education. It is expected that the study will contribute to a better understanding of the current state of public administration education in Türkiye. Future research may benefit from expanding the number of theses examined and conducting comparative analyses that incorporate institutions representing different approaches to public administration education, thereby providing a more comprehensive picture of the field.

Keywords: Public Administration, Public Administration Education, Graduate Theses, Content Analysis, Hacettepe University

Giriş

Türkiye'de kamu yönetimi eğitiminin köklerinin medreselere, loncalara, Enderun'a kadar uzandığı bilinmektedir. Nitekim Türk idare geleneğinde devlet hizmeti sunan kamu görevlilerinin eğitimi her daim önem teşkil etmiştir. Kamu yönetimi eğitimleri tarihsel anlamda düşünüldüğünde en çok da halka hizmet üretecek olan kamu görevlilerinin eğitilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Kamu yönetimi alanında eğitim vermek üzere kurulmuş pek çok kamu kurumu zaman içinde kurulmuş olmakla beraber bugün bu konuda en önemli kurumların başında üniversiteler gelmektedir. Dolayısıyla kamu yönetimi eğitimi üzerine yapılmak istenen çalışmalarda üniversiteler göz önünde bulundurulması gereken en önemli kurumlardır.

Modern anlamda kamu yönetimi eğitiminin ise kamu yönetiminin bağımsız bir disiplin olarak kabul edilmesiyle başladığını söylemek yanlış olmayacaktır (Aksoy ve Özkan, 2023, s. 219). Kamu yönetimi eğitimi de disiplinin kendi başına var oluşundan bugüne disiplinin gelişimini takip ederek onunla sürekli bir değişim içindedir. Yaşanan tüm toplumsal, politik ve ekonomik değişimler, kamu yönetimini ve kamu yönetimi eğitimini birlikte etkilemektedir. Özellikle teknolojideki hızlı gelişmeler, vatandaşların kamu yönetimlerinden beklentilerinin değişmesi dolayısıyla da kamu hizmetlerinin çeşitlenmesi, eğitim içeriklerinin güncellenmesini gerektirmektedir.

Türkiye'de kamu yönetimi eğitiminde temel kurumlar olan üniversitelerde kamu yönetimi bölümlerinde, özellikle 1982'de Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) kurulmasından sonra önemli değişimler yaşandığı görülmektedir. Eğitim içerikleri güncellenmiş, yeni dersler açılmış ve özellikle öğretim elemanı sayısında artış yaşanmıştır (Ömürgönülşen, 2010, s. 124). Her ne kadar YÖK üniversiteler üzerinde bir standardizasyonu amaçlasa da zaman içinde özellikle köklü eğitim kurumlarında (Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

(Mülkiye), ODTÜ SBKY, Hacettepe SBKY gibi) belirli bir eğitim anlayışı, yönelim ve disipline bakış açısının yerleştiği de görülmektedir. Bu noktada Mülkiye ve ODTÜ SBKY'nin birer ekolü temsil ettiği Türkiye'de kamu yönetimi alanındaki akademisyenlerin çoğunluğu ve duayenleri arasında kabul gören bir husus olmakla birlikte (Keleş, 2022, s. 60; Ömürgönülşen, 2010), Hacettepe SBKY'nin bir ekol haline geldiği hususu tartışmalıdır. Ancak yine de Hacettepe SBKY'nin hem mevcut durumda Mülkiye- ODTÜ ekollerinden ayrılıp işletme bilimine yaklaşan bir çizgide ilerlediği (Keleş, 2022, s. 61), hem de kuruluş aşamasında işletme bilimiyle yoğun bir ilişki içinde olacak şekilde tasarlandığı literatür taramalarında anlaşılmıştır. Sayısal yöntemlere ve "management"a dayalı bir bölüm olarak tasarlandığı özellikle belirtilmiştir (Türkel, 2022, s. 98).

Eğitim konusunda yaklaşım farklılıkları hem lisans hem de lisansüstü eğitimde kendini göstermektedir. Ancak lisansüstü programlarda ekoller arası farklılıkların (lisans programlarına kıyasla) ön plana çıkmasını ve daha görünür olmasını beklemek yanlış olmayacaktır. Nihayetinde lisansüstü programların ders içerikleri ve özellikle de yayımlanan tezlerin konuları, bölümlerdeki öğretim üyelerinin entelektüel yönelimleri, tercihleri, akademik altyapı ve özgeçmişleri ile doğrudan bağlantılıdır. Bu noktada sözü edilen bu farkların, akademinin en değerli eğitim çıktılarından olan lisansüstü tezlerin incelenmesi suretiyle gözlemlenebileceği düşünülmüştür. Bir diğer deyişle lisansüstü tezlerin incelenmesi ile kurumların entelektüel yönelimlerinin anlaşılmasına katkıda bulunulabileceği düşüncesinden hareketle araştırmanın tasarımı gerçekleştirilmiştir. Araştırma biriminin seçilmesine sıra geldiğinde ise Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümü üzerinde çalışarak burada üretilen lisansüstü tezlerin incelenmesine karar verilmiştir. Bu sayede Hacettepe SBKY bölümünün kamu yönetimi eğitiminde temsil ettiği ekolün genel hatlarıyla görünür kılınabilmesi amaçlanmıştır. Tezlerin belirlenen

ölçütler bazında kategorize edilmesi suretiyle ulaşılan araştırmanın sonuçları ilerleyen bölümlerde okuyucuya sunulmuştur.

Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitimi Alanyazını

Alanyazın incelendiğinde Türkiye'de kamu yönetimi eğitimi konusuna pek çok farklı açıdan yaklaşan çalışma ile karşılaşılmaktadır. Alanyazının önemli bir kısmının lisans eğitimi ile ilgili olması yapılan taramalarda ilk göze çarpan bulgudur. Lisans eğitimiyle ilgili alanyazındaki mevcut çalışmalar da incelenmiş olmakla beraber, lisansüstü eğitime odaklanmış olanların bu araştırmanın asıl konusuna katkı sağlayacak olmaları sebebiyle dikkatle üzerlerinde durulmuştur. Bu amaçla alanyazın taranırken araştırma konusuyla da paralel olarak en çok çalışmanın Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) kapsamında gerçekleştirildiği görülmüştür. Son 13 yıldaki KAYFOR arşivi dikkatle taranan platformlar arasındadır. KAYFOR arşivinde bazı yıllarda kamu yönetimi eğitimi ile ilgili en fazla bir iki adet çalışmaya rastlanırken bazı yıllarda ana temanın kamu yönetimi eğitimine özellikle eğilecek şekilde planlandığı görülmüştür. "Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri" başlıklı 13. KAYFOR'da (2015) sadece bir bildiri kamu yönetimi eğitimi ile ilişkilendirilebilmiştir. İlgili çalışma kamu yönetimi eğitiminde kadın akademisyenlerin etkilerine odaklanmıştır (Eroksal Ülger, 2016). 2017 yılında "Nasıl Bir Kamu Yönetimi" temasıyla gerçekleştirilen KAYFOR 14'te bir oturum kamu yönetimi eğitimine ayrılmıştır. Burada yayınlanan 5 bildiri lisans müfredatları, akademisyen performansı gibi konulara yönelmiş olup konuyu lisansüstü eğitim bağlamında ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır (2017). "Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu (21-23 Şubat 2019)" bu konuda alanyazına en çok katkı sağlayan etkinliklerden biridir. Forumun Sunuş kısmında da belirtildiği üzere kamu yönetimi eğitimi

hususunun "mümkün olan en geniş çerçevede tartışılması" amaçlanmıştır (Bildiri Özetleri Kitabı, 2019).

16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu arşivinde lisansüstü eğitimle ilgili yapılmış çalışmalar incelenip derlenmiştir. Önder ve Kaçer (2019, s. 41) çalışmalarında Türkiye'de kamu yönetimi alanındaki eğitimin dünya standartları karşısında ne durumda olduğunu öngörebilmek amacıyla ABD ve Türkiye'den seçtikleri üniversitelerin yüksek lisans programlarını karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırmayı lisans dersleri üzerinden gerçekleştirmeyi tercih etmişlerdir. Aydın da çalışmasında benzer bir metodoloji kullanarak ABD ve Türkiye'den seçtiği üniversitelerin yüksek lisans ve doktora programlarındaki zorunlu ve temel dersleri karşılaştırmıştır (2019, s. 43). Beyazıt, Çiftçi ve Güneş (2019, s. 90), genelde kamu yönetimi alanında özelde de kamu yönetimi alanında yaşanan ve yaşanmakta olan değişimlerin lisansüstü programlardaki "kent ve çevre" alanını nasıl etkilediğini müfredatlardaki dersler üzerinden incelenmiştir.

Yıldırım'ın (2019, s. 104) çalışmasında farklı olarak lisansüstü eğitimin tez aşamasına odaklanılmış, kamu yönetiminin diğer disiplinlerle olan bağlantılarının lisansüstü tezler üzerinden okunması hedeflenmiştir. Parlak ve Şahin de (2019, s. 158) Türkiye'de afet yönetimi eğitimlerini belirlenen başarılı ülke örnekleri ile hem lisans hem de lisansüstü seviyede karşılaştırmışlardır. Akpınar, Görmez ve Efe (2019, s. 188), lisansüstü tezleri konu bağlamında incelemeyi tercih etmiş, kentleşme kavramı üzerinden bibliyometrik analiz gerçekleştirmişlerdir. Önder ve Yetkin (2019, s. 206) ise çalışmalarında kamu yönetimi alanında yazılan doktora tezlerinin, 2003 sonrasındaki kamu yönetimi reformlarıyla olan ilişkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır.

24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumunda (2024), bir bildiri kamu yönetimi eğitimi alanında yazılmış olup, ilgili çalışmada sosyal medya

platformlarının kamu yönetimi eğitiminde kullanımı üzerine yoğunlaşmıştır (Ökmen, 2024, s. 587).

"Karmaşık Sorunlar Karşısında Kamu Yönetimi: Yaklaşımlar, Politikalar ve Uygulamalar" temasıyla gerçekleştirilen 26. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumunda da bir bildiri kamu yönetimi eğitimine odaklanmıştır. Çalışma kamu yönetimi alanındaki güncel tartışmalara yer vermektedir (2025, s. 377).

Kamu yönetimi alanında bu araştırmanın konusuna en yakın olarak kabul edilebilecek çalışmalar yukarıda özetlendiği şekildedir. Ancak alanyazın taraması kamu yönetiminin dışına çıkılarak sosyal bilimlerde lisansüstü tezlerin analizi şeklinde genişletildiğinde; eğitim bilimleri, bilgi ve belge analizi gibi bazı disiplinlerde benzer birkaç çalışmaya rastlanmıştır (Dişli, 2020; Aksoy, 2024). Bu araştırmanın özgün yönü olan akademik çıktıları kurumsal entelektüel yönelim ile bağdaştırma girişimine ise sözü edilen çalışmalarda rastlanmamıştır.

Araştırma

Bu bölümde öncelikle araştırmanın amacı, konusu, araştırmanın tasarımı, verilerin elde edilmesi ve verilerin analiz süreci ve araştırmanın sınırlı yönleri aktarılmış, sonrasında da araştırma bulgularının sunumu yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Konusu

Araştırmanın gerçekleştirilmesindeki en önemli amaç, "kamu yönetimi eğitimi" alanyazınına katkıda bulunmaktır. Nitekim kamu yönetimi eğitimi konusunda yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde sayıca az oldukları görülürken (Fedai ve Fedai, 2019, s. 362) özellikle lisansüstü eğitim boyutuna odaklanmış çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Zaten sınırlı sayıda olan ilgili çalışmaların lisans eğitimi üzerinden kamu yönetimi eğitimi hususunu değerlendirdiği görülmektedir (Ömürgönülşen, 2010; Fedai ve Fedai, 2019; Yaman,

Bilgin ve Çakır, 2020; Aksoy ve Özkan, 2023). Ayrıca kamu yönetimi alanında yazılan lisansüstü tezleri etik, yönetişim, ombudsmanlık, e-devlet gibi konu temelinde inceleyen araştırmalar da alanyazında mevcuttur (bkz. Yiğit, 2018; Akman ve Özyiğit Ökten, 2019; Işık, 2019; Göküş ve Çubukçu, 2019; Tuğan ve Ömürgönülşen, 2020; Tosun, 2026).

Araştırmanın konusunu ise Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (SBKY) Bölümünde yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümünün Türkiye'deki en köklü kamu yönetimi bölümlerinden biri olması, araştırmanın merkezinde yer almak üzere seçilmesinin sebepleri arasındadır. Bir diğer faktör ise Hacettepe Üniversitesi SBKY'nin, yine kamu yönetimi alanındaki köklü kurumlar olan ODTÜ ve Ankara Üniversitesi SBKY ile karşılaştırıldığında, kamu yönetimi öğretimi hususunda farklı bir ekolü temsil eder konumda olması ihtimalidir. Esasen Hacettepe SBKY'nin bu kedine özgü konumu, araştırma fikrinin ortaya çıkmasında tetikleyici roldedir. Kamu Yönetimi (bugün daha çok tercih edilen şekliyle Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi) disiplininin Türkiye'de kurumsallaşma sürecindeki öncü rolü üstlenen Ankara Üniversitesinin hukuk ağırlıklı yaklaşımı; ODTÜ'nün siyaset bilimiyle yakından ilişkisi düşünüldüğünde, Hacettepe'nin bu iki yaklaşımın arasında bir noktada bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Ömürgönülşen, 2010, s. 148).

Kamu yönetimi öğretimindeki yaklaşım farklılıklarının lisansüstü çalışmalar üzerinden anlaşılmasının mümkün olup olmadığı düşüncesinden hareketle araştırmanın kapsamı belirlenmiştir. Hacettepe Üniversitesi SBKY'de yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin belirli ölçütler bazında incelenmesi suretiyle, Hacettepe ekolünün kapsamının keşfedilebilmesine katkı sağlanması umulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın kamu yönetimi öğretiminde ekol farklılıklarını ortaya koyabilme açısından alanyazına önemli

katkıda bulunması hedeflenmektedir. Yanı sıra alandaki güncel eğilimlerin ve tercih edilen çalışma konularının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmanın akademik anlamda bir çalışma üretmeyi özellikle de tez yazmayı planlayan öğrencilere ve danışmanlarına konu belirleme aşamasında yardımcı olabileceği umulmaktadır. Alandaki eğilimler, alanyazındaki boşluklar konusunda fikir üretmede katkısı bulunabilecek sonuçlar üretilmiştir. Bölümlerdeki akademik personelin üzerlerindeki akademik iş ve görevlerin dağılımı konusunda yöneticilere de bir resim sunulmaktadır.

Araştırmanın Tasarımı ve Verilerin Elde Edilmesi

Nitel araştırma yöntemlerinin son yıllarda sosyal bilimlerde kullanımının artmakta olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada da nitel araştırma ve analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi de son yıllarda sıkça kullanılmaktadır. Kamu yönetimi alanyazını incelendiğinde içerik analizi yöntemi ile yapılan pek çok araştırma olduğu görülmektedir. Bu çalışmada da içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümünde yazılan lisansütü tezler doküman inceleme yoluyla incelenip, içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışma, içerik analizinin alt türlerinden olan "betimsel içerik analizi" olarak desenlenmiştir. Betimsel içerik analizinde, seçilen araştırma konusuyla ilgili çalışmaların incelenmesi ve bu sayede alandaki genel eğilimlerin ortaya konulabilmesi, genel bir çerçeve çizilebilmesi amaçlanmaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014; Dinçer, 2018).

Araştırmanın kapsamında incelenecek lisansüstü tezlere ulaşmak için Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sisteminden (HÜAES) yararlanılmıştır. "HÜAES, Hacettepe Üniversitesi bünyesinde üretilen kitap, makale, tez, bildiri, rapor gibi tüm akademik kaynakları uluslararası standartlarda dijital ortamda depolar, etkisini artırmak için

telif haklarına uygun olarak Açık Erişime sunar" (HÜAES, 2025a). HÜAES'de alt koleksiyonlar arasından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümüne ait olan koleksiyon seçilmiştir. Bu noktada koleksiyonda, araştırmanın gerçekleştirildiği tarih olan Ağustos 2025 itibarıyla 256 adet tez olduğu anlaşılmıştır (HÜAES, 2025b). Çalışmanın sınırları dahilinde kamu yönetimi dar anlamıyla kastedildiğinden siyaset bilimi anabilim dalında yazılan tezler kapsam dışında bırakılmış, incelemeye alınmamıştır. Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümü lisansüstü programlarının yapısı incelendiğinde (tezsiz yüksek lisans programları kapsam dışında kalmış olup) 2 adet tezli yüksek lisans 2 adet de doktora programı olduğu görülmektedir. Bunlar Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi bilim dallarına ait programlardır (Hacettepe Üniversitesi SBKY Bölümü, 2025). 256 tezin ilk incelemesi neticesinde 106 tezin kamu yönetimi bilim dalında yazıldığı anlaşılmış olup araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma bu 106 lisansüstü tez üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi ve Sunumu

Verilerin analizinde MAXQDA 24 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında betimsel, karşılaştırmalı ve ilişkisel analizlere yer verilmiştir. Frekans tablo ve grafikleri, çapraz tablolar, kod harita ve tabloları kullanılarak araştırma sonuçları analiz edilmiş, sonuçlar okuyuculara hem rakamlarla hem de akılda kalıcı olması adına görselleştirilerek sunulmuştur. Bu amaçla belirlenen kodlar ve altkodlar düzeyinde 106 belgede toplamda 995 kodlama yapılmıştır.

Öncelikle tezlerin hangi ana başlıklar altında inceleneceğine karar verilmiş, bu amaçla belirlenen 5 ana kod olan "tez başlığı, anahtar kelimeler, danışman unvanı, tarih ve tezin türü" kodlarına bağlı çok sayıda alt kod oluşturulmuştur. Devamında incelenen veri setinden yola çıkılarak altkodlar oluşturulmuştur. Tüm tezlerin tüm kodlar ve altkodlar bazında kodlaması yapılmıştır. Yani tüm tezlerde yukarıda

sözü edilen 5 kod kapsamındaki bilgilere erişilmiş olup bu anlamda dengeli bir analiz gerçekleştirilebilmiştir.

Altkodların bazılarında tez sayısı kadar kodlama yapılmıştır. Tezlerin yayınladığı yıllar, danışmanların unvanları ve tezlerin türü (yüksek lisans veya doktora) altkodlarında her tez 1 kez kodlanmıştır. Zira bu bilgiler tektir ve aynı anda başka bir altkodun kapsamına giremeyecek niteliktedir. Böylece bu üç altkod kapsamında 106'şar kez kodlama yapılmıştır. Tezlerin anahtar kelimeleri kapsamında ise kodlama yapılırken, tezlerde eşit sayıda anahtar kelime kullanılmadığı anlaşılmıştır. Bazı tezlerde 3 adet anahtar kelime kullanılırken bazılarında 5 ya da 7 adet anahtar kelime kullanılabildiği görülmüştür. İlk etapta karşılaşılan her yeni anahtar kelime için bir altkod oluşturulmuştur (tamamen aynı olan anahtar kelimeler için tek bir alt kod oluşturulmuştur). Bu bölümde 536 kez kodlama yapılmıştır. Tezlerin konularını tespit etmek amacıyla başlıkların kodlandığı bölümde ise 141 kez kodlama yapılmıştır. Bu noktada bir tezin aynı anda birden fazla alanın kapsamına girdiği durumlarda veri kaybını önlemek adına ilgili tez birden fazla altkod kapsamında değerlendirilmiştir. Böylece toplamda 995 kodlamayla araştırmanın ilgili aşaması tamamlanmıştır. Kodlamaların nasıl yapıldığına ilişkin bölüm bazında daha ayrıntılı açıklama ilgili bölümlerde bulgular sunulurken yapılmıştır.

Araştırmanın okuyuculara sunumunda da bu 5 anakod baz alınarak sonuçlar ortaya koyulmaktadır. Yer yer de bu anakodlar belge değişkenlerine dönüştürülerek karşılaştırmalı analizler yapılmış, ortaya çıkan çapraz tablolar okuyucuya sunulmuştur.

Araştırma tek araştırmacı tarafından yürütülmüş olup araştırma içi tutarlılığın sağlanması hususunda bazı stratejiler takip edilmiştir. Analiz süresince betimsel kodlar, verilere sadakat ilkesi gereğince tamamen verilerin içeriğinden yola çıkılarak oluşturulmuş, kodlar

aşamalı olarak geliştirilmiş ve gerekli durumlarda kodlar yeniden düzenlenerek süreç boyunca kodların sınırları gözden geçirilmiştir. Kodlama işlemi tamamlandıktan sonra yeniden inceleme ve kontrol işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlama sürecinde MAXQDA 24 yazılımının kullanılması sayesinde kodların sistematik bir biçimde tanımlanması, aynı kodlama sisteminin tüm veri setinde uygulanması ve kodlama sürecinin kontrol edilebilir bir şekilde kayıt altına alınması mümkün olmuştur.

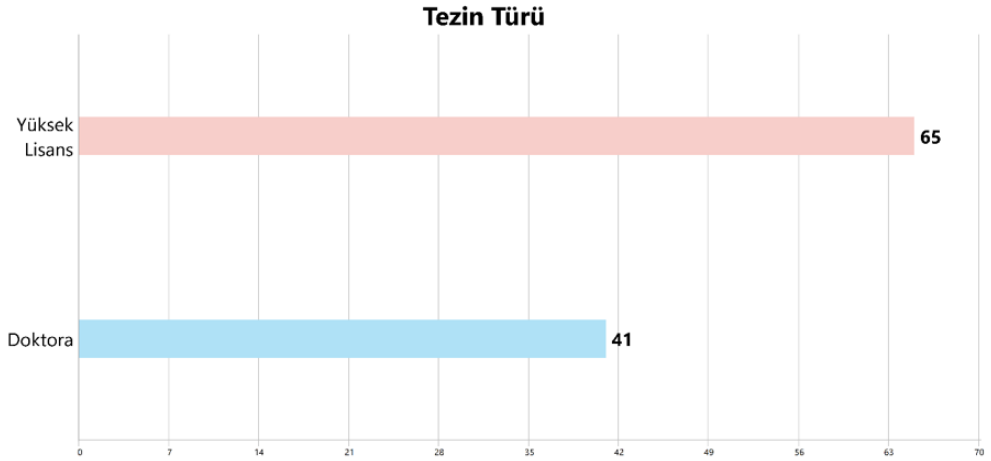
Araştırmanın Sınırlılıkları

Öncelikle araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümünde yazılan tezlere ulaşılması gerekmiştir. Bu amaçla ulaşılabilen en hızlı veritabanı olarak HÜAES den yararlanılması makul bir yaklaşım olarak görülmüştür. Ancak bu platformda yer alan tez koleksiyonu incelendiğinde en eski tarihli tezin 2013 yılına ait olduğu anlaşılmıştır. Kamu yönetimi eğitimi alanındaki güncel gelişmelerin ve eğilimlerin belirlenmesi adına son 13 yıllık zaman dilimine ait tezlerin incelenmesi yeterince anlamlı görüldüğü için farklı bir platformdan daha eski tezlere ulaşılması yoluna başvurulmamıştır. Elbette lisansüstü programların kurulduğu günden itibaren (yüksek lisans programları 1986, doktora programları 1989 yıllarında faaliyetlerine başlamışlardır) (Hacettepe Üniversitesi SBKY Bölümü, 2025) yazılan tüm tezlerin incelendiği bir çalışma çok daha kapsayıcı olacaktır. Ancak böyle bir tercih çalışmanın hacmini oldukça artıracak, amacını ve kapsamını aşacaktır. Dolasısıyla gelecekte tasarlanacak farklı çalışmalarda bu hususun da dikkate alınarak bir araştırma tasarlanması mümkün ve faydalı olacaktır.

Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırma sonuçlarını ortaya koymak amacıyla tablo ve grafikler kullanılmış, bu görsellerin tümü yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 1. Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

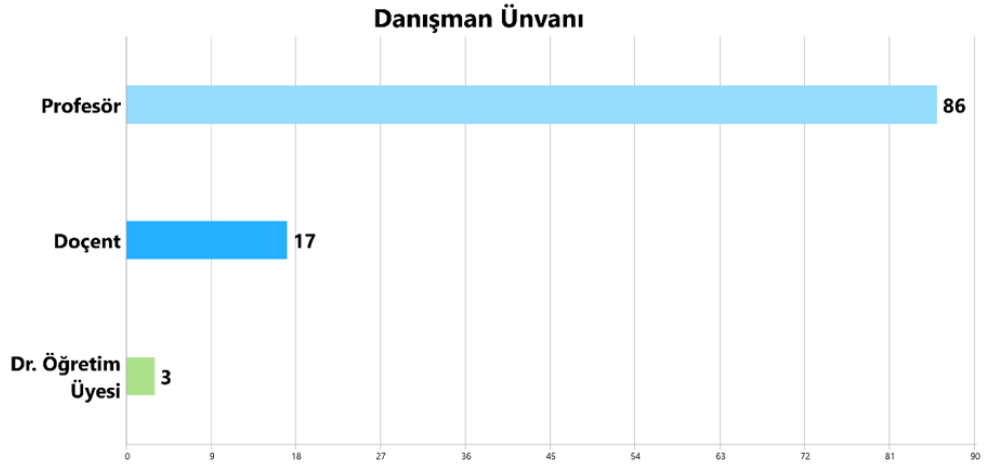
İncelenen tezlerin çoğunluğunu yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Toplam 106 adet tezin 65'i yüksek lisans, 41'i doktora tezidir. Yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine genel oranı düşünüldüğünde Hacettepe SBKY bölümünde çokça doktora tezi yazıldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki Ulusal Tez Merkezi'nin lisansüstü tezlere ilişkin genel verileri incelendiğinde 90'lı yıllardan bu yana her yıl yazılan yüksek lisans tezleri, doktora tezlerinin yaklaşık 3,5-4 katına tekabül etmektedir (tez.yok.gov.tr, 2025). Hacettepe SBKY'de ise bu oran görüldüğü gibi 1,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu rakamlardan da anlaşılmaktadır ki Hacettepe SBKY Bölümü doktora programı, akademinin en önemli çalışmalarından biri olan doktora tezlerinin üretimi konusunda alana çokça katkı sağlamaktadır.

Şekil 2. Tezlerin Yazıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin yazıldığı tarihlere göre sınıflandırma yapıldığında, son 13 yılda her yıl Kamu Yönetimi Bilim Dalı'nda lisansüstü tez yayımlandığı görülmektedir. Özellikle 2018-2019 yıllarında tez sayısında önemli bir artış görülmekle birlikte en çok tezin 2022 yılında yazıldığı görülmektedir. Bu durumun olası sebepleri arasında Covid-19 Pandemisi sürecinde uzayan çalışmaların birikimli bir şekilde birbirine yakın zamanlarda tamamlanmış olması ihtimali düşünülebilir.

Şekil 3. Tezlerin Danışman Ünvanlarına Göre Dağılımı

Tezler, yöneten danışmanların ünvanlarına göre kategorize edildiklerinde ilk göze çarpan sonuç tezlerin çoğunda profesörlerin dışmanlık yapmış olmasıdır. Öyle ki profesörlerin danışmanlık yaptığı tez sayısı, doçent ve doktor öğretim üyelerinin danışmanlık yaptıkları tezlerin toplamının 4 katından daha fazladır. Buradan çıkarılabilecek sonuçlardan biri, daha tecrübeli olduğu düşünülen profesörlerin tez yönetimi konusunda ön plana çıktıklarıdır. Alanyazındaki farklı çalışmalarda da profesörlerin doçent ve doktor öğretim üyelerine kıyasla daha fazla sayıda teze danışmanlık yapmaları konusu ele alınmıştır (Erdoğan, 2020; Sever ve Ersoy, 2017).

Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümünün öğretim kadrosu incelendiğinde 13 profesör, 4 doçent, 1 doktor öğretim üyesi, 1 doktor öğretim görevlisi, 6 doktor araştırma görevlisinin görev yaptığı anlaşılmaktadır (Hacettepe Üniversitesi SBKY Bölümü, 2025b). Dolayısıyla akademik kadrosunun büyük bir kısmı profesör ünvanına sahip olan bir öğretim kurumunda danışmanların çoğunluğunun profesör olması da makul bir sonuçtur. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi Hacettepe SBKY'de Türkiye'deki genel doktora tezi ortalamasının üzerinde doktora tezi yayımlanmaktadır. Doktora tezlerinin zorlu yapısı gereği genelde danışman olarak ilk tercihin profesörler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 1. Danışman Ünvanlarının Tezin Türüne Göre Dağılımı

	DOKTORA	**YÜKSEK LİSANS**	**TOPLAM**
Danışman Ünvanı			
Dr. Öğretim Üyesi	-	3	3
Doçent	4	13	17
Profesör	37	49	86
TOPLAM	**41**	**65**	**106**

İncelenen tezlerin türleri ile danışman ünvanları karşılaştırılmış, sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere doktora tezlerinin sadece 4'ünü doçentler yönetirken, geriye kalanların tümünü proseförler yönetmişlerdir. Dr. Öğr. Üyeleri ise hiçbir doktora tezinde danışmanlık yapmamış sadece yüksek lisans tezlerinde danışmanlık yapmışlardır. Benzer şekilde yüksek lisans tezlerinin büyük çoğunluğunda da yine profesörler danışmanlık yapmışlardır.

Kamu Yönetimi Bilim Dalı'nda yazılmış olup bu çalışmanın kapsamına giren tezleri yöneten akademisyenlerin (İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi nezdindeki isimlendirmeler olmak üzere) bağlı oldukları anabilim dalları incelendiğinde; Yönetim Bilimleri, Siyaset ve Sosyal Bilimler, Yerel Yönetimler ve Siyaset, Kamu Politikaları ve Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı'na bağlı olarak görev yaptıkları anlaşılmıştır. Diğer bir deyişle tüm anabilim dallarından akademisyenler Kamu Yönetimi Bilim Dalı'nda tezler yönetmişlerdir. Anabilim Dalı bazındaki dağılım ise aşağıdaki şekildedir.

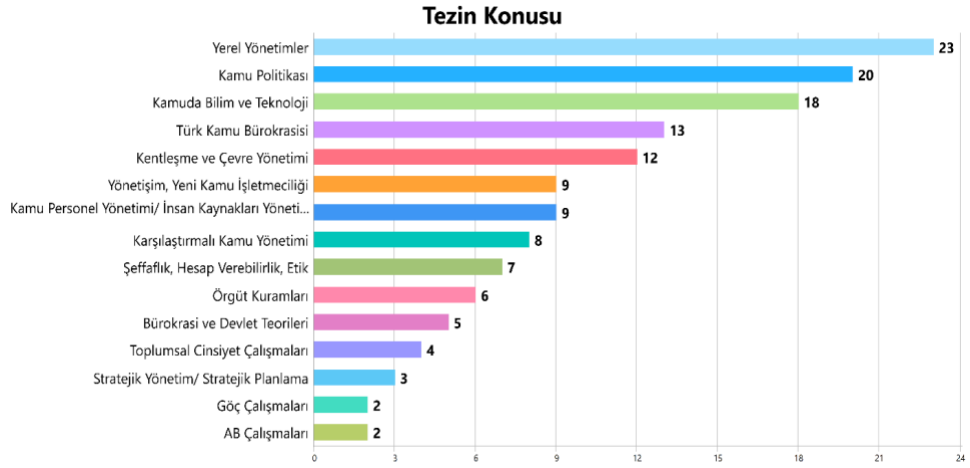
Tablo 2. Tez Danışmanlarının Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

ANABİLİM DALI	TOPLAM TEZ SAYISI
Yerel Yönetimler ve Siyaset	48
Yönetim Bilimleri	29
Kamu Politikaları	27
Hukuk Bilimleri	1
Siyaset ve Sosyal Bilimler	1

Danışmanların kadrolarının bağlı bulunduğu anabilim dallarına göre dağılımı incelendiğinde en fazla tezin Yerel Yönetimler ve Siyaset Anabilim Dalı'nda yazıldığı görülmektedir. Devamında Yönetim Bilimleri ve Kamu Politikaları Anabilim Dallarında yazılan tezler gelmektedir. Beklenen bir durum olarak da Siyaset ve Sosyal Bilimler

Anabilim Dalı'nda görev yapmakta olan bir akademisyenin danışmanı olduğu sadece 1 adet tez yazılmıştır. Kamu yönetimi bölümlerinin en temel anabilim dallarından biri olan Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı'nda da sadece bir adet tez bu alanda görev yapan bir akademisyen tarafından yürütülmüştür. Bu durumun genelde kamu yönetimi disiplininin idare hukukunun etkisinden gittikçe uzaklaşmış pozisyonuna işaret etttiği düşünülebilir. Özelde de Hacettepe Üniversitesi SBKY Bölümünün kendi iç dinamikleri neticesinde benzer eğitimi veren kurumlar arasındaki (başlangıçta da belirtilen) kendine özgü konumunu ortaya çıkarıyor olabilir. Burada yapılabilecek bir itiraz, Türkiye'de akademisyenlerin kadroları ile çalıştığı konuların her zaman örtüşmeyebileceği ve pek tabii ki kadroların bulunduğu anabilim dalına bakılmaksızın akademisyenlerin çalışmak istediği konularda özgürce çalışabilecekleri yönünde olacaktır. Bu argümanlara katılmakla birlikte tezlerin konusu ve anahtar kelimelerin de anabilim dalları değişkeniyle birlikte incelenmesi gerektiği düşünülmüştür. Yapılan incelemeler sonucunda da görülmüştür ki tezlerin konusu ve anahtar kelimeler de bu tablodaki sonuçları destekler niteliktedir. Bu sonuçlara ileride, ilgili bölümlerde yer verilmiştir.

Şekil 4. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Tezler incelenirken, 106 adet tezin belirli kategoriler etrafında birleştirilebileceği düşünülmüştür. Bu amaçla öncelikle incelenen tezler üzerinden kategoriler oluşturulmuştur. Bu noktada belirtilmelidir ki, kategorilerin bazıları bir anabilim dalına tekabül edebilecek kapsayıcılıktayken bazıları daha dar kapsamlı konulara tekabül edebilmektedir. Örneğin kentleşme ve çevre yönetimi, kamu yönetimi disiplininin önemli anabilim dallarından biriyken, örgüt kuramları ya da stratejik yönetim lisansüstü programlarda okutulan birer ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhakkak ki bu bir önem sıralaması ya da hiyararşik bir sıralama değildir. Ayrıca her başlık için, konu ile ilgili farklı eğitim kurumlarında farklı büyüklükte alan açıldığı da belirtilmelidir. Göç çalışmaları bir kurumda lisansüstü programda seçmeli ders olarak okutulurken bir başka kurumda başlı başına bir enstitü, uygulama ve araştırma merkezi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Kategorilerin oluşturulması aşamasında kamu yönetimi disiplininin kurumsal ve tematik çeşitliliği dikkate alınmıştır. Bu nedenle kategoriler arasında kapsayıcılık açısından farklar oluşmuştur. Bu tercih tezlerde kullanılan kavramsallaştırmaların ve alanın mevcut akademik yapılanmasının mümkün olduğunca korunması amacıyla benimsenmiştir. Tezlerde öne çıkan konuları

mümkün olduğunca özgün biçimleriyle yansıtmak da kategoriler oluşturulurken göz önünde bulundurulan hususlar arasındadır.

Bunun yanısıra birbiriyle ilintili, yakın kavramlar birleştirilerek de bazı kategoriler oluşturulmuştur. Şeffaflık, hesap verebilirlik, etik kategorisi buna örnektir. Dolayısıyla kategoriler oluşturulurken hacim ve kapsayıcılık bakımından bir eşitlik sağlanması amacı güdülmediğini belirtmek gerekmektedir. Bu çalışmada kategorizasyona gidilmesindeki ana sebep, tezlerin çalışıldığı alanları anlayabilmeyi kolaylaştırmak, sonuçları görselleştirmektir. Böylece alandaki temel eğilimlerin daha net bir biçimde ortaya konulması hedeflenmiştir.

Ayrıca belirtilmelidir ki bir tez birden fazla konu başlığının kapsamına girebilmektedir. Böyle durumlarda tezler her konu başlığı için ilgili alt kod kapsamında kodlanmıştır. Örneğin belediyelerde yeni kamu işletmeciliği konusunda yazılan bir tez hem "yerel yönetimler" hem de "yeni kamu işletmeciliği" alt kodlarına dahil edilmiştir. Dolayısıyla 106 olan tez sayısına karşılık konu başlıkları kategorisindeki toplam kodlama sayısı 141 olmuştur.

Şekil 3'te görüleceği üzere en çok çalışılan konu yerel yönetimler olmuştur. Daha sonra sırasıyla kamu politikası ve kamuda bilim ve teknoloji başlıkları gelmektedir. En az çalışılan konular ise göç çalışmaları ve AB çalışmaları olmuştur. Göç çalışmalarının siyaset bilimi, AB çalışmalarının ise uluslararası ilişkiler alanlarıyla yakından ilişkisi ve o alanlarda da çalışıldığı düşününüldüğünde bu sonucun beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Yukarıda açıklanan öğretim üyelerinin kadrolarının bulunduğu anabilim dalları ile tezlerin konuları karşılaştırıldığında sonuçların örtüştüğü görülmektedir. Benzer biçimde, tezlerde kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşılmaktadır.

Bu bölümde karşılaşılan tablonun önemi, kamu yönetimi alanında son yıllarda yazılan lisansüstü tezlerinin hangi konulara yöneldiğini gözler

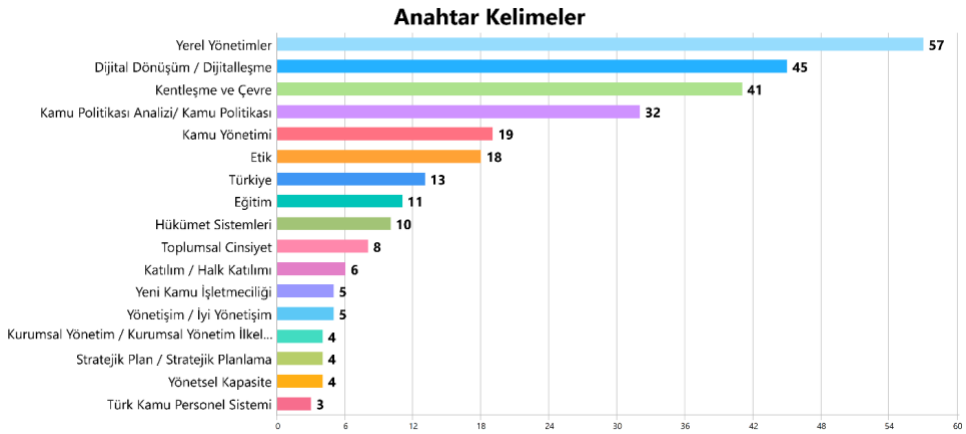
önüne sermesindedir. Kamuda bilim ve teknoloji kullanımı hususunun daha fazla üzerinde durulması gereken konular arasında olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türkiye'de kamu yönetimi eğitiminde yeni teknolojilerin öğretim elemanları tarafından da benimsenerek kullanımının artırılması gerektiği görüşü alanyazında sıkça dile getirilmektedir (Özgür ve Çiçek, 2021, s. 19; Yaman, Bilgin vd, 2020, s. 57; Öktem ve Çiftçi, 2020, s. 37; Gül vd, 2015, s. 9; Sadioğlu ve Yıldız, 2007, s. 324; Aksoy ve Özkan, 2023, s. 222; Tek Turan, 2019, s. 300). Dolayısıyla kamuda bilim ve teknoloji kullanımının en çok çalışılan başlıklar arasında yer alması alana dair sevindirici bir sonuçtur. Yönetişim, yeni kamu işletmeciliği, etik, şeffaflık, hesap verebilirlik, insan kaynakları yönetimi, örgüt kuramları, stratejik yönetim konularının da en çok çalışılan konular arasında olması kamu yönetiminin işletme bilimi ile ilişkisini en azından Hacettepe Üniversitesi kamu yönetimi eğitimi özelinde gözler önüne sermektedir.

Başlangıçta da belirtildiği üzere çalışmanın temel amaçlarından biri tez konularının yıllar içinde nasıl bir değişim gösterdiğini inceleleyip sunabilmekti. Tez konularının yıllara göre dağılımı ayrıntılı bir biçimde Tablo 3'te sunulmuştur (tabloda her yıl en çok sayıda tez yazılan konu pembe renkte gösterilmiştir). Anlaşılmaktadır ki "yerel yönetimler" ve "kamu politikası" birden fazla kez "yılda en çok çalışılan konu başlığı" kategorisine girmişlerdir. Özellikle "yerel yönetimler" sadece 1 tezin yayınlandığı yıl olan 2016 hariç her yıl çalışılan bir konu olmuştur. Bunların yanısıra "kamuda bilim ve teknoloji" konusu da son yıllarda sık sık çalışılan konular arasındadır. Türk kamu bürokrasisi de en çok çalışılan konular arasında 4. sırada görülmektedir. Özellikle 2022 yılında en sık tercih edilen başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3. Tez Konularının Yıllara Göre Dağılımı

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Toplam
Tezin Konusu														
Bürokrasi ve Devlet Teorileri	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	1	-	**5**
Türk Kamu Bürokrasisi	1	-	-	-	-	3	1	2	-	**5**	-	1	-	**13**
Göç Çalışmaları	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	**2**
Stratejik Yönetim/ Stratejik Planlama	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	**3**
Yönetişim, Yeni Kamu İşletmeciliği	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	**2**	2	-	**9**
Şeffaflık, Hesap Verebilirlik, Etik	2	1	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	**7**
Kentleşme ve Çevre Yönetimi	-	-	-	-	1	1	1	1	-	2	**2**	2	2	**12**
Yerel Yönetimler	**3**	1	1	-	1	1	**3**	**4**	1	2	1	**3**	2	**23**
Kamuda Bilim ve Teknoloji	-	**2**	-	-	-	2	1	3	1	3	1	2	**3**	**18**
Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi	1	-	-	-	1	1	2	1	-	-	1	-	1	**8**
AB Çalışmaları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	**2**
Kamu Politikası	1	**2**	-	-	1	**4**	-	-	**4**	3	1	2	2	**20**
Örgüt Kuramları	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	**6**
Kamu Personel Yönetimi/ İnsan Kaynakları Yönetimi	-	-	-	-	1	1	**3**	1	-	1	1	-	1	**9**
Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2	**4**
TOPLAM	**9**	**7**	**2**	**1**	**8**	**17**	**15**	**14**	**9**	**19**	**9**	**14**	**17**	**141**

Şekil 5. Tezlerde En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar kelimeler incelenirken öncelikle her yeni ifade bir kod olarak belirlenmiş olup ilk aşamada 536 kez kodlama yapılmıştır. Bu kodlardan 41 tanesi en az 2 ve daha fazla kez tekrarlanmıştır. Böylece toplamda 244 farklı anahtar kelime kullanıldığı belirlenmiştir. Bu

noktada birbirine çok benzeyen ifadelerin de birleştirilmesi ile daha doğru sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin "dijital dönüşüm" ve "dijitalleşme" ifadeleri çok yakın anlamlar ifade ettiklerinden bir kod altında birleştirilmişlerdir. Bunun yanısıra kapsayıcı bir kod altında toplanabilecek alt kodlar da birleştirilmiştir. Kodlar arasında kapsayıcı nitelikte bir üst başlık bulunduğu durumlarda alt başlık olarak kabul edilebilecek ifadeler bu kapsayıcı nitelikte olan üst başlığa taşınmıştır. "Kamu Politikası" kodunun altında "eğitim politikası, sağlık politikası, güvenlik politikaları" gibi altkodların toplanması bu sebeptendir. Böylece daha yalın ve anlaşılır ama aynı zamanda veri kaybına uğramamış sonuçlar ortaya çıkmıştır. 244 kodun burada görselleştirilmesi ise gerekli görülmemiş, frekansı 3'ün üzerinde olan kodlara şekilde yer verilmiştir. Tezlerde hangi anahtar kelimelerin sıkça kullanıldığını anlamak için şekildeki veriler yeterli ve anlamlıdır.

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere frekansı en yüksek anahtar kelime "yerel yönetimler" dir. Devamında "dijital dönüşüm/ dijitalleşme", "kentleşme ve çevre", "kamu politikası analizi/ kamu politikası" gelmektedir. Burada da ulaşılan sonuçlar incelendiğinde tezlerin konuları ve anahtar kelimelerin ve dahi danışmanların görev yaptıkları anabilim dallarının birbirine paralel oldukları rahatlıkla görülmektedir. Tezlerin konuları ve anahtar kelimelerde ilk 5 ifade, yerleri çok az değişebilmekle birlikte neredeyse aynıdır. Bunların devamında da bekleneceği üzere "kamu yönetimi" anahtar kelimesi en sık kullanılan ifadelerdendir. Devamında tez konuları arasında ön sıralarda olan şeffaflık/hesap verebilirlik/etik başlığı içinden "etik" anahtar kelimesinin öne çıktığı görülmektedir. Etik son yıllarda özellikle meslek etiği bağlamında çokça ilgi çeken bir başlıktır.

Kodların içerdiği alt kodların istatistiklerinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. "Yerel Yönetimler" anahtar kelimesinin içinde en yüksek frekanslı alt kodlar; 6360 sayılı kanun, büyükşehir belediyeleri,

belediyeler olmuştur. "Dijtal Dönüşüm/ Dijitalleşme" içerisinde e-devlet, yapay zekâ uygulamaları öne çıkmaktadır. "Kentleşme ve Çevre" kodunda sırasıyla; kentsel dönüşüm, iklim değişikliği, kent, akıllı kentler frekansları en yüksek alt kodlardır. "Kamu Politikası Analizi"nde durum daha dengeli görünmektedir. Karşılaştırmalı kamu politikası analizi, politika transferi, eğitim politikaları, güvenlik politikaları, aşılama politikası gibi birbirinden farklı pek çok kamu politikası alanında çalışma yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Araştırmanın sonuçlarına kısaca göz atıldığında görülmektedir ki incelenen 106 lisansüstü tez içinde yüksek lisans tezleri çoğunluktadır. En çok tez yazılan yıl 2022, en az tez yazılan yıllar ise 2015 ve 2016 dır. Bunun yanı sıra hem yüksek lisans tezlerinde hem de doktora tezlerinde en çok sayıda tezi profesörler yönetmişlerdir. Profesörlerin yönettiği tez sayısı doçent ve doktor öğretim üyelerinin toplamda yönettikleri tez sayısının 4 katından fazladır. En çok tez yazılan anabilim dalı "Yerel Yönetimler ve Siyaset" olup, tez konusu ve anahtar kelimelerin istatistiği ile de bu sonuç desteklenmektedir. Tezlerin konuları incelenirken görülmüştür ki Hacettepe Üniversitesi SBKY bölümünde pek çok farklı konuda tez yazılmıştır. Yerel yönetimler, kamu politikası ve kamuda bilim ve teknoloji konu başlıkları ise en çok tercih edilen konuların başında gelmektedir. İncelenen 13 yıllık süre içinde dönem dönem farklı konuların ağırlık kazandığı karşılaştırmalı analizlerde görülmüştür ancak bu sayılan 3 konu her dönem ilgi çeken konular olarak sıkça çalışılmışlardır. Benzer şekilde anahtar kelimeler incelendiğinde de yerel yönetimler, kamu politikası, dijitalleşme, kent ve çevre anahtar kelimelerinin öne çıktığı anlaşılmıştır.

Elde edilen bir diğer sonuca göre de Hacettepe SBKY'de son 13 yıldır yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı kapsamında değerlendirilebilecek

tezler yazılmıştır. Keleş'in de sınıflandırmasında belirttiği üzere kamu yönetimi disiplini, kendisini en son etkileyen yaklaşım olan Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının etkisinden çıkmış görünmemektedir (Keleş, 2024, s. 2). Yeni kamu işletmeciliği, yönetişim, insan kaynakları yönetimi, şeffaflık, hesap verebilirlik, etik, stratejik yönetim gibi başlıklarda çokça tez yazıldığı görülmektedir. Bu ve benzer konu başlıklarının frekansları incelendiğinde tezlerin toplamda 3'te 1'ine tekabül ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu veriler tek başına Hacettepe Üniversitesi SBKY'de yeni kamu işletmeciliği etkisinin hüküm sürdüğüne işaret edecek nitelikte değildir, farklı araştırmalarla desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir yargıya ulaşabilmek için lisansüstü tezlerin yanı sıra lisans ve lisansüstü ders içeriklerinin incelenmesi gerekebilir ve dahi bölümdeki akademik kadronun akademik çalışmalarının da araştırmaya dahil edilmesi düşünülebilir. Yine de lisansüstü tezlerin incelenip sınıflandırıldığı bu çalışmanın Hacettepe SBKY'nin yönelimi konusunda fikir verici nitelikte olduğu kabul edilebilir.

Hacettepe SBKY'nin bir ekolü temsil ettiği tartışmaya açık olmakla birlikte, kurucularından olduğu kabul edilen ve bölümün başlangıçta sayısal yöntemler ve işletme (management) ağırlıklı kurulduğunu teyit eden Türkel de (2022) güncel bir söyleminde Hacettepe SBKY'nin sayısal yöntemlerden biraz uzaklaşmasına rağmen "management mantığı ile" çalışmalarına devam ettiği ve "kendine özgü bir yol yarattığı" yönündeki düşüncelerini belirtmiştir (Türkel, 2022, s. 198-199). Bu çalışmanın bulguları da Türkiye'deki kamu yönetimi ekolleri ve Hacettepe ekolü konulu tartışmalara katkıda bulunacaktır.

Bir disiplin içinde ekol farklılıklarının oluşması faydalı bir gelişme olarak görülebilirken aynı zamanda belirli ortak standartlarda eğitim verilmesi yükümlülüğü de hatırlatılmaktadır (Gül vd, 2017, s. 23). Eğitim kadrosunun çeşitliliği bu konuda önemli rol oynamaktadır.

Ancak bu standartlaşmanın sağlanması daha çok ders içerikleri ve müfredat ile ilgili konular olup tezler söz konusu olduğunda hem kadro çeşitliliğinin hem de kişisel hedeflerin öne çıkması olağandır.

Başlangıç bölümünde de belirtildiği gibi farklı ekolleri benimsemiş kamu yönetimi bölümlerinin lisansüstü tezlerinin incelenmesi yöntemi ile de karşılaştırmalı bir analiz yapılması mümkün olacak, daha kapsamlı ve bütüncül bir çalışma ortaya çıkacaktır. Tezlerin sadece yakın geçmişe değil daha geriye gidilerek incelenmesi ise muhakkak ki daha büyük veri sağlayacaktır. Bu sayede de alanyazındaki eğilimlerin daha net bir şekilde görülüp anlaşılması, dönemsel bir biçimde yorumlanması mümkün olcaktır. Türkiye'de kamu yönetimi eğitiminde farklı ekolleri yansıtan kurumların eğitimi üzerinde gerçekleştirilecek yeni bir araştırma da kamu yönetimi eğitimi alanında çalışmak isteyen araştırmacılar için önerilebilecek çalışma alanları arasındadır.

Kaynakça

Akman, E. ve Özyiğit Ökten, A. (2018). Türkiye'de Yönetişim Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi (2000-2016). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(4). 1027-1045.

Akpınar, R., Görmez, A. B. ve Efe, A. (2019, 21-23 Şubat). Türkiye'de 2010-2018 Yılları Kentleşme Üzerine Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Aksoy, B. (2024). An Examination of Doctoral Dissertations in The Field of Educational Administration in Turkey Between 2012-2022 in Terms of Social Paradigms. *Journal Action Qualitative & Mixed Methods Research*, 3(2). 23-36. https://doi.org/10.5281/zenodo.13342931

Aksoy, E. ve Özkan, F. (2023). Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin Mevcut Durumu ve Sorunlarına Yönelik Bir Çözümleme. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9(2). 218-228.

Aydın, G. (2019, 21-23 Şubat). ABD ve Türkiye Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Lisansüstü Programlarında Zorunlu/Temel Dersler: Karşılaştırmalı Müfredat Analizi. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Beyazıt, E., Çiftçi, E. ve Güneş, M. (2019, 21-23 Şubat). Kamu Yönetimi Lisansüstü Programlarında "Kent ve Çevre": Bir Durum Analizi. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174). 33-38.

Dinçer, S. (2018). Content Analysis in for Educational Science Research: Meta-Analysis, Meta-Synthesis, and Descriptive Content Analysis. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 7(1). 176-190.

Dişli, M. (2020). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Lisansüstü Tezlerinin Konu Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(4). 773-789. https://doi.org/10.24146/tk.811003

Erdoğan, O. (2020). Akıllı Kent Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2). 917-937.

Eroksal Ülger, G. (2016, 15-17 Ekim). Kamu Yönetimi Eğitiminde Kadın Akademisyenlerin Rolü. *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri 13. KAYFOR Kamu Yönetimi Kongresi Bildiri Kitabı*, Konya.

Göküş, M. ve Çubukçu, Z. (2019). Türkiye'de Ombudsmanlık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İçerik Analizi. *Ombudsman Akademik*, 5(10). 215-253.

Gül, H. Okcu, M., Kiriş, H. M. ve Negiz, N. (2015). Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı Tartışma Oturumları Özet Sonuç Raporu.

Gül, H., Okcu, M., Akman, Ç., Akman, E., Negiz, N. ve Kiriş, H. M. (2017). Nasıl Bir Kamu Yönetimi Eğitimi? Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı Çıktılarının Bir Değerlendirmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, KAYFOR 14 Özel Sayısı, 4.

Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. (2025a). Ana Sayfa. Erişim 21 Eylül 2025 tarihinde, https://openaccess.hacettepe.edu.tr/home

Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. (2025b). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Alt Koleksiyonu. Erişim 23 Ağustos 2025 tarihinde, https://openaccess.hacettepe.edu.tr/communities/dd801821-074a-4dcf-b6ac-e5a46e6f60a1?spc.page=1

Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. (2025a). Programlar. https://sbky.hacettepe.edu.tr/tr/menu/programlar-320

Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. (2025b). Öğretim Kadrosu. https://sbky.hacettepe.edu.tr/tr/menu/ogretim_kadrosu-549

Işık, M. (2019). Türkiye'de Kamu Personeli Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi: 1986-2018. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(2). 413-421.

Kamu Yönetimi Eğitimi *16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı.* (2019, 21-23 Şubat). Kayseri.

Keleş, R. (2022). Ruşen Keleş. İçinde M. Yıldız ve C. Babaoğlu (Ed.), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kamu Yönetiminin Sözlü Tarihi* (ss. 51-72). TİAV.

Keleş, R. (2024). Yönetim, Kamu Yönetimi, Yönetim Kültürü. *Amme İdaresi Dergisi*, 57(1). 1-8.

Mescioğlu Fedai, M. ve Fedai, R. (2019). İnterdisipliner Eğitim Politikası Üzerine Bir Değerlendirme: Uluslararası İlişkiler ve Kamu Yönetimi Eğitimi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19). 359-392. https://doi.org/10.26466/opus.584916

Öktem, M. K. ve Çiftçi, L. (2020). Kamu Yönetiminde Teknoloji Kullanımı ve Teknoloji Eğitimi: Türkiye Açısından Bir Analiz. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, 2(1). 61-71.

Ökmen, M. (2024, 16-18 Mayıs). Kamu Yönetimi Eğitimi ve Sosyal Medya Uygulamaları: Youtube Üniversitesi Örneği. *Kamu Yönetimi Disiplini ve Kamu Yönetimi Teşkilatı 24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Tunceli.

Ökmen, M. (2025, 24-26 Nisan). Kamu Yönetimi Eğitiminde Güncel Tartışmalar. *26. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR 26) Bildiri Özetleri Kitabı*.

Ömürgönülşen, U. (2010). Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler: Mevcut Durum, Sorun Alanları ve Gelişme Eğilimleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(3). 123-161. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002175

Önder, M. ve Kaçer, M. (2019, 21-23 Şubat). ABD ve Türkiye'de Yüksek Lisans Düzeyinde Kamu Yönetimi Eğitimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Önder, Ö. ve Yetkin, O. (2019, 21-23 Şubat). Türkiye'de Kamu Yönetimi Doktora Tezleri (2003-2018): Kamu Yönetimi Reformları Üzerinden Bir İnceleme. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Özgür, H. ve Çiçek, S. (2021). Türkiye'de Kamu Yönetimi ve İşletme Eğitiminde Bilişim ve Diğer Teknolojiler: Literatür, Tarihsel Gelişim, Dersler ve Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1). 1-26. https://doi.org/10.47097/piar.839093

Parlak, B. ve Şahin, A. U. (2019, 21-23 Şubat). Seçilmiş Ülkelerde Lisans ve Lisansüstü Düzeyde Afet Yönetimi Eğitimlerinin Analizi. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Sadioğlu, U. ve Yıldız, M. (2007). Kamu Yönetimi ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Bir Bibliyografik Analiz. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2). 323-365.

Sever, I. ve Ersoy, A. (2017). Araştırma Görevlilerinin Gözünden Danışmanlık ve Doktora Süreçleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1). 183-202.

Tek Turan, H. (2019). "Yaratıcı Bürokrasi Festivali": Kamu Yönetimi Eğitiminde İnovasyonun Önemi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(46). 289-311.

T.C. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (2025). İstatistiki Bilgiler. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikiBilgiler?islem=2 (Erişim: 17.11.2025).

Tosun, A. (2026). 2003-2024 Yılları Arasında Türkiye'de E-Devlet Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 7(1). 91-126. https://doi.org/10.58658/kaypod.1761642

Tuğan, E. N. ve Ömürgönülşen, U. (2020). Kamu Yönetimi Alanında Yazılan Etik Konulu Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23). 454-472. https://doi.org/10.38155/ksbd.828304

Türkel, S. (2022). Süleyman Türkel. İçinde M. Yıldız ve C. Babaoğlu (Ed.), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kamu Yönetiminin Sözlü Tarihi* (ss. 185-208). TİAV

Yaman, M., Bilgin, A. ve Çakır, E. (2020). Dijital Çağda Kamu Yönetimi Lisans Müfredatları: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, 2(1). 28-40.

Yıldırım, K. E. (2019, 21-23 Şubat). Kamu Yönetimi Disiplini ile Diğer Disiplinler Arasındaki İlişkinin Lisansüstü Tezler Üzerinden İncelenmesi. *Kamu Yönetimi Eğitimi 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildiri Özetleri Kitabı*, Kayseri.

Yiğit, B. (2018). Türkiye'de Mobbing Üzerine Yazılmış Doktora Tezlerinin İçerik Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 4(2). 26-31.

Extended Abstract

The aim of this study is to contribute to the literature on public administration education through an examination of graduate theses. Existing research on public administration education in Türkiye has predominantly focused on course curricula, program structures, and course content, while graduate theses have received comparatively limited scholarly attention. A review of the relevant literature reveals two main units of analysis in studies of public administration education: course curricula and graduate theses. In this context, the present study seeks to address this gap by examining the graduate theses produced in the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University, one of the leading institutions in the field of public administration education in Türkiye.

The study was designed as a descriptive content analysis, and the collected documents were examined using the document analysis method. A total of 106 graduate theses produced between 2011 and 2024 were coded and categorized within predetermined thematic categories using MAXQDA 2024 Qualitative Data Analysis Software. The type, year, supervisor's academic rank, subject matter, and keywords of the theses constituted the units of analysis. Through a systematic examination of these variables, the study aims to identify the thematic orientations and intellectual tendencies reflected in graduate research conducted within the department.

The findings indicate that master's theses constitute the majority of the sample, that 2022 was the year in which the highest number of theses were completed, and that the majority of theses were supervised by professors. Local government, public policy, and digital transformation emerged as the most prominent themes both in the subject matter of the theses and in their keywords. These findings suggest that contemporary issues related to governance, policy-making processes, and technological change have occupied a significant place in the department's graduate research agenda.

The findings further suggest that the graduate theses produced in the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University over the last thirteen years continue to reflect the influence of the New Public Management paradigm. The conceptual framework associated with this approach becomes readily apparent upon a detailed examination of the theses' topics and contents. As anticipated at the outset of the study, this finding reflects the school of thought represented by the Department of Political Science and Public Administration at Hacettepe University within the field of public administration education.

It is expected that the findings of this study will contribute to a better understanding of the overall landscape of public administration education and provide useful insights for scholars working in the field. Future research may extend this line of inquiry by conducting comparative analyses of graduate theses produced at other well-established universities that represent alternative schools of thought within

public administration education in Türkiye. Such comparative studies may contribute to a deeper understanding of the intellectual diversity, thematic orientations, and institutional traditions that shape public administration education in the country.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Esra Nur TUĞAN: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Latin Amerika Ülkelerinde Kamucu Politikaların Uygulanması (1998-2015)*

The Implementation of Public Oriented Policies in Latin American Countries (1998-2015)

Burak GÖÇMEN**

Özet

Kamucu politikalar özü itibarıyla kamu yararı göz önünde bulundurularak planlanan ve hayata geçirilen politikaları işaret eder. Bu bağlamda kamucu politikalar açısından temel özellikler toplumda yer alan dezavantajlı konumdaki bireyleri de içerecek biçimde eşitlikçi bir mantığa sahip olması ve kamu harcamalarının doğrudan devlet tarafından ve temel yurttaş hakları ile ilgili olan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlar üzerinde yoğunlaşarak bu hizmetlerin yurttaşlara bedelsiz olarak sağlanmasıdır.

Kamucu politikaların özü, kamulaştırmalardır. Kamulaştırma süreçleri hem devrimden sonra Küba'da hem de Venezuela ve Bolivya gibi diğer Latin Amerika ülkelerinde uygulamaya geçirilmiştir. Küba'da kamucu politikalar devrimden sonra hayata geçirilmeye başlanmışken Venezuela ve Bolivya gibi ülkelerde neoliberal politikalara tepki olarak ortaya çıkan halk hareketleri sonucunda iktidara gelen Chavez ve Morales gibi liderler eliyle hayata geçirilmiştir.

Gerek sosyalist ülkelerde gerekse Latin Amerika ülkelerinde oluşturulan yeni anayasalar kamucu politikaların uygulanmasında önemli birer dayanak noktası oluşturmuştur. Bu anayasalar aracılığı ile özellikle en temel kamusal hizmetlerden olan ve temel bir yurttaş hakkı olarak addedilen eğitim, devlet eliyle güvence altına alınmıştır.

Anılan ülkelerde uygulamaya konulan kamucu eğitim politikalarının en belirgin özellikleri arasında eğitimin ücretsiz oluşu, devletin ayrım gözetmeksizin

* Bu derleme makale, 2021 yılında savunulan "Latin Amerika'da Neoliberal ve Kamucu Eğitim Politikaları" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Samsun-Türkiye, burakmen975@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7722-9936

Geliş/Submitted: 28.03.2026 | **Kabul/Accepted:** 18.06.2026

Atıf/Cite: Göçmen, B. (2026). Latin Amerika Ülkelerinde Kamucu Politikaların Uygulanması (1998-2015). *Publicus*, (5), 288-327.

dezavantajlı olarak nitelendirilen toplumsal kesimlerin eğitime ulaşma hakkını garanti altına alması sayılabilir. Ancak sosyalist bir ülke olan Küba'da özel okullar mevcut değil iken diğer Latin Amerika ülkelerinde özel okulların var olduğunu da not etmek gerekir. Ancak çeşitli kotalar aracılığıyla nüfusun dezavantajlı toplumsal kesimlerinin özel okullarda eğitim görme imkânından yararlandırılması çıkarılan yasalar aracılığıyla güvence altına alınmıştır. Ayrıca kamucu politikaların hayata geçirilmesinin bir neticesi olarak artan kamu yatırımları nedeniyle anılan ülkelerde özel okul sayıları Ekvador haricinde giderek düşme eğilimine girmiştir.

Söz konusu ülkelerde devlet tarafından eğitime yapılan kamu harcamalarının oranı her geçen yıl artma eğiliminde olmuştur. Dolayısıyla uygulanan kamucu politikaların bir sonucu olarak bu ülkelerde nüfusun yoksul kesimlerinin eğitime katılma oranı her düzeyde giderek artan bir ivme yakalamıştır. Bunun dışında kamucu eğitim politikaları aracılığıyla bölgesel düzeydeki farklılıklar da en düşük seviyeye indirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamucu Politikalar, Kamulaştırma, Kamu Yararı, Eğitim Politikaları, Dezavantajlı Toplumsal Kesimler

Abstract

Public-oriented policies essentially refer to policies planned and implemented with the public good in mind. In this context, the fundamental dynamics of public-oriented policies involve having an egalitarian logic that includes all disadvantaged individuals in society, and focusing public spending directly by the state on areas related to fundamental civil rights such as education, health, and social security, ensuring these services are provided free of charge to citizens.

One of the fundamental characteristics of public-oriented policies is expropriation. While public-oriented policies in Cuba began to be implemented after the revolution, in countries like Venezuela and Bolivia, they were implemented by leaders like Chavez and Morales, who came to power as a result of popular movements that arose in reaction to neoliberal policies.

Among the most prominent features of the public-oriented education policies implemented in these countries, it can be mentioned that education is free and the state guarantees the right to access education for all socially disadvantaged groups without discrimination. However, through various quotas, laws have been enacted to ensure that disadvantaged social groups of the population have access to education in private schools. Furthermore, as a result of increased public investment stemming from the implementation of public policies, the number of private schools in these countries, with the exception of Ecuador, has been steadily declining.

In these countries, the proportion of government spending on education has shown an increasing trend year after year. Therefore, as a result of the implemented public policies, the rate of education participation among the poor segments of the population in these countries has gained momentum at all levels. In addition, efforts have been made to minimize regional disparities through public education policies. Moreover, significant steps have been taken to increase women's participation in education.

Keywords: Public-oriented Policies, Expropriation, Public Interest, Education Policies, Disadvantaged Social Groups

Giriş

Avrupa'da refah devleti olarak bilinen kamusal yönü güçlü politikaların hayata geçirildiği ilk ülke Bismarck döneminin Almanya'sıdır. O dönemin Almanya'sında Avrupa'da ilk defa 1881 yılında sosyal sigortalar, 1883 yılında hastalık sigortası, 1884 yılında kaza sigortası ve 1889 yılında da yaşlılık ve engellilik sigortası devlet tarafından güvence altına alınarak hayata geçirilmiştir. Her ne kadar hastalık ve kaza sigortaları, işçiler için birçok dezavantaj içerse de ilk defa Avrupa'da kapitalist bir ülkede çalışanlara ve emeklilere yönelik çeşitli sosyal hakların sağlanması bakımından kayda değerdir (Abrams, 1995, s. 21). Daha sonra bu tarz reformları İngiltere, Danimarka, Belçika ve İsviçre 1890'lı yıllar ve 1900'lü yılların başında benimseyerek uygulamışlardır (Briggs, 1961, s. 28).

Kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu ülkelerde kamucu politikalar 1929 yılındaki krizden sonra uygulanmaya başlanan Keynesyen ekonomiyle koşut olarak refah devleti modeliyle birlikte gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Elbette kamucu içerikli politikalar, dünyanın her yerinde benzer özellikler göstermekle beraber uygulandığı ülkenin özgün koşullarından da izler taşımıştır.

Sosyal refah devleti olgusunun özellikle gelişkin batılı kapitalist ülkelerde 1970'li yıllara dek etkin olmasının en önemli nedeni olarak sosyalist ülkelerin, özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) varlığını sürdürmesi gösterilmektedir. Hatta sadece SSCB değil Çin'in varlığı da kapitalist ülkeleri komünizme karşı mücadelede en etkili yöntemin gelir dağılımının düzeltilmesi ve sosyal içerikli kamusal harcamaların artırılması olarak benimsemesine yol açmıştır, dolayısıyla bu açıdan geniş işçi kitlelerinin ve yoksulların kapitalizm ile uyumlulaştırılması hedeflenmiştir (Önder, 2011, s. 69).

Latin Amerika, neoliberal politikalara bir alternatif oluşturacak şekilde kamucu içeriğe sahip politikaların uygulanması açısından da önemli

deneyimlere sahip olan bir bölgedir. Kamucu yönelimli politikaların uygulanmasında Latin Amerika genelinde 1998 yılından itibaren iş başına gelen sol kanat hükümetlerin önemli bir rolü vardır. Kamusal içeriği belirgin bir alan olan eğitimin ise tüm kamu politikaları içerisinde önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Eğitimin ücretsiz olarak tüm yurttaşlara her düzeyde sunulması ile beraber eğitim politikalarının toplumcu yönü giderek belirgin bir hal almıştır. Eğitimin bir hak olarak vurgulanması, özellikle dezavantajlı toplumsal grupları diğer insanlar ile eşit hale getirecek nitelikte eşitlikçi politikaların üretilmesini ve uygulanmasını doğurmuştur.

Kuşkusuz dünyada halen varlığını sürdüren bir reel sosyalizm deneyimi olarak Küba örnek gösterilebilir, zira sosyalist bir ülke olarak Küba devletinin eğitim alanında uyguladığı politikalar kamucu örneklerle doludur. Bunun yanı sıra Venezuela, Bolivya ve Ekvador gibi ülkelerde iktidara gelen sol kanat hükümetler, kamucu içerikli politikalar uygulamışlardır.

Bu çalışmada ilk olarak "kamucu" nitelemesine ilişkin kavramsal çerçeve ele alınmaktadır. Ardından Şili, Küba, Venezuela gibi ülkeler başta olmak üzere Latin Amerika coğrafyasında 1998-2015 döneminde uygulanan kamucu uygulamalardan örneklere yer verilmektedir. Kamucu politikalar arasında eğitim hizmetine yönelik olanlar özellikle görüş alanına çekilmiştir. Makalenin sonunda kamucu politikaların toplumsal etkileri incelenmiştir.

Çalışmanın temel amacı, kamucu politikaların; Latin Amerika'da seçilmiş örnekler üzerinden ve eğitim alanına dönük olarak etkilerini inceleyerek ortaya koymaktır. Bunu yaparken bu etkilerin tüm toplumsal tabakalara değil de özellikle yoksullara, kadınlara ve siyahi ya da yerli kökenlilere, yani toplumsal açıdan dezavantajlı konumdaki toplumsal tabakalara olan yansıması mercek altına alınacaktır.

Kavramsal Çerçeve

Kamucu ifadesi İngilizce alan yazında fazlaca karşılık bulmamasına karşın Türkçe alan yazında son yıllarda sıkça kullanılmıştır (Belek, 2001; Bora vd., 2001; Özalp, 2009; Akarca, 2012; Özbudun, 2014; Yıldırım, 2014; Yıldız, 2015; Kaya, 2019; Çiner, 2020; Somel, 2019).

Kamucu nitelemesinin kökünde yer alan kamu kelimesinin günümüzde üç farklı anlama sahip olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, halk hizmeti gören devlet organlarının tamamıdır. Diğer bir tanımlama ise bir ülkedeki halkın tamamına vurgu yapar. Üçüncü anlamı ise hep, bütündür (sozluk.gov.tr).

Kamusal kavramı, özel olanın, tekil olanın, Yunanca'da idios olarak nitelendirilen bireye veya kişiye özel olanın zıddını ifade etmektedir. Özel olan, kolektiften bağımsızdır. Kamusal, aynı zamanda gizli ve görünmez olanın zıddı manasına gelir (Bourdieu, 2015, s. 70). İlkçağ Atina'sında idios olumsuz anlamda bir bireyciliği içermektedir, çünkü anılan dönemde bireysellik ve kişiye özgü meseleler olumlu görülmemektedir. Orta çağ boyunca da kamu veya özel ayrımına rastlanılmamıştır (Bora vd., 2001, s. 324).

Kamu kavramının İngilizce'de toplumun ortak çıkarı manasındaki kullanımının tarihi 1470 yılına dek gitmektedir. Kamu, mutlakiyetçilik ile beraber egemenin dışında gelişen ve giderek bağımsızlık kazanmaya başlayan devleti simgelemektedir. 1500'lü yılların ortalarında genel gözleme açık ve aleni olan anlamında kullanılan kavram, on sekizinci yüzyılda aile ve yakın arkadaşlar dışındaki alanı sembolize eden kamusal alan manasında kullanılmaya başlanmıştır. Devletin zaman içerisinde geçirdiği değişim ile beraber zaman zaman kamu kavramının hem devleti hem de halkı ifade eden tarzda eşanlamlı olarak kullanıldığı görülmüştür (Tosun, 2001).

Habermas (2012), kamu kavramının tarihsel olarak mal değiş tokuşu ve toplumsal emeğin bir alanı olarak kendi yasalarıyla birlikte kurumsallaşmış olan burjuva toplumuna içkin bir kavram olduğunu, öte yandan kamusal ve özel nitelemelerinin ise çok daha öncelerden beri kullanılmakta olduğunu belirtir. Bu ilk kamuyu oluşturan kitleler, öncelikle saray, soylular ve kısmen burjuvalardır. Ancak zamanla sarayın kültürel işlevlerini şehrin üstlenmesi ile beraber kamunun taşıyıcılığı da değişir. Kamusal alanın dönüşümü, devlet ve ekonominin dönüşmesine bağlıdır.

Sosyalist bir perspektiften bakıldığında kamusallık, burjuva toplumundaki görüntüsünden tamamen farklı bir içeriğe sahip olacaktır. Artık söz konusu olan özel kişilerin kamusal topluluğu değil kamusal topluluğun özel kişileridir. Burjuva toplumundaki burjuva ile insan veya mülkiyet sahibi ile insan özdeşliğinin yerini yurttaş ile insan özdeşliği alacaktır. Özel kişilerin özgürlüğü, insanların içerisinde yaşadıkları toplumun birer üyesi olarak sahip oldukları role göre belirlenecek, dolayısıyla yurttaşın rolü insanların mülkiyet sahipliği sıfatıyla sahip olduğu özgürlüğe göre belirlenmeyecektir. Artık kamusallık, mülkiyet sahipleriyle devlet arasında aracılık yapan bir rolden çıkacak ve giderek sönümlenecek olan bir devletin planlı olarak şekillendirilmesiyle özel şahısların bireysel özgürlük, boş zaman ve serbestçe seyahat etmesini garanti altına alacaktır (Habermas, 2012, s. 233).

Bora (2001, s. 333), kamu kavramının farklı bir yönüne işaret eder. Buna göre kamu kavramının Türkçedeki karşılığı olan genellik ifadesinden yola çıkar, ancak bu genelliğin çoğunluğun ötesinde bir kavram olduğunun altını çizer. Kavram, çoğunluğun dışındaki alt grupların, savunmasızların, toplumun alt katmanlarının gözetilmesi anlamına gelir aynı zamanda. Kamuya sadece emekçileri değil engelliler,

çocuklar, kimsesizleri gözeten bir bakış açısına sahip olmayı içeren bir anlam taşıdığını belirtir.

Kamuculuk kavramı esas olarak liberalizmin piyasacı görüşlerine ilişkin bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Kamucu mantıkta piyasa etkin değil bilakis kaynak israfına neden olan bir mekanizma olarak nitelendirilir. Kamucu yaklaşıma göre piyasa mekanizması sınıflar arasındaki eşitsizlikleri çoğaltır. Bu nedenle kamuya ait girişimler hem sosyal adalet amacını gerçekleştirmek hem de kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlamak yönünde önemli bir araçtır. Kamucu anlayışta yurttaşların insanca bir yaşam sürebilmeleri için gereken asgari koşulların sağlanması konusunda devlete önemli bir misyon yüklenir. Bu anlayış sosyal devlet modeli ile de geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Kamucu yaklaşıma göre piyasanın yaratmış olduğu eşitsizlikleri yeniden bölüşümcü politikalar aracılığıyla üst sınıflardan alt sınıflara kaynak transferi yoluyla önlemek mümkündür, bunu sağlayacak olan kamu hizmetlerinin sunumunda etkin bir rol üstlenecek olan devlettir (Ataay, 2005, s. 66). Bu bağlamda kamuculuğa içkin olan politikaların toplumsal yönüne vurgu yapmak kaçınılmaz görünmektedir. Kamucu politikalar bireysellikten çok toplumsal olanı eksen alır, bu yaklaşımda politika, hak ve özgürlükler bireysel değil toplumsal açıdan benimsenir ve bu yaklaşımın özünde toplumcu gerçekçi bir kavrayış yer almaktadır (Aydın, 2019, s. 314).

1929 yılında yaşanan krizden sonra sosyal devlet olgusu, kamucu politikaları içeren bir anlayışla özellikle Avrupa'da etkinlik kazanmıştır. Sosyal devlet olgusu paralelinde devletin ekonomiye planlı bir biçimde müdahalesi aracılığıyla tam istihdamın ve fiyat istikrarının sağlanması, kamusal nitelikteki mal ve hizmetlerin devlet tarafından sağlanması, işçi sendikalarının toplu şekilde pazarlık hakkına sahip olması ve kamu politikalarına yön verebilme şansına sahip olması gibi temel kamu politikaları hayata geçirilerek çatışan

çeşitli çıkarlar arasında bir tür denge sağlanmıştır (Şahin, 2009, s. 59). Sosyal refah devleti de denilen ülkelerin mevcut olduğu bu dönem, Batılı ülkeler açısından en hızlı büyümenin yaşandığı dönemdir. Anılan dönemde işçilerin yaşam standardının artmasına paralel olarak özel tüketim de artmış, kamu hizmetleri hızlı bir biçimde yaygınlaşmıştır (Boratav, 2013, s. 308). Sosyal refah devletinin temel özellikleri; müdahalecilik, düzenleyicilik ve gelirin yeniden dağıtımıdır. Söz konusu dönemde sosyal refah devleti; ailelere ve bireylere asgari düzeyde bir gelir sağlamak, bireyleri hastalık, sakatlık, işsizlik gibi risklere karşı korumaya çalışmak ve sosyal refah hizmetleri sayesinde tüm yurttaşların yaşam standardını yükseltmek gibi temel dinamikler üzerinden şekillenmişlerdir (Sallan Gül, 2013).

Sosyal refah devleti olgusunun özellikle gelişkin batılı kapitalist ülkelerde 1970'li yıllara dek etkin olmasının en önemli nedeni olarak sosyalist ülkelerin, özellikle SSCB'nin varlığını sürdürmesi gösterilmektedir. (Önder, 2011, s. 69).

Kamucu perspektif, yurttaşların insanca bir yaşam sürdürebilmesi için gereken asgari koşulları oluşturan genel, ortak ve zorunlu tüm hizmetlerin devlet tarafından yurttaşlara sağlanması gerektiğini savunur, çünkü burada kamu yararı vardır. Dolayısıyla bu niteliğe sahip olan tüm iktisadi ve toplumsal faaliyetlerin kamu hizmeti bağlamında ele alınması gerekir (Ataay, 2005, s. 66).

Günümüzde kamucu politikaların Türkiye'deki önemli savunucularından Korkut Boratav, kamucu politikalara ilişkin görüşlerini "geçmişe dönüşü önererek ileriye gitmek" isimli stratejisine dayandırır. Bu stratejiye ilişkin olarak sunulan somut örnekler arasında kamuya ait eğitim ve sağlık kurumlarında bedelsiz hizmet sunumu, özelleştirilen kamu kurumlarının yeniden kamulaştırılması, ekonomik ve siyasal alanlarda siyasal iktidarın hareket kabiliyetini engelleyen uluslararası bağlantıların gözden geçirilmesi, tarımsal desteklemelerin

tüm tarım ürünlerini kapsayacak biçimde genişletilmesi, sermayenin 1970'li yılların sonundaki oranlarla vergilendirilmesi, bir kerelik bir servet vergisini içerecek kapsamlı bir vergi beyanı uygulanması ve bu tür önlemlere karşı vergiden kaçınan sermayedarları cezalandıracak mekanizmaların oluşturulması sayılabilir (Boratav, 2013, s. 315).

Sözcüğün geniş tanımıyla, yani bütünüyle kamu hizmetlerinin bedelsiz olarak sunulmasına istinaden dünya ölçeğinde kamucu içerikli politikaların dünyanın ilk sosyalist devleti olan SSCB'de uygulandığını belirtmek yerinde olur. SSCB, birçok önemli kamucu politikaya imza atmıştır. Örneğin istihdam, devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Eğitimin ilkokuldan üniversiteye tüm düzeylerde ücretsiz olmasının yanı sıra ortaöğretim sonunda öğrencilere yaşamsal ihtiyaçlarını karşılaması için burs verilmiştir. Sağlık hizmetleri tüm yurttaşlar için ücretsizdir ve kişi başına düşen doktor sayısı, ABD'dekinin iki katıdır. Yaralanan veya hastalanan işçiler iş güvencesine sahiptir ve bu dönemde de maaş almaya devam ederler. Sanatoryumlar, tatil için kullanılan yerler ve çocuk kampları ücretsizdir. Devlet bütün fiyatları düzenlemekte ve temel gıda ve barınma harcamalarını karşılamaktadır. Kira, elektik, ısınma, su gibi giderler toplam olarak aile bütçesinin %6-8'i kadar tutar. Yurttaşlar arasında genel yaşam koşulları büyük oranda eşittir, ortalama ücretler çok küçük istisnalar sayılmazsa (sanatçılar, yazarlar, öğretim üyeleri) birbirine yakındır. Bunun dışında ücretli annelik izni, çocuk bakımı desteği ve yüksek emekli maaşları gibi sosyal haklar da yaşam koşullarını göstermesi açısından önemlidir (Keeran ve Kenny, 2014).

Kamucu politikalar nitelemesi ile anlatılmak istenileni, özünde kamu yararı gözetilerek planlanan ve uygulanan politikalar olarak tanımlamak yerinde olur. Bu bağlamda daha sonra da görüleceği üzere kamucu politikaların iki önemli özelliği ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, kamucu politikaların eşitlikçi bir içeriğe sahip

olması ve özellikle toplumda dezavantajlı konumda olan yoksullar, göçmenler, işsizler, kimsesiz çocuklar, kadınlar, engelliler, farklı etnik kökene sahip olanlar, dinsel inanışları bakımından yaşadıkları ülkede azınlık konumunda olanlar ve cinsel yönelimleri farklı olan ve LGBT olarak nitelendirilen grupları devletin bu politikalar aracılığı ile daha fazla gözetmesi ile ilgilidir (Bora vd. 2001, s. 333)

Kamucu politikaların ikinci önemli özelliği ise, kamu harcamalarının eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel yurttaş haklarını doğrudan ilgilendiren alanlar üzerine yoğunlaşması ile ilgilidir. Ancak burada temel mesele bu hizmetlerin sunuluş biçimiyle ilgilidir. Yani kamu hizmetlerinin doğrudan devlet tarafından sunulması esastır. Bu açıdan kamucu politikaları esasen neoliberal içerikli politikaların tersine çevrilmiş hali olarak düşünmek mümkündür.

Bu politikalar bağlamında asıl olan, bu politikalar dolayımıyla eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinin ülkede yaşayan yurttaşlara neoliberal politikaların öngördüğü piyasa koşulları ilkesine göre ve bedelinin ödenerek satın alınması yerine bedelsiz olarak sunulmasıdır. Neoliberal politikalar, verimli kamu işletmelerinin özelleştirilerek sermaye sınıfına devredilmesi üzerine kuruludur. Ancak kamucu politikalarda tam tersi biçimde bu işletmelerin toplumun yararına üretim yapması, kâr güdüsü gözetmemesi esastır. Bu açıdan öncelikli olan kamusal çıkarlardır. Zaten kamucu politika dinamiklerinin gözlemlendiği ülkelerde kamulaştırmalar ve millileştirmelerin yoğun bir şekilde uygulandığı görülmüştür. Bu açıdan İkinci Dünya Savaşı sonrası sosyal refah devletleri olarak nitelendirilen gelişmiş Avrupa ülkelerinde kamulaştırma uygulamalarına tanık olunduğu görülmektedir. Ancak nasıl ki dönemin kamucu politikalarına örnek olarak verilebilecek kamulaştırma veya millileştirmeler sosyal refah devleti döneminde uygulandı ise sonrasında da aynı politikalar tersine

çevrilerek neoliberal dönemin de simgesi olan özelleştirmeler aynı ülkelerde 1980 ve 1990'lı yıllarda uygulanmıştır (Bayramoğlu, 2015).

Kamucu politikalar, özü itibarıyla kapitalist ülkelerde ve sosyalist ülkelerde farklı görünümlere sahiptir. Bu farklı görünüm, nihayetinde hâkim olan üretim biçiminden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan örneğin salgın hastalıklarla mücadele bireylerin piyasa kuralları içerisinde etkin olamadığı bir alan olduğu için bu alanda kamusal düzenlemelere ve dolayısıyla devlete ihtiyaç duyulur. Sosyalizmin kamucu anlayışında ise piyasa dinamiklerine bağlı sömürü koşullarının ortadan kaldırılması, bankalar, haberleşme araçları, ulaşım araçları, fabrikalar, eğitim ve sağlık hizmetlerinin devletleştirilmesi yer alır. Sosyalist açıdan kamuculukta işleri planlamak, üretmek ve yürütmek devletin işlevidir. Bunun nedeni sosyalizmin planlamayı içermesi ve eşitlik hedefine ulaşabilmek için üretim araçları toplumsallaştırıldıktan sonra bölgeler arasındaki farklılıkları giderecek merkezi bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmasıdır. Ulusal ölçekte merkeziyetçi bir yapılanmayı sağlayacak yapı ise devlettir (Belek, 2001, s. 26).

Şili'de Kamucu Politikalar

Kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu ülkelerde kamucu politikaların ilk örneklerinin 1929 yılındaki krizden sonra uygulanmaya başlanan Keynesyen politikaların ardından 2. Dünya Savaşı sonrasında sosyal refah devleti ile birlikte ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Elbette kamucu içerikli politikalar, dünyanın her yerinde benzer özellikler göstermekle beraber uygulandığı ülkenin özgün koşullarından da izler taşımıştır.

Kamucu politikaların bir dönem uygulandığı ülkeler içerisinde Şili'nin önemli bir yeri vardır. Neoliberalizmin uygulandığı ilk ülkelerden birinin Şili olması bu açıdan tesadüfi değildir. Zira Şili'de neoliberal politikaların hayata geçirilmesi, darbe ile devrilen sosyalist Unidad

Popular hükümetinin hayata geçirdiği kamucu politikaların tam tersine çevrilmesine yol açmıştır. Unidad Popular hükümetinin başında yer alan Salvador Allende döneminde Şili'de birçok alanda kamucu politikalar uygulanmış ve başarılı sonuçlar alınmıştır. Asgari ücret %35 oranında artırılmış, yoksul halka ücretsiz sağlık hizmeti sunan ve ilaç dağıtan bir sağlık treni ülkenin kırsal bölgelerinde çalışmış, çocuklara, emziren ve hamile kadınlara ücretsiz süt dağıtılmış, toprak reformu hızlandırılmış, ülke ekonomisinin can damarı olan bakır madenleri millileştirilmiş, bankalar devletleştirilerek faizler düşürülmüştür. Ayrıca birçok çiftlik ve fabrika işçiler tarafından devralınmıştır (Candan, 2014, s. 70, 71). Millileştirmeler bunlarla sınırlı kalmamış, önemli bir ihraç maddesi olan nitrat, kömür gibi madenler ve imalat sektöründeki birçok işletme kamulaştırılmıştır. Tarımda belli bir miktarın üzerindeki toprağa el konularak buraların kooperatifçi bir mantıkla yoksul çiftçilere verilmesini sağlayan bir tarım reformu kararnamesi yayınlanmıştır (Raby, 2017, s. 271).

Allende döneminde önceki başkan Frei dönemine göre sosyal güvenlik harcamaları %50 oranında artmış; sağlık, eğitim ve konut harcamalarında muazzam bir artış sağlanmıştır. Tüm bunların sonucu olarak tıbbi bakım ve sosyal güvenlik uygulamalarının kapsamı genişletilmiş, büyük konut projelerinin yapımına başlanmış ve ev alırken veya kira öderken yapılan ödemelerin ödeyen kişinin gelirinin %10'unu geçmemesi güvence altına alınmıştır (Taylor, 2006, s. 26).

Her ne kadar Şili, bahsedilen dönemde sosyalist bir ülke olmasa da sosyalist partinin büyük bir ağırlığı olduğu geniş bir koalisyon tarafından yönetilmektedir ve sosyalist bir ekonomiye benzer şekilde kamucu adımlar atılmaktadır. Bu yönüyle Şili'yi Latin Amerika'da popülist politikalar uygulayan Cardenas'ın yönettiği Meksika ve Peron'un Arjantini'nden ayırmak gerekir.

İstisnai Bir Örnek: Küba

Küba'nın istisnai oluşu, kamucu politikalar ekseninde göz önünde bulundurulduğunda sosyalist üretim biçimine sahip olan tek ülke olmasından ileri gelmektedir. Her ne kadar kapitalist üretim tarzının egemen olduğu kimi ülkelerde de kamucu politikalar devlet tarafından hayata geçirilse ve özellikle kamusal değeri olan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanında uygulansa da öte yandan karşıt sınıflar var olmaya devam etmektedir. Bu yönüyle sosyalist ülkelerde yaşanan deneyimler, ötekilerden hem sınıfsal kompozisyonunun tek oluşuyla hem de kamucu politikaların sadece kamusal özü olan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlarla sınırlı kalmayıp toplumsal yaşantının hemen her alanında uygulanmış olması yönünden farklıdır.

Bugün Küba'da bölüşüm ilişkilerinde esas olan, sosyalist bölüşüm ilkesidir. Bu ilkenin Marksist terminolojideki karşılığı, zenginliğin herkesten yeteneğine göre ve herkese ihtiyacına göre dağıtılmasıdır. Bu açıdan Küba'yı diğer ülkelerden ayıran en önemli fark, kârın siyasal birtakım süreçler aracılığıyla Kübalı yurttaşlar lehine tekrar bölüştürülmesi ve pazar mantığına teslim edilmemesidir (Ludlam, 2012, s. 218).

1959 yılında gerçekleşen devrimden sonra ilk dokuz aylık süreçte yayımlanan yasaların niteliği, belirgin bir şekilde kamucu içeriğe sahiptir. Bu süreçte şehirlerde kiralar indirilmiş, telefon ücretlerinde indirim yapılmış, elektrik fiyatları düşürülmüş, düşük ücret alan işçilerin maaşları artırılmış, tarım reformu yasası yürürlüğe konmuş ve en önemlisi Standart Oil, Texaco ve Shell gibi büyük petrol şirketlerinin rafinerileri kamulaştırılmıştır (Raby, 2017, s. 130).

Küba devriminden sonra yapılan kamulaştırmaları sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim gibi alanlarda yapılan kamulaştırmalar izledi ve tüm halkın bunlara ücretsiz erişimini sağlayan kimi adımlar atıldı. Altı peso'ya kadar düşen emekli aylıkları kırk peso'ya ve ilerleyen

dönemde altmış peso'ya kadar yükseltildi. Özellikle kırsal bölgelerde birçok hastane, klinik ve dispanser inşa edilmeye başlandı. Hastanelerde tüm sağlık hizmetleri ücretsiz hale getirildi. Eğitim alanında büyük bir seferberlik başlatıldı. Altmış dokuz askeri kışla, okul ve derslik açığını karşılamak üzere eğitim bakanlığına devredildi (Navarro, 2008, s. 319).

Devrimden sonra Küba'da hayata geçirilen yasalar içerisinde belki de en önemlisi, tarım reformu olarak bilinen yasa idi. Bu yasadan 100 bin civarında köylü aile yararlandı ve yasa, Latin Amerika genelinde çok yaygın olarak mevcut olan büyük toprak sahipliğine dayanan latifundia sistemine büyük bir darbe vurdu. Yasa; sosyalist içerikli bir yasa değildi, mülkiyete karşı değildi ve toprak sahipliğine getirmiş olduğu 402 hektar sınırı oldukça büyük idi. Yani bir kişinin sahip olabileceği en fazla toprak sınırı 402 hektar idi. Ancak öte yandan yasa, şirketlerin ve yabancı uyrukluların Küba'da toprak edinmesine izin vermiyordu. Yasa gereği 402 hektardan küçük topraklar sahibi tarafından işlenmeyip çiftçilere veya topraksız köylülere kiralandı ise bunlara el konulabiliyordu. Daha sonra bu topraklar, onu işleyen küçük çiftçilere dağıtıldı. Zaman içinde büyük toprak sahiplerinin çiftlikleri millileştirildi ve daha sonra devlet kooperatifleri ve çiftlikleri haline getirildi. Yasanın temel ilkesi, toprağın onu işleyene ait olması idi (Navarro, 2008, s. 320-321).

Küba'da planlanan ve uygulamaya konulan kamu politikalarının uzun erimli hedefler doğrultusunda hayata geçirildiğini belirtmekte fayda var. Üstelik bu politikalar, en zor koşullarda bile devam ettirilmiştir. Buna en uygun örnek, "özel dönem" adı verilen ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonraki yedi-sekiz yıllık süreyi kapsayan dönemdir. Sovyetler Birliği gibi güçlü başka bir sosyalist ülkenin varlık koşullarında ABD ambargosuna rağmen Küba'nın ekonomik anlamda görece rahat bir dönem geçirdiğini söylemek mümkündür. Ancak

Sovyetler Birliği çözüldükten sonra ciddi ekonomik zorluklar baş göstermiştir. On altı saate varan elektrik kesintilerinin yanı sıra kıtlık tehlikesi baş göstermiş ve insanlar gıdaya ulaşmakta zorluk çekmişlerdir. Böyle bir dönemde bile Küba hükümeti IMF'nin diğer ülkelere dayatmış olduğu neoliberal önlemleri uygulamak yerine ücretsiz sağlık ve eğitim sistemini korumuş, yurttaşlarına ucuz erzak dağıtımı sağlamış, konut kiralarını ücretlerin %20'sini geçmeyecek şekilde sınırlandırmış, gaz, elektrik ve diğer temel hizmetlerde sağlanmış olan yüksek indirimleri korumuştur (Raby, 2017, s. 155).

Pembe Dalga ve Kamucu Politikalar

Venezuela'da 1999 yılında başkanlık seçimlerini Hugo Chavez'in kazanmasının ardından Latin Amerika'nın kimi ülkelerinde kısa sayılabilecek aralıklarla bir dizi sol kanat olarak nitelendirilen yönetim iktidara geldi. Chavez'i 2000 yılında Şili'de Lagos, 2002'de Brezilya'da Lula, 2003'de Arjantin'de Kirchner, 2004'de Uruguay'da Vazquez ve 2005'de Bolivya'da Morales'in iktidara gelmesi izledi. Bu süreç "Pembe Dalga" olarak nitelendirildi (Özuğurlu, 2012, s. 14). Bunlara daha sonra 2007 yılında Ekvador'da Rafael Correa'nın iktidara gelişi eklendi.

Latin Amerika'nın geneline yayılan çeşitli hareketlere bakıldığında bu hareketlerin kıta genelinde uygulanan neoliberal politikalara karşı biriken öfkeyi yansıttığını ve güçlü bir kamucu içerik taşıdığını söylemek mümkündür. Örneğin Peru'daki komünal mutfaklar, Uruguay'da gecekondu örgütleri, Arjantin'de işsiz işçiler için kurulan kooperatifler, Brezilya'daki topraksız köylüler hareketi, Bolivya'daki kolektif olarak yönetilen su hizmetleri girişimi, Meksika'da Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN) denetimindeki özerk belediyeler ve Juntas de Buen Gobierno olarak nitelendirilen iyi yönetim konseyleri 1990'lı yıllardan günümüze dek süren kamucu politika dinamikleri arasında sayılabilir (Renique, 2008, s. 200).

Benzeri sosyal politikalar başka Latin Amerika ülkelerinde de uygulandı. Örneğin Meksika'da Procampo ve Progresa isimli programlar özellikle kırsal kesimdeki yoksul ailelere destek olmayı hedefledi. Yine Kolombiya'da Familias en Accion in Colombia ve Nikaragua'da Red de Proteccion Social in Nicaragua gibi yoksul ailelere yardım etmeyi hedefleyen programlar 2000'li yıllardan başlayarak günümüze dek aralıklarla uygulandı (Edwards, 2012, s. 177). Ancak bu programlar belirli bir dönemle sınırlı kaldı ve uzun süreli etkili olamadı.

Neoliberal politikaların uygulandığı bir dönemde Brezilya'da istisnai gelişmeler de yaşanmaktaydı. Lula'nın lideri olduğu İşçi Partisi seçimleri kazanmadan önce birçok eyalette belediye yönetimlerini elinde tutmaktaydı. Bunlar içerisinde en önemlisi ise Rio Grande do Sul eyaletinin başkenti olan Porto Alegre idi. Bu kentin önemi, dünyada ilk defa "katılımcı bütçe uygulaması" adı verilen sistemin uygulanmasından ileri gelmektedir. 1990 yılında başlayan bu uygulamanın özünü var olan yatırım fonlarının mahalle düzeyinden başlayarak belediye ya da eyalet düzeyinde organize edilen ve halka açık olarak düzenlenen toplantılarda alınan kararlar uyarınca dağıtılması oluşturmaktaydı. Zamanla bu uygulama, İşçi Partisi'nin yönettiği diğer eyalet ve belediyelerde de yaygınlaştırıldı (Saad-Filho, 2008, s. 136). Katılımcı bütçe uygulaması başlangıçta olumlu sonuçlar verdi. Kentte yaşayan nüfusun 1/3'ü temel kamusal hizmetlerden yoksun iken katılımcı bütçe uygulaması sonucu insanların yaşam şartları düzeltildi. Belediyelerde karar mercii, halk meclisleri oldu. Ancak İşçi Partisi kenti beş dönem üst üste yönettikten sonra 2004 seçimlerinde kaybetti. Bu yüzden yerel yönetimler eliyle hayata geçirilmeye çalışılan katılımcı bütçe uygulaması çok uzun ömürlü olamadı (Uyanık, 2014, s. 309).

Bolivya'da Morales iktidarını doğuran koşullar açısından bakıldığında neoliberal politikaların uygulanması önemli bir yer tutar. Zamora, Lozada ve Hugo Banzer tarafından uygulanan neoliberal politikalar, bir nevi Şili'deki şok tedavisi olarak isimlendirilen ekonomik politikalardan feyz almış, kamu sektörü küçültülerek kamusal istihdam azaltılma yoluna gidilmiştir (Silva, 2009, s. 103-109). Lozada yönetiminde Bolivya'nın doğalgaz kaynaklarının ve petrolün özelleştirilmesi sonucu bu kaynakları British Gas ve British Petroleum, Total, Petrobras, Repsol, Shell ve Exxon gibi devasa şirketler işletmeye başlamış, devletin bu alanda faaliyet yürüten şirketi olan Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos (YPFB) giderek önemsizleşmiştir. Neoliberal politikaların devreye sokulmasıyla gerçekleştirilen bu özelleştirmelerin altında yatan ve çok uluslu şirketlerin buraya yatırım yapmasını sağlayan ana neden, Bolivya'nın zengin doğalgaz ve petrol yataklarının varlığıdır. Örnek vermek gerekirse 1997 yılında günde 40 bin varil petrol çıkarılmaktadır ve ülke doğalgaz rezervleri açısından Latin Amerika ülkeleri arasında ikinci sırada yer almaktadır (Kürkçügil, 2007, s. 252).

Son olarak 1999 yılında Cochabamba'da suyun özelleştirilerek bir konsorsiyuma devredilmesi adeta bardağı taşıran son damla olmuş ve halk hareketlerinin fitilini ateşlemiştir (Kürkçügil, 2007, s. 84). Öncelikle bu özelleştirmenin neoliberal politikaların uygulanmasını sağlayan bir kurumsal araç olan Dünya Bankasının direktifleriyle gerçekleştirildiğini belirtmek gerekir. Bu özelleştirme öyle ağır koşullar içermiştir ki tepki görmesi doğaldır. Suya %300'e kadar varan zam, işletme hakkını alan şirket dışındaki kurumların su temin etmesinin yasaklanması gibi ağır koşullar içeren özelleştirme, beş ay gibi bir sürede bir milyon insanı sokağa dökmüş ve su savaşları olarak adlandırılan sürecin sonunda sıkıyönetim ilan edilmiştir (Şirin, 2012, s. 17).

Bolivya'da Evo Morales iktidara geldikten sonra neoliberal politikaların aksine atılan ilk adım doğalgaz ve petrolün kamulaştırılmasıdır. Aslında yapılan kamulaştırmadan çok devletin çok uluslu şirketler ile yaptığı antlaşmadan ötürü %50 olan kâr payını %82'ye çıkartmaktır. Böylece ulusal gelirin büyük kısmı ülke içinde kalmış, 2005 yılında 600 milyon dolar civarında olan bu sektörlerden elde edilen gelir, beş yıl içinde altı milyar dolara ulaşmıştır. Bu sayede elde edilen gelirin önemli bir kısmı ulusal kalkınma planının bir gereği olarak kamu yatırımlarına ve ülkenin dezavantajlı kesimleri olan çocuklar, yaşlılar ve hamile kadınlara yönelik toplumsal destek programlarına aktarılmıştır. Ayrıca önemli bir toprak reformu yapılarak 900 bin yerli köylüye 41 milyon hektar toprak dağıtılmıştır (Özbudun, 2012, s. 46-47).

Morales yönetimindeki Bolivya hükümeti, çeşitli alanlarda kamulaştırmalara devam etti. Kamulaştırılan şirketler arasında uluslararası tekeller de bulunmaktaydı. Bunlar arasında British Petrol'e (BP) ait petrol şirketleri, İspanyol petrol şirketi Repsol'e ait işletmeler, çeşitli madenler, Bolivya'nın en büyük telefon servisi Entel, havayolu şirketi Air BP Bolivya, çimento üreticisi Cemex'in işletmeleri ve elektrik dağıtım hizmeti sağlayan İspanyol Iberdrola şirketi sayılabilir (Uyanık, 2014, s. 301).

Venezuela'da ise neoliberal politikaların biriktirmiş olduğu halk öfkesi, 1989 yılında Caracazo'da ortaya çıktı. Dönemin başkanı Perez'in neoliberal reform paketinin bir parçası olarak petrol fiyatlarına %100 zam yapması sonucu toplu taşıma ücretlerine zam yapılması, Caracas'ın yoksul semtlerinden olan Caracazo'da şiddet olaylarına kadar varan bir süreci doğurdu (Gott, 2008, s. 55). Perez'in uyguladığı IMF tipi deflasyonist paket bütün bu olup bitenlere sebep olmuştu. Bu politikalara karşı öfke o kadar birikmişti ki süpermarket ve mağazalar yağmalandı, öğrenciler otobüsleri kaçırıp yollara barikat kurdular.

Ancak ordunun sokaklarda yer alan herkese hedef gözetmeksizin otomatik silahlarla ateş açması sonucu olaylar kontrol altına alınmıştı. Venezuela ordusunun bu olaylara müdahalesi sonucu Caracas'da 276 kişi öldü, ancak bu sayının binlerle ölçülecek boyutta olduğunu belirten kaynaklar da vardı (Raby, 2017, s. 197).

Toplumsal bir ayaklanma şeklinde dışa vuran bu süreç, 1998'de Chavez'in iktidara gelişini kolaylaştıran bir etki yaptı. Hugo Chavez, iktidara geldikten sonra ilk adım olarak yeni bir anayasanın oluşturulmasını sağladı ve bu anayasa büyük bir çoğunluk oyuyla onaylandı. Daha sonra 2001 yılında Ley Habilitante olarak bilinen 49 maddelik bir kanun paketinin meclis onayı ile yürürlüğe girmesini sağladı. Bu yasal düzenlemeler içerisinde en önemlisi, Organik Hidrokarbon Yasası idi. Bu yasa ile kısmen özelleştirilmiş olan petrol sektöründe faaliyet yürüten kamu ve özel sektör iştiraklerinin mülkiyeti devlete geçirilerek kamulaştırıldı (Ellner, 2008, s. 53).

Chavez'in hayata geçirdiği en önemli projelerinden birisi, Fundo Unico Social (Sosyal Fon) isimli fondu. Bu fon aracılığıyla okullara, hastanelere ve kiliselere mali kaynak sağlandı. Toplumsal ölçekte yaygın olarak hayata geçirilen en önemli proje ise misyonlardı. Bu misyonlar, özellikle sağlık ve eğitim alanları üzerine odaklandılar. Örneğin Mision Barrio Adentro, Kübalı doktorların da desteğiyle gecekondularda yaşayan yoksul halka ücretsiz sağlık hizmeti sundu ve bu sağlık hizmetini ülkenin ücra köşelerine kadar götürdü. Mision Robinson, okuma yazma bilmeyenlere yönelik idi ve bir milyon kişiyi okur-yazar yapmayı hedefleyen bir kampanya örgütledi. Bunların dışında Mision Zamora adında köylülere yönelik bir misyon, madencilere yönelik Mision Piar ve yerli grupların sorunlarını ele alan Mision Guaicaipuro ya da kentlerde halka ucuz yiyecek sağlayan süpermarketleri kurmak ve işletmek amacıyla Mision Mercal gibi misyonlar hayata geçirildi (Gott, 2008). Misyonlar ile hedeflenen,

yerelci ve katılımcı bir mantıkla dışlanan toplumsal kesimler ve kişilere sosyal ve ekonomik hakların sağlanması idi. Böylece bu topluluklar sadece bu hizmetlerin ve hakların alıcısı konumunda olmayıp öte yandan sosyal politikaların yapılandırılması, örgütlenmesi ve uygulanmasında da birinci dereceden rol üstlenebileceklerdi (Motta, 2012, s. 140).

Misyonlar, sosyal refahı tabana yaymanın bir gereği olarak birçok alanda kuruldu. 2006 yılına gelindiğinde toplam 17 misyon çeşitli alanlarda faaliyet göstermekteydi. Büyük oranda Venezuela devlet petrol şirketi PDVSA tarafından finanse edilen misyonlara 2006 yılında aktarılan kaynak altı milyar dolar civarındaydı (Buxton, 2012, s. 116).

Venezuela'da Chavez iktidarı (1998-2007) döneminde atılan en önemli adımlardan birisi de toprak reformu idi. 2005 yılında toprak yasasına dayanarak %20'si kullanılmayan özel arazilerin dağıtılması sağlandı. Ancak bu durum beraberinde bir istisnayı da getiriyordu: Toprağı alan köylünün bu toprağı satması yasaktı ve bir başka yasal düzenleme gereğince eğer köylülere verilen topraklar tamamen kullanılmazsa, bu topraklara devlet tarafından el konulabiliyordu (Ellner, 2008, s. 55).

Dünyada ilk olarak Bangladeş ve Hindistan gibi ülkelerde uygulanan mikro kredi uygulamasının Venezuela'da hayata geçirilmesi, özellikle kadınlar ve yoksul çiftçiler açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Sistemin özü, kredi çekebilme yeterliliklerini taşımayan yurttaşlara kredi verilmesine dayanmakta idi. Bu gruplara sağlanan destek bununla sınırlı kalmamış, Venezuela Kadın Gelişim Bankası ve Egemen Halk Bankası isimli bankalar kurulmuştur. Bu bankaların ortak özelliği ise maddi teminat koşulunu ortadan kaldırarak yoksul kadın ve erkeklere sundukları proje karşılığında kredi sağlaması olmuştur (Raby, 2017, s. 248).

Venezuela'da atılan kamucu adımlar, yeni Venezuela anayasasına dayandırılıyordu. Venezuela anayasası, toplumda dezavantajlı gruplar

için önemli yenilikler içermekteydi. Bu gruplar içerisinde kadınlar önemli bir yere oturuyordu. Örneğin Kadın Sorunları Bakanlığının kurulması ve ev kadınlarını üretken ve toplumsal güvenlikle yetkili bir grup olarak tanımlaması önemli bir adımdır. Bunun yanı sıra somut olarak atılan adımlar arasında Banmujer (kadınlar bankası), Mision Madres del Barrio'nun (yoksul mahalleler kadın misyonu) kurulması ve kadınlar tarafından hayata geçirilen mikro gelişme projelerini de saymak mümkündür (Lievesley ve Ludlam, 2012, s. 41).

Eğitim Alanında Kamucu Politikalar

Küba'nın eğitim sisteminde kamucu niteliklere sahip bir yapılanma kurmasında bağımsız bir devlet karakterine sahip olmanın önemli bir yeri vardır. Söz konusu olan bağımsızlık, özellikle uluslararası finans kuruluşları ile olan ilişkiler bağlamında altı çizilmesi gereken bir noktadır. Zira Küba, neoliberal politikalar uygulayan kıtadaki diğer örneklerin aksine IMF, Dünya Bankası, Inter-Amerikan Kalkınma Bankası, sivil toplum kuruluşları veya USAID gibi kuruluşlarla hiçbir biçimde ilişki kurmamış ve borç veya kredi almamıştır (Dieudé, 2016, s. 86).

Küba devriminden sonra eğitim politikalarının uygulanması, üç süreç halinde gerçekleştirilmiştir. 1961 yılındaki okuma-yazma kampanyası ile başlayan ve üniversite ile toplum arasında pratik ve kültürel bir bağ kuran 1962 yılındaki üniversite reformu ile devam eden süreç birincisidir. İkinci aşama; 1970'lerden başlayarak ortaöğretimde yaygın eğitimin sağlanması, yükseköğretimin yeniden yapılandırılarak üniversite ağının genişlemesi ve okul sonrasında politeknik eğitimin ülke sathına yayılmasıdır. Üçüncü aşama, 1990'lı yılların sonuna doğru başlayan ve hala devam eden ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde yapılan ve Küba'nın kültürel kaynaklarını nüfusun tamamı için olanaklı hale getiren değişiklikleri ifade eden süreçtir (Hickling-Hudson vd., 2006, s. 108).

Devrimin hemen ertesinde bir yıl içerisinde üç bin yeni okul inşa edildi. Bu okullarda çalışmak üzere yedi bin ilave öğretmen görevlendirildi. 1958 ve 1968 yılları arasındaki on yıllık süreçte ilköğretim ve ortaöğretim okullarının sayıları hemen hemen iki katına çıktı (Paulston, 1971, s. 386).

i. Küba devriminden iki yıl sonra, 1961 yılının ortalarında eğitimin kamucu karakterini sembolize eden çok önemli bir adım atıldı: Ülkedeki tüm özel okullar kamulaştırıldı ve eğitim tamamen ücretsiz hale getirildi (Dahlman, 1973, s. 36).

ii. Devrimin ilk yıllarından itibaren uygulanmaya başlayan kamucu eğitim politikaları, kısa süre içerisinde meyvesini vermeye başladı. Yeni okulların açılması ve öğretmenlerin yetiştirilerek eğitim sürecine dâhil edilmesiyle birlikte 1960'lı yılların başında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yirmi ile yirmi üç arasında değişmekte iken 1968 ve 1969 yıllarında bu sayı on iki, on üç olarak gerçekleşmiştir (Dahlman, 1973, s. 50).

iii. Eğitim alanında kazanılan on yedi yıllık deneyimin ardından Küba hükümeti, eğitimde Perfeccionamiento plan olarak bilinen tamamen yeni bir planı uygulamaya koydu: "Okullaşmanın Geliştirilmesi Planı". 1976 ve 1981 yılları arasını kapsayan plan uyarınca on iki yıllık temel eğitim süresi on üç yıla çıkarıldı, ders saatleri artırıldı, tüm çocukların bir yıl ana sınıfı eğitimi alması garanti altına alındı (Leiner, 1981, s. 207).

iv. Venezuela'da Hugo Chavez'in devlet başkanı seçilmesinin ardından eğitim alanında köklü dönüşümlerin yaşanacağının sinyalleri gelmeye başladı. Chavez, eğitim sektörü ile ilgili olarak öncelikle dört temel önlem aldı. Bunlar; devlet okullarında öğrencilerden ücret alınmasının yasaklanması, Bolivarcı Okulların oluşturulması, bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması ve okullarda öğrencilere yemek verilmesi (Wagner ve Wilpert, 2005).

Chavez iktidara geldikten sonra kamusal eğitim politikalarına verilen önemin doğal bir sonucu olarak eğitim çağındaki nüfusun okula kazandırılması için birçok yeni okul binası inşa edildi ya da yenilendi. Bu kapsamda 1999 ile 2006 yılları arasında yaklaşık 15.000 okul binası elden geçirildi, binlerce yeni öğretmen okullarda görevlendirildi. Okul sisteminin yeni baştan inşa edilmesi ve eğitimin tamamen parasız hale getirilmesi sonucunda toplam bir buçuk milyon öğrenci eğitim almaya başladı. Yeni yapılanmayla beraber Bolivarcı okullar olarak anılan okullarda tam gün eğitim sistemine geçildi ve öğrencilere sabah kahvaltısı, öğle yemeği ve öğleden sonra atıştırmalık içeren öğünler sağlandı (Azzellini, 2006).

Venezuela'da 2010 yılından itibaren okullarda teknoloji kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla Canaima adı verilen bir proje uygulanmaya başlandı. Bu kapsamda ilköğretim seviyesinde devlet okullarında eğitim gören öğrencilere 350.000 taşınabilir diz üstü bilgisayar dağıtıldı. Bu projenin hedefi, yaygın eğitim sistemini geliştirerek öğrencilerin yanı sıra ebeveynler ve öğretmenler gibi sistemin paydaşlarının da katılımını sağlamak idi. Proje, aslında 2009 yılında Portekiz ile Venezuela arasında imzalanan petrol ticaret antlaşmasının bir parçası olarak başlatılmıştı (Reardon, 2010). 2011 yılı Eylül ayına gelindiğinde Venezuela devleti ücretsiz olarak öğrencilerin kullanımına sunduğu diz üstü bilgisayarların sayısını 2.638.000'e çıkarmıştı. (Dominguez, 2013, s. 131).

Bolivya'da eğitim politikalarına yön veren en temel belge olan Avelino Siñani-Elizardo Pérez (ASEP) isimli eğitim yasası, birçok yönden gelecekteki eğitim sisteminin ana hatlarını belirleyen bir belge niteliğindedir. ASEP'in en belirgin özelliklerinden biri katılımcılığa yapığı vurgudur. Bu yasanın katılımcı yönü, taslağın daha yasa onaylanmadan önce 2006 yılında düzenlenen eğitim kongresinde geniş katılımlı bir tartışma süreciyle başlatılmış olmasıyla görünmüştür. Bu

tartışmalar yaklaşık beş yıl devam etmiş, yerli eğitim konseyleri ve öğretmen sendikaları yasanın şekillendiği bu sürecin içerisinde olmuştur (Bastidas Redin, 2020). Nihayetinde yasa, 2010 yılının Aralık ayında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın ilk maddesinde herkesin ayrım gözetmeksizin evrensel, üretken, özgür, kapsamlı ve kültürlerarası niteliklere sahip bir eğitim alma hakkına sahip olduğu vurgulanır. Devlet, eğitimi sürdürme, garanti etme, yönetme ve finansmanını sağlama konusunda yadsınamaz bir yükümlülüğe sahiptir. Yasada eğitimin nitelikleri; üniter, kamusal, evrensel, demokratik, katılımcı, toplum temelli, sömürgeleştirme karşıtı ve kaliteli olarak sıralanmıştır. Eğitim sisteminin temel aldığı değerler ise hümanizm, bilim ve teknolojiye dayalı olma, üretken, özgürleştirici, devrimci ve eleştirel düşünce olarak belirtilmiştir. Eğitim liseye kadar zorunludur ve lisans eğitimi de dâhil olmak üzere ücretsizdir. Kültürler arası eğitim ve çok dillilik devlet okullarında, özel okullarda, kentsel ve kırsal okullarda zorunlu tutulmuştur. Burada özellikle yerlilerin ana dillerini öğrenmeleri ve geliştirmeleri hedeflenirken bunun yanında yerlilerin yaşadığı bölgelere göre İspanyolca ve bir yabancı dilin (Avrupa dillerinden biri) öğrenilmesi ilke olarak benimsenmiştir (Gaceta Official de Bolivia, N°070, 2010).

Eğitim politikalarının uygulanmasında bu politikaları destekleyici finansal yardımların oldukça faydalı olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar arasında öne çıkanlardan biri, Bono Juancito Pinto adı verilen şartlı nakit transferi programıdır. Program, ilk haliyle 2006 yılında ilköğretimin ilk beş yılında okula devamı sağlamak amacıyla yürürlüğe girmiştir. 2008 yılından itibaren sekizinci sınıf öğrencilerini de kapsayacak biçimde genişletilmiştir, yani altı ve on dokuz yaşları arasındaki çocukları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Programa dâhil olan öğrenciler, okula devam şartı ile günlük 0,18 $ civarında bir ücreti yılda bir defa olarak alırlar. 2009 yılında programdan yaklaşık 1.700.000 öğrenci yararlanmıştır. Bu da GSMH'nin %0,3'üne denk

düşmektedir (Arauco vd., 2012, s. 3). Program, başlangıçta düşük gelir grubuna giren ailelerin çocuklarını kapsamaktaysa da daha sonra 2013 yılından itibaren tüm aileler programa dâhil edilmiş ve 2014 yılında programdan faydalanan öğrenci sayısı iki milyonun üzerine çıkmıştır (Cornelissen ve Lobbrecht, 2016, s. 24).

Morales yönetimi tarafından uygulanan doğrudan transferlerden birisi de 2005 yılında hayata geçirilen Desayuno Escolar (Okul Kahvaltısı) isimli programdır. Program aracılığıyla okula devam ettiği sürece dört ile on dokuz yaşları arasındaki tüm öğrencilere sabah kahvaltısı imkânı sağlanmaktadır. Yerel yönetimler ve belediyeler tarafından yürütülen bu programdan 2008 yılında yaklaşık iki milyon öğrenci faydalanmıştır (Arauco vd., 2012, s. 3).

Ekvador eğitim sistemi içerisinde kamucu dinamiklerin ilk olarak etkisini gösterdiği belge, 2006 ve 2015 yılları arasındaki dönemi kapsayan on yıllık eğitim planıdır (Consejo Nacional de Educación, 2006). Plan, temelde sekiz ana politika üzerine kuruludur:

- Sıfır-beş yaş arasındaki erken çocukluk dönemi eğitimini evrensel hale getirmek
- Birinci ve onuncu sınıflar arasındaki dönemi kapsayan temel eğitimi evrensel hale getirmek
- Lise diploma programına kayıt oranını o çağdaki nüfusun en az %75'ine ulaşana kadar artırmak
- Cehaleti sona erdirmek
- Eğitim kurumlarının fiziksel altyapı ve ekipman ihtiyaçlarını gidermek
- Eğitimde kaliteyi artırarak ulusal bir değerlendirme sistemi kurmak, öğretmenlik mesleğinin tekrar değerlendirilerek öğretmenlerin yaşam kalitesinin, çalışma koşullarının iyileştirilmesini ve mesleki gelişimlerinin ilerlemesini sağlamak

- Eğitime ayrılan bütçe açısından Gayri Safi Hasıla'da %6 seviyesine ulaşana kadar yıllık %0,5 oranında artış sağlamak

Ekvador'da hayata geçirilen bir diğer kamucu politika örneği ise, ders kitaplarının ücretsiz olarak dağıtılmasıdır. 2006 yılında başlayan bu uygulamayla 22,6 milyon ders kitabı ücretsiz dağıtılmıştır ve bunların toplam maliyeti 156.241.611 dolardır. Bunun yanı sıra bir başka program da eğitimin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla öğrencilere ücretsiz okul üniforması dağıtımını sağlamıştır. 2009 ve 2016 yılları arasında yaklaşık olarak 8,5 milyon öğrenciye ücretsiz olarak okul üniforması sağlanmış ve bu amaçla toplam 280.174.754 dolar harcanmıştır (Jarrin, 2020, s. 290-291).

Ekvador devletinin yükseköğretimde toplumun dezavantajlı ve dışlanmış kesimlerine yönelik kamucu eğitim politikaları, yeni yükseköğretim yasasının yürürlüğe girmesinden sonra hız kazandı. Bu politikaları hızlandırmak için çeşitli kararnameler yayımlandı. 2015 yılında Yükseköğretim Bilim Teknoloji ve İnovasyon Bakanlığı tarafından yayımlanan bir kararname uyarınca devlet üniversitelerinin %10 ve özel üniversitelerin %5'lik öğrenci kontenjanına denk düşen kısmını nüfusun tarihsel olarak dışlanmış kesimleri olarak nitelendirilen yerliler, Afrika kökenliler, kıyı kesiminde yaşayan melez halk ve engelli vatandaşlara ayırması benimsendi. Ayrıca özel üniversitelerin verdikleri burs tutarı veya finansal yardımlarının en az %5'lik bölümünü bu öğrencilere ayırması gerektiği kararnamede belirtildi (Flores ve Pernia, 2018, s. 220).

Kamucu Politikanın Etkileri

Kamucu politikalar uygulayan ülkelerin eğitim harcamaları yıllar geçtikçe artma eğiliminde olmasına karşın neoliberal eğitim politikaları uygulayan ülkelerde toplam kamu eğitim harcamalarının GSMH'ye oranı inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. 2011 yılı verilerine göre Venezuela, Bolivya ve Küba'da toplam eğitim harcamalarının

GSMH'ye oranı %6,9 ile %12,9 arasında değişirken neoliberal eğitim politikaları uygulayan Şili, Arjantin, Meksika, Brezilya, Kolombiya ve Nikaragua'da toplam eğitim harcamalarının GSMH'ye oranı 4,1 ile 5,8 arasında değişmektedir. Kamucu eğitim politikaları uygulayan ülkelerde toplam kamu eğitim harcamalarının GSMH'ye oranının en düşük olduğu ülke ise %4,5 ile Ekvador'dur (The World Bank, 2008).

Kamucu eğitim politikaları uygulayan Küba, Venezuela, Ekvador ve Bolivya'da yükseköğretimde eğitim gören öğrencilerden eğitim ücreti alınmamaktadır (Cuba's Constitution of 2019; Ecuador's Constitution of 2008; Venezuela Bolivarian Republic of Venezuela's Constitution of 1999; Bolivya Anayasası, 2012: 176). Bu bağlamda adı geçen ülkelerde yükseköğretime girişin ücretsiz olması, gelir durumunun düşük olduğu toplumsal katmanların da yükseköğretime girebilmelerini sağlamak açısından kamucu bir perspektif içermektedir.

Ekvador'da 2006 ve 2014 yılları arasında üniversiteye kayıt olanlar içerisinde en yoksul 40'lık gelir diliminin payı neredeyse iki katına çıkmış, 2006 yılında bu oran %33 iken 2014 yılında %67'ye ye yükselmiştir (Flores ve Pernia, 2018, s. 214).

Venezuela için de benzeri bir durumun varlığından söz etmek mümkündür. 1997 ile 2000 yılları arasında nüfusun en yoksul kesimini temsil eden %20'lik dilimler halinde üniversiteye kayıt oranları incelendiğinde en yoksul iki dilimi temsil eden %40'lık bölüm içerisinde üniversiteye kayıt oranları, eyaletlere göre %1 ile %30 arasında değişmektedir. Bu oran Simon Bolivar Üniversitesinde %1 ve Venezuela Merkez Üniversitesinde %10 civarındadır. Ancak Chavez'in iktidara geldiği dönemden itibaren kamucu eğitim politikaları etkisini göstermiş ve 2005 yılından itibaren eyaletlere nüfusun dezavantajlı bölümlerinin üniversitelere kayıt olabilmelerine olanak tanıyan kota koyma hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda üniversite kayıt kotalarının %15,3'ü nüfusun en varlıklı kesimini temsil eden 1. ve 2. %20'lik

dilimlere tahsis edilmiş, %32,2'si 3. %20'lik dilim için ayrılmış ve %52,2'si sosyo-ekonomik açıdan en dezavantajlı konumda bulunan 4. ve 5. %20'lik gruplar için ayrılmıştır. Ayrıca bu grupların çeşitli yükseköğretim burslarından faydalanması sağlanmıştır. 1998 yılında bu burslardan faydalanan yükseköğretim öğrencisi sayısı 50.986 iken 2008 yılında yedi kat artarak bu sayı 350.477'ye ulaşmıştır. (Ministerio del Poder Popular para la Educación Superior, 2009).

1990 yılında kamu eğitim harcamalarının GSMH'ye oranı Arjantin'de %3,4, Şili'de %2,7, Brezilya'da 4,6 ve Meksika'da 3,7 iken bu oran Küba'da 6,6'dır. 2000 yılına gelindiğinde Küba'nın eğitim alanındaki kamu harcaması, GSMH'nin %8,2'sine ulaşmıştır ki bu oran Latin Amerika'daki tüm ülkeler içerisinde en yüksek orandır. Küba'nın eğitim harcamalarına ayırdığı pay, oransal olarak ABD ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerden fazla olmasının yanı sıra Şili ve Arjantin gibi neoliberal politikaların uygulayıcısı ülkelerin neredeyse iki katı kadardır (Bruneforth vd., 2004).

2015 yılına gelindiğinde eğitime yapılan kamu harcamalarının GSMH'ye oranı açısından kamucu eğitim politikalarını uygulayan ülkelerin neoliberal eğitim politikalarını uygulayan ülkelere kıyasla önemli bir pozitif ayrışma içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Küba, için 2000 yılında %8 civarında olan bu oran, 2008 yılında %14,06 ve 2009 yılında %13,12 ye kadar yükseldikten sonra 2015 yılında %12,84'e gerilemiştir, ancak bu oran bile neoliberal eğitim politikaları uygulayan ülkelerin iki katından bile daha fazla bir rakamı ifade etmektedir. Bolivya'da 2000 yılında %5,3 olan bu oran 2015 yılına gelindiğinde %7,2'dir. Ekvador'da %1,2 civarındaki oran 2015 yılında %5 olmuştur. Venezuela'nın 2015 yılında eğitime ayırdığı bütçe ise GSMH'nin yaklaşık %7'si kadardır (UNESCO Institute for Statistics, 2011). Venezuela'nın eğitim harcamalarına ayırdığı pay, 1999 yılında GSMH'nin yalnızca %3'ü civarındadır (Dominguez, 2013, s. 125).

1990'lı yılların ortasında da bu miktar %2 civarındadır (Mora, 2007, s. 49). Bu rakamlar, Venezuela'da neoliberal politikaların uygulandığı dönemle kamucu politikaların uygulandığı dönemi kıyaslamak açısından da bir fikir vermektedir. Yirmi yıllık süre içerisinde Venezuela'nın eğitime ayırdığı bütçenin GSMH içerisindeki payı 3,5 kat artmıştır.

Venezuela'da 1990 yılında yükseköğretime yapılan yatırımın tutarı 500 milyon dolar iken bundan tam on sekiz yıl sonra Hugo Chavez'in iktidara geldiği yıl olan 1998 yılında ise 1,5 milyar dolara yükselmiştir. Daha sonra uygulanmaya başlanan kamucu eğitim politikaları, eğitime yapılan yatırımları artırmış ve bunun sonucunda 2008 yılında on yıl öncesine kıyasla dört katı aşan bir artışla altı milyar doları geçmiştir (Ministerio del Poder Popular para la Educación Superior, 2009).

Kamucu eğitim politikalarının sonucunda bu politikaların halk tarafından da kabul edilerek onaylanması ve tatmin edici bulunması, bu politikaların başarılı olduğu yönünde bir belirtidir. Merkezi Şili'de bulunan ve Latin Amerika genelinde çeşitli konularda istatistiksel çalışmalar ve araştırmalar yürüten bağımsız bir özel şirket olan Latinobarómetro Corporation'ın yaptığı araştırmaya göre Ekvador'da halkın eğitim konusundaki memnuniyeti ölçülmüştür. Buna göre 2003 yılında halkın ancak %19'luk kısmı eğitim kurumlarından ve eğitim sisteminin işleyişinden çok memnun veya memnun iken, 2010 yılında bu oran %70'e ve 2011 yılında ise %72'ye yükselmiştir (Analysis online, latinobarometre.org).

Oransal olarak bakıldığında da kamucu eğitim politikalarının uygulandığı ülkeler, 2000 yılından 2015 yılına dek geçen on beş yıllık süre zarfında devamlı olarak eğitim harcamalarını artırma eğiliminde olmuşlar, bunun sonucunda aradan geçen süre zarfında Venezuela eğitim harcamalarının GSMH'ye oranını iki katından fazla artırmış, Küba eğitim harcamalarını yaklaşık iki katına, Ekvador ise dört katına

çıkartmıştır. Somut olarak örnek vermek gerekirse, Ekvador'da 1999 ve 2005 yılları arasında okul başına altyapı ve malzeme için yaklaşık olarak 25.000 dolar yatırım yapılmışken Rafael Correa iktidara geldikten sonra 2007 ile 2011 yılları arasında altyapı ve malzemelere okul başına yaklaşık 100.000 dolar yatırım yapılmıştır (Van Damme vd., 2013, s. 10).

Yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamalarına oranı bakımından kamucu eğitim politikalarının uygulandığı ülkelerde bu oranın neoliberal eğitim politikaları uygulayan ülkelere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. 2000 ile 2002 yılları arasını kapsayan dönemde Küba ve Venezuela'nın yükseköğretim kamu harcamalarının tüm kamu harcamaları içerisindeki oranı %2 ile %3 arasındadır. Buna karşın bu oran Nikaragua'da %1 ile %2 arasında, Brezilya, Şili ve Meksika'da %0,5 ile %1 arasında ve Arjantin ile Kolombiya'da %0,5'in altındadır (Guadilla, 2010).

Sonuç

Kamucu yönelimli politikalar, özellikle temel kamu hizmetlerinin bir yandan bedelsiz olarak sağlanmasını sağlarken öte yandan bu hizmetlerden nüfusun tamamının eşit bir biçimde yararlanması prensibine göre sunulmuştur. Bu bağlamda verili ülkedeki nüfusun özellikle kadınların, farklı etnik kökenlere ve dinsel inanışlara sahip olanların, farklı cinsel tercihlere sahip olanların da aralarında bulunduğu toplumun dezavantajlı kesimlerinin bu politikalardan yararlanması sağlanmıştır.

Kamucu politikalar içerisinde eğitim politikalarının önemli bir ağırlığı vardır. Kamucu içeriğe sahip eğitim politikalarının uygulandığı ülkelerde dezavantajlı toplumsal gruplar diğer toplumsal gruplar ile kıyaslandığında fırsat eşitliğine sahip olmuş, eşitlikçi politikalar sayesinde eğitimin kalitesi açısından kır ile kent arasındaki farklar

ortadan kalkmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Latin Amerika genelinde yaşayan ve "indigeneous" olarak isimlendirilen yerli halklar fırsat eşitliğinden yararlanarak yaşadıkları ve azınlıkta oldukları ülkedeki diğer insanlarla eşit haklara sahip olmuştur. Ayrıca eğitimde kadın ve erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınarak eşitsizlikler büyük ölçüde giderilmiştir.

Kamucu eğitim politikalarının uygulandığı ülkelerde eğitimin tüm yurttaşlar için bir hak olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır. Eğitimin ücretsiz olarak tüm yurttaşlara her düzeyde sunulması ile beraber eğitim politikalarının toplumcu yönü giderek belirgin bir hal almıştır. Eğitimin bir hak olarak vurgulanması, özellikle dezavantajlı toplumsal grupları diğer insanlar ile eşit hale getirecek nitelikte eşitlikçi politikaların üretilmesini ve uygulanmasını doğurmuştur.

Kamucu eğitim politikalarının uygulandığı ülkelerde bu politikaların en somut çıktısı, kamu tarafından eğitim alanında yapılan kamu harcamalarının giderek artan bir ivme kazanmış olmasıdır. Bunun sonucunda adı geçen ülkelerde altyapı harcamaları beraberinde okul sayısı, öğretmen sayısı ve teknolojik imkanların artmasını sağlamış, bu imkanlardan nüfusun tüm kesimlerinin eşit bir biçimde yararlanmasına olanak tanımıştır. Bir diğer önemli sonuç ise nüfusun özellikle yoksul kesimlerinin her düzeyde eğitime katılımını artırılması, bir anlamda fırsat eşitliğinin gözetilerek eşitlikçi bir eğitim sistemi oluşturulması olmuştur.

Kaynakça

Abrams, L. (1995). *Bismarck and the German Empire 1871-1918*. Routledge.

Akarca, G. (2012). Sermayenin Yerine Düşünmek. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, (45-46)*. 16-33.

Análisis Online, Latinobarómetro, https://www.latinobarometro.org/latOnline.jsp, Erişim: 08.01.2021.

Arauco, V. P., Molina, G. G., Pozo, W. J., & Aguilar, E. Y. (2012, October). Explainig Low Redistrubitive Impact in Bolivia. CEQ Working Paper No. 6. New Orleans: Department of Economics Tulane University.

Ataay, F. (2005). Kamu Hizmetlerinin Metalaştırılması ve Sağlıktaki Yansımaları. *Toplum ve Hekim, 20(1)*, 65-71.

Aydın, A. R. (2019, Kasım 22-23). Kamucu Hukuk Politikaları. *TMMOB Kamucu Politiklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 395-316. Ankara.

Azzellini, D. (2006). Bildung und Hochschulbildung für alle: Transformation des Bildungssystems in der Bolivarischen Republik Venezuela. Journal für Entwicklungspolitik, XXII(4), 70-95.Bayramoğlu Özuğurlu, S. (2012). Latin Amerika'da Solun Yükselişinin Siyasal Sisteme Etkileri. *Mülkiye, XXXVI*(274). 13-36.

Bayramoğlu, S. (2015). *Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi*, Notabene.

Belek, İ. (2001). Sağlık, Sosyalizm, Kamuculuk: Sağlık İçin Sosyalizm Gerekir. *Toplum ve Hekim, 16*(1). 23-27.

Bastidas Redin, M. C. (2020). Dilemmas of Justice in the Post-neoliberal Educational Policies of Ecuador and Bolivia. *Policy Futures in Education, 18*(1). 51-71.

Bolivarian Republic of Venezuela's Constitution of 1999 With Amendments 2009, https://www.constituteproject.org/constitution/Venezuela_2009.pdf, Erişim: 09.03.2020.

Bolivya Anayasa Meclisi Devletin Yeni Siyasi Anayasası Ulusal Kongre, Ekim 2008. (2012). M. F. Özlüer, I. Ö. Özlüer, T. Şirin ve N. S. Odabaşı (Ed) içinde, Bolivya Anayasası: Hukuk, Demokrasi, Özerklik (N. S. Odabaşı, T. Şirin, U. K. Dalgıç, I. Ö. Özlüer, M. Özcan, G. Bilgihan, . . . C. Kutluay, Çev., s. 137-340). Ankara: Phoenix.

Bora, T., Çulhaoğlu, M., Ozansoy, C., Sancar, M., ve Üşür, İ. (2001). Kamuculuk mu Devletçilik mi? *Toplum ve Hekim, 16(5)*. 323-345.

Boratav, K. (2013). *Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye*. Yordam.

Bourdieu, P. (2015). *Devlet Üzerine: College de France Dersleri (1989-1992)*, (A. Sümer, Çev.).İletişim.

Briggs, A. (1961). The Welfare State in Historical Perspective. *Europen Journal of Sociology*, 2. 221-258.

Bruneforth, M., Motivans, A., & Zhang, Y. (2004). Investing in the Future: Financing the Expansion of Educational Opportunity in Latin America and the Caribbean. UIS Working Paper No: 1. Montreal: UNESCO Institute for Statistics.

Buxton, J. (2012). Venezuela: Bolivarcılığın Siyasal Evrimi. İçinde Gülben Salman (Ed.), *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri* (F. Çoban, Çev., s. 105-132), Phoenix.

Candan, T. K. (2014). *Neoliberal Labaratuar Şili: Türkiye ile Benzerlikler, Farklar, Kıyaslar*. Notabene.

Consejo Nacional de Educación. (2006). Plan Decenal de Educación del Ecuador 2006 - 2015. Ministerio de Educacion Ecuador.

Cornelissen, W., & Lobbrecht, C. (2016). Impact of Ending Aid: Bolivia country study. IOB Evaluation No. 415. Netherland Ministry of Foreign Affairs.

Cuba's Constitution of 2019, Constiuteproject, https://www.constituteproject.org/constitution/Cuba_2019.pdf?lang=en, Erişim: 04.02.2019.

Çiner, C. U. (2020). Kamu Politikaları: Perspektifler, Temalar ve Tezler. İçinde C. U. Çiner (Ed.), *Türkiye'de Kamu Politikaları: Güncel Konular ve Eğilimler* (ss. 1-34). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Dahlman, C. J. (1973). The Nation-wide Learning System of Cuba. *Discussion Paper No:38*, Woodrow Wilson School Princeton University.

Dieudé, A. (2016). The Cuban educational system in transition: Is it still an alternative for the Global South? [Küba eğitim sistemi geçiş aşamasında: Hala küresel güneye bir alternatif mi?] [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Master in Multicultural and International Education Faculty of Education and International Studies Oslo and Akershus University College of Applied Sciences.

Dominguez, F. (2013). Education for the Creation of a New Venezuela. S. C. Motta, & M. Cole (Ed) in, *Education and Social Change in Latin America (p. 123-138)*, Palgrave Macmillan.

Ecuador's Constitution of 2008, Constituteproject, https://constituteproject.org/constitution/Ecuador_2021.pdf?lang=en, Erişim: 17.01.2018.

Edwards, S. (2012). *Left Behind: Latin America and the False Promise of Populism*. The University of Chicago Press.

Ellner, S. (2008). Hugo Chavez'in Devrim Sürecinin Evrelerinin Çözümlemesi. İçinde A. Topal (Ed.), *Latin Amerika'yı Anlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol* (ss. 49-65). Yordam.

Flores, J. A., & Pernía, E. D. (2018). Global trends marking the development of Ecuador's higher education: relevance, regionalization and expansion of the academic market. *Universitas, (29)*. 205-227.

Gott, R. (2008). *Hugo Chavez ve Bolivarcı Devrim* (H. Böğün, Çev.). Yordam.

Guadilla, C. G. (2010). Educación Superior Comparada, El Protagonismo de la Internacionalización. UNESCO/Cendes.

Habermas, J. (2012). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İletişim.

Hickling-Hudson, A., Gonzalez, J. C., & Sabina, E. M. (2006). Education in Newly Independent Countries: Problematic Models and the Significance of the Cuban Alternative. *Journal für Entwicklung Politics, XXII*(4). 96-125.

Jarrin, J. P. (2020). Educational Policy in Ecuador During the Citizens' Revolution. F. Sánchez, & S. Pachano (Ed) in *Assessing the Left Turn in Ecuador* (s. 283-300), Palgrave Macmillan.

Kaya, İ. (2019). *Türk Modernleşmesi, Kamusal Saha ve Kamuculuk*. Eleştirel Pedagoji, 10(62). 35-45.

Keeran, R., ve Kenny, T. (2014*). İhanete Uğrayan Sosyalizm: Sovyetler Birliğinin Çöküşünün Arka Planı* (M. Akad, Çev.). Yazılama.

Kürkçügil, M. (2007). *Devrimden Devrime Bolivya*. Yazın.

Leiner, M. (1981). Two Decades of Educational Change in Cuba. *Journal of Reading, 25*(3). 202-214.

Ley De La Educación "Avelino Sinani-Elizardo Perez" , (Gaceta Oficial de Bolivia 20.12.2010- LEY Nº 070 , https://www.minedu.gob.bo/files/documentos-normativos/leyes/LEY_070_AVELINO_SINANI_ELIZARDO_PEREZ.pdf, Erişim: 08.02.2026.

Lievesley, G ve Ludlam, S. (2012). Giriş: Sol'a dönüş mü? İçinde Gülben Salman (Ed.). *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri* (F. Çoban, Çev. , s. 19-48), Phoenix.

Ludlam, S. (2012). Küba Sosyalizmi: Toparlanma ve Değişim. İçinde Gülben Salman (Ed.) *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri* (F. Çoban, Çev., s. 207-232), Phoenix.

Ministerio del Poder Popular para la Educación Superior. (2009). La Revolucion Bolivariana En La Educacion Superior: 10 anos de logros.

Mora, J.-G. (2007). Public–Private Partnerships in Latin America:A Review Based on Four Case Studies. H. A. Sosale, & Sosale içinde, *Mobilizing the Private Sector for Public Education: A View from the Trenches* (s. 88). Washington: World Bank.

Motta, S. C. (2012). Venezuela: Aşağıdan Yularıya Sosyal Demokrasiyi Yeniden İcat Etmek. İçinde Gülben Salman (Ed.), *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri* (F. Çoban, Çev., ss. 133-156), Phoenix.

Navarro, J. C. (2008). *Küba Tarihi.* (G. Köz, ve A. Somel, Çev.). Yazılama.

Önder, İ. (2011). *İktisat Üzerine Düşünceler.* Yordam.

Özalp, A. (2009). Piyasa Kamu Dikotomisi ve Küba Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2). 67-81.

Özbudun, S. (2014). Sosyal Bilimler: Bir Şeyler Yapmalı! *Mülkiye, 38*(2). 113-120.

Paulston, R. G. (1971). Education. C. Mesa-Lago (Ed.) içinde, *Revolutionary Change in Cuba* (ss. 375-398), University of Pittsburg Press.

Raby, D. L. (2017). *Demokrasi ve Devrim: Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm*. Yordam.

Reardon, J. (2010). News/Social Programs, Venesuelanalysis, https://venezuelanalysis.com/news/5792, Erişim: 20.03.2020.

Renique, G. (2008). Latin Amerika'nın Neoliberalizm Karşıtı Direnişinin Stratejik İmkanları ve Zorlukları. A. Topal (Dü.) içinde, *Latin Amerika'yı Anlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol* (s. 199-209),Yordam.

Saad-Filho, A. (2008). Brezilya'da Neoliberalizm, Demokrasi ve Ekonomi Politikası. A. Topal (Ed.) içinde, *Latin Amerika'yı Anlamak: Neliberalizm, Direniş ve Sol* (ss. 122-147). Yordam.

Sallan Gül, S. (2013). Sosyal Devlet ya da Refah Devleti Nedir? İçinde İ. Kamalak, & H. Gül (Ed.), Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi: Toplumcu Belediyeciik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları (ss. 65-98). Kalkedon.

Silva, E. (2009). *Challenging Neoliberalism in Latin America*. Cambridge University Press.

Somel, A. (2019). Sosyalist Gelecek Tartışması İçin Bir Ön Birikim. *Madde, Diyalektik ve Toplum, 2*(1). 59-64.

Şahin, Y. E. (2009). Sosyal Devlet ve Yönetisimci Devletin Kamu Politikalarında Yasanan Değisim: IV. ve IX. Kalkınma Planları Örnekleri. *Toplum ve Demokrasi, 3*(5). 57-72.

Şirin, T. (2012). Yeni Bolivya Anayasası Üzerine Bazı Notlar. İçinde M. F. Özlüer, I. Ö. Özlüer, T. Şirin, ve N. S. Odabaşı (Ed.), *Bolivya Anayasası: Hukuk, Demokrasi, Özerklik* (ss. 7-40). Phoenix.

Taylor, M. (2006). *From Pinochet to "Third Way": Neoliberalism and Social Transformation in Chile*. Pluto Press.

The World Bank. (2008). data.worldbank.org, worldbank.org, https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL.TC.ZS, Erişim: 28.12.2020.

Tosun, G. E. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*. Alfa.

Türk Dil Kurumu, *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, Türk Dil Kurumu: https://sozluk.gov.tr/, Erişim: 30.05.2021.

UNESCO Institute for Statistics. (2011). Global Education Digest 2011: Comparing Education Statistics Across the World.

Uyanık, Ö. (2014). *Latin Amerika'nın Devrimci Tarihi*. Kaynak.

Van Damme, W., Aguerrondo, I., Burgos, C. C., & Campos, M. R. (2013). A Story of Change: How Ecuador Seeks to Sustain its Development Agenda through Large Scale Education Reform. *UKFIET International Conference on Education and Development – Education and Development post 2015: Reflecting, Reviewing, Re-visioning*. Oxford.

Wagner, S., & Wilpert, G. (2005, April 12). Opinion and Analysis, https://venezuelanalysis.com/analysis/1061, Erişim: 22.03.2020.

Yıldırım, D. (2014, 9 Kasım). Halkçı-kamucu seçenek: Neden, nasıl? Birgün Gazetesi, https://www.birgun.net/haber/halkci-kamucu-secenek-neden-nasil-71026, Erişim: 05.08.2021.

Yıldız, O. (2015). Popülist İtirazdan Popülist İdareye: SYRIZA ve PODEMOS Örnekleri. *Mülkiye, 39*(2). 291-296.

Extended Abstract

Public-oriented policies essentially refer to policies planned and implemented with the public good in mind. In this context, the fundamental dynamics of public-oriented policies involve having an egalitarian logic that includes all disadvantaged individuals in society, and focusing public spending directly by the state on areas related to fundamental civil rights such as education, health, and social security, ensuring these services are provided free of charge to citizens.

One of the fundamental characteristics of public-oriented policies is expropriation. Expropriation processes were implemented both in Cuba after the revolution and in other Latin American countries such as Venezuela and Bolivia. While public-oriented policies in Cuba began to be implemented after the revolution, in countries like Venezuela and Bolivia, they were implemented by leaders like Chavez and Morales, who came to power as a result of popular movements that arose in reaction to neoliberal policies.

In both socialist countries and Latin American countries where public-oriented policies were implemented, the new constitutions has served as important cornerstones for the application of these policies. Through these constitutions, education, which is one of the most fundamental public services and considered as a basic citizen's right, has been guaranteed by the state.

Among the most prominent features of the public-oriented education policies implemented in these countries, it can be mentioned that education is free and the state guarantees the right to access education for all socially disadvantaged groups without discrimination. However, it should be noted that while private schools do not exist in Cuba, as a socialist country, they do exist in other Latin American countries. However, through various quotas, laws have been enacted to ensure that disadvantaged social groups of the population have access to education in private schools. Furthermore, as a result of increased public investment stemming from the implementation of public policies, the number of private schools in these countries, with the exception of Ecuador, has been steadily declining.

In these countries, the proportion of government spending on education has shown an increasing trend year after year. Therefore, as a result of the implemented public policies, the rate of education participation among the poor segments of the population in these countries has gained momentum at all levels. In addition, efforts have been made to minimize regional disparities through public education policies. Moreover, significant steps have been taken to increase women's participation in education.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Burak GÖÇMEN: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yönetsel Aklın Dönüşümü: İdeal İyi'den Teknik ve Pragmatik İyi'ye Yönetsel Bir Arayış[*]

The Transformation of Administrative Reason: An Administrative Search From The Ideal Good to the Technical and Pragmatic Good

Necmi KAVUŞTURAN[**]

Özet

Bu çalışma, modern yönetim anlayışının teknik, rasyonel ve performans merkezli yapısını felsefi ve tarihsel bir perspektiften eleştirel biçimde incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, yönetsel aklın tarihsel dönüşümünü "ideal iyi"den "teknik ve pragmatik iyi"ye doğru gerçekleşen bir kopuş olarak tartışmaktır. Bu çerçevede Antik Çağ'da Platon'un erdem, adalet, ölçülülük ve iyi yaşam düşüncesi; Stoacı gelenekte Seneca'nın yöneticide acıma, özdenetim ve ahlaki sorumluluk vurgusu; Osmanlı devlet pratiğinde Lalalık müessesesinin yönetici yetiştirme işlevi; Machiavelli'nin fiilî gerçeklik ve iktidarın korunması merkezli pragmatik siyaset anlayışı; Nietzsche'nin Platoncu ahlak eleştirisi ve modern dönemde teknik aklın yükselişi birlikte ele alınmaktadır.

Çalışmanın temel iddiası, modern yönetim düşüncesinin insanı, erdemi ve adalet arayışını yönetsel sürecin merkezinden uzaklaştırdığı; bunun yerine verimlilik, rasyonellik, ölçülebilirlik, performans ve kurumsal başarı gibi teknik ölçütleri yönetimin asli amacı haline getirdiğidir. Bu dönüşüm, yalnızca yönetim tekniklerindeki bir değişim değil, aynı zamanda insan, toplum, iktidar ve iyi yaşam kavrayışındaki köklü bir ontolojik ve epistemolojik kırılmadır.

Makale, Platon'dan Seneca'ya ve Osmanlı Lalalık kurumuna uzanan çizgide yöneticiliğin ahlaki bir sorumluluk olarak düşünüldüğünü; Machiavelli, Darwinci kırılma, Nietzscheci eleştiri ve modern bürokratik-rasyonel yönetim anlayışıyla

[*] Bu derleme makale, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda hazırlanmakta olan "Yönetsel Aklın Eleştirisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

[**] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bütünleşik Doktora Programı, Ankara-Türkiye, necmikav@gmail.com, ORCID: 0009-0000-7712-7964

Geliş/Submitted: 03.06.2026 | **Kabul/Accepted:** 28.06.2026

Atıf/Cite: Kavuşturan, N. (2026). Yönetsel Aklın Dönüşümü: İdeal İyi'den Teknik ve Pragmatik İyi'ye Yönetsel Bir Arayış. *Publicus*, (5), 328-361.

birlikte bu sorumluluğun giderek teknik-pragmatik bir başarı mantığına dönüştüğünü ileri sürmektedir.

Sonuç olarak çalışma, çağdaş yönetim düşüncesinin içine düştüğü huzursuzluğun temelinde "iyi insan olma ideali"nin yönetsel akıldan dışlanmasının bulunduğunu savunmakta ve iyiliğin, diğerkâmlığın, adaletin ve insani sorumluluğun yeniden yönetsel aklın merkezine alınması gerektiğini tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yönetsel Akıl, İdeal İyi, Teknik İyi, Platon, Machiavelli, Nietzsche, Lalalık Müessesesi

Abstract

This study critically examines the technical, rational and performance-centered structure of the modern management understanding from a philosophical and historical perspective. The main purpose of the study is to discuss the historical transformation of the managerial mind as a break from the "ideal good" to the "technical and pragmatic good". In this context, Plato's idea of virtue, justice, moderation and good life in the Ancient Age; Seneca's emphasis on pity, self-control and moral responsibility in the ruler in the Stoic tradition; the function of raising a ruler of the Lala institution in the Ottoman state practice; Machiavelli's pragmatic political understanding centered on the protection of actual reality and power; Nietzsche's Platonic criticism of morality and the rise of technical reason in the modern period are discussed together. The main claim of the study is that modern management thought distances the search for human, virtue and justice from the center of the managerial process; instead, it makes technical criteria such as efficiency, rationality, measurability, performance and institutional success the main goal of management. This transformation is not only a change in management techniques, but also a radical ontological and epistemological break in the understanding of man, society, power and good life. The article argues that management is considered a moral responsibility in the line from Plato to Seneca and the institution of Ottoman Lala; with Machiavelli, Darwinist break, Nietzscheist criticism and modern bureaucratic-rational management understanding, this responsibility gradually turned into a technical-pragmatic logic of success. As a result, the study argues that the basis of the unrest of contemporary management thought is the exclusion of the "ideal of being a good person" from the administrative mind, and opens up the discussion that goodness, justice and human responsibility should be put back at the center of the administrative mind.

Keywords: Managerial Mind, Ideal Good, Technical Good, Plato, Machiavelli, Nietzsche, Lala Institution

Giriş: Yönetsel Alanda Bir Arayış ve Modern Kırılma

Bu çalışma genel kabul gören yönetim anlayışının eleştirisi üzerinden kurgulanacak bir tür arayışın çalışmasıdır. Bu arayışın önemli bir ayağını uzun yıllar boyunca yürütülen yöneticilik deneyimi, ikinci ayağını ise fiili yönetsel eylemin yeterli olmadığının hissedildiği noktada başlayan akademik sorgulama oluşturmaktadır. Yönetsel aktivitenin cari kurgusu, modern yönetim anlayışının kökenindeki büyük bir kırılmayı görünür kılmaktadır. Bu kırılma, "teknik ve bilimsel" olanın "insani ve toplumsal" olanın yerine geçtiği bir yaklaşımı ifade eder. Modern yönetim anlayışı, bilimsel okuldan itibaren teknik, teknolojik ve bilimsel doğruların, yaşam alanının tamamı üzerinde doğrudan etki olanağına sahip olduğu anlayışını esas almaktadır. Bu anlamda toplumsal ve insani olan edilgen; teknolojik, teknik ve bilimsel olan ise etken bir konumda kurgulu hale getirilmiştir.

Oysa Antik Çağ düşünce sistematiğine bakıldığında, bundan tamamen farklı bir yapı görülür. Toplumsal ve insani olandan yükselen bir politik varoluş, toplumsal kurgunun merkezine yerleştirilmektedir. Antik Çağ ile Modern Çağ'ın farkı, önemsedikleri kavramlar üzerinden değerlendirildiğinde daha net anlaşılır: Antik Çağ; erdem ve adalet kavramlarının merkezde olduğu bir yaşam arayışı üzerinden düşünsel sistemini örgütlerken; Modern Çağ, teknik, teknolojik ve bilimsel doğru arayışı içerisinde yeni bir fikri model üretmektedir. İnsanî olan bu modelde ikincil planda kalmaktadır. Modern Çağ'ın fikrî modelinde erdem ve adalet arayışı ya anlamsızlaşır ya da teknik, teknolojik, bilimsel model kurgusu içerisinde bunun yerini verimlilik (efficiency), marjinal fayda ve rasyonellik arayışı alır. Bu noktada artık erdem ve adalete ya hiç ihtiyaç kalmamıştır ya da teknik doğrular üzerinden üretilen modern yönetim kurgusunun, erdem ve adaleti de kendiliğinden üretecek yeterlilikte olduğu varsayılır. Teknik ve bilimsel olan, Friedrich Nietzsche'nin ifadesiyle "iyinin ve kötünün

ötesinde", erdem ve adalet arayışının duygusal yükünden kurtulmuş yeni bir yönetsel aklı ortaya koymaktadır.

İnsanlığın bugün geldiği yol ayrımında, toplumların büyük çoğunluğu bu yönetsel akıl sürecini ve onun getirdiği tatmin olmaz açgözlülüğü ile iktidar istencini sorgulamaktadır. İnsanlar Modern Çağın bugünkü yönetim biçimlerinden ve örgüt kurgularından mutlu değillerdir. En özet şekliyle ifade edilecek olursa, var olan yönetsel ideallerden mutsuzluğun temel nedeni; genel anlamda "İyi ideali"nin, özel anlamda ise "iyi insan olma ideali"nin yönetsel süreçlerden tamamen dışlanmış olmasıdır.

Kavramlar Üzerinden Bir Epistemolojik Deneme

Makalede, "yönetsel Akıl", "yönetsel akıl" ve "yönetsel yaklaşımlar" olarak üç kavram kullanılmaktadır. Bu kavramlar, içsel olarak birbirine bağlı bir bütünü ifade etmek için türetilmiştir. Aynı zamanda da bu kavramlar seti aracılığıyla bir epistemoloji ve ontoloji kurgulanmakta ve çalışmanın metodolojisi de bu epistemoloji ve ontolojiden türetilmektedir.

"Yönetsel Akıl (Reason)" kavramı ile Antik Çağdan günümüze kadar yönetim düşüncesinin tümü kastedilmektedir. Yönetim düşüncesinin tamamı (yani büyük harfle "yönetsel Akıl") bir Varlık olarak görülecek olursa bu Aklın uğrak noktaları olarak "yönetsel akıllar" tanımlanacaktır. Bu bakımdan Antik Çağdan günümüze kadar dönüşen yönetim düşüncesinin tümü "yönetsel Aklın" serüveni olarak görülebilir. Bu serüvenin içerisinde bazı uğrak noktaları kurgulanmıştır. Örneğin Antik Çağ yönetim düşüncesi, Machiavelli, Protestan Etiği ve Modernist yönetim anlayışı farklı farklı "yönetsel akıllar" olarak görülebilir. Bu yönetsel akıllar, yönetsel Akıl serüveninin uğrak noktalarıdır.

Yönetsel iyi arayışı çerçevesinde bu uğrak noktalarını tanımlamaya çalışırsak: "Yönetsel Akıl", Antik Çağdaki erdem ve adalet

çerçevesinde kurgulanan İyi Yaşam arayışından, tek tanrılı dinlerde kutsal kitabın İyi'sine, oradan Machiavelist pragmatist iyiye, oradan Protestan Etiği çerçevesinde çalışmanın kutsal sayıldığı bir iyiye, oradan da tekno-bilimsel paradigma çerçevesinde verimlilik üzerinden tanımlanan bir iyi'ye dönüşüm geçirmiştir. Bu uğrak noktalarının her biri belirli bir dönemdeki hâkim yönetsel aklın ifadesidir. Ama bu uğrak noktaları "yönetsel Aklın" serüveninin içerisindedir.

Her bir uğrak noktası, kendi paradigmatik yapısı içerisinde kendi iç tartışmalarını da içeriyor. "Yönetsel yaklaşımlar" olarak adlandırdığımız da bu tartışmalardır. Belirli bir paradigmaya hapsolmuş ve kendi içerisinde tartışan yaklaşımlar görülmelidir.

Başka bir deyişle yönetim yazını kendi serüveni içerisinde belirli bir paradigmaya hapsolur, nereden geldiğini unutur; hatta nereden geldiğini unutmakla kalmaz nereye gideceğini de hiç düşünmemeye başlar.

Yönetim düşüncesi bugün de kendi suretine hapsolmuş bir kaderi yaşamaktadır. Yönetsel akıl bir tür hafıza kaybına tutunur. Bilimsel yönetimden başlayarak günümüze kadar gelen Modern Yönetim Düşüncesinin tamamı yüz yılı aşkın süredir tekno-bilimsel paradigma çerçevesinde bir verimlilik arayışına hapsolmuştur.

Günümüzde yönetsel Akıl yeni uğrak noktalarına doğru yola çıkmıştır. Tekno-bilimsel paradigmanın verimlilik arayışı çerçevesinde örgütlediği yönetsel akıl dönüşüm süreci içerisindedir. Üstelik bugün insanlığın büyük çoğunluğu içerisine hapsolduğumuz yönetsel akıldan hoşnut değildir. Bugün çoğumuz "bu dünya bizi 'işgücü' olarak kodluyor, İyi tanımını değiştirip insani hedeflerin kurumsal hedefler altında ezilmesine yol açıyor, insanları verimlilik ve performansın kölesi yapıyor, insanları bir araba bir ev sahibi olmak vaadiyle köleleştiriyor" diyorsak, bunu yapan şey, yönetsel aklın yeni bir durak arayışı içerisinde olmasıdır.

Böylesi bir kavramsallaştırma bize yönetsel akla hapsolmayıp yönetsel Aklın serüvenine odaklanmak için epistemolojik bir araç sağlamaktadır. Yönetsel Aklın kendi serüveni içerisinde nereden başlayıp nereye geldiğini analiz etmemize hizmet etmekte, bu sayede de insanlığın toplumsal hayatındaki en önemli şey olan Yönetimin insana farklı dönemlerde nasıl dokunduğunu ve nasıl bir iz bıraktığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Hatta şöyle de bir varsayımımız vardır: Yönetsel Akıl sadece insana ve çağlara dokunmakla kalmamakta insana ve çağa şekil vermektedir. Yönetsel aklı içine hapsolduğu paradigmadan çıkartıp nereden başladı, nasıl bir yol izledi ve şu anda nerede duruyor sorusunu sormak bizi hapsolduğumuz uğrak yerinden kurtarmak için önemli bir ilk adımdır.

Yönetsel Akıl kavramsallaştırmasının sağladığı bir diğer avantaj, yönetim düşüncesini yalnızca teknik ve kurumsal modeller üzerinden değil, aynı zamanda tarihsel anlam dünyaları üzerinden de değerlendirmeye imkân vermesidir. Yönetim teorileri çoğu zaman belirli örgütlenme biçimlerinin, karar alma süreçlerinin veya yönetsel araçların incelenmesine odaklanır. Oysa her yönetim anlayışının arkasında insanın ne olduğu, toplumun nasıl işlemesi gerektiği ve iyi yaşamın hangi değerler etrafında kurulacağına ilişkin örtük varsayımlar bulunmaktadır. Yönetim düşüncesinin tarihine bu açıdan bakıldığında, farklı dönemlerde ortaya çıkan yönetsel akılların yalnızca farklı teknikler değil, aynı zamanda farklı insan ve toplum tasarımları ürettikleri görülmektedir.

Örneğin Antik Çağ'da yönetim, insanın erdemli yaşama ulaşmasının araçlarından biri olarak düşünülürken; modern dönemde yönetim giderek üretim süreçlerinin etkinleştirilmesi, kaynakların verimli kullanılması ve performansın artırılması çerçevesinde tanımlanmaya başlanmıştır. Böyle bir dönüşüm yalnızca yönetim araçlarının değişmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda insanın yönetim içerisindeki konumunun da değişmesi anlamına gelir. Antik dönemde

yönetimin öznesi olarak görülen insan, modern dönemde giderek yönetimin nesnesine dönüşmüştür. Bu nedenle yönetsel aklın tarihsel serüveni aynı zamanda insanın yönetim içerisindeki yerinin değişim hikâyesi olarak da okunabilir. Bu noktada çalışmanın temel metodolojik tercihi, yönetim teorilerini doğrusal bir ilerleme anlatısı içerisinde değerlendirmek yerine, farklı yönetsel akılların birbirleriyle kurdukları ilişki üzerinden okumaktır. Çünkü her yeni yönetsel akıl, kendisinden önceki dönemi bütünüyle ortadan kaldırmamakta; aksine onun bazı unsurlarını dönüştürerek kendi bünyesine katmaktadır. Günümüzde bile örgütlerde performans, verimlilik ve teknik başarı kadar liderlik, etik, kurumsal değerler ve sosyal sorumluluk kavramlarının tartışılıyor olması, eski yönetsel akılların tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Bu nedenle yönetsel Akıl, doğrusal bir ilerleme çizgisinden çok, farklı dönemlerin üst üste binerek oluşturduğu tarihsel bir katmanlaşma olarak düşünülmelidir.

Bu ilk adımdan sonra yönetsel aklın dışında bir yerde yönetsel Aklı sorgulama imkanına kavuşabiliriz. Bu imkân da bize Yönetimin yeni uğrak noktasını seçmek için önemli bir müdahale aracı sunabilir, kanısındayım.

Antik Çağda Yönetsel Akıl ve Platon: İdeal Olarak "İyi"

Antik Çağ felsefesi, özellikle de Antik Yunan düşüncesi, batı felsefi sistematiğinin ve yönetim düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Bu sistematiğin merkezinde yer alan Platon, batı metafiziğini modern döneme kadar belirleyen en önemli isimdir. Platon'un tüm arayışı, hocası Sokrates'i baldıran zehri ile öldürmeyecek ideal bir devletin ve iktidarın nasıl kurulabileceği sorusu etrafında şekillenir. Ancak Platon, bunun kurumsal mekanizmalardan ziyade, insani ve toplumsal bir düzlem üzerinden kurulabileceğini düşünmektedir. Platon'la birlikte adalet, toplumdaki bir ilişkinin simgesi olduğu kadar, insanın kişiliği

ve kimliğine de işaret eden, insana içkin bir kavrama dönüşmüştür (Havelok, 2013, s. 312'den aktaran Çıvgın, 2018, s. 218).

Platon'un düşünce dünyasında bir devletin veya iktidarın adaletli olması, o devletteki yöneticilerin ve toplumun adaletli olması ile doğrudan ilişkilidir. İstenildiği kadar mükemmel kurallar konulup, en etkin kurumsal örgütlenmeler tesis edilse de o devleti yönetenler ve yönetilen toplum adaletli değilse, adaleti sağlamak mümkün olmayacaktır. Adalet ve doğruluk, hayatımızın merkezinde yer alan ve nasıl yaşamamız gerektiğini belirleyen kavramlardır. Antik Çağ düşüncesinin temel hedefi hem bireysel yaşamlarda hem de toplumsal olanda iyilik ve mutluluğun (eudaimonia) tesis edilmesidir. Bu iyi ve mutlu yaşama ise ancak adalet ve doğruluk üzerinden ulaştırabilir (Platon, 2006).

Platon, Devlet adlı eserinin başlarında, Sokrates ve Kephalos arasındaki diyalog üzerinden mutlu bir hayat yaşamak ile bu hayatı ölçülü bir şekilde sonlandırmak arasındaki bağı kurar. İyilik ve mutluluk, günümüz modern yönetim algısında olduğu gibi dışsal bir nedene bağlı "mutlu anların oranını artırmak" ya da maddi güçle istediğini elde etmek demek değildir. Antik Çağda varsıl ya da yoksul olsun, herkesin "erdem ve adalet" idealleri çerçevesinde ulaşması gereken bir "mutluluk" hedefi vardır ve bu hedef ölçülülük (sophrosyne) ile uysallık üzerinden tarif edilmektedir. İnsanın iyi ve doğru olabilmesi için mutedil bir yaşam sürmesi, yani içindeki dengeyi sağlaması gerekir. (Platon, 2006, s. 212).

Platon insanda ruhu üç bölüme ayırır (Platon, 2006):

1) Yeme, içme, cinsellik gibi "istekler ve arzular" (Platon, 2006, ss. 137-140),

2) İyiyle kötüyü ayırt etmemize yardım eden "akıl" (Platon, 2006, ss. 137-140),

> 3) Haksızlığa uğradığımızda buna karşı koymamızı sağlayan "kızgınlık ve cesaret" (Platon, 2006, s. 142).

Bu üçlü taksimat, *Timaios* diyalogunda vücudun bölümleriyle (kafa, göğüs, karın) birleştirilir (Platon, 2019; Platon, 2001, s. 80'den aktaran Çıvgın, 2018, s. 224). Ruhun bu parçaları arasında modern psikolojinin (örneğin Freud'un id, ego, süperego çatışmasında olduğu gibi) aksine bir çekişme değil, ölçülülük ve birlik esas kılınmıştır. Akıl, ölçülü yapısıyla içimizde olup biten her şeyi kollayıp yönetmekle görevlidir; öfke ve arzular ise aklı dinlemek zorundadır. Toplumsal düzlemde de bilgelik erdemine sahip yöneticiler, yiğitlik erdemine sahip askerler ve ölçülülük erdemine sahip halk kendi ödevini yaptığında devlet gerçek adalet olan "uyum"a (*harmonia*) kavuşur. Platon'a göre ölçülü olmak, iyi olmanın tek yoludur; çünkü insan ölçülü olduğunda kendisinin hem efendisi hem de kölesi olmayı başarır:

> Bir insanın içinde iki yan vardır. Biri iyi, biri kötü. İyi yan, kötü yanı buyruğuna aldı mı, buna kendine hâkim olma diyor ve bunu yapanı da övmüş oluyoruz (...) Bizim devletimize kendine hâkim diyeceğiz. Çünkü, onda iyi yan, kötü yanı buyruğu altına almıştır. (Platon, 2006, s. 144)

Bu bağlamda Platonist felsefede doğruluk ve adalet iyilikle, yanlışlık ve eğrilik ise kötülükle özdeşleşmiştir. Doğru insan akıllı ve değerliye, eğri insan ise bilgisize benzer; doğru kafa iyi yaşayıp mutluluğa ulaşırken, kötü kafa mutsuzluğa mahkûmdur. En önemlisi, başlı başına bir doğruluk ve eğrilik ideası vardır ve bu idea zaten insanın içinde mevcuttur (Platon, 2006, s. 130).

Yönetsel açıdan bakıldığında ise toplumu bir arada tutan şey bir tür yardımlaşmadır; çünkü insan tek başına kendi kendine yetemez. Yönetim olgusunun özü de tam bu noktada, birden fazla insanın ortak bir amaçla bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. İdeal bir toplumda kimse bu yardımlaşmayı ve yönetme işini kendi çıkarı için yapmaz.

Yöneticinin temel amacı, yönettiği ve uğrunda çalıştığı güçsüz kimseler için İyi olanı gözetmektir. Platon'un "filozof kral" modelinde iyiler ne para ne de şan şeref için yönetimi üstlenirler. Onlar, yönetimi kabul etmedikleri takdirde kötü yöneticiler tarafından yönetileceklerini bildikleri için, bu cezadan kaçınmak adına yönetimi bir ödev olarak üstlenirler. Bu yönüyle Antik Çağ yönetsel aklı, bütünüyle diğerkâmlık, ölçülülük ve "ideal İyi"ye ulaşma çabası üzerine inşa edilmiştir.

Stoacı Gelenekten Kopuş: Seneca, Lalalık ve Machiavelli

Yönetsel aklın dönüşüm çizgisine bakıldığında, ekonomi ev idaresini, siyaset ise devlet yönetimini tartışırken; Stoacı düşünce kişinin "kendini yönetme sanatı" üzerinde durmuştur. Stoacı gelenek, aşırıya kaçmadan erdemli bir hayat çerçevesinde iyiyi ararken mutluluğa ulaşmayı hedefler. Bu geleneğin yönetim sanatı üzerine en değerli metinlerinden biri Seneca'nın, öğrencisi İmparator Neron'a hitaben yazdığı *Acıma Üzerine* (*De Clementia*) adlı eseridir (Seneca, 2022).

Seneca, dünyanın en büyük imparatorluğunun ve savaş makinesinin lideri olan Neron'a gücünü gösterirken, aynı zamanda bu gücün keyfince kullanılabilecek bir otorite olmadığını hatırlatır. Güç; erdem, adalet ve "acıma" (hoşgörü) sayesinde "İyi"ye ulaşmanın bir aracı haline getirilmelidir. Sınırsız yetkiye sahip bir yöneticinin öfkeden, gençlik aceleciliğinden, kibirden ve korku yoluyla güç gösterme bağımlılığından uzak durması gerekir. Yönetici katı değil, ince davranışlara önem vermeli ve yasalara hesap verecekmiş gibi her zaman "ölçülü" davranmalıdır.

Bu yaklaşım, yöneticinin kendisini yönetmesi ile siyaseti iç içe geçiren, iyi yöneticinin niteliklerini sıralarken onu vicdan, erdem ve incelikle bezeyen bir model sunar. Günümüz rekabetçi ve yıkıcı yönetim anlayışından tamamen uzak olan bu model, başarı için astlarını harcamayı, kibri ve orman kanunlarını meşru gören modern cari

kurgunun tam zıddıdır. Seneca'nın bu yaklaşımının modern öncesi doğu dünyasındaki benzer bir yansımasını Osmanlı Devleti'ndeki Lalalık kurumu (ve öncesindeki Türk-İslam geleneğindeki Atabeylik/Atabeg müessesesi) altında görmekteyiz. Tarihsel kökenleri Orhun Yazıtları'ndaki "Aş Tigin'in atı" ifadesine ve Selçuklu devlet pratiğine kadar uzanan bu kurum, Osmanlı'da I. Murad döneminden itibaren kurumsal bir nitelik kazanmıştır (Atik, 2018, s. 129). Entelektüel birer şahsiyet olan lalalar, genç şehzadeleri göreve hazırlarken onlara sadece devlet işlerini öğretmez, bir tür "ruh üflemeye" çalışırlardı. Lalalık öğretisinin özünde; doğru karar vermek için sadece kuralları bilmenin yetmeyeceği, doğru kararın önündeki en büyük engelin öfke, kibir, şan-şöhret arayışı ile acıma duygusundan yoksunluk gibi kişisel zaaflar olduğu fikri yer alırdı (Taş, 2014).

Lalalık müessesesi, usta-çırak ilişkisine, ahilik ve lonca sistemine dayanan, nicelikten ziyade niteliği, çok üretmekten ziyade "içine sinen iyi işi yapmayı" esas alan bir zanaatkârlık modelidir. "İyi bir sultan yetiştirme" arzusu, günümüzde hakim olan kurallar ve yönetmelikler dünyasının önündedir. İyi sultan olmanın ölçütü ise, aynen antik çağda olduğu gibi, tarihe ve ecdada karşı sorumlu olarak "iyi bir iz bırakmak" ve "İyi arayışı"na sadık kalmaktır. Osmanlı Devleti'nde yönetsel aklın şekillenmesinde önemli rol oynayan kurumlardan biri olarak Lalalık her ne kadar modern anlamda bir eğitim kurumu olarak değerlendirilmese de, devlet yönetiminin devamlılığını sağlayacak yöneticilerin yetiştirilmesi bakımından sistematik bir işlev üstlenmiştir. Bu yönüyle Lalalık, yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir eğitim mekanizması değil; aynı zamanda yöneticilik karakterinin, siyasal muhakemenin ve devlet sorumluluğunun inşa edildiği bir yönetsel formasyon modeli olarak değerlendirilebilir.

Lalalık kurumunun tarihsel kökenleri Büyük Selçuklu Devleti'ndeki Atabeylik sistemine kadar uzanmaktadır. Atabeyler, hükümdar çocuklarının eğitimi ve korunmasıyla görevlendirilen tecrübeli devlet

adamlarıydı. Zaman içerisinde bu uygulama Türk-İslam devlet geleneğinin önemli unsurlarından biri haline gelmiş ve Osmanlı Devleti tarafından da benimsenmiştir. Osmanlı'da şehzadelerin eğitimiyle görevlendirilen lalalar, yalnızca öğretici veya danışman değil; aynı zamanda siyasi rehber, yönetim pratiğinin aktarıcısı ve ahlaki gelişimin takipçisi olarak görülmüşlerdir. Böylece Atabeylik geleneği Osmanlı'da yeni bir kurumsal biçim kazanarak Lalalık müessesesine dönüşmüştür.

Osmanlı siyasal sisteminde şehzadelerin belirli bir yaşa geldikten sonra sancaklara gönderilmeleri, yönetsel eğitim sürecinin temel unsurlarından birini oluşturmaktaydı. Şehzade, teorik bilgilerini gerçek yönetim deneyimiyle birleştirme fırsatı bulurken, yanında bulunan Lala da bu sürecin yönlendiricisi olarak görev yapmaktaydı. Vergi toplama, kamu düzeninin sağlanması, askeri organizasyonun yürütülmesi ve yerel sorunların çözülmesi gibi yönetsel faaliyetler, şehzadeye gelecekte üstleneceği hükümdarlık görevinin küçük ölçekli bir provası niteliğindeydi. Bu uygulama, günümüzdeki yönetici yetiştirme programlarından farklı olarak, yöneticiliğin yalnızca teknik bilgiyle değil doğrudan deneyim ve karakter gelişimiyle öğrenilebileceği varsayımına dayanmaktaydı.

Lalanın görevleri incelendiğinde, bu kurumun yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı olmadığı açıkça görülmektedir. Lala, şehzadenin eğitiminden sorumlu bir öğretmen olduğu kadar, aynı zamanda onun davranışlarını gözlemleyen, karar alma süreçlerini yönlendiren, devlet geleneklerini aktaran ve gerektiğinde hatalarını düzelten bir rehberdi. Bu nedenle lalanın görevi, bugünkü anlamda bir eğitmenlikten çok daha kapsamlıdır. Lala, devlet tecrübesinin somut taşıyıcısı olarak şehzadenin yalnızca neyi bilmesi gerektiğini değil, nasıl davranması gerektiğini de öğretmekle yükümlüydü.

Bu durum, Osmanlı yönetsel aklının temel özelliklerinden birini ortaya koymaktadır. Osmanlı devlet geleneğinde iyi yönetici olmak yalnızca teknik bilgiye sahip olmak anlamına gelmemektedir. Devlet yönetimi için gerekli hukuki, mali ve askeri bilgilerin öğrenilmesi önemli olmakla birlikte, bunlar tek başına yeterli görülmemiştir. Yönetici adayının aynı zamanda öfkesini kontrol edebilmesi, adalet duygusuna sahip olması, kibirden uzak durması, halka karşı sorumluluk hissetmesi ve devletin devamlılığını bireysel çıkarlarının üzerinde tutması beklenmiştir. Başka bir ifadeyle Osmanlı yönetsel aklı, yönetim kapasitesi ile ahlaki olgunluğu birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak değerlendirmiştir.

Bu yaklaşım, Antik Çağ'da Platon'un filozof kral idealinde ve Stoacı gelenekte Seneca'nın erdemli hükümdar anlayışında görülen düşüncelerle önemli benzerlikler taşımaktadır. Platon için yöneticinin temel niteliği bilgelik ve ölçülülük iken, Seneca için güç ancak acıma, özdenetim ve adaletle anlam kazanmaktadır. Osmanlı'daki Lalalık müessesesi de benzer şekilde yöneticiliği yalnızca bir iktidar kullanma faaliyeti olarak değil, ahlaki bir sorumluluk olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle şehzadenin eğitimi yalnızca devlet işlerini öğrenmesiyle tamamlanmamakta; aynı zamanda karakterinin şekillendirilmesi de yönetsel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir.

Osmanlı siyasi düşüncesinde hükümdarın meşruiyetinin en önemli dayanaklarından biri adalet fikridir. Devletin uzun ömürlü olmasının temel şartı olarak görülen adalet, yalnızca hukuki düzenin korunması anlamına gelmemekte; aynı zamanda halkın refahının gözetilmesi, yöneticilerin keyfi davranışlardan uzak durması ve kamu gücünün ölçülü kullanılması anlamına da gelmektedir. Bu nedenle Osmanlı yönetsel geleneğinde hükümdarın başarısı yalnızca fetihlerle, ekonomik büyüklükle veya askeri başarılarla ölçülmemiş; adaletli

yönetim sergileyip sergilemediği de temel bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede Lalalık müessesesi, yönetsel aklın tarihsel dönüşümünde önemli bir ara halka olarak değerlendirilebilir. Antik Çağ'ın erdem ve adalet merkezli yönetsel anlayışı ile modern dönemin teknik ve performans merkezli yönetim anlayışı arasında yer alan bu kurum, yönetici yetiştirmenin ahlaki boyutunu görünür kılmaktadır. Lalalık sisteminde amaç, yalnızca devleti yönetecek bir teknik uzman yetiştirmek değil; aynı zamanda adalet duygusuna sahip, sorumluluk bilinci gelişmiş ve kamu yararını gözeten bir hükümdar oluşturmaktır. Bu yönüyle Lalalık, modern yönetim anlayışının giderek ihmal ettiği karakter eğitimi ile yönetsel yeterlilik arasındaki ilişkiyi görünür hale getiren tarihsel bir örnek olarak önem taşımaktadır.

Osmanlı modernleşme sürecinde mektepli-alaylı çekişmesi, Tıbbiye-Mülkiye-Harbiye üçlemesi üzerinden mektepli bürokratik elitlerin yetiştirilmesi, bu geleneksel/zanaat eksenli lalalık müessesesinin rasyonel ve evrensel doğrular iddia eden Batı tarzı uzmanlık bilgisine yenik düşmesiyle sonuçlanmıştır. Yönetsel akıl, insani ve ahlaki değerlerle bağını kopartarak tamamen pratik, ölçülebilir ve teknik değerlere yönelmiştir.

Ancak Batı dünyasında Niccolò Machiavelli'nin *Prens* kitabı (1994), erdem ve adalet çerçevesinde yönetici yetiştirme pratiğinden günümüzün pragmatist yönetici anlayışına geçişte radikal bir kırılma noktası yaratmıştır. Machiavelli, Antik Çağdan beri gelen normatif ve idealist mirastan bilinçli bir kopuş gerçekleştirir. Siyasal eylemin ölçütünü "ideal İyi"den koparıp, devletin bekası ve iktidarın muhafazası ile ilişkilendirir.

Prens'in 15–18. bölümlerinde formüle edilen fiilî gerçeklik (*verità effettuale*) görüşü sayesinde elde edilen sonuçların kitle yargısını belirlediği dolayısıyla siyasal erdemin içerikten çok etkide

(performansta ya da sonuçta) tanımlanması gerektiği görüşünü temellendirir. Bu yaklaşım, "iyi"nin etkililik/etki (*effectus*) ve iktidarın muhafazası ile özdeşleştiği modern pragmatist siyaset Aklın erken ve belirleyici bir ifadesidir (Machiavelli, 1994). Machiavelli, felsefi literatüre kazandırdığı fiilî gerçeklik kavramıyla, hayal edilen 'İdeal Cumhuriyetler ve Prensler' peşinde koşmanın yıkım getireceğini iddia eder:

> "insanın hayalinde canlandırabileceğinden çok, şeylerin fiili gerçekliğine bağlanmak bana gerekli görünmektedir. Yaşanılan biçim ile yaşanılması gereken biçim arasındaki mesafe öylesine büyüktür ki olana gözlerini kapar da yalnızca olması gerekeni görür aslında nasıl yaşamasını değil nasıl canından olmasını öğrenir; zira senin tam karşıtın olan onca insan arasında her zaman ve her şeyde iyi insan örneği olmak istersen kesinlikle yitip gidersin." (Machiavelli, 1994, s. 100)

Machiavelli, Seneca'nın tersine acımayı değil, fiili gerçekliğin bir zorunluluğu olarak katı yürekli olmayı önermektedir. İdeal bir "İyi" arayışı, Machiavelli'ye göre bir tür düşkünlük halidir. Böylece yönetsel akılda iyinin doğası değişmiş; yönetilenler için iyi olmak zorunda olan Antik Çağ yönetsel aklının yerini; prensin, devletin âlî menfaatleri ve işletmenin devamlılığı için "pragmatik olarak iyi" olanı yapan yeni bir aktör almıştır. Modern yönetim yazını bugün hala bu pragmatist iyi üzerinden düşünmekte, yanına teknik ve bilimsel doğruları ekleyerek bu duruma yapısal bir saygınlık kazandırmaya çalışmaktadır.

Modernlik, Darwinci Kırılma ve Nietzsche: İyinin ve Kötünün Ötesinde Teknik Akıl

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern yönetim düşüncesi, insan emeğinden tümüyle soyutlanmış iki sihirli kavram üzerinden yükselmiştir: Verimlilik (efficiency) ve motivasyon. Bu soyut kavramlar, teknik ve mekanik bir dünya algısının yönetsel alana dayatılmasıdır.

Platon'un akıl, erdem ve mutluluk arasında kurduğu ilişkiyi ve batı metafizik tarihini bu temeller üzerinden sarsan en sert eleştiri ise Friedrich Nietzsche'den gelmiştir.

Nietzsche, Platon'un ve onun izinden giden filozofların durumunu ironik ve ezici bir cümleyle özetler: "Bir eşek trajik olabilir mi? Ne taşıyabildiği ne de bırakabildiği bir yükün altında ezilmek? İşte filozofun durumu." (Nietzsche, 2006, s. 16) Nietzsche'ye göre iyi ve kötü, klasik Platonist felsefenin insanlığın başına sardığı en büyük düşünsel hastalıktır. Platon'un buradan türettiği ahlaki bakış ise insanın düşüncesini körelten ve onu yaşanan gerçeklikten kopartan moralist bir yanıltmacadır. Nietzsche, Platon'un idealar dünyasını, gerçek dünyayı küçümseyip aşağılayan, hayata karşı düşmanlık içeren kurgusal bir mükemmeliyet arayışı olarak görmektedir (Nietzsche, 2001).

Nietzsche, Platon'un hakikati bulma iddiasındaki diyalektik yöntemini de zayıfların güçlü görünme ve karşısındakini mantıksal çıkarımlarla köşeye sıkıştırarak alt etme çabası, yani bir tür "iktidar aracı" olarak görür (Nietzsche, 2009). Sanat konusunda da Platon sanatı ideal gerçekliğin yetersiz bir taklidi (simulacrum / kopyanın kopyası) olarak görüp dışlarken (ki bu Platonist sahte gerçeklik algısının izlerini İslam dünyasındaki resim yasağında da görmek mümkündür), Nietzsche sanatı hayatı kutlayan, insanı yücelten ve üst-insana (Übermensch) ulaştıran en yüksek varoluş ifadesi olarak konumlandırır (Nietzsche, 2005).

Nietzsche, Platon'un ideal devlet tasavvurunu da bireyselliği kısıtlayan, yaratıcı ruhu bastıran ve modern otoriter rejimlerin kökeninde yatan statik, değişmez bir düzen arayışı olarak şiddetle eleştirir. Modern çağın özü freni patlamış bir araba gibi sürekli değişim ve dinamizm iken, Platon'un mutlak iyi, mutlak adalet ve sabit değerleri Nietzsche için birer saçmalıktan ibarettir. Nietzsche, gerçeğin

bütün ideallerden, iyiden ve kötüden sıyrılarak bütün açıklığı ile görülmesi gerektiğini savunarak "İyinin ve Kötünün Ötesinde" bir realist düzleme kapı aralar. Bu boyutuyla Nietzsche modern teknik aklın hazırlayıcısı gibi algılanabilir. Ancak Nietzsche teknik rasyonalitenin en önde gelen eleştirmenlerinden biridir. Nietzsche'nin amacı teknik aklı savunmak değildir. Platoncu ve Hristiyan ahlak eleştirisi, tarihsel olarak teknik-rasyonel Dünyanın önünü açan düşünsel çözülmelerden biri olarak yorumlanabilir (Nietzsche, 2001).

Bu düşünsel kopuşu bilimsel düzlemde tahkim eden en önemli gelişme Charles Darwin (2025) Türlerin Kökeni eseri olmuştur. Darwin, Tanrı'nın yüce adaleti ve ona bağlı kurgulanan erdem düşüncesini kökünden sarsmıştır; çünkü doğa özene bezene yaratılmış adil bir yer değil, güçlü olanın ayakta kaldığı, canlıların birbirine besin olduğu acımasız bir "besin zinciri" ve hayatta kalma mücadelesidir. Tanrısal ve ideal adaletin yıkıldığı bu yeni dünya tasavvurunda, Platonist adalet ve erdem anlayışı da tamamen anlamsızlaşmıştır. Bir yönüyle Darwin'in söyledikleriyle Sosyal Darwinizm aynılaşıyor gibi görülebilir. Ancak, Darwin'in biyolojik evrimi açıkladığını; rekabet ve ayakta kalma mücadelesinin toplumsal ve yönetsel alanlara aktarılmasının ise, daha çok Spencer ve Sosyal Darwinist yorumcular aracılığıyla gerçekleştirildiğini ifade etmek uygun olur.

Darwinci kırılmanın yönetim düşüncesi üzerindeki etkisi yalnızca biyoloji alanında ortaya çıkan yeni bir bilimsel açıklama modeliyle sınırlı değildir. Asıl önemli olan, bu modelin zaman içerisinde toplumsal ve yönetsel alanlara taşınmasıdır. Herbert Spencer gibi düşünürlerin katkılarıyla gelişen Sosyal Darwinizm anlayışı, rekabeti yalnızca ekonomik hayatın değil, toplumsal yaşamın da temel ilkesi olarak yorumlamıştır. (Spencer, 2024) Bu yaklaşımda başarılı olanın yükselmesi, başarısız olanın ise sistem dışına itilmesi doğal ve kaçınılmaz bir süreç olarak görülmektedir. Böylece rekabet, yalnızca

bir araç olmaktan çıkıp ahlaki olarak meşrulaştırılmış bir ilkeye dönüşmüştür.

Bu dönüşümün yönetim alanındaki en önemli sonucu, örgütlerin giderek birer mücadele alanı olarak tasavvur edilmeye başlanmasıdır. Modern işletme literatüründe sıkça kullanılan "rekabet avantajı", "rakipleri geride bırakmak", "pazar hâkimiyeti", "performans üstünlüğü" gibi kavramlar bu zihinsel arka planın izlerini taşımaktadır. Elbette modern yönetim teorisi doğrudan Darwinci bir söylem kullanmamaktadır; ancak başarıyı sürekli olarak performans ve verimlilik üzerinden ölçmesi, benzer bir mantığın farklı biçimlerde yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Bu noktada dikkat çekici olan husus, Antik Çağ'ın yardımlaşma ve ortak iyilik merkezli yönetim anlayışı ile modern rekabet merkezli yönetim anlayışı arasındaki derin karşıtlıktır. Platon için yönetimin amacı toplumun bütününde adaleti ve uyumu sağlamak iken, modern yönetim anlayışında başarı çoğu zaman rakiplerden daha üstün olmakla ilişkilendirilmektedir. Böylece yönetsel akıl, ortak iyi arayışından göreli üstünlük arayışına doğru yönelmektedir. Nietzsche (2001)'de 36. aforizmada dile getirildiği şekliyle ("Dünya, dışarıdan bakan bir göz için "iktidar istenci"dir ve başka da hiçbir şey değildir") iktidar istenci (Wille zur Macht) kavramı da bu dönüşümün anlaşılmasında önemli bir kavramsal araç sunmaktadır. Nietzsche için yaşamın temel dinamiği pasif bir uyum değil, yaratıcı bir güç ve kendini aşma hareketidir. Ancak modern kapitalist toplumlarda bu dinamizm çoğu zaman ekonomik başarı, kariyer yükselişi ve performans göstergeleri üzerinden okunmaktadır. Böylece bireyin kendini gerçekleştirme arzusu ile sistemin verimlilik beklentileri iç içe geçmektedir. Sonuçta birey özgürleştiğini düşünürken, aslında sürekli performans üretmek zorunda olduğu yeni bir disiplin rejiminin parçası haline gelebilmektedir.

Modern yönetsel aklın paradoksu da tam burada ortaya çıkmaktadır. İnsanlara daha fazla özgürlük, daha fazla seçenek ve daha fazla başarı imkânı sunduğunu iddia eden sistem, aynı zamanda onları sürekli ölçülen, değerlendirilen ve kendilerini kanıtlamak zorunda hisseden aktörlere dönüştürmektedir. Bu durum yalnızca ekonomik bir problem değil, aynı zamanda ontolojik bir problemdir. Çünkü birey artık "iyi insan" olup olmadığını değil, "yeterince başarılı" olup olmadığını sorgulamaktadır. Böylece iyi yaşam sorusu yerini başarılı yaşam sorusuna bırakmaktadır.

Nietzsche sonrasında ortaya çıkan temel problem, ideal iyi düşüncesinin çözülmesinden sonra insanlığın hangi zeminde ortak bir anlam ve yön duygusu oluşturabileceği sorunudur. Eğer mutlak iyi, mutlak adalet ve evrensel ahlaki ilkeler artık sorgulanabilir hale geldiyse, yönetim hangi temelde meşruiyet kazanacaktır? Modern yönetim düşüncesinin büyük ölçüde teknik rasyonalizasyon üzerinden cevap vermeye çalıştığı soru budur.

Max Weber'in rasyonelleşme analizi bu dönüşümü anlamak açısından önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Weber'e (2020) göre modern toplum, büyünün bozulduğu (disenchantment) ve dünyanın giderek hesaplanabilir hale geldiği bir tarihsel sürece girmiştir. Bürokrasi, hukuk ve kapitalist işletme bu sürecin kurumsal taşıyıcılarıdır. Modern birey artık kutsal değerler veya geleneksel otoriteler yerine hesaplanabilir kurallar dünyasında yaşamaktadır. Ancak Weber'in dikkat çektiği en önemli husus, bu sürecin aynı zamanda insanı bir "demir kafes" içerisine hapsetme potansiyeli taşımasıdır.

Verimlilik, hesaplanabilirlik ve teknik doğruluk ilk bakışta son derece rasyonel görünmektedir. Fakat bu ilkeler zamanla kendi amaçlarını unutup başlı başına amaç haline gelebilmektedir. Böyle bir durumda örgütler insan için değil, insanlar örgütler için yaşamaya

başlamaktadır. Modern çalışma yaşamında performans baskısı, sürekli ölçülme duygusu, rekabetin kurumsallaşması ve bireyin kendisini sürekli optimize etmek zorunda hissetmesi bu dönüşümün güncel yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Dolayısıyla Nietzsche'nin ideal iyiye yönelik eleştirisi ile modern teknik aklın yükselişi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. İdeal değerlerin çözülmesi sonrasında ortaya çıkan boşluk, büyük ölçüde teknik rasyonalite tarafından doldurulmuştur. Ancak teknik rasyonalite insan hayatına anlam vermek konusunda sınırlı bir kapasiteye sahiptir. İnsan yalnızca verimlilik peşinde koşan bir varlık değildir. Anlam, aidiyet, adalet, dayanışma ve iyilik gibi kavramlar da insan varoluşunun ayrılmaz parçalarıdır. Bu nedenle modern yönetsel aklın yaşadığı kriz, teknik araçların yetersizliğinden değil; insanın anlam arayışını yönetim süreçlerinden dışlamasından kaynaklanmaktadır.

Bu noktada adalet artık iyi ve erdemli olanın değil, güçlünün ve sistemin ayakta kalma rasyoneli haline gelmiştir. Modern yönetsel aklın teknikleşme sürecini anlamak bakımından Michel Foucault'nun iktidar ve yönetimsellik analizleri (Foucault, 2015) özel bir önem taşımaktadır. Foucault, modern iktidarın yalnızca yasa koyan, cezalandıran veya baskı uygulayan bir güç olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürmektedir. Ona göre modern iktidarın en önemli özelliği, bireyleri dışarıdan zorlamak yerine onları belirli normlara göre şekillendirmesi ve yönetmesidir. Bu nedenle modern yönetim anlayışı yalnızca örgütleri, kurumları veya devletleri değil; aynı zamanda bireylerin davranışlarını, tercihlerini ve hatta kendilerini algılama biçimlerini de üretmektedir (Foucault, 2015). Foucault'nun disiplin toplumu olarak adlandırdığı yapı, modern dönemde ortaya çıkan yeni iktidar biçimlerini açıklamaktadır. Hapishaneler, okullar, hastaneler, kışlalar ve fabrikalar gibi kurumlar yalnızca belirli işlevleri yerine getiren örgütler değildir; aynı zamanda bireyleri gözlemleyen,

kayıt altına alan, sınıflandıran ve belirli davranış kalıplarına yönlendiren disiplin mekanizmalarıdır. Bu kurumlarda amaç yalnızca kurallara uymayanları cezalandırmak değil, bireyleri kurallara uyacak şekilde dönüştürmektir. Böylece modern iktidar, görünür baskıdan çok görünmez denetim aracılığıyla işlemektedir.

Bu noktada Foucault'nun gözetim kavramı özellikle önem kazanmaktadır. Jeremy Bentham'ın Panoptikon modeli üzerinden geliştirdiği analizde Foucault, bireylerin sürekli gözlenebilecekleri düşüncesi altında davranışlarını kendilerinin düzenlemeye başladıklarını göstermektedir. Gözetim artık yalnızca dışsal bir denetim mekanizması değildir; bireyin kendi kendisini denetlediği bir özdisiplin biçimine dönüşmektedir. Modern çalışma yaşamında performans değerlendirme sistemleri, verimlilik ölçümleri, kalite standartları, hedef kartları ve sürekli raporlama mekanizmaları bu disiplin mantığının güncel örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Foucault'nun normallik üretimi kavramı da yönetsel aklın dönüşümünü anlamak açısından dikkat çekicidir. Modern toplumlarda iktidar yalnızca yasaklar koymamakta, aynı zamanda neyin normal, başarılı, verimli, sağlıklı ve kabul edilebilir olduğuna da karar vermektedir. Böylece bireyler yalnızca kurallara uymaya değil, aynı zamanda belirlenmiş normlara yaklaşmaya zorlanmaktadır. Yönetim literatüründe sıkça karşılaşılan yüksek performanslı çalışan, ideal lider, etkin yönetici veya başarılı örgüt gibi kavramlar, belirli normallik tanımlarının üretilmesine hizmet etmektedir. Bu durum, bireylerin kendilerini sürekli olarak ölçmelerine ve eksik gördükleri yönlerini gidermeye çalışmalarına yol açmaktadır.

Foucault'nun yönetimsellik (governmentality) kavramı ise modern yönetsel aklın ulaştığı aşamayı açıklayan en kapsamlı çerçevelerden biridir. Yönetimsellik, insanların yalnızca devlet tarafından değil, uzmanlık bilgileri, istatistikler, performans göstergeleri, kurumsal

normlar ve profesyonel standartlar aracılığıyla yönetilmesi anlamına gelmektedir. Bu süreçte iktidar, zorlayıcı olmaktan çok yönlendirici ve düzenleyici bir karakter kazanır. İnsanlar dışarıdan baskı altında olduklarını düşünmeden belirli davranış kalıplarını benimsemekte ve kendi yaşamlarını bu normlar doğrultusunda düzenlemektedirler.

Bu çerçevede Foucault'nun analizleri, Weber'in rasyonelleşme ve demir kafes kavramlarıyla önemli bir paralellik göstermektedir. Weber modern insanın bürokratik kurallar ve hesaplanabilirlik içerisinde sıkışabileceğini belirtirken, Foucault bu sıkışmanın yalnızca kurumlar düzeyinde değil bireyin zihni ve bedeni üzerinde de gerçekleştiğini göstermektedir. Böylece modern yönetsel akıl, yalnızca örgütleri yöneten bir sistem olmaktan çıkarak bireyleri şekillendiren kapsamlı bir toplumsal mekanizmaya dönüşmektedir.

Bu dönüşüm, makalenin temel tartışması açısından kritik bir anlam taşımaktadır. Antik Çağ'da yönetim, erdemli insan yetiştirme ve ortak iyiye ulaşma çabasıyla ilişkilendirilirken; modern dönemde yönetim giderek ölçülebilir performans, verimlilik, hesaplanabilirlik ve normallik üretimi üzerinden tanımlanmaktadır. Foucault'nun ortaya koyduğu disiplin, gözetim ve yönetimsellik mekanizmaları, yönetsel aklın ideal iyi arayışından teknik ve pragmatik iyi arayışına yönelmesinin kurumsal ve toplumsal sonuçlarını görünür hale getirmektedir.

Ontolojik Ve Epistemolojik Tartışma: Hegel Ve Heidegger'in Varlık Yorumu

Yönetsel aklın, "ideal iyi"yi dışlayıp yerine ölçülebilir, rasyonel bir dünya kurma sürecini ontolojik ve epistemolojik olarak anlamlandırmak adına G.W.F. Hegel ve Martin Heidegger'in yaklaşımları kritik bir öneme sahiptir.

Hegel, tarihi ve gerçekliği mutlak ruhun (*Geist*) diyalektik (tez-antitez-sentez) gelişim süreci olarak okur. Hegel için ilerlemenin kendisi zaten

iyidir; çünkü tarih özgürleşme ve Tin'in kendisini gerçekleştirme sürecidir. Modern yurttaş, en ileri toplumsal örgütlenme tarzı olan devletin ruhunda kendisini gerçekleştirecektir. Hegel'de dil ve bilinç, düşüncenin diyalektik gelişiminin birer aracıdır (Hegel, 2016).

Heidegger ise Batı felsefe tarihini "varlık unutkanlığı" (*Seinsvergessenheit*) ile suçlar; felsefe var olanları (*Dasein*) incelerken Varlık'ın (*Sein*) kendisini gözden kaçırmıştır. Heidegger'e göre insan, mutlak anlamda iyi, doğru ve adaleti kendi aklıyla inşa edemez. Her ne biliyor ve anlıyorsak, Varlık'ın bize kendisini açması ya da gizlemesi ile sınırlıdır. Varlık bizimle adeta bir oyun oynar; bir aydınlık alan (bir sokak lambası) yaratıp bizi orada oyalarken, koskocaman bir karanlık alanı bizden gizler, yani bizi körleştirir. Heidegger'e göre dil, düşüncenin aracı değil, bizzat "varlığın evidir" ("Die Sprache ist das Haus des Seins.") (Heidegger, 2013, s. 14).

Hegel ve Heidegger arasındaki fark, yönetsel aklın dönüşümünü anlamak açısından son derece öğreticidir. Hegel, tarihin belirli bir yönü ve amacı olduğunu düşünür. Ona göre insanlık, tarihsel süreç içerisinde daha yüksek özgürlük biçimlerine doğru ilerlemektedir. Bu bakımdan modern devlet ve bürokrasi, tarihsel gelişimin ulaştığı ileri aşamalar olarak değerlendirilebilir. Hegelci perspektifte kurumsallaşma, uzmanlaşma ve rasyonelleşme büyük ölçüde olumlu gelişmeler olarak görülmektedir.

Heidegger ise aynı sürece çok daha kuşkucu yaklaşır. Modern dünyanın teknikleşmesi ve hesaplanabilir hale gelmesi, ona göre insanın dünyayla kurduğu ilişkinin fakirleşmesine yol açmaktadır. İnsan artık dünyayı anlamaya çalışmaktan çok onu kontrol etmeye, ölçmeye ve yönetmeye yönelmektedir. Heidegger'in "*Gestell*" olarak adlandırdığı teknik çerçeveleme anlayışı, modern insanın tüm varlık alanlarını birer kaynak ve envanter unsuru olarak görmesine neden olmaktadır. Heidegger'in "Teknoloji Sorusu" (2000) adlı çalışmasında

ortaya koyduğu teknik eleştirisi, modern yönetsel aklın dönüşümünü anlamak bakımından önemli bir açıklama sunmaktadır. Heidegger'e göre modern teknik, yalnızca araçlardan oluşan bir sistem değil, dünyayı ve insanı belirli bir şekilde açığa çıkaran bir düşünme tarzıdır. Bu düşünme tarzı içerisinde varlıklar, kurumlar ve insanlar öncelikle kullanılabilirlik, verimlilik ve hesaplanabilirlik açısından değerlendirilmektedir (Heidegger, 2000). Yönetim alanında da benzer bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Antik ve klasik düşüncede yönetimin meşruiyeti adalet, erdem ve ortak iyi gibi normatif ilkeler üzerinden temellendirilirken, modern dönemde etkinlik, performans ve öngörülebilirlik giderek daha belirleyici hâle gelmiştir. Bu açıdan Heidegger'in teknik düşünce eleştirisi, çalışmanın temel iddiası olan yönetsel aklın ideal iyi eksenli anlayıştan teknik ve pragmatik iyi eksenli anlayışa yönelişini açıklayan önemli bir kuramsal destek sunmaktadır.

Bu düşünce yönetim alanına uygulandığında son derece çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Modern örgütlerde insan çoğu zaman "insan kaynağı", "işgücü", "beşerî sermaye" veya "performans birimi" gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Bu kavramlar yönetsel açıdan işlevsel görünmekle birlikte, insanın bütünsel varoluşunu görünmez hale getirebilmektedir. İnsan, bir amaç olmaktan çıkıp örgütsel amaçlara hizmet eden bir araca dönüşebilmektedir. Heidegger'in eleştirisi tam da bu noktaya yönelmektedir. Teknik düşünce biçimi dünyayı bütünüyle yanlış yorumlamaz; ancak onu eksik yorumlar. Çünkü teknik akıl yalnızca ölçülebilir ve hesaplanabilir olanı görebilmektedir. Oysa insan yaşamının en önemli unsurları çoğu zaman ölçülemeyen alanlarda ortaya çıkar. Sevgi, sadakat, fedakârlık, vicdan, merhamet ve adalet gibi değerler herhangi bir performans göstergesine indirgenemez. Buna rağmen toplumsal hayatın devamı büyük ölçüde bu değerler sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenle modern yönetsel akla yöneltilen eleştiri, teknik bilgiye veya

rasyonelliğe karşı olmak değildir. Asıl eleştiri, teknik aklın kendisini tek geçerli bilgi biçimi olarak sunmasına yöneliktir. Yönetim yalnızca hesaplama ve planlama faaliyeti değildir; aynı zamanda anlam üretme, değer oluşturma ve insanlar arasında ortak bir yaşam kurma faaliyetidir. Teknik akıl bu süreçlerin önemli bir parçasıdır; ancak tamamı değildir. Modern yönetim anlayışının teknikleşmesini anlamada Heidegger'in düşüncesi önemli bir açıklayıcı çerçeve sunmaktadır. Heidegger'e göre modern çağın temel karakteristiği, varlığı kendi hakikati içerisinde anlamaya çalışan düşüncenin yerini hesaplayıcı (*rechnendes Denken*) düşünmenin almış olmasıdır. Hesaplayıcı düşünme, şeyleri oldukları gibi anlamaya değil; onları ölçülebilir, düzenlenebilir ve kullanılabilir kaynaklar olarak kavramaya yönelmektedir (Heidegger, 2011). Bu dönüşüm yalnızca bilim ve teknoloji alanında değil, siyaset, hukuk ve yönetim alanlarında da belirleyici olmuştur.

Heidegger'in *Hümanizma Üzerine* (2013) adlı eserinde vurguladığı üzere modern çağda insan, varlığın anlamını sorgulayan bir özne olmaktan çok, teknik dünyanın işleyişini sürdüren bir unsur hâline gelmektedir (Heidegger, 2013. Bu durum, yönetim düşüncesinde de kendisini göstermektedir. Antik Yunan'da adalet (*dikē*), ölçülülük ve ortak iyi ile ilişkili etik ve ontolojik bir ilke olarak değerlendirilirken; modern dünyada giderek kurumsal düzenleme, mevzuat ve bürokratik işleyişe indirgenmektedir. Böylece adalet, iyi yaşamın kurucu ilkesi olmaktan ziyade sistemin sürekliliğini sağlayan bir yönetim teknolojisi niteliği kazanmaktadır.

Heidegger'in *Gelassenheit*'ta (2009) geliştirdiği teknik eleştirisi de bu dönüşümü açıklamaktadır. Modern insan teknik araçları kullanmanın ötesinde, teknik düşünme biçiminin hâkimiyeti altına girmiştir. Bu nedenle etkinlik, verimlilik, performans ve hesaplanabilirlik, yalnızca örgütlerin değil, bireylerin de temel değerleri hâline gelmektedir (Heidegger, 2009). Yönetim alanında başarı; erdem, hikmet veya

adaletle değil, ölçülebilir çıktıların üretimiyle değerlendirilmektedir. Böylece yönetsel akıl, normatif ve etik temellerinden uzaklaşarak teknik-rasyonel bir karakter kazanmaktadır.

Bu çerçevede Heidegger'in modern teknoloji ve hesaplayıcı düşünme eleştirisi, çalışmanın temel iddiasını desteklemektedir. Antik düşüncede "iyi yönetim" sorusu öncelikle "iyi nedir?" sorusuyla bağlantılı iken, modern yönetim anlayışında temel soru giderek "sistem nasıl daha etkin çalışır?" sorusuna dönüşmüştür. Başka bir ifadeyle, ideal iyi arayışı yerini teknik ve pragmatik iyiye bırakmıştır. Yönetim düşüncesinin tarihsel dönüşümünü anlamak bakımından Heidegger'in ortaya koyduğu bu ayrım, modern yönetsel aklın etik içerikten arındırılarak araçsal rasyonalite ekseninde yeniden yapılandırıldığını göstermektedir.

Bu noktada çalışmanın başında ortaya konulan temel problem yeniden görünür hale gelmektedir. Eğer yönetsel akıl yalnızca teknik doğrular üzerinden örgütlenirse, insanı insan yapan değerleri görme kapasitesini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle günümüzde ihtiyaç duyulan şey, teknik aklı reddetmek değil; onu daha geniş bir insani ve etik ufuk içerisine yeniden yerleştirmektir.

Bu bağlamda Platon (2006) 'da anlatılan meşhur "mağara alegorisi" üzerinden modern yönetsel aklı ve bürokrasiyi yeniden yorumlamak mümkündür. Mağaranın içinde doğmuş ve dışarıyı bilmeyen köleler, duvara yansıyan gölgeleri gerçeklik sanırlar ve kendi sınırlılıkları içinde bu gölgelere dayalı sistematik bir bilgi üretirler. Aynen mağaradaki insanların durumu gibi, içinde yaşadığımız modern yönetsel akıl ve bürokratik rasyonellik de bizi kendi gerçekliğine hapseder. Bildiğimiz, anladığımız ve rasyonel/bilimsel doğru olarak kabul ettiğimiz her şey, sistemin bize gösterdiği gölgelerden ibarettir (Platon, 2006).

Platon, mağaradan dışarı çıkan insanın zamanla gün ışığına (yani hakikate ve ideal iyiye) erebileceğini savunurken; Heidegger ve Eleştirel Okul çizgisi, dışarı çıkılsa bile bunun sadece Varlık'ın yeni bir oyun alanı ve yeni bir yanılsama olacağını iddia eder. Modern çağda bu ontolojik kopuşun pratik sonucu şudur: Platon'un "ideal İyi"ye ulaşma çabası insani ve toplumsal bir etkinlik iken; modern çağda idealini yitiren yönetsel akıl yüzünden iyi yaşam arayışı "marjinal faydayı maksimize etmeye", adalet "yasalara ve yargı içtihatlarına", erdem ise "şirketlerin sosyal sorumluluk projelerine" indirgenerek içi tamamen boşaltılmış teknik formlara dönüşmüştür.

Sonuç: "İyiliğin Sıradanlaştığı" - Yeni Bir Yönetsel Akıl Mümkün Mü?

Hegel (2016) "zamanın ruhu" (*Weltgeist*) kavramından mülhem, "biz düşünmüyoruz, içerisinde bulunduğumuz çağ düşünüyor" kavrayışı son derece önemlidir; zira düşüncelerimiz yaşadığımız dönemin bize dayattığı problemlerle doğrudan sınırlıdır. Ancak içinden geçmekte olduğumuz bu kriz ve geçiş dönemi, "katı olan her şeyin buharlaştığı", bildiklerimizi gözden geçirip yepyeni bir düşünce sistematiği yaratabileceğimiz büyük bir fırsatı da beraberinde sunmaktadır.

Tersini iddia eden ana akım yönetim teorilerine karşın, bu çalışmanın temel iddiası; yönetici, yönetim eylemi ve "İyi" arasındaki ahlaki bağlantının yeniden kurulmasının zorunlu olduğudur. Bir yöneticinin "İyi" karşısındaki konumu; aile, çevre, okul ve habitus tarafından belirlense de "İyi"ye sahip olmak sadece bireysel ve içsel bir durum değil, toplumsal ortamla doğrudan bağlantılı kolektif bir sorumluluktur. Dolayısıyla "İyi"ye giden yol, yeni bir insan ve toplum tasarımını gerektirmektedir.

Hannah Arendt (2017) *Kötülüğün Sıradanlığı* adlı ufuk açıcı çalışmada gösterildiği gibi, modern çağ adım adım kötülüğün sıradanlaşmasına, yani bireylerin eleştirel düşünce ve empati yeteneğini yitirerek

sistemsel çarkların dilsiz birer uygulayıcısı haline gelmesine neden olmuştur. Mevcut teknik yönetim anlayışı; bireyleri düşünmekten, vicdandan, diğerkâmlıktan ve empatiyle kolayca gerçekleştirebilecekleri "iyi" eylemlerden bilinçli bir şekilde uzaklaştırmakta, kurallara sığınarak sorumluluğu rasyonelleştirmektedir (Arendt, 2017).

Bu çalışmanın sunduğu nihai öneri, bu cari kurgunun tam tersi yönünde bir zihniyet dönüşümüdür. Kuralların, verimlilik çılgınlığının ve pragmatik başarı kriterlerinin insanı ezdiği bu tekinsiz orman kanunlarından kurtulmak; "iyiliğin sıradanlaştığı", yöneticilerin ve yönetilenlerin her gün doğal, yapaylıktan uzak bir şekilde iyi ve adil olduğu, "iyi insan olma ideali"nin yönetsel aklın asli motoru haline geldiği yeni bir yönetim dünyasını inşa etmekle mümkündür.

Bu çalışma, yönetim düşüncesi tarihini yalnızca örgütsel modellerin, yönetim tekniklerinin veya kurumsal yapıların dönüşümü üzerinden okumak yerine, "iyi" kavramının tarihsel dönüşümü üzerinden değerlendirmeyi önermektedir. Bu yönüyle çalışma, yönetim literatüründe hâkim olan teknik ve işlevsel analizlerin dışına çıkarak yönetsel aklın felsefi ve ontolojik temellerini tartışmaya açmaktadır. Platon, Seneca, Osmanlı Lalalık müessesesi, Machiavelli, Nietzsche, Weber ve Foucault arasında kurulan düşünsel hat, yönetim tarihinin aynı zamanda yöneticinin ahlaki konumunun dönüşüm tarihi olarak da okunabileceğini göstermektedir. Çalışmanın temel katkısı, modern yönetim anlayışında büyük ölçüde görünmez hale gelen "iyi insan olma ideali"ni yeniden yönetsel tartışmanın merkezine taşımaya çalışmasıdır. Bu bağlamda özel bir uygulama yöntemi olarak görülen lalalık kurumu, çalışmanın yalnızca tarihsel örneklerinden biri değil, aynı zamanda temel argümanını destekleyen özgün bir analiz birimidir. Çalışma, yönetsel aklın tarihsel gelişiminin yalnızca Batı düşünce geleneği üzerinden açıklanamayacağını göstermeyi amaçlamaktadır. Osmanlı'daki lalalık pratiği, yönetici yetiştirme,

kurumsal hafıza aktarımı ve siyasal sürekliliğin sağlanması bakımından Batı siyaset ve yönetim düşüncesindeki hâkim örneklerden farklı bir model ortaya koymaktadır. Bu nedenle lalalık, yönetsel aklın alternatif tarihsel biçimlerini görünür kılan ve modern yönetim tartışmalarına karşılaştırmalı bir perspektif sunan önemli bir kurumsal deneyim olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede makale, modern yönetim düşüncesinin yalnızca verimlilik, performans ve rasyonellik ekseninde değerlendirilmesinin yetersiz olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü yönetim olgusu, teknik bir koordinasyon faaliyetinden ibaret değildir; aynı zamanda insanların birlikte yaşama biçimlerini, adalet anlayışlarını, sorumluluk duygularını ve gelecek tasavvurlarını şekillendiren toplumsal bir pratiktir. Bu nedenle yönetsel aklın geleceğine ilişkin tartışmaların yalnızca teknik etkinlik veya kurumsal başarı ölçütleri üzerinden değil, insanın nasıl bir yaşam sürmek istediği ve nasıl bir toplumda yaşamak istediği soruları üzerinden de yürütülmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, yönetsel aklın tarihsel serüvenini "ideal iyi"den "teknik ve pragmatik iyi"ye doğru gerçekleşen bir dönüşüm olarak yorumlamakta ve çağdaş yönetim düşüncesinin karşı karşıya bulunduğu krizin önemli ölçüde bu dönüşümden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu nedenle makale, teknik aklı bütünüyle reddetmek yerine onu daha geniş bir etik ve insani ufuk içerisine yeniden yerleştirmeyi önererek, yönetim literatürüne normatif ve eleştirel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

Arendt, H. (2017). *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te*. (Ö. Çelik, Çev.). Metis.

Atik, K. (2018). Atabeylikten Lalalığa: Türk Devlet Geleneğinde Yönetici Eğitimi. Siyasal Bilgiler Dergisi, 42(2). 125-140.

Çıvgın, İ. (2018). *Antik Yunan'da Siyaset ve Felsefe*. İmge.

Darwin, c. (2025). Türlerin Kökeni. (B. Kılıç, Çev.), Alfa.

Foucault, M. (2015). *Hapishanenin Doğuşu*. (M.A. Kılıçbay, Çev.). İmge.

Hegel, G. W. F. (2016). *Tinin Fenomenolojisi*. (A. Yardımlı, Çev.). İdea.

Heidegger, M. (2009). *Gelassenheit*. (A. Demirhan, Çev.), Paradigma.

Heidegger, M. (2011). *Zaman ve Varlık*. (D. Özlem, Çev.). Notos.

Heidegger, M. (2013). (2013). *Hümanizma Üzerine.* (Y. Örnek, Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu.

Heidegger, M. (2000). Die Frage nach der Technik. İçinde *Vorträge und Aufsätze (1936–1953*), Gesamtausgabe, Band 7 (ss. 9–40). Vittorio Klostermann.

Machiavelli, N. (1994). *Prens*. (K. Atakay, Çev.). Can.

Nietzsche, F. (2001). *İyinin ve Kötünün Ötesinde*. (A. İnam, Çev.). Ara.

Nietzsche, F. (2005). *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*. (A. İnam, Çev.). Say.

Nietzsche, F. (2006). *Putların Alacakaranlığı*. (Y. Tüzel, Çev.). İthaki.

Nietzsche, F. (2009). *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*. (C. Alkor, Çev.). Say.

Platon (2006). *Devlet*. (I. Soner, Çev.). Kaynak.

Platon (2019). *Timaios.* (E. Sancı, Çev.). Sosyal.

Seneca (2022). *Acıma Üzerine*. (C.C. Çevik, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Spencer, H. (2024). *Pasajlar: Herbert Spencer Felsefesine Giriş*. (U. Sevdi, Çev.). Fihrist.

Taş, N. (2014). Selçuklu Atabeylik Siteminin Osmanlı Lalalık Kurumuna Etkileri. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 11(22). 15-30.

Weber, M. (2020). *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*. (Ö. Ozankaya, Çev.). Cem.

Extended Abstract

This article examines the transformation of administrative reason through a philosophical and historical inquiry into the changing meaning of "the good" in management and rulership. The study starts from the assumption that management is not merely a technical activity concerned with coordination, efficiency, and institutional success. Rather, every form of management is also based on an implicit understanding of the human being, society, power, responsibility, and the good life. For this reason, the history of administrative reason can also be read as the history of different answers given to the question of what is considered "good" in the act of governing. The article argues that in Antiquity and in many pre-modern traditions, management and rulership were closely associated with virtue, justice, moderation, wisdom, self-control, and responsibility toward others. Plato's political philosophy constitutes one of the most important examples of this understanding. In Plato, justice is not only an institutional principle but also an inner harmony of the human soul. A just city can only be governed by individuals whose souls are ordered by reason and whose desires are restrained by moderation. In this sense, management is not primarily a matter of technique but a moral and philosophical responsibility. A similar concern can be observed in the Stoic tradition, especially in Seneca's De Clementia, written for Emperor Nero. Seneca reminds the ruler that unlimited power must be restrained by clemency, self-control, and moral responsibility. In the Ottoman context, the institution of Lala may also be interpreted as a pre-modern mechanism of executive formation. The Lala was not merely an instructor who transferred administrative knowledge to the prince; he was also expected to shape the ruler's character, political judgment, and sense of responsibility. Thus, the pre-modern administrative imagination placed the formation of the ruler's moral personality at the center of governance. The decisive rupture occurs with Machiavelli, whose political thought shifts attention from the ideal good to effective truth and the preservation of power. With Machiavelli, the criterion of good rulership becomes less a matter of virtue and more a matter of success, effect, and survival. This pragmatic transformation is later reinforced by modernity, rationalization, positivism, Darwinian interpretations of struggle and survival, and the rise of technical-bureaucratic management. Nietzsche's critique of Platonic morality further undermines the metaphysical foundations of the ideal good and opens the way to a world "beyond good and evil," where power, vitality, and interpretation replace fixed moral ideals. The study claims that modern management thought inherits and radicalizes this transformation. Scientific management, bureaucratic rationality, performance measurement, efficiency, motivation, and organizational optimization gradually redefine the meaning of administrative good. The good manager is no longer primarily the just, wise, moderate, or compassionate person; rather, he or she becomes the effective, productive, rational, and result-oriented actor. In this process, the human and social dimensions of management are rendered secondary, while technical and measurable criteria are elevated to the status of unquestioned truths.

The conclusion of the article is that contemporary dissatisfaction with modern organizations and management practices is not accidental. It results from the exclusion of the ideal of being a good person from administrative reason. Therefore, the article proposes that management thought must reopen the question of the good. A new administrative reason is possible only if justice, altruism, compassion, responsibility, and human dignity are reintegrated into the core of managerial practice. The task is not to reject technique altogether, but to prevent technical reason from becoming the sole measure of human and institutional life.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Necmi KAVUŞTURAN: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Uzun sohbetleri ve fikirlerimin olgunlaşmasına verdiği desteklerden dolayı hocam Prof. Dr. Ahmet Alpay Dikmen'e teşekkür ederim.

Kamu Yönetimi Uzmanlarıyla Söyleşiler Serisi

Doç. Dr. Selim Çapar ile Mülki İdare ve İdare Tarihi Araştırmaları Üzerine Söyleşi

Interview with Assoc. Prof. Dr. Selim ÇAPAR about Territorial Administration and Research in Administrative History

Selim ÇAPAR, T.C. İçişleri Bakanlığı-Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) Başkanı - Türk İdari Araştırmalar Vakfı (TİAV) Genel Sekreteri

Söyleşiyi Gerçekleştiren: Dr. Kaan AKMAN[*], Bağımsız Araştırmacı

Publicus - Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi olarak söyleşi serimizi sürdürüyoruz. Kamu yönetimi alanında görev yapmış, uzmanlık bilgi ve deneyimine sahip isimlerle okuyucular arasında bir irtibat geliştirme, kamu yönetiminin bilimsel ve pratik taraflarını birlikte düşünme fırsatı yakalamak amacıyla başlayan söyleşi serisi, kamu yönetiminin dinamik yapısına ve dönüşümüne dair farklı alan ve görüşleri tartışıyor. Bu kapsamda, serimizin üçüncü söyleşisinde İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) Başkanı ve Türk İdari Araştırmalar Vakfı (TİAV) Genel Sekreteri Doç. Dr. Selim ÇAPAR'la bir araya geldik.

[*] Dr., Bağımsız Araştırmacı, kaanakman94@gmail.com, ORCID: 0009-0006-9719-3364

Geliş/Submitted: 15.05.2026 | **Kabul/Accepted:** 19.06.2026

Atıf/Cite: Akman, K. (2026). Doç. Dr. Selim Çapar ile Mülki İdare ve İdare Tarihi Araştırmaları Üzerine Söyleşi. *Publicus*, (5), 362-380.

Kaymakamlık görevinde bulunan, bakanlık bürokrasisinde görev alan ve akademik alanda çalışmaları olan ÇAPAR ile mülki idare ve Türk idare tarihi konularını içeren söyleşiyi Dr. Kaan AKMAN gerçekleştirdi.

Öncelikle sizi biraz tanımak isteriz. Eğitim süreciniz ve mesleki kariyeriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Benim meslek ve eğitim sürecim aslında biraz iç içe girdi diyebiliriz. Hem kamu görevlisi olup hem de akademik çalışmaları bir arada yürütmenin zor ama zevkli bir yanı da var tabii. Eğitimimden bahsedecek olursam 1986 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde mezun oldum. Daha sonra 2000 yılında bakanlığımız tarafından İngiltere'ye Kamu Yönetimi alanında yüksek lisans yapmak üzere gönderildim. Exeter Üniversitesi'nde yüksek lisansımı tamamladım. 2007 yılında Ankara'ya geldiğimde Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde özel öğrenci olarak doktora eğitimime başladım. 2015 yılında doktora tezimi vererek doktor unvanını aldım. 2017 yılında da doçentlik unvan ve yetkisini aldım. Bizden sonra sadece unvan verdiler. Yetkiyi daha sonra verdiler. Eğitim sürecim bu şekildeydi.

1988 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra İçişleri Bakanlığı'nda İl Planlama Uzman Yardımcısı olarak görevime başladım. 6 ay boyunca bu görevi Çanakkale'de yerine getirdim. O esnada kaymakam adaylığını kazandığım için Antalya Kaymakam Adayı olarak devam ettim. 3 yıllık adaylık sürecimi tamamladım. Bu süreç, bir yılı İngiltere'de olmak üzere üç yıl boyunca çeşitli eğitimler ve işbaşı eğitimleriyle devam etti. 1991 yılında Kaymakam olarak Eskişehir'in Han ilçesine atandım. Bu ilçe yeni bir ilçeydi ve ben bu ilçenin ilk kaymakamı olarak görev yaptım. Orada her şeyi sıfırdan kurmak durumunda kaldık ve benim için çok iyi bir tecrübe oldu. 1993 yılında Diyarbakır'ın Eğil ilçesi, 1995 yılında Bolu'nun Göynük ilçesi, 1999 depreminden sonra Erzurum'un Pasinler ilçesi daha sonra

Hatay'ın Samandağ ilçesinde kaymakamlık yaptım. 4 yıl çalıştıktan sonra tekrar bir atama oldu ve Ordu'nun Ünye ilçesine atandım. Daha sonra Ankara'da İçişleri Bakanlığında hukuk müşaviri olarak göreve başladım ve o zamandan beri Ankara'dayım. Bu süreçte bakanlığın birkaç farklı birimlerinde görevler üstlendim.

Kariyerinize İçişleri Bakanlığında başlamış, uzun yıllar kaymakamlık ve vali yardımcılığı yaptıktan sonra Bakanlığın merkez teşkilatında çeşitli görevler almışsınız. Bu yıllar boyunca yurt içinde ve yurt dışında kamu yönetimi alanında aldığınız eğitimlerle de bir akademik kariyer inşa etmişsiniz. Mülki idareye hem mesleki deneyim hem de uzmanlık bilgisi ışığında bakma şansınız olmuş. Sorularımızı bu iki alanı kapsayacak şekilde sormak istiyoruz.

Mülki idare sistemi içinde kaymakamlığın özel bir yeri var. Kaymakamlık mülki idare amirliği içinde kariyer meslek memurluğu olarak düzenlenmiş tek meslek sınıfı. Mülki idarenin omurgasını oluşturan meslek diyebiliriz. Birçok mülki amir gibi, sizin de kariyer yolculuğunuz bu şekilde başlamış. Siyasal'dan mezun olduktan sonra sizi bu mesleğe yönlendiren neydi? Kaymakam adaylığı sınavına girmeye ve bu alanda kendinize bir kariyer inşa etmeye nasıl karar verdiniz? Çok genç yaşta bir ilçenin yöneticiliğini üstlenmek nasıl bir duygu ve nasıl bir sorumluluktu?

Kaymakamlık halka dokunan bir meslek. Bunu taşradan daha iyi görebiliyorsunuz. Ben lise öğrenimimi de yatılı öğretmen lisesinde tamamladım. Öğretmen liseleri genelde çok büyük olmayan ilçelerde olurdu. Orada kaymakamlığı, belediyeyi ve ilçe yönetimini gözlemleme şansım oldu. Kaymakamlık mesleğini bilerek ve isteyerek seçtim. Çünkü bir noktada insanlara dokunabilmek, onların sorunlarını çözebilmek, onlarla iç içe olabilmek büyük bir şans. Sevdiğim bir meslek olduğu için de yorgunluk az oldu. "Aşk ile çalışan yorulmaz" diye bir söz var bilirsiniz.

2003 yılında gerçekleştirilen Halkın Mülki İdareye Yönelik Tutum ve Beklentileri çalışmasından sonra, 2021 yılında sizin de parçası olduğunuz

Türk İdareciler Derneği Ben Kaymakam mı Olsam – II adlı bir proje gerçekleştirdi. Yıllar içinde mezunların kaymakamlık mesleğine bakışlarının değiştiğini düşünüyor musunuz? Bu iki projeyi temel alarak Mehmet Koca ile bir makale kaleme almıştınız.[†] Orada meslek memurlarının kimi kabiliyetlere sahip olması gerektiğini vurguluyordunuz. Mesleğin ihtiyaç duyduğu özelliklerin de zaman içinde değiştiğini düşünüyor musunuz? Sizce bugünün ve geleceğin beklentileri ne yönde?

Zaman içerisinde toplum değişiyor, toplumun beklentileri değişiyor. Devlete ve devletin temsilcilerine bakış değişiyor. Eskiden az ile yetinen insanlar farklı şeyleri gördükçe haklı olarak yenilikler istiyor. İhtiyaçlar ortaya çıktıkça beklenti artıyor. Daha öncesinde anketler yaptık "ben kaymakam olsam, …" şeklinde sorular bulunuyordu. Bunları makalede topladığımız çalışmalarımız oldu. Gençlerin, insanların bakış açısını yakalamak istiyoruz aslında. Belli kesimler farklı bakış açılarına sahip olabiliyorlar. Örneğin muhtarlara "Çocuğunuzun kaymakam olmasını ister misiniz?" şeklinde sorduğumuzda çok büyük bir çoğunluk olması yönünde cevap vermişti. Ama avukatlara gittiğimizde bu oranın düştüğünü görüyoruz. Belirli gruplara göre değişebiliyor. Neticede insanlar sosyal kültürel isteklerini, ihtiyaçlarını kaymakam ve vali üzerinden dile getirebiliyor. Elbette yerel yönetimler de var onların ayrı bir yeri var. Ancak devlet kapısı olarak, devleti daha yansız ve tarafsız bir kapı olarak görüyorlar. Önceden yol önemliydi, içme suyu önemliydi. İçme suyunun ardından bu suyun evlere taşınması önemli olmaya başladı. Örneğin 1980 öncesi dönemde telefon lüks bir araçtı. Daha sonra her eve telefon geldi, daha sonra cep telefonları çıktı, baz istasyonları gündem oldu. Bu ve bunun gibi konularda vatandaşlar kolaylık

[†] Çapar, S. ve Koca, M. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Kaymakamlık Mesleği Algısı, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 6(2), 89-105.

istiyorlar. Hizmetlerin daha iyi olmasını istiyorlar. Doğal olarak daha iyi bir yaşam alanı talepleri oluyor.

2013 yılında İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yardımcılığına atanıyorsunuz. Bu tarihten sonra sizi hep İçişleri Bakanlığının merkez teşkilatı içinde görüyoruz. Mülki idarenin bütününe merkezden bakmak nasıl bir tecrübe?

Yerel yönetimde şunu görme şansım oldu; kaymakam olarak bir ilçeye gittiğinizde o ilçenin şartlarına göre kaymakamlık yapıyorsunuz. Daha sonra başka bir ilçeye gidiyorsunuz ama aynı tecrübelerle devam edemiyorsunuz. Her yerin ayrı bir tecrübesi var. O ilçeye göre tekrar kendinizi şekillendirmeniz gerekiyor. Kaymakamlığı bu şekilde götürmek gerekiyor. Tabi hukuki olarak size verilen görevler var ancak bunların dışında toplumsal boyutu, beklentiler boyutu her ilçede farklı oluyor. Merkezden bakmak ise bana geniş bir bakış açısı sağladı.

İçişleri Bakanlığı tarafından 2002'de yayımlanan İyi Yönetim Arayışında Mülki İdare Amirliği ve 2014'te yayımlanan Toplumda İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirliği Algısı başlıklı çalışmaların temelinde geniş kapsamlı araştırma projeleri yer almıştı. Mülki idarenin geleceğine ilişkin projeksiyon geliştirmekte bu tarz projelerin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Şu anda Başkanlığını üstlendiğiniz AREM veya Genel Sekreter olarak görev aldığınız TİAV'ın önümüzdeki yıllar için bu tür bir araştırma projesi yürütme planı var mı?

21'inci yüzyıla denk gelen bu araştırmalar toplumun analiz edilmesi, mesleğin kendini kontrol etmesi, "Hangi yönde gidiyoruz?" sorusunu cevaplaması açısından önemli araştırmalar. 2000'li yıllarda mülki idare konusunda geleceğinin ne olacağı hakkında soru işaretleri var. Ama yine de çok güzel çalışmalar ortaya çıkmış. 2013-2014'teki çalışmalar yine meslekte soru işaretlerinin olduğu bir dönemdi. Biz bunu bizzat yaşadık. Kaymakamlık kursuna gittiğimizde kaymakam adaylarımız bize mesleğin ne olacağı yönünde sorular soruyorlardı. O dönem böyle bir atmosfer oluştuysa da ben hep umutlu olduğumu söylerdim. Mülki

idare amirlerine ve toplumun farklı kesimlerine sorular yönelttik. Toplumdaki kaymakamlık algısı üzerinden gittik, bunları analiz ettik ve 2014 yılında Antalya'da mülki idare amirlerini sonuçları paylaşmak için gruplar halinde topladık. Yine orada bir mülki idare amirimiz "Bu meslek kapanıyor, mülki idare bitiyor, bizleri gönlümüzü almak için mi topladınız?" şeklinde yorum yapmıştı. Tabii biz bu görüşte olmadığımızı söyledik. Çünkü mülki idare dün kurulan bir yapılanma değildir. Gerçek anlamda devlet ile beraber başlayan bir yapıdır. Ve bu yapı devlet ile birlikte var olmuştur. Türk devlet geleneği Türkistan'dan Anadolu'ya gelinceye kadar, temas ettiği tüm coğrafyalardan, yönetim geleneklerinden süzülerek gelen, elde edilen tecrübelere dayanan bir yapıdır. Bunun üzerinde Nizamülmülk'ün de etkisi var. Selçukluların ikta sisteminin daha sonra tımar sistemine dönüşmesinin de etkisi var. Yine aynı zamanda belirli bir süre iç içe yaşadığımız Bizans'ın da etkisi var. Bu dönemlerde olan mülki idare ile günümüzde modern devletteki mülki idare tabii ki farklıdır. Bu değişimin günümüze yansıması normaldir. İlber hocanın bu konuyla ilgili çok güzel bir tespiti var; "Bugünkü Türkiye'nin mülki idare sistemi, Tanzimat Dönemi'nde yapılan düzenlemeler tarafından belirlenmiştir" diyor. Yani orada atılan temel günümüze kadar gelmiştir.

Şunu da belirtmek isterim ki bugünkü mülki idare sistemimiz Fransa'dan çok İran'a benzer aslında. Biz de her ne kadar 1864 Nizamnamesi Fransa'dan alındı gibi bir yanılsama varsa da Fransa'dan alınan şey sadece özel idare mantığıdır. Ancak derinine inerseniz Fransa'nın zamanında Osmanlı'dan örnek aldığını görürsünüz. Napolyon, 1798 Mısır Seferi'ne çıktığında 1800 yılında dönüyor ve döndüğünde valilik kurumunu Fransa'ya getiriyor. Ve Fransa'ya giderken Mısır'ın şartlarını araştırmak için yanında 60-70 kişilik akademisyen kafilesi ile gitmiştir. Gördükleri yönetim tecrübelerini Fransa'ya aktarmıştır. Fransa kaynakları tabii ki Osmanlı'dan örnek

aldığını belirtmese de bunu görebiliyoruz. Sonuç olarak valilik kurumunu kuruyor ve bunu kendi toplumunun yapısına göre yapıyor. Valilikleri merkezin ajanı gibi görüyor. Ama bizdeki vali, bir yandan merkezi idarenin temsilcisi olsa da bir yandan da yerel yaşayan insanların bir lideri diyebiliriz. Onların haklarını savunan bir yapısı var.

Mülki idare amirliği görevinizin yanı sıra kamu yönetimi alanındaki çalışmalarınız ve araştırmacı kimliğinizle de öne çıkıyorsunuz. Sahada edindiğiniz yöneticilik tecrübesi ile araştırmacı bir perspektife sahip olmanız size ne tür kazanımlar ve katkılar sağladı?

Ben temel eğitimlerimi aldım, yurtdışında eğitim aldım, daha sonrasında kaymakam oldum. Benim bu konuya merakım aslında meslek içinde başladı. Sistemin hareketliliğini ve sistemin değişimini anlamak için bir şeyler araştırmak gerektiği kanaatindeydim. Yurtdışında yaptığım master esnasında şunu gördüm; İngiltere'den Türkiye'ye bakmak farklı bir şey. Akademik bir tecrübe gerektiriyor. Farklı akademik kültürlerin farklı değerlendirmeler yaptığını görme şansım da oldu. Türkiye'de kamu yönetimindeki değişimlerin mülki idare üzerindeki etkilerini taşrada görebiliyorsunuz ama yetmiyor. Bu değişimi Ankara'da görev yaptığımda daha iyi görmüş oldum. Araştırma dünyasına girdiğinizde yaptığınız işi daha derinden görüyorsunuz, tarihsel değişimleri anlamlandırabiliyorsunuz. Sadece sonuçlara baktığınızda eksik kalıyor. Altında yatan temel etkenleri araştırmak ayrı bir mutluluk veriyor. Bir şeyi yeniden keşfetmek değil belki ama olan bir şeyin doğru bir şekilde görünmesini sağlamak bu aslında.

Eğitim hayatınız içinde üç kurum öne çıkıyor. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İngiltere Exeter Üniversitesi ve TODAİE. Hem mesleki algınızın hem de araştırmacı kimliğinizin oluşumunda bu kurumların nasıl katkısı olmuştur size? Geleceğin mezunlarına da ışık tutması açısından, bu

kurumları özellikle belli açılardan değerlendirmenizi istesek. Siyasal'dan ama özel olarak da kamu yönetimi alanından mezun olmak nasıl bir katkı sunmuştur size? İngiltere'de ama özel olarak yurtdışında eğitim almak, mülki idareye yurt dışı merceğinden bakmak nasıl bir kazanım? Bugün TODAİE yok. Böyle bir kurumun eksikliğini hissediyor musunuz? Hissediyorsanız, sizce yeri nasıl doldurulur?

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin tarihi 1859'a kadar uzanıyor. Tabii burada akademik olarak müthiş bir birikim var. Ben 1982-1986 yılları arasında 4 yıl orada kaldım. Öncelikle yetkin hocalarla ders alma şansınız oluyor. Kuvvetli bir kütüphanesi var. Öğrenciler de oldukça meraklı. Memleket meseleleri, ders konularının hayata yansıması gibi şeyleri tartıştığımız bir ortam var. O dönemde 1982 Anayasası yeni kabul edilmiş ve bunun üzerine dersler oluyordu. Yine aynı zamanda sosyo-ekonomik değişimlerin olduğu bir dönemdi. Darbe sonrası tekrar demokratikleşmeye giden bir süreç vardı. O dönemlerden bir şeyler almak çok farklıydı. Aynı zamanda uygulamalara tabi tutulmak tecrübe oldu. Örneğin bazı sınavlarımız mülakat şeklindeydi, bazı hocalarımız sınıfta sunum yapmamızı isterdi. Bazen belirli ödevleri yazarak vermemiz gerekirdi. Türkçe konusunda belirli bir titizlik vardı. Yazılarımızda bunlara açıkça dikkat ederlerdi. Ve temel dersleri bir bütün olarak görme şansımız vardı. Siyasal Bilgiler Fakültesi bana bu şekilde katkılar sağladı.

2000 yılında yüksek lisans eğitimi için bakanlık tarafından İngiltere'ye gönderildiğimde dil seviyemize göre 18 kişi Exeter Üniversitesi'ne gittik. Burada batılı bakış açısı ile karşılaşma şansım oldu. Kanadalı bir hocamız vardı, kendi alanında uzmanlaşmış hocalarımız vardı, araştırma ve metod konusunda bilgili hocalarımız vardı. Oradan aldıklarımız bize Türkiye'deki akademik yaklaşım ile oradaki akademik yaklaşımı karşılaştırma fırsatı verdi. Uygulamalı çalışmalar yapma fırsatımız oldu. Ben tezimde, Exeter şehir merkezinde kurulan kameralı gözetleme sisteminin suçu önleme üzerine etkisini araştırdım.

Bu araştırma sonucunda yüksek lisans derecemi "üstün başarılı" olarak aldım.

TODAİE, Türkiye'de 1950'lerde kurulan bir kurum. Orada da yine müthiş bir bilgi birikimi ve geniş bir kütüphane vardı. Oradaki doktora derslerimiz çok yararlı oldu. Uygulamayı ve teoriyi birleştirdik aslında. Orada da yaptığım her çalışmadan zevk almışımdır. TODAİE eksikliği konusunda ise şunu söylemek isterim; bence yanlış bir değerlendirmeye kurban gitti.

Bugün mülki idare amirliği mesleğiniz ile araştırmacı kimliğinizi harmanlayabileceğiniz önemli kurumlarda üst düzey yöneticilik yapıyorsunuz. Merkez teşkilat içinde Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) Başkanısınız. 2000 yılında Strateji Merkezi Başkanlığı olarak kurulan, 2013 yılında ise bugünkü yapısını alan bu merkezin kuruluş gerekçeleri nelerdi? AREM'in temel faaliyet alanları ve kamu yönetimi araştırmalarına sağladığı katkılar hakkında neler söylemek istersiniz? Yaptığı çalışmalarla nasıl bir boşluğu doldurduğunu düşünüyorsunuz?

AREM, 2000 yılında kurulan bir kurum. Dünyanın gelişim döneminde olduğu bir zamanda kurulmuş. Bu kurum gelişmeleri doğru algılamak, yorumlamak, değerlendirmek ve Bakanlığın çalışmalarına katkıda bulunmak gibi amaçlarla kuruluyor. Türk İdari Araştırmalar Vakfı da yine bu kurumun kardeşi niteliğinde. Türk İdari Araştırmalar Vakfı yayın faaliyetlerini üstlenerek araştırmalara destek veriyordu. AREM ise İçişleri Bakanlığı ile birlikte bu çalışmaları yürütüyordu. AREM'in yayınları, araştırmaları var ancak bunu çok sistematik bir hale getirememiş. Çünkü o dönemde devlet kuruluşlarının sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği konusunda engelleyici bir yasa ortaya çıkmış. Daha sonrasında bu kurum ve amacı "Olur mu, olmaz mı?" şeklinde askıya alınmış. 2012'ye kadar bir durgunluk yaşanmış. 2012'de yapılan benim de ilk defa orada bulunduğum bir toplantıda devam etme kararı alındı. Ben de bu toplantıdan sonra AREM Başkanı olarak

görevlendirildim. Burada Bakanlık ile iş birliği içinde yayınların dünyaya açılması sağlandı. Kitap dağıtım firmaları ile yapılan anlaşmalar sonucunda kitaplar Amerika'ya kadar gidiyor. Yine birçok internet sitesinde bizim kitaplarımıza ulaşabiliyorsunuz. Bu sayede klasik kamu yayıncılığının dışına çıkmış oluyoruz. Bir yandan da tüm il ve ilçelere, mülki idare amirliklerine kitapları dağıtıyoruz. TİAV yayınlarının bize bu konuda çok büyük katkısı oldu. Şu an dünyanın en iyi 500 üniversitesi arasında bulunan kurumların kütüphanelerinde TİAV yayınlarına rastlayabilirsiniz.

Türk İdari Araştırmalar Vakfı'nın (TİAV) da Genel Sekreterliğini yürütüyorsunuz. Vakıf senedine baktığımızda, en üst karar alma organı Mütevelli Heyeti başta olmak üzere, TİAV'ın İçişleri Bakanlığı bünyesindeki birçok birim, Emniyet Genel Müdürü, Ankara, İstanbul ve İzmir valileri ile Türk İdareciler Derneği ve Vilayetler Hizmet Birliğini bir araya getirdiğini görüyoruz. Senet Vakfın Genel Sekreterlik görevini de AREM Başkanına veriyor. Bakanlık ve AREM dışında böyle bir yapılanmaya gitme ihtiyacı nereden doğdu? TİAV'ın faaliyet alanı, idare tarihi ve kamu yönetimi alanında yaptığı araştırmalar ne açıdan farklılaşıyor?

Az önce de bahsettiğim gibi AREM ve TİAV iç içe geçmiştir. AREM daha çok araştırma ve geliştirme anlamında İçişleri Bakanlığı'nın önemli bir enstrümanı diyebiliriz. Bu araştırmaları da TİAV üzerinden yayına aktarıyor. TİAV'ın yönetim kurulu da yılda 1 defa yapılan toplantılarda seçilir. Yönetim kurulu da İçişleri Bakanlığı görevlilerinden, mülki idare amirlerinden seçiliyor. Bu yıllık toplantılarda yıllık planlama yapılırken TİAV'ı, AREM'in eş kuruluşu gibi düşünerek planlar yapılıyor. Biz AREM olarak planlamayı yapıyor ve TİAV'ın yönetim kuruluna sunuyoruz. Akabinde, geçen sene, TİAV başkanımız ile beraber tüm il ve ilçelere bir yazı çıkarttık. Bu yazının kapsamı "Biz bu şekilde çalışmalar yapıyoruz, bize görüşlerinizi iletir misiniz?" şeklindeydi. Oralardan da güzel fikirler ve düşünceler geldi. Az önce merkezden bakmak ve taşradan bakmak arasındaki farkı

konuşmuştuk. İl ve ilçelere yazı göndermek bu anlamda bize yardımcı oldu. Herkes farklı görebiliyor ve aradaki boşlukları doldurmak açısından bu tarzda yazışmalar çok etkili oluyor. Taşra ve merkez birbirini besliyor aslında. Yine aynı şekilde AREM ve TİAV da birbirini besliyor. TİAV'ı tek başına bıraksalar, kendisini alttan bu kadar besleyen bir kaynağa, üretime sahip olmayabilir. AREM'i de tek başına bıraksalar her araştırmayı yayımlama kapasitesini bulamaz ve yayınlarını geniş bir ağ içinde dağıtamaz.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı çalışmalar yaptığımız için çok temelde çalışmalar ortaya çıksa da bazen çok değişik konular da işliyoruz. Örneğin "Aslanköy Demokrasi Direnişi", 1947 yılında Mersin ilimizde yaşanan bir olay. Demokrasinin halk tarafından sahiplenilmesini gösteriyor. Halkın değişim yapma iradesini sonuna kadar savunmasını gösteriyor. Yine kadınların direnişi de orada çok önemli. Bu olayın AREM olarak çalışmasını yapıp TİAV olarak yayınlamıştık. Bunun dışında Türkiye'deki farklı gelişmelerle, kamu yönetimi alanındaki farklı gelişmelerle yayın perspektifimizi daha da geniş tutmak istiyoruz. Ama genel olarak İçişleri Bakanlığı ve mülki idare amirliği temel çizgisini takip ediyoruz.

TİAV'la birlikte sorularımızı biraz daha idare tarihi eksenine kaydıracak olursak, size bu alanda daha derinlemesine sorular sormak isteriz. Türkiye, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı idari mirasla idare tarihi araştırmaları açısından son derece zengin bir çalışma alanı sunuyor. Her ne kadar bu alandaki çalışmalar henüz sınırlı sayıda olsa da idari yapımızın tarihsel boyutlarını ele alan araştırmalar giderek artıyor. Öte yandan, farklı ülkelerin idari yapılarının tarihsel gelişimini incelemeye yönelik ilginin de yükseldiğini görüyoruz. Bu iki eğilimi birlikte değerlendirdiğinizde, idare tarihi araştırmalarının genel görünümüne ilişkin neler söylemek istersiniz?

Çok zengin aslında. İdare tarihi her dönemde ilgi çekiyor. Yönetmeyi bilen, yönetmeyi seven ve devletle iç içe bir toplum olmamızın bunda

etkisi olduğunu düşünüyorum. Belki okullardaki "devletlerin oluşması", "yönetim yapıları" gibi konular da bunda etkilidir. Bunlar Türkiye'de ilgi çeken konular. Çok zengin bir geçmişimiz var. Bu alanda büyük tarihçilerimiz var elbette. Halil İnalcık, İlber Ortaylı gibi. Yeni yeni çalışmalar yapan, Osmanlı arşivi açıldıkça çalışmalarını genişleten bir akademik kadro var. Nuray Ertürk Keskin hocamızın mülki idare konusunda, Osmanlı'nın başından günümüze kadar getirdiği kıymetli bir çalışma var. Yine Nizam Önen ve Cenk Reyhan gibi isimlerin bu alanda önemli çalışmaları var. Erkan Tural hocamızın yönetim sistemi ile ilgili çalışmaları var. Yapılan doktora tezleri, araştırmalar var. Bu çalışmalardan idare tarihini daha somut ve güçlü şekilde anlayabiliyoruz. Mülki idare alanındaki çalışmalar bize ulaşırsa biz bu çalışmaları kültür dünyamıza kazandırmak da istiyoruz. Yine aynı zamanda İçişleri Bakanlığı'nın tarihi ile ilgili çalışmalar ilgimizi çekiyor. Onları da yine literatüre kazandırmak istiyoruz. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş gibi ara dönem çalışmaları da olabiliyor. Ama genel anlamda bir devamlılık olduğunu görebiliyoruz. Bakarsak 1864 Nizamnamesi var, 67'de bir nizamname daha var, 71'de var. İlginçtir ki bunlar birbirini tamamlayan nizamnamelerdir mesela. 1913'e kadar bir külliyat gibi, bir bütünlük içerisinde geliyor. 1913 bunları kaldırıyor ve tekrar ilin genel yönetimi, ilin özel yönetimi konusunda ikili bir yasa taslağı kabul ediyor. İllerin genel yönetimi ile ilgili olanın 1929'a kadar devam ettiğini görüyoruz. Cumhuriyet bütün kanunları geçersiz sayan bir yaklaşım içerisinde değil. Çalışmalarını var olan kanunlar ile devam ettiriyor. Hatta özel idare ile ilgili kısmı 2005 yılına kadar varlığını devam ettiriyor. Yani geleneğin kolay oluşmadığını, birden bırakılmadığını, var olan toplumsal duruma göre şekillendiğini görüyoruz.

İdare tarihi alanında yürütülen araştırmaların bilim dünyasıyla paylaşılmasında bilimsel yayın platformları ile sempozyum, kongre ve benzeri akademik toplantıların önemli bir rol oynuyor. Bu çerçevede, TİAV'ın söz

konusu alanlarda yürüttüğü faaliyetleri ve sağladığı katkıları nasıl değerlendiriyorsunuz? Vakfın, idare tarihi çalışmalarının görünürlüğünü artırma ve araştırmacılar arasında akademik etkileşimi güçlendirmede nasıl bir rol aldığını düşünüyorsunuz?

Akademik toplantılar o alandaki akademisyenlerin buluşması, bildirilerini sunmaları ve farklı bakış açılarını ortaya koymaları açısından kesinlikle çok önemli. 1864 Vilayet Nizamnamesi'nin 150. yılı sebebiyle yapılan toplantı harika bir toplantı olmuştu. Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü ile birlikte o toplantıyı yapmıştık. Toplantı İlber Ortaylı'nın açılış konuşması ile başlamıştı. Çok kıymetli akademisyenlerimiz orada bildiriler sundular. Daha sonra Türk İdare Dergisi'nin 90. yılı kapsamında bir akademik toplantı gerçekleştirdik. 90 yıl, kamu yönetimi alanındaki bir dergi için çok önemli bir süre. Bu süreyi 15'er yıllık dönemler halinde analiz edip bir bütün halinde değerlendirdik. İlk 6 sayısı Arap alfabesi ile basıldığı için aslında Arap alfabesinden Latin alfabesine geçişi simgeleyen bir yayın olmuştur. Yine İçişleri Bakanlığı ve mülki idare çalıştayları yapmıştık. O çalıştayda da yine hem uygulayıcılar hem akademisyenler yaklaşımlarını ortaya koydular. Bu çalışmayı yine TİAV üzerinden yayımladık. Bunlar o dönemlere ilişkin önemli toplantılar. 1947'den beri masaya yatırılan bu konular, yapılan bu toplantılar çok önemli bir dönüm noktası aslında.

Üyesi olduğunuz bir diğer önemli kurum da Türk İdareciler Derneği (TİD). Diğer kurumlardan farklı olarak bu kurum bir sivil toplum kuruluşu. Dernek özellikle mülki idare amirlerini bir araya getiren bir platform niteliği taşıyor. Derneğin kuruluşu oldukça eski. 1963 yılında kurulmuş. Bu dernek nasıl bir ihtiyaçtan doğmuştur sizce? Derneğin geçmişte ve bugün yürüttüğü faaliyetler içinde sizce neler öne çıkıyor?

Türk İdareciler Derneği, 1963 yılında (1961 Anayasası sonrasında) Türkiye'de oluşan ortam çerçevesinde, mülki idare konusunda

dayanışma, eğitim ve yön gösterme amacıyla kurulmuştur. Mülki idare amirlerinin yetişmeleri, geliştirilmeleri, mesleklerini olumlu şekilde icra etmeleri ve dayanışma içerisinde yapmaları anlamında kurulmuş bir dernektir. Türkiye'de bu dernek mülki idare amirlerinin mesleki dayanışma için üye olabildiği tek dernektir. Mülki idare amirlerini mesleki anlamda temsil eden tek dernektir. Bir noktada sanki mülki idare amirlerinin sendikası gibi olmuş. Derneğin kuruluş amacı da aslında mülki idare amirlerinin daha yetkin olmaları. Onları teşvik etmek üzere kurulmuş. Bu dernek ilk olarak 1971'de bir zorluk yaşadı. Çünkü o dönemde çıkan kanunda mülki idare sınıfı yok, mülki idare amirleri genel hizmetler sınıfına konulmuş, genel hizmetler sınıfına koyulduğu için birçok özlük hakkını kaybetmiş. Bu sıkıntıları dile getirmek için 10 Ocak 1971'de bir yürüyüş yapılıyor. Atatürk anıtına çelenk koyuluyor ve hükümete protesto telgrafları çekiyorlar. O zamanki genel başkan görevden alınıyor, bazı sıkıntılar yaşanıyor. Ama daha sonradan mülki idare amirleri genel hizmetler sınıfında çıkarılıp ayrı bir sınıf olarak ekleniyor. Böylece mülki idare amirlerinin ayrı bir statüsü olduğu kabul ediliyor. Bu kazanımdan dolayı 1978 yılında dernek bir karar alıyor ve 10 Ocak İdareciler Günü ilan ediyor. Her 10 Ocak'ta başarılı mülki idareciler arasında yerine getirdikleri çalışmalar üzerinden yarışmalar yapılıyor, ödüller veriliyor.

TİD'in uzun yıllardır yayımlanan İdarecinin Sesi adlı bir de dergisi var. Siz bu derginin editörlüğünü yürütüyorsunuz. İdarecinin Sesi ne kadar süredir yayımlanıyor, hangi tür yazıları sayfalarına taşıyor? Derginin yıllar içinde nasıl bir boşluğu doldurduğunu düşünüyorsunuz? Okuyucular hangi açılardan dergiden faydalanabilir?

Eski şartlar ile karşılaştıracak olursak bilgi daha da geçerlilik süresi kısalan bir şey. Sürekli desteklemek gerekir. Örneğin Mülkiye'yi bitirdiniz, kaymakam oldunuz, taşraya çıktınız ve çalışıyorsunuz. Bu dönemde taşradaki kaymakama ve valiye güncel bilgileri ulaştırmak için, mesleki tartışmaları veya mevzuat değişikliklerini aktarmak için

yapılan bir çalışma. 1963 yılında dernek kurulurken aslında İdarecinin Sesi Gazetesi de yayına başladı. 1986 yılına kadar "İdarecinin Sesi" gazete olarak varlığını sürdürüyor. Gazete şeklinde oldukça başarılı giderken Türkiye'nin o dönemki şartlarına göre dergiye çevirme kararı alınıyor. Ve yine düşünce, mevzuat, yeni çıkan uygulamalar, toplantılar, İçişleri Bakanlığı'nın görüşleri, Cumhurbaşkanının görüşleri gibi konuları içererek dergi devam ediyor. Dergi o dönemlerde siyah beyazdı. 2000'li yıllarda artık renkli bir düşünce dergisi olarak devam ediyor. Bu değişim daha popüler olması yönünde bir değişim oluyor. 2015'te ise dergi editörlüğü bana teklif edildi. Ben de bu birikim ve katkıların üzerine devam ettim. Kapak konusu seçimlerine başladık. Mesela son sayımızda Kamu Yönetimi isimli bir başlık vardı. Bir önceki sayımızda 10 Ocak İdareciler Günü'nü işledik. Bazen turizm konusunda öne çıkıyor, iklim değişikliği gündem olabiliyor. Kapak konusu dışında kamu yönetimi alanındaki gelişmeler, bazı anılar, fıkralar, denemeler, meslektaşlarımızdan haberler, bulmacalar gibi şeylerle dergimizi sürdürüyoruz. Yaklaşık 128 sayfalık bir dergi. Hakemli bir dergi değil, bunu bilinçli olarak yaptık. Çünkü meslektaşlarımız rahatça yazabilsin, makaleleri kısıtlamayalım, onlara yasak bir alan gibi gelmesin, fikre karşı çıkılsa da yazılsın istiyoruz. Bu dergi başkentin gündemi, kamu yönetiminin gündemi konusunda bilgi tazelemek için oldukça önemli.

Dergilere konu gelmişken Türk İdare Dergisinden de bahsetmek olmaz sanırım. Türkiye'de kamu yönetimi alanının en eski dergisi. Bu dergiye de uzun zamandır emek verdiğinizi biliyoruz. Türkiye'de kamu yönetimi disiplinin gelişiminde Türk İdare Dergisinin yerini nasıl görüyorsunuz? İdare tarihi araştırmacıları bu derginin arşivinden nasıl yararlanabilir? Özellikle hangi konularda derginin bugünkü araştırmacılara faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

1928 yılında idare olarak hem bakanlıktaki gelişmeleri hem mevzuat anlamındaki gelişmeleri hem de akademik anlamdaki gelişmeleri takip

edebilmek ve bunları mülki idare camiasına yansıtabilmek için İdare Dergisi ortaya çıkmış. İlk 6 sayısı Arap alfabesi ama daha sonraki sayılar Latin alfabesine dönüşmüş. Sistematik olarak yayın hayatına devam etmiş, arada belirli kesintiler olmakla birlikte. Dergide dünyadaki gelişmeleri de gözeten bir bakış açısıyla konular ele alınmış. Bunların içinde personel yönetimi var, mali yönetim var, turizm var, çevre var. Başka ülkelerin yönetim örnekleri gibi birçok konu var. Bu şekilde günümüze kadar gelmiş bir dergi. Belirli dönemlerde özel sayılar çıkartmış bir dergi. Cumhuriyet'in 50. yılı, Cumhuriyet'in 100. yılı gibi. O döneme özgü genel değerlendirmelerin yapılabildiği ortamlar olmuş. 2010'dan önceki dönemde hakemsiz bir dergi olarak devam etmiş. 2010'dan sonra alınan kararla hakemli bir dergi olmuş. Daha sonra ismi Türk İdare Dergisine dönüşmüş. Kamu yönetimi alanında uzun soluklu ve saygın dergilerden birisi olarak kabul ediliyor. Önemli bir vizyon ve misyonu var. Benim de dergide bir emeğim var. 100. yıl sayısının editörlüğünü ben üstlendim. Yayın kurulundayım. Son olarak bilimsel yayın koordinatörü olarak görevlendirildim

Üretken bir yazar olmanızın yanında, bu kurumlardaki yöneticilik görevleriniz sayesinde birçok süreli ve süresiz yayının bizlere ulaşmasını sağlıyorsunuz. Bu açıdan da tecrübelerinizi bizlere aktarmanızı isteriz. Bir araştırmacının çalışması nasıl bir yayın halini alıyor ve nitelikli bir yayının bize ulaşması nasıl sağlanıyor? Bu açıdan yaşadığınız özel zorluklar oluyor mu? Çağın teknolojik gelişmeleri ve hızı bu süreçleri nasıl etkiliyor? Editoryal açıdan sizin nasıl katkınız oluyor yayın süreçlerine?

Ben aslında editörlük dönemimde yeni şeyler gördüm, farklı yazılar okudum, kendime de yararlandım. Ben olaylara daha açık ve geniş bakıyorum. "Bu dergimizin alanına girer mi, girmez mi?" gibi sorulardan kaçınıyorum. Genel anlamda akademik kaidelere uygun, gerekli referanslar yapılarak, gerekli metodlar uygulanarak yapılan yayınların mutlaka yayınlanmasından yanayım. Sistematik olarak siz

bir konuyu anlatmak istiyorsanız bunu akademik olarak anlatmalısınız. Referanslarınızın sağlıklı olması lazım. Bunlar tamamlanmış ve bakış açınız da gelişmeye açıksa, bunu farklı görüşlere yer vererek değerlendirdiyseniz yayınlama yönünde ilerliyorum. Bu dergide kör hakem sistemi olduğu için değerlendiren hakem zaten yazarın kim olduğunu bilmiyor. Üç hakem olması bizi rahatlıyor ama üç hakemden geçse bile yine de biz inceliyoruz. Çünkü işin ucunda kamu yayıncılığı var. Hukuki sorunlar çıkabilecek alanları engellememiz gerekiyor. Kısacası bir anda farklı dünyalardan haberiniz olabiliyor. Örneğin TRT'de çalışan bir arkadaşımız kamu yayıncılığı ile ilgili bir tez hazırlamış ve göndermiş. Bunu incelerken zevk duydum. Size uzak kalan bir alanla ilgili okumak çok farklı bir duygu. Her alanda öğrenilmesi gereken yerler oluyor. Bu yüzden farklı alanlardan gelen makaleleri yayınlama tarafında oluyorum. Editörlük aslında sizi besliyor diyebiliriz.

Şimdiye kadar daha çok AREM, TİAV Türk İdareciler Derneğinin bugüne kadar yürüttüğü çalışmaları ele aldık. Biraz da geleceğe yönelik planlarınıza değinmek isteriz. Kamu yönetimi ve idare tarihi araştırmaları açısından, önümüzdeki dönemde hayata geçirilmesi planlanan bilimsel yayınlar, projeler ya da sempozyum, kongre gibi akademik etkinlikler hakkında neler söylemek istersiniz?

Sohbetimizin başından beri gelen konular üzerinden bakacak olursak biz hem geçmişimize hem geleceğimize bakmak istiyoruz. Çünkü geçmişimizi bilirsek geleceğe daha sağlıklı bakabiliyoruz. Eksiklerimiz daha iyi görebiliyoruz. Geleceğe yönelik kestirimler yapmak da daha kolay oluyor. Bu yıl içinde, nüfus, sınır yönetimi, hükümet konakları, tetkik heyeti, jandarma, afet yönetimi, imar gibi konuları içeren geniş bir yelpazede çalışıyoruz. Macaristan üzerine geniş kapsamlı bir kitap yayına hazırlanıyor. Bir Osmanlı Valisi olarak Giritli Sırrı Paşa yayın hayatına kazandırılacak. Ayrıca Hz. Peygamber ve 4 halife

dönemindeki yönetim tecrübesi üzerine bir yayın hazırlama gayreti içindeyiz.

Publicus Dergisi'nin söyleşi bölümüne katkınız için teşekkür ederim.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için Etik Kurul Onayı gerekmemektedir.

Söyleşinin yapıldığı Selim ÇAPAR'ın söyleşi sırasında ve söyleşi sonrasında ortaya çıkan metin üzerinde tam izin ve onayı vardır.

Yazar Katkıları

Kaan AKMAN: %100

Çıkar Çatışması

Söyleşiyi gerçekleştiren Kaan AKMAN ve söyleşinin yapıldığı Selim ÇAPAR açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

"Ali Dinçer 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri" Etkinlik Raporu (18-19 Nisan 2026, Ankara)

"Event Report on the "Ali Dincer 1'st Social Democratic Local Government Days" (18-19 April 2026, Ankara)

Nuray E. KESKİN*

"Deneyimin İzinde, Geleceğin Eşiğinde: Sosyal Demokrat Yerel Yönetimleri Yeniden Düşünmek" temasıyla düzenlenen sempozyum, bilim insanları, belediye başkanları ve belediye bürokratlarıyla birlikte toplumcu belediye döneminin tanıklarını ortak bir düşünce zemininde iki gün süreyle bir araya getirdi. 1977-1980 yılları arasında Ankara Belediye Başkanı olarak görev yapan Ali Dinçer'in anısına düzenlenen etkinlik, Sosyal Demokrasi Derneği öncülüğünde, Friedrich Ebert Stiftung Derneği ile Sosyal Demokrat Belediyeler Derneği katkılarıyla Etimesgut Belediyesi'nin ev sahipliğinde gerçekleştirildi.

Etkinliğin amacı, Türkiye'de sosyal demokrat belediyeciliğin tarihsel birikimini, kurumsal deneyimini ve güncel sınırlarını birlikte tartışmak; aynı zamanda yerel yönetimlere dair ana akım ve popülist/pragmatist yaklaşımlara karşı alternatif bir söylemi görünür kılmak olarak açıklanmıştır. Bu amaca uygun olarak programda ilk gün tarihsel sürecin ve birikimin değerlendirilmesine, ikinci gün ise güncel

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, nekeskin@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6027-5047.

Geliş/Submitted: 25.04.2026 | **Kabul/Accepted:** 02.06.2026

Atıf/Cite: Ertürk Keskin, N. (2026). "Ali Dinçer 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri" Etkinlik Raporu (18-19 Nisan 2026, Ankara). *Publicus*, (5). 381-399.

uygulamalara ve tartışmalara ayrılmıştır. İlk günkü oturumlarda hem o dönemi yaşamış tanıkların hem de akademik perspektifin bir arada olması sağlanmıştır. İkinci gün oturumlarında ise akademik değerlendirmeleri, belediye başkanları ve bürokratları tarafından yapılan uygulamaya dayalı sunumlar izlemiştir. Bu rapor, iki gün süreyle takip ettiğim sempozyumda yapılan konuşmalara dair notlarımı ve genel olarak sempozyumla ilgili gözlemlerimi içermektedir.

"Sosyal Demokrasiyi Konuşmak İçin En Uygun Zaman"

Türkiye'de belediyecilik, olağanüstü bir dönemden ve zor günlerden geçiyor. Pek çok belediye başkanı ve belediye bürokratı ülkenin çeşitli yerlerindeki hapishanelerde tutuklu bulunuyor. Öte yandan etkinlikten birkaç gün önce Türkiye'yi acıya boğan iki okul saldırısı meydana geldi. 14 Nisan 2026 tarihinde Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde Ahmet Koyuncu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde okulun eski öğrencisi Ömer Ket tarafından pompalı av tüfeği ile yapılan saldırıda toplam on altı kişi yaralandı, saldırgan intihar etti. Ertesi gün, 15 Nisan 2026'da Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesindeki Ayser Çalık Ortaokulu'nda okulun 14 yaşındaki öğrencisi İsa Aras Mersinli, yanında getirdiği 5 tabanca ve 7 şarjör ile sekizi öğrenci biri öğretmen olmak üzere 9 kişiyi öldürdü ve 13 kişiyi yaraladı. Bütün ülke derin bir yas ve acı içinde, çocukları katile dönüştüren sebepleri aramaya, tartışmaya, açıklamaya çalışıyor.

"Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri" bu koşullar altında düzenlendi. İki gün boyunca söz alan her konuşmacı, okul saldırılarında hayatını kaybedenlere rahmet, ailelerine sabır, yaralılara acil şifalar dileyerek söze başladı.

"Geleceği Birlikte Kurmak İçin"

Etkinlik, düzenleyici kuruluşların başkanları ve temsilcileri tarafından yapılan konuşmalarla açıldı. Açış konuşmalarında sosyal demokrasi

gibi evrensel kavramların yerel yönetimlerle ilişkisinin yeniden tartışılması ve toplumun bütüncül bir biçimde merkeze alınmasının gereğiyle önemi vurgulandı. Sosyal demokrat değerlerin birlikte çalışma kültürü, iş birliği ve kamu yararını gözetmekle ilgili olduğu, hizmeti her yurttaşa eşit ulaştırmayı hedeflediği, kaynakları halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönlendirdiği belirtildi. Tarihin, teorinin ve deneyimin birleşmesiyle kent yönetiminde insanı merkeze alan sosyal demokrat belediyeciliğin bir yönetim anlayışı olarak geliştirilmesinin önemine dikkat çekildi. Açış konuşmalarında Sempozyumun, sosyal demokrat halkçı belediyecilik anlayışına katkı sunması ve ufuk açıcı olması temennisi paylaşıldı. Geçmişi anmak kadar geleceği birlikte kurmak için bu tür etkinliklerin bir fırsat olduğu vurgulandı.

Açış programında sosyaldemokratbellek.org platformu da tanıtıldı. Platformun, Türkiye'nin sosyal demokrasi hareketine dair arşiv kayıtlarını koruyarak, geçmişin izlerini günümüze taşıyan bir koleksiyon sunacağı, hareketin gelişimini ve değerlerini anlamak için kapsamlı bir kaynak sağlayacağı belirtildi.

"Halkçı ve Dengeli Bir Sosyo-Ekonomik Dönüşüm"

Açış programını Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin'in "Değişen Dünyada Sosyal Demokrat Belediyeciliğin Deneyim Birikim ve Pratiğini Yeniden Okumak" başlıklı çerçeve sunumu izledi. Yirmi birinci yüzyılın çoklu kriz çağı olduğunu belirten Şahin, eşitlik ve kent yoksulluğu, bakım ve gündelik hayat, iklim ve ekolojik yıkım, göç ve demokratik gerileme gibi konulara ilişkin değerlendirmelerini paylaştı. Şahin, devlet, sermaye ve mekân paradigmasının tarihsel bir kırılma yaşadığını, mülki idare sistematiğinin mekânsal dönüşüm karşısında yetersiz kaldığını ifade etti. İnsan, veri ve değer temelli yeni bir düşünce ve yapma biçimine olan ihtiyacı vurgulayan Şahin, eşitlik, katılım, kamusallık, dayanışma ve kentsel adalet etrafında belediyeyi yeniden örgütleme gereğine dikkat çekti. Şahin, engelli haklarının sarı çizgilere

sıkışmadığı, halkçı ve dengeli bir sosyo-ekonomik dönüşümün, yaşam ve doğa temelli bir yeniden yapılanmanın mümkün olduğunu anlattı.

"Halk Kendini Yönetecek"

Program, Ali Dinçer döneminde ASKİ Genel Müdürü Levent Tosun'un "Yerel Yönetimlerde Devrim Yapanların Öyküsü" başlıklı sunumuyla devam etti. Tosun, Ali Dinçer'in ve kendisi dahil o dönem belediye kadrolarında yer alan pek çok yöneticinin öğrenciliklerinden itibaren sosyal demokrasi dernekleri içinde yetiştiğini, bu sürecin hem yöntemlerini hem de uygulamalarını şekillendirdiğini dile getirdi. Toplumcu belediye ilkelerinin kitapçıklar içinde belirlendiğini, "Halk Kendini Yönetecek" düşüncesiyle ilk kamuoyu araştırmalarının Ali Dinçer döneminde yapıldığını belirtti. Tosun, dönemin ilkelerini ve uygulamalarını "Bir Yerel Yönetim Öyküsü: 1977-80 Ankara Belediyesi Deneyimi" başlıklı kitapta derleyip 1983 yılında kendi imkanlarıyla yayınladıklarını anlattı. Ankara amblemiyle ilgili çalışmalara değinen ve amblemin basılı olduğu bir bez afişi salona gösteren Tosun, kişisel arşivindeki belgelerin ve malzemenin Ali Dinçer adına açılacak bir müzede koruma altına alınarak sergilenmesinin önemli olduğunu vurguladı.[1] Tosun, 12 Eylül 1980'e uzanan olaylar ve müdahaleler sürecini de örneklerle anlattı.

"Ne Geçmiş Tükendi Ne Yarınlar"

Verilen aranın ardından öğleden sonra programı Doç. Dr. Ulaş Bayraktar'ın "Bir Deneysel Ütopya Olarak Ali Dinçer Belediyeciliği" başlıklı anahtar sunumuyla başladı. Belediye başkanı seçildiğinde 32

[1] Levent Tosun'un "Ankara'nın Özgün Amblemi Neden Unutuluyor?" başlıklı yazısına şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: https://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/levent-tosun/ankara-nin-ozgun-amblemi-neden-unutuluyor/12471, Erişim: 19.08.2025.

yaşında olan Ali Dinçer'in, ekibinin en yaşlı üyesi olduğunu belirten Bayraktar, gençlik, yeni fikirler, kolektif yönetim gibi özelliklerin o dönem zamanın ötesinde yöntemlerin belirlenmesinde etkili olduğunu dile getirdi. Bugünün kentsel krizinin aşılmasında Ali Dinçer belediyeciliğinin ekip, ilkeler, eşgüdüm ve kamusallık çerçevesinde yol gösterici olduğunu vurgulayan Bayraktar, orkestra şefi gibi davranan belediye başkanlarına ihtiyacımız olduğunu belirtti.

"Arkamızda Ciddi Bir Kültürel Birikim Vardı"

Anahtar sunumun ardından program "80 Öncesine Bakış" ve "80 Sonrasına Bakış" olmak üzere iki bölümle devam etti. İlk bölümde Ali Dinçer döneminde Ankara Belediyesinde Genel Sekreter Yardımcısı olarak görev yapan Kadri Atabaş söz aldı. "Tek Merkezli Yönetim Anlayışının Kırılma Süreci: 73-80 Sosyal Demokrat Yerel Yönetiminde Ankara Deneyimi" başlıklı konuşmasında Atabaş, Türkiye'nin ilk endüstri mühendislerinden biri olan Ali Dinçer'in liderliği altında bir araya gelen kadroların arkasında ciddi bir kültürel birikim olduğunu dile getirdi. Türkiye'de alışılmışın dışında, proje-temelli yeni bir yönetim anlayışıyla hareket edildiğini anlatan Atabaş, kent merkezi, yaya bölgesi, kademeli ulaşım sistemi, metro, özel otobüs yolu gibi büyük modellerin nasıl kurulduğunu anlattı. Atabaş, Türkiye'de 100'üncü gün hesabının da ilk kez Ali Dinçer döneminde gündeme geldiğini söyledi.

"Tarihsel Öncü ve Uygulama Laboratuvarı"

Sempozyuma davet edildiğimde benden 1970'li yıllardaki durumu tartışmaya yönelik katkı beklendiği iletilmişti. Dönemin aktörleri politikaları tasarlarken temeline insana saygıyı yerleştirmişler ve yerel hizmeti kamusal haklar ekseninde örgütlemişlerdi. Bu nedenle 1970'li yılların toplumcu belediyecilik birikimini "Hak Temelli Yerel Politika Tasarımı İçin Tarihsel Kaynaklar" başlığı çerçevesinde değerlendirmeye çalıştım. Ekonomi profesörü Guy Standing,

vatandaşlık geliriyle ilgili eserlerinden birinde "gelişme ve insanlığın evrimi, mümkün olana odaklananların ürettiği fikirlerle değil, insanların imkânsız dedikleri şeyleri yapmayı hayal edenlerin fikirleriyle sağlanır.» der. Yetmişli yıllarda Türkiye'nin farklı bölgelerinde uygulamaya geçen toplumcu belediyecilik modeli; yerel hizmeti sosyal adalet aracı olarak görmesi, politika ve uygulamalarında insan haklarını merkeze alan yenilikçi araçlar geliştirmesi, ortak iyinin tesisi için zor zamanlarda engelleri aşma kapasitesiyle bugüne de kılavuzluk etmektedir. Sunumda toplumcu belediyelerin hak temelli yerel politika tasarımını, uygulamadan örneklerle ve özellikle eğitim, kültür, sanat ve oyun hakkı temelinde çocuklara yönelik hizmetlerle izah etmeye çalıştım.

"Ankara Halkının Yüzde 10'u Kızılay'ı Hiç Görmemişti"

Öğleden sonraki oturumun "80 Sonrasına Bakış" başlıklı ikinci bölümünde ilk sözü 1989-1993 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanlık Bürosu kurucusu ve yöneticisi olarak görev yapan Yüksel Türkili aldı. "1980 Sonrası Yerel Yönetimlerde Anılar, Deneyimler ve Gözlemler" başlıklı sunumunda Türkili, kurumsal kapasiteyi güçlendirmeye dönük çalışmalarla birlikte hava kirliliğinin önlenmesi, doğalgaz dönüşümü, yeşil omurga oluşturulması, kent kültürünün geliştirilmesi ve Ankara'nın mahrumiyet bölgesinden çıkarılması bakımından başarıyla sonuçlanan politikaları anlattı. Türkili, bu dönemde yüzde 10'u Kızılay'ı hiç görmemiş olan Ankara halkını ekonomik ve sosyal özellikleri itibarıyla tanımaya dair yeterince çalışma yapılmamasının önemli bir eksiklik olduğunu belirtti.

"Neoliberal Belediyecilik Çöktü"

Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu, konuşmasına, Ankara'da yaşayan, iki oğlu olan, çalışan bir annenin Kahramanmaraş'taki okul katliamından sonra gazeteci Nevşin Mengü'ye gönderdiği, ekonomik olarak yaşadığı

zorlukları anlattığı açıklamasını okuyarak başladı. Bayramoğlu, çocukların ve gençlerin kültürel, sanatsal ve sporla ilgili faaliyetlere yönelebilmeleri için belediyelere büyük sorumluluk düştüğünü belirtti. "1980'den Günümüze Neoliberal Belediyeciliğin Yükselişi ve Çöküşü" başlıklı konuşmasında Bayramoğlu, "kamu hizmetleri özel sektör eliyle sunulduğunda daha nitelikli ve daha düşük maliyetlerle vatandaşa erişir" şeklindeki iddianın Türkiye'de kendine özgü bir çerçeveye oturtulduğunu dile getirdi. Bayramoğlu, belediyelerin altyapı, su, elektrik gibi kamu hizmetlerini piyasaya terk ettiği ülkelerden örnekler verdi, belediyelerin neoliberal mantığa uygun davranmalarıyla birlikte birçok şirketin yüksek kârlar elde etmesine, küresel oyuncu olarak varlıklarını sürdürmesine yol açtığını belirtti. Kazanılmış hakların tasfiyesini amaçlayan neo-liberal belediyeciliğin iflasının ilan edilmiş, çöküşünün de gerçekleşmiş olduğunu vurgulayan Bayramoğlu, yerel düzeyde özelleştirme uygulamalarından ve kamu-özel ortaklığı modelinden vazgeçen ülkelerden örnekler verdi.

"Quo Vadis Türkiye?"

İlk günün son konuşmacısı, "Yeniden Toplumcu Bir Yerel Politika İçin Egemen Paradigmayı Sorgulamak" başlıklı sunumuyla Prof. Dr. Hatice Kurtuluş oldu. Kurtuluş, inşaata dayalı birikim rejiminin kırı yok eden bir kentleşme paradigması doğurduğunu, Türkiye'nin mekânsal olarak çölleştiğini vurguladı. Nüfusun ülke ölçeğinde mekânda dramatik bir eşitsizlik yaratarak yeniden dağıldığını 2025 nüfus verileriyle açıklayan Kurtuluş, metropoliten alanlarda sınıfsal eşitsizlikler, barınma krizi ve yükselen şiddetin yarattığı 'kaçma' isteğinin kentsel kimlik ve aidiyetin önüne geçtiğini belirtti. Son on yılda nüfus artış hızı dramatik olarak düşen kırsal yerleşmelerle TOKİ toplu konut projeleri birlikte haritalandığında değişimin izlenebildiğine dikkat çeken Kurtuluş, çoklu krizler çağında kent ile kır ilişkisini dayanıklılık temelinde

yeniden inşa edecek bütüncül mekânsal politikaların geliştirilmesi gerektiğini vurguladı.

"Müzakereci Planlama Köprüsü"

Sempozyumun ikinci günü, Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin'in "Bütünsel Planlamanın Dört Boyutu İki Yordamı: Mekân, Kalkınma, Toplum ve Kurum" başlıklı sunumuyla başladı. Şahin, planlamanın yalnızca teknik bir çizim olmadığını, mekanla birlikte yaşamı ve adaleti tasarlayan bir toplumsal sözleşme olduğunu belirtti. Şahin, sosyal demokrat yerel yönetimin bileşenlerini şöyle sıraladı: Ekosistem odaklı, dirençli ve bağlantılı fiziksel çevre; bölüşümcü, yeşil ve yerel ekonomi; sosyal adalet, kapsayıcılık ve kentsel haklar; şeffaf, liyakatli, dijital ve katılımcı yönetim. Rant odaklı mekândan kamu yararı odaklı mekâna geçişin önemi ve özellikleri üstünden duran Şahin, kapsamlı ve rasyonel plan ile mahallenin acil gerçekliği nasıl birleşir sorusu çerçevesinde önerilerini paylaştı. Şahin, "müzakereci planlama köprüsü" olarak adlandırdığı sistemle bilimsel veri, uzmanlık ve kamu otoritesinin kentlinin ihtiyacı, yerel bilgi ve rıza üretimiyle birleşerek adil ve yaşayan bir kenti meydana getireceğini dile getirdi. Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin, konuşmasını bütünsel kentsel ekosistemler için başka ülkelerden verdiği iki örnekle tamamladı: Almanya'dan Berlin-Brandenburg, Moğolistan'dan Karakurum.

Etkinliğin ikinci gününde ilk oturum Ankara, Bursa ve İstanbul büyükşehir belediyelerinin güncel uygulamalarına odaklanan sunumlarla devam etti.

"Dijital Tarım Sistemi"

Ankara Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı A. Mekin Tüzün, "Kırsala Ait Dijital Politikaların Oluşturulması Kapsamında Dijital Tarım Sistemi 4.0 Modellemesinin Kurgulanması" başlıklı sunumunda Ankara'da kurdukları sistem hakkında bilgiler verdi. Ankara Büyükşehir Belediyesi Alanında Kentsel Tarımın ve Kırsal

Yaşamın Güçlendirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları anlatan Mekin, tarım ve hayvancılıkla ilgili veri toplama, toplanan verileri analiz etme süreçleri için tasarlanan modülleri de tanıttı. Mekin, üretici desteklerinden arazi temelinde hava tahminlerine, danışma hizmetlerinden uydu görüntüleriyle bitkinin gelişim durumunun izlenmesine uzanan çeşitlilikte kırsal bilgi sisteminin işleyişini detaylı bir şekilde izah etti.

"Katılımcılık ve Kapsayıcılık"

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin "Sürdürülebilir İmar ve Planlama" başlıklı sunumu, tutuklu bulunan Büyükşehir Belediye Başkanı Mustafa Bozbey yerine milletvekili Kayıhan Pala tarafından gerçekleştirildi. Pala, Bursa'da kurum görüşmeleri, kent konseyi toplantıları, muhtar çalıştayları, paydaş çalıştayları, sektör toplantıları, yaratıcı atölyeler ve anket-mülakat çalışmaları yoluyla 11.363 kişiden görüş ve öneri aldıklarını belirtti. Bu yöntemle ortak adım, iş birliği ve birlikte yönetim yolunda önemli bir potansiyel doğduğunu belirten Pala, katılımcılığın ve kapsayıcılığın projelerin başarısında etkili olduğunu vurguladı.

"Bütçe Senin"

Önceki Dönemde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi Üyesi olarak görev yapan Doğan Subaşı, "Seçilenler ve Atananlar Ekseninde Bütçe ve Katılımcı Bütçe Planlaması" başlıklı konuşmasında belediye meclisi komisyonları ile belediye meclisinin çalışma düzeni hakkında bilgi vererek, belediye bütçesinin hazırlık ve kabul sürecini anlattı. Şubaşı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 'Bütçe Senin' başlığıyla 2021'den bu yana uygulanmakta olan modelin Türkiye'nin en kapsamlı katılımcı bütçe uygulaması olduğunu belirtti. Fikir maratonu, başvuru toplama, teknik değerlendirme, vatandaş oylaması ve uygulama-izleme aşamaları itibarıyla model hakkında detaylı bilgi veren Şubaşı, uygulamadan doğan sonuçlarla önerilerini de paylaştı.

"Yerelde Yeni Gündem"

İkinci günün ikinci oturumu Prof. Dr. Muhittin Acar'ın "Politikadan Pratiğe Alandan Gözlemler" başlıklı sunumuyla başladı. Acar, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen, İçişleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ortaklığında yürütülen Yerel Yönetim Reformu Projesi sonucunda elde edilen bulgulardan söz etti. 6360 sayılı Kanun'dan sonra büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri bakımından ortaya çıkan sorunlara değinen Acar, 5-İ olarak özetlediği ihale, imar, istihdam, işyerleri ve iaşe/iane konuları itibarıyla yerel yönetimler ve etik konusunda değerlendirmelerini paylaştı. Acar, yerelde yeni gündemi demokratiklik, dayanıklılık, dayanışmacılık, dijitallik ve dürüstlük olmak üzere beş başlık altında toplayarak izah etti. Acar, konuşmasının sonunda çoklu krizlere karşı yerel düzeyde yapay, yeşil, yerleşimsel, yenilikçi ve yönetsel olmak üzere beş bileşenle açıkladığı yeni bir zekaya ihtiyacımızın olduğunu belirtti. Muhittin Acar, ayrıca kör noktaları kırmak için çeşitliliğin gerekli olduğunu vurguladı.

"Katılımcılık"

Eskişehir'deki katılımcı uygulamalar Büyükşehir Belediye Başkanı Ayşe Ünlüce tarafından anlatıldı. "Bi Fikirle Hep Birlikte Eskişehir" projesi hakkında bilgi veren Ünlüce, projenin tanıtımı için yapılan görünürlük faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğünü de açıkladı. Ünlüce, bu projenin TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından verilen Raci Bademli İyi Uygulamalar Ödülü Yarışmasında "Özendirme Ödülü"nü kazandığını belirtti.

"Yerelde Eşitlik"

Didim Belediye Başkanı Hatice Gençay, "Yerel Eşitlik Politikaları ve Uygulamaları" başlıklı konuşmasında eşitliğin yönetim anlayışlarının temelinde yer aldığını vurguladı ve Didim Belediyesi tarafından hayata geçirilen "Didim Yerel Eşitlik ve Kadın Odaklı Sosyal Politika Modeli"

hakkında bilgi verdi. Gençay, bu modelin toplumun tamamını sosyal adalet ilkesi çerçevesinde dönüştüren bütüncül bir yapı olduğunu vurguladı.

"İnsana Yapılan Yatırım En Büyük Projedir"

Etimesgut Belediye Başkanı Erdal Beşikçioğlu, "Kent-İçi Ulaşım ve Kültür-Sanat Uygulamaları" başlıklı konuşmasında bina yaparak manaya hizmet etmenin mümkün olmadığını, manayı mümkün kılanın o binanın içinde sunulan hizmet olduğunu belirtti. İnsana yapılan yatırımı en büyük proje olarak gördüğünü ifade eden Beşikçioğlu, bir şehre karakter vermenin daha zor, ancak kalıcı olduğunu söyledi. Beşikçioğlu, kent tiyatrosu ile bilinçli yurttaş idealini hayata geçirme arzusunu dile getirdi, belediye bünyesinde kurdukları emekliler tiyatrosu hakkında bilgi verdi.

"Dayanışma"

Sempozyumun son oturumunda Doç. Dr. Esra Kaya Erdoğan, "Dayanışma Yerelden mi Başlar" başlıklı sunumunda dayanışmanın krizler, afetler, gerilimler ve felaketler karşısında kolektif varoluş halimizi ve kimi zaman hayatta kalmamızı sağlayan zemin olduğunu belirtti. Erdoğan, toplumsal değişim karşısında dengede kalma ve birlikte üretebilme için yerelde dayanışmanın önemini deprem, göç, pandemi gibi toplumsal olaylarla birlikte ele alarak değerlendirdi.

"Eşit ve Saygın Yurttaşlık"

Kastamonu Belediye Başkanı Hasan Baltacı, "Halkın Elinden Tutan Belediyecilik" başlıklı konuşmasında Kastamonu'da inşa ettikleri dayanışma modeli hakkında bilgi verdi. Baltacı, yönetilen toplumu tanımanın ve doğru analiz etmenin önemine değindi, Kastamonu'nun sosyo-ekonomik düzeyi ve Türkiye'deki iller arasındaki yeri hakkında çarpıcı veriler paylaştı. Türkiye'nin en yoksul üç ilinden biri olan Kastamonu'da yoksulluk ve işsizlik rakamlarının yüksek olduğunu,

eşitlik ilkesi temelinde halkı desteklemek için hayata geçirilen programların önemini anlattı. Baltacı, demokrasi bilincinin yerleşmesi için, eşit ve saygın yurttaşlık talebiyle birlikte dayanışma modelinin karşılıklı biçimde toplumu dönüştürmesinin gerekli olduğunu vurguladı.

"Dayanışmaktan Başka Çaremiz Yok"

Son oturumun son konuşması Hopa Belediye Başkanı Utku Cihan tarafından yapıldı. "Yerel Yönetimlerde Karşılıklı Dayanışma Ağı: Hopa Deneyimi" başlıklı sunumunda Cihan, çok katmanlı krizler çağının yerel yönetimlere yeni sorumluluk alanları yüklediğini, yerelde toplumu ayakta tutacak dayanışmacı ilişkilerin kurulmasının zorunluluk olduğunu belirtti. Hopa'da dayanışmanın tekil programlardan ibaret olmadığını, birbirine bağlı ve bütüncül bir şekilde yürütülmeye çalışıldığını anlattı. 27 bin nüfuslu, coğrafi olarak dağlık ve yaşam koşullarının zor olduğu Hopa'da dayanışma hafızasının güçlü olduğunu belirten Cihan, yerel yönetimi var olan dayanışma kültürüne uyumlu hale getirdiklerini söyledi. Cihan, belediyenin tüm hizmetleri 275 personelle yerine getirmeye çalıştığını, pek çok çalışmanın gönüllülerin katkısıyla hayata geçirildiğini, birlikte dayanışma kapasitesini büyüterek halkla birlikte hareket ettiklerini, dayanışmaktan başka çarelerinin olmadığını dile getirdi. Cihan, Hopa deneyiminin geleceğin belediyeleri için halkla birlikte dayanışma ile kurulan bir umut olduğunu söyledi.

Kapanış

Sempozyum düzenleyici kuruluşların temsilcileri tarafından yapılan kapanış konuşmalarıyla sona erdi. "Deneyimin İzinde, Geleceğin Eşiğinde: Sosyal Demokrat Yerel Yönetimleri Yeniden Düşünmek" temalı sempozyum, 1970'li yıllardan günümüze toplumcu belediyeciliğin birikimini ve güncel koşullarda bugüne taşınma pratiğini sorgulayan fikirlerin özgürce dile getirildiği bir ortam sağladı.

Sempozyumda dile getirilen görüşlerin ortak noktası, çoklu krizler çağında; eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk, güvencesizlik, şiddet gibi tehditler karşısında belediyelerin artan sorumluluklarıyla birlikte halkın geniş kesimlerinin çıkarını koruyan modeller geliştirmesinin zorunluluk haline geldiği oldu. Ayrıca, sempozyum boyunca toplumsal faydayı çoğaltan belediyecilik anlayışının gelişmesi bakımından ülkemizin oldukça zengin bir birikime sahip olduğunu gösteren pek çok uygulamadan söz edildi.

Sergi: "Yerel Yönetimlerde Devrim Yapanların Öyküsü"

Etkinlik kapsamında Ali Dinçer dönemiyle (1977-1980) ilgili uygulamalar ve döneme ait görsel materyal fuaye alanında iki ayrı bölümde sergilendi. Ali Dinçer'in başkanlığında 2 yıl, 9 ay, 5 gün süren belediye yönetimi sırasında; ilkeler ve yapılacaklar seçilmeden önce duyurulmuş, katılımcı ve şeffaf bir yönetim oluşturulmuş, yerel yönetim konusunda pek çok 'ilk'e imza atılmıştır. Sempozyum katılımcılarının yoğun ilgi gösterdiği "Yerel Yönetimlerde Devrim Yapanların Öyküsü" başlıklı sergiden birkaç bölüme yer vermek istiyorum:

'İlke'ler ve 'İlk'ler

12 Eylül müdahalesi ile sona eren kısa yerel yönetim dönemlerinde sosyal demokrat anlayışın en başarılı örneklerini verdiler. Yerel yönetimlerde pek çok konuda ilk uygulamaları yaptılar. Pratik içinde gelişen belediyecilik yerine 'önceden belirlenmiş ilkelere dayalı' yerel yönetim anlayışını getirdiler. Geleneksel belediyecilikten kent yönetimine geçişi başlattılar. Tek başkan yerine ekip yönetimi anlayışını örneklediler. Toplu üretim, toplu tüketim anlayışı ile kent hayatını kolaylaştırdılar. Bozuk düzenin kalabalıklar içinde yalnız bıraktığı kent insanına örgütlü toplum olmanın yolunu açtılar.

Belediye Örgütlenme Modeli

Projeler arasında eşgüdümü sağlamak amacıyla, Belediye Kanunu'nda yeri olmayan Genel Sekreterlik modeli uygulandı. Batıkent, Yaya Bölgesi gibi belediyenin birden çok müdürlüğünün konusunu kapsayan projelerde, müdürlüklerden bağımsız, tam yetkili Proje Yöneticileri atandı. Hizmeti yerelleştirmek ve hızlandırmak amacıyla Çankaya, Altındağ, Yenimahalle Şube Müdürlüklerine daha fazla yetki aktarıldı; ilçe belediyesi olarak görev yapmaları sağlandı. Mayıs 1978'de Planlama Birimi kuruldu. ODTÜ ile birlikte çalışılarak Planlama ve Eşgüdüm Sistemi hazırlandı.

Kent İçi Toplu Taşıma

İlk kez hazırlanan yönetmelik ile halkın temsilcileri aracılığı ile yönetime katılacağı bir yapı oluşturuldu. Ulaşım sorununun çözümü için Toplu Ulaşım Kongreleri ile bilgi birikimi ve katılımcılık sağlandı. "Yollarda araç değil, insanlar taşınmalı" ilkesi benimsendi. Araç sayısı artırılırken bir yandan da toplu taşıma araçlarına öncelik tanıyan yollar yapıldı. Kızılay-Dikimevi otobüs özel yolu ülkemizdeki ilk uygulamaydı.

Uygarlığa Döşenen Ray: Metro

Türkiye'nin temeli atılan ilk metrosu için ülkemiz mühendislerine proje hazırlatıldı. TCDD Eskişehir Fabrikası'nda lokomotifler, Adapazarı Fabrikası'nda vagonlar yapılacak, Karabük Demir Çelik'te raylar üretilecekti. İlk kez teknolojisi, planlaması, üretimi ve parasal kaynağı ile tümüyle yerli raylı sistem sanayii kuruluyordu. 9 Eylül 1980 günü temel atıldı… Ancak, üç gün sonra 12 Eylül müdahalesi oldu. Metro durduruldu. Yöneticiler hakkında yüzlerce dava açıldı. Projesini yabancıların yaptığı bugünkü Ankara Metrosu ilk proje ile aynı güzergahtan geçiyor.

İnsana Saygı – Yaya Bölgesi

Kent merkezi araçlara teslim olmuştu, sokaklar otopark olarak kullanılıyordu. Türkiye'de ilk kent merkezi yaya bölgesi olarak düzenlendi ve araç işgalinden kurtarıldı. Yaya bölgesindeki araçlar için çok katlı otopark projeleri hazırlatıldı ve uygulanmaya başlandı. Bu uygulamalar birer ilk idi.

Abdi İpekçi Parkı

Belediyenin parası yoktu. Kıymetli arsalarına ise pek çok talip vardı. Buna rağmen kentin en değerli ticari bölgesi olan Sıhhıye'deki 'ticaret alanı' plan değişimi ile 'yeşil alan' yapıldı. Büyük havuzu, yeşili, heykelleri ile demokrasi şehidi Abdi İpekçi'ye yakışır bir park alanı olarak düzenlendi.

Kentte Kültür

Başkent Çocuk Tiyatrosu kuruldu, çocuklar tiyatro ile tanıştırıldı. Belediye Bandosu Kent Orkestrasına dönüştürüldü. 'Kağıtlar sizden, kitaplar bizden' çağrısı ile ilkokul öğrencileri arasında okunmuş gazete toplama yarışması yapıldı. Çevre bilinci, katılımcılık, çözümün parçası olma gibi değerler paylaşıldı. Gazeteler karşılığı SEKA'dan alınan kağıtlara 1 Milyon Çocuk Kitabı basıldı. Bu bir ilk idi. 11 değişik kitap ünlü ozanların, yazarların eserlerinden derlenmişti. Kitaplar tüm Ankara'da dağıtıldı.

Sağlıklı Toplum

Kent yaşamının her alanında sağlıklı bir toplum hedeflendi. Belediye otobüslerinden dört adedi yeniden donatılarak Gezici Klinik olarak hizmete girdi. Belediye Hastanesi ve gönüllü doktorların da katkıları ile çocuklara yönelik diş ve akciğer taramaları gerçekleştirildi. Aktepe ve Yıldızevler gecekondu bölgelerinde iki kreş açıldı. İşçiliği ve arazisi Belediyeden

sağlanmak üzere 100 kreş kurulması için hükümetle olumlu görüşmeler yapıldı. Ancak 12 Eylül nedeniyle tamamlanamadı.

Toplu Konut Projesi

Ülkenin en büyük toplu konut projesi Batıkent Ankara'da başlatıldı. İlk kez DİSK, Türk-İş, memur kuruluşları, gecekondu ve esnaf dernekleri bir araya getirildi; barınma sorunun tarafları örgütlendi. Konut yapımı için Batıkent-Koop kuruldu. Belediye, Batıkent arsasını, her türlü yapım ve ihale yetkisini Kent-Koop'a devretti. Bu tür bir örgütlenme modeli ülkemiz için ilkti.

12 Eylül 1980

12 Eylül sabahı ordu ülke yönetimine el koydu. Su deposu, trafo gibi kritik belediye tesislerini askeri birlikler bir süre için denetime aldılar. Ankara Belediye Başkanı 16 Eylül 1980 günü Milli Güvenlik Konseyi tarafından görevden alındı. Diğer yöneticiler zaman içinde görevlerinden ayrılmak zorunda kaldılar. Bilgileri, deneyimleri ve emeklerinden başka hiçbir birikimleri yoktu…. Soruşturmalarla uğraştılar. Başka hiçbir belediyede olmadığı kadar (1000'den fazla) dava açıldı. Uzun süren davaların hepsinden aklandılar.

Ali Dinçer'in belediye başkanlığı döneminde ekibinde yer alan Suavi Akansel, Nilüfer Arıak, Kadri Atabaş, Korel Göymen, Ahmet Nuri Öktem, Ethem Özbakır, Erol Sayın, Melih Tan ve Levent Tosun deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarmak için birikimlerini bir kitapta toplamışlardır: *Bir Yerel Yönetim Öyküsü: 1977-1980 Ankara Belediyesi Deneyimi,* Editör: Korel Göymen (Ankara, 1983).

"Deneyimin İzinde, Geleceğin Eşiğinde: Sosyal Demokrat Yerel Yönetimleri Yeniden Düşünmek" temasıyla düzenlenen 1. Sosyal Demokrat Belediyecilik Günleri'ne ilişkin raporu 1977-1980 yılları arasında Ankara Belediyesi'nde kültür, eğitim, basın ve halkla ilişkiler

konularında Başkanlık Danışmanı olarak görev yapan Ahmet Nuri Öktem'den üç alıntıyla bitirmek istiyorum. *Bir Yerel Yönetim Öyküsü: 1977-1980 Ankara Belediyesi Deneyimi*'nde Ahmet Nuri Öktem tarafından kaleme alınan "İkili Kültürel Yapıdan Kültür Bütünleşmesine" (s. 221-248) başlıklı bölüm, çocuklar, eğitim, kültür ve sanat alanında yapılanları konu almaktadır:

> ***"Belediye Anadan Çocuklara"***
>
> Bu program, 6'sı gecekondu semti olmak üzere toplam 7 çocuk parkının hizmete sokulması sırasında düzenlenen etkinlikleri kapsamaktadır. Her park açılışında bilim insanları ile yazarların katıldığı, çocuk sorunları ile ilgili açık oturumlar düzenlenmiş, bir çocuk tiyatrosu oyunlarını sergilemiş, çocuklara kitaplar dağıtılmış, halk oyunları ekipleri ve Belediye Bandosu gösteriler yapmış ve uluslararası bir çocuk resimleri sergisi açılmıştır. Halk bazı yerlerde konuşulanları dinlemek için yağmur altında beklemeyi göze almıştır. Özellikle beslenme ve sağlık gibi konulara gösterilen bu ilgi, halkın somut konularda ne denli bir bilgi açlığı içinde olduğunu açık biçimde gözler önüne sermiştir. Bu belirleme daha sonra Ana-Çocuk Sağlığı ve Beslenmesi kitabı gibi, sağlık otobüsleri gibi hizmetlerin esin kaynağı olacaktır.
>
> ***Bir Milyon Çocuk Kitabı (Her Çocuğa 3 Kitap) Kampanyası***
>
> Hedef; Çankaya'daki çocukla, Şentepe'deki çocuk arasında aynı kitapları okumaktan doğan bir kültür birlikteliği yaratmaktır. Aynı yılda Kültür Bakanlığının tüm Türkiye'de ürettiği çocuk kitabı sayısı 200 bindir. Ankaralı çocuklar kullanılmış gazete kağıdı biriktirerek kaynak sağlamış; böylece birlik ve dayanışma bilinci, kendi gücüne güven, her türlü savurganlığa karşı duyarlı olmaları da sağlanmıştır.

"Örneği Anlatmak, Onu Yaratmak Kadar Önemli"

> Gücümüz şimdilik yalnızca Otobüs Özel Yolu yapmaya mı yetiyor? O halde yapalım. Ama yaparken bunun yollarda araç yerine insan taşıtmayı hedeflemiş bir temel değişikliğin uygulaması olduğunu da vurgulayalım. O yoldan yararlananlar, buna ait felsefenin de farkında olsunlar… Eğitim ve kültür çalışmaları broşürlerle, radyo ve TV programlarıyla, gazetelerle, otobüslere konan teyplerle yeni, değişik ve örnek niteliği taşıyan her iş için yinelenmiştir. Yapılan işin tanıtımı, daima yapanların tanıtımından önde olmuştur.

Yetmişli yılların sonunda hayata geçirilen bu uygulamaların, yerel hizmetlerin kamusal haklar temel alınarak tasarlanması ve sosyal adalet aracı olarak kurgulanması bakımından bugün için de ilham verici olduğunu düşünüyorum.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma Etik Kurul Onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Nuray E. KESKİN: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Demokrasinin Lojistiği: Ontario Seçimlerine İçeriden Bakmak

The Logistics of Democracy: An Inside Look at the Ontario Elections

Hilal KARA[*]

Giriş

Dünyanın politik ve ekonomik dengeleri artık neredeyse günlük değişiyor. Bir sabah uyandığınızda ticaret savaşları konuşuluyor, ertesi gün sınırlar, göç rejimleri, yaptırımlar ya da yeni ittifaklar. Hal böyle olunca politik temsilin en temel araçlarından biri olan seçimler ve seçim organizasyonları da bundan bağımsız ilerlemiyor elbette. Hatta bazen seçimlerin kendisi doğrudan bu kırılmaların sahnesine dönüşüyor. Günümüzün belirsizlik çağında seçimler bazen bir sonuç, bazen bir araç. Bazen toplumsal değişimi tetikleyen bir eşik, bazen de mevcut düzenin kendi meşruiyetini yeniden üretme biçimi. O yüzden seçimleri sadece "kim kazandı?" üzerinden okumak çoğu zaman seçim sistemleri ve lojistiğini anlamakta eksik kalıyor. Asıl mesele bazen neden şimdi seçim yapıldığı, nasıl bir atmosferde organize edildiği ve hangi politik hikâyenin kurulduğunda yatıyor.

Bu yazıda sizleri 27 Şubat 2025 Ontario eyalet seçimlerine götürmek istiyorum. Açıkçası Türkiye'de Kanada seçim sistemi ve seçim operasyonlarının gündelik işleyişine dair pek fazla içerik yok. Halbuki seçim dediğimiz şey yalnızca lider tartışmaları, oy oranları ya da ekranlarda kırmızı-mavi haritalar değil. Aynı zamanda inanılmaz

[*] Dr., Hilal Kara, Queen's University, Office of University Registrar Coordinator, Queen's University, Office of University Registrar, Kingston, ON, Kanada, hilal.kara@queensu.ca, ORCID ID: 0000-0003-1043-469X

Geliş/Submitted: 07.06.2026 | **Kabul/Accepted:** 12.06.2026

Atıf/Cite: Kara, H. (2026). Demokrasinin Lojistiği: Ontario Seçimlerine İçeriden Bakmak. *Publicus*, (5), 400-411.

büyük bir lojistik organizasyon, ciddi bir bürokratik kapasite testi ve çok katmanlı bir koordinasyon süreci.

Bu yazı biraz da o görünmeyen tarafa dair.

Burada anlatacaklarım doğrudan Ontario seçim operasyonunda saha koordinatörü olarak çalıştığım süreçteki deneyimlerime, gözlemlerime ve kişisel okumalarıma dayanıyor. Dolayısıyla bu metin tamamen dışarıdan bir analiz değil; biraz içeriden gözlem, biraz saha notu, biraz da seçim organizasyonunun arka odalarında dönen gündelik gerçeklikler. Yer yer Ontario ve Kanada seçim sistemiyle ilgili genel bilgiler paylaşacağım, yer yer de operasyonun içinden küçük detaylar aktaracağım. Çünkü seçim gecesi televizyonda gördüğümüz o "demokratik düzen" görüntüsünün arkasında aslında binlerce insanın aynı anda yürüttüğü devasa bir emek ve koordinasyon ağı var.

Ama önce biraz politik atmosfer.

2025 Ontario seçimlerini anlamak için Trump'ın ikinci döneminin Kanada üzerindeki etkisini konuşmadan ilerlemek zor. Trump'ın yeniden seçilmesi zaten başlı başına Kuzey Amerika'daki politik dengeleri hareketlendirmişti. Ama özellikle Kanada'yı "Amerika'nın 51. eyaleti" gibi tanımlayan söylemleri Kanada kamuoyunda ciddi bir rahatsızlık yarattı. Bunun üzerine bir de içe kapalı ekonomi ve ticaret savaşları söylemleri eklenince Kanada-Amerika hattındaki gerilim daha görünür hale geldi. Sonuçta Kanada'nın ekonomik yapısı Amerika ile çok güçlü bağlara sahip. Tek kara sınırı Amerika'yla ve ticari ilişkiler olağanüstü yoğun. Tam da bu yüzden "51. eyalet" söylemi yalnızca kaba bir politik çıkış değil, egemenliğe dair sembolik bir müdahale gibi algılandı.

Ontario tarafında ise işler hızla politik bir performansa dönüştü.

Ontario'nun Muhafazakâr Parti lideri (Progressive Conservative Party) Doug Ford, bu atmosferi doğrudan "güçlü Ontario, güçlü Kanada"

söylemi üzerinden okumaya başladı. Bir noktadan sonra seçim yalnızca eyalet siyasetiyle ilgili olmaktan çıkıp Kanada'nın Trump'a karşı politik refleksinin de bir göstergesine dönüştü. Ve Ford tam da bu atmosferde aslında 2026 Haziran'ında yapılması planlanan seçimi erkene çekme çağrısı yaptı.

Aslında erken seçim söylentileri 2024 başından beri vardı. Ama daha çok politik kulis dedikodusu gibi dolaşıyordu. İnsanlar "olabilir", "muhtemelen deneyecekler" seviyesinde konuşuyordu. Ta ki 23 Ocak 2025'te resmi seçim çağrısı yapılana kadar. Böylece söylenti gerçek oldu.

İşin ilginç kısmı ise ortada klasik anlamda bir hükümet krizi olmamasıydı. Yani düşen bir koalisyon, kilitlenen bir parlamento ya da yönetilemeyen bir kriz yoktu. Daha çok politik momentumu kaybetmeden seçime gitme stratejisi vardı. Bir anlamda seçim, yönetsel bir zorunluluktan çok politik bir pozisyon alma aracına dönüşmüştü.

Ve tam bu noktada işin operasyonel tarafı başladı.

Çünkü seçim çağrısı yapıldığı anda binlerce insan için saat işlemeye başlıyor. Birkaç hafta içerisinde işe alımların yapılması, eğitimlerin organize edilmesi, seçim ofislerinin kurulması, teknolojik altyapının hazırlanması, yüz binlerce materyalin hareket etmesi ve bütün bunların aynı anda çalışır hale gelmesi gerekiyor.

Ontario Seçim Sistemi ve Operasyonel Yapı

Kanada'nın her eyaletinde seçim süreçlerini yöneten bağımsız seçim kurumları bulunuyor. Bu yapılar eyalet meclisleri tarafından yetkilendirilse ve bütçelendirilse de, temel olarak politik bağımsızlık ve kurumsal özerklik prensipleri üzerine kurulular. Dolayısıyla seçim organizasyonlarının yalnızca teknik olarak değil, kamusal güven açısından da tarafsız görünmesi oldukça önemli. Bu nedenle çalışanların herhangi bir siyasi partiyle doğrudan bağlantısının

bulunmaması temel işe alım kriterlerinden biri olarak değerlendiriliyor.

Kanada'nın 10 eyaleti ve 3 bölgesinin her birinde seçim süreçlerini yöneten bağımsız seçim kurumları bulunuyor. Bu kurumların yıl boyunca çalışan kalıcı ekipleri olsa da, seçim çağrısıyla birlikte yapı çok daha büyük ölçekli ve geçici bir organizasyona dönüşüyor. Özellikle 2025 itibarıyla 16 milyondan fazla nüfusa sahip olan ve Kanada'nın en kalabalık eyaleti konumundaki Ontario'da seçim organize etmek, yalnızca sandık kurmaktan ibaret değil; kısa süre içerisinde binlerce çalışanın işe alındığı, milyonlarca seçmene hizmet verecek altyapının kurulduğu ve eyalet geneline yayılan devasa bir kamu operasyonunun ayağa kaldırılması anlamına geliyor. Bu yönüyle seçim dönemi, devletin gündelik kapasitesinin geçici olarak genişlediği ve kamu yönetiminin en yoğun sınavlarından birinin verildiği dönemlerden biri olarak görülebilir.

Ontario'da seçim sistemi "dar bölge" esasına dayanıyor. Eyalet toplamda 124 seçim bölgesine ayrılmış durumda ve her bölge kendi milletvekilini seçiyor. Sistemin mantığı oldukça basit: Bir seçim bölgesinde en fazla oyu alan aday, oy oranı yüzde 50'ye ulaşmasa bile seçimi kazanmış kabul ediliyor ve Ontario Eyalet Parlamentosu'nda görev almaya hak kazanıyor. Dolayısıyla önemli olan mutlak çoğunluk değil, diğer adaylardan daha fazla oy almak. Seçim sonunda belirlenen 124 milletvekili ise Ontario eyalet meclisinin yapısını oluşturuyor.

Doug Ford'un 23 Ocak 2025'te yaptığı erken seçim çağrısıyla birlikte Ontario'da secim donemi başlamış oldu. Ama asil resmi başlangıç 29 Ocak 2025'te seçim emrinin (writs of election) imzalanmasıydı. Bu tarihle birlikte Ontario genelindeki seçim organizasyonu resmen aktive edildi ve yalnızca 29 günlük resmi seçim dönemi başlamış oldu. Bu kısa süre içerisinde eyalet genelindeki 124 seçim bölgesinde yaklaşık 55.000 seçim çalışanının işe alınması, eğitilmesi ve göreve hazır hale

getirilmesi gerekiyordu. Bunun yanında 7.537 seçim lokasyonunun belirlenmesi, uygun alanların kiralanması, erişilebilirlik ve teknik gerekliliklerinin değerlendirilmesi ve oy verme sürecine hazır hale getirilmesi de aynı anda yürütülen kapsamlı ve oldukça karmaşık süreçlerin bir parçasıydı.

Dışarıdan bakıldığında birkaç haftalık sıradan bir seçim organizasyonu gibi görünen bu dönem, içeride aslında devasa bir lojistik, insan kaynağı ve kapsamlı bir koordinasyon, kamu kaynağının mobilize edilmesi anlamına geliyor. Çünkü seçim çağrısının yapıldığı andan itibaren sistemin yalnızca politik olarak değil, fiziksel ve yönetsel olarak da tamamen çalışır hale gelmesi gerekiyor.

Bu organizasyonun yereldeki temel aktörleri ise seçim amiri (Returning Officer) adı verilen bölgesel yöneticiler. Seçim amirleri, bir anlamda Elections Ontario'nun seçim bölgelerindeki temsilcileri gibi düşünülebilir. Ancak bu rol yalnızca teknik bir yöneticilik pozisyonundan ibaret değil. Özellikle Ontario gibi hem nüfus yoğunluğu hem de coğrafi çeşitlilik açısından oldukça farklı dinamikler barındıran bir eyalette, Seçim amirlerinin yerel topluluklarla kurduğu ilişkiler, bölgesel ihtiyaçları tanıması ve kriz yönetimi becerileri büyük önem taşıyor.

Seçim amirlerinin temel sorumlulukları oldukça geniş bir alanı kapsıyor. Seçim kampanyalarının yasal çerçeve ve tarafsızlık ilkelerine uygun biçimde yürütülmesini denetlemekten, seçim operasyonunun insan kaynağı ve lojistik süreçlerini yönetmeye kadar birçok kritik görev bu pozisyonun sorumluluğunda. Aynı zamanda seçim çalışanlarının işe alınması ve eğitilmesi, oy verme lokasyonlarının belirlenmesi, bu alanların erişilebilirlik standartlarına uygun hale getirilmesi ve seçim sürecinin güvenilir biçimde yürütülmesinin sağlanması da Seçim amirlerinin görevleri arasında yer alıyor. Bunun

yanında her seçim bölgesine ayrılan bütçenin etkili ve sürdürülebilir biçimde kullanılması da operasyonun önemli parçalarından biri.

Kısacası Seçim amirleri yalnızca seçim günü sandık kuran yöneticiler değil; seçim sürecinin yereldeki operasyonel omurgasını oluşturan, aynı anda hem kamu yöneticisi hem kriz koordinatörü hem de organizasyon yöneticisi olarak çalışan aktörler.

Seçim amirleri, seçim çağrısından bağımsız şekilde, eyalet meclisi tarafından atanıyorlar ve görev süreleri yaklaşık 10 yılı bulabiliyor. Bu durum seçim organizasyonunda kurumsal hafızanın korunması açısından önemli görülüyor.

Pozisyon için aranan kriterler arasında Kanada vatandaşı olmak, güçlü yöneticilik deneyimine sahip olmak, ilgili seçim bölgesinde güçlü yerel bağlantılar kurabilmek ve özellikle Fransızca konuşulan bölgelerde Fransızca yeterliliğine sahip olmak gibi şartlar bulunuyor. Çünkü seçim organizasyonu yalnızca prosedür yönetmek değil; aynı zamanda çok farklı topluluklarla güven ilişkisi kurabilmek anlamına geliyor.

Seçim amirleri için seçim emrinin verilmesiyle birlikte devasa bir organizasyon süreci başlamış oluyor. Kanada'daki seçim sistemi Türkiye'de alışık olunan "tek gün oy verme" modelinden farklı işliyor. Ontario'da seçimler yalnızca seçim gününden ibaret değil; "advance polling" adı verilen erken oy verme sistemi de bulunuyor. Bu uygulamanın temel amacı, çalışma saatleri, bakım yükümlülükleri ya da gündelik hayatın farklı sorumlulukları nedeniyle seçim günü oy kullanamayabilecek seçmenlerin sürece katılımını artırmak.

Normal şartlarda advance poll dönemi daha uzun sürse de 2025 erken seçiminde sıkışık seçim takvimi nedeniyle bu süre yalnızca üç güne indirildi. Böylece çok kısa bir zaman içerisinde toplum merkezleri, dini mekanlar, okullar ve çeşitli kamusal alanlar hızla geçici oy verme merkezlerine dönüştürüldü. Aslında seçim çağrısıyla birlikte Ontario genelinde adeta geçici bir demokratik altyapı kurulmaya başlandı.

Ancak bu 29 günlük süreç yalnızca oy verme merkezlerinin hazırlanmasından ibaret değildi. Aynı anda insan kaynağı organizasyonu, lojistik koordinasyon, aday başvurularının değerlendirilmesi, seçim kampanyalarının yürütülmesi ve milyonlarca seçim materyalinin dağıtımı gibi birçok süreç paralel biçimde ilerliyordu.

Seçim amirlerinin önemli görevlerinden biri de aday başvurularının seçim yasalarına uygun biçimde yürütüldüğünü denetlemekti. Ontario genelinde toplam 768 aday başvurusu işlendi ve aday listelerinin kesinleşmesinin ardından milyonlarca oy pusulası çok kısa süre içerisinde basılıp dağıtıldı. Yalnızca üç gün içerisinde 13.2 milyon oy pusulasının basılması ve Ontario'daki 124 seçim bölgesine ulaştırılması gerekiyordu. Bu nedenle seçim organizasyonu yalnızca politik bir süreç değil; aynı zamanda zamanla yarışan çok katmanlı bir kamu operasyonu olarak işliyordu.

Seçim gününe, yani seçim takvimindeki adıyla Day 0'ya kadar geçen süreçte inanılmaz bir iş gücü mobilizasyonu yaşandı. Hem Elections Ontario genel merkezinde hem de 124 seçim bölgesindeki yerel seçim ofislerinde haftada altı gün çalışma düzenine geçildi; birçok ekip için gece vardiyaları olağan hale geldi ve günlük çalışma süreleri çoğu zaman 12 saatin üzerine çıktı. Özellikle erken seçim kararıyla birlikte genel merkezde çok kısa bir süre içerisinde yüzlerce sözleşmeli ve yarı zamanlı personel işe alınarak eğitimleri tamamlandı. Kurumun merkez kadrosu seçim öncesi dönemde yaklaşık yüzde 150 büyüdü. Bu açıdan bakıldığında seçim hazırlıkları, devletin kriz ve belirsizlik anlarında nasıl hızla genişleyebildiğini gösteren dikkat çekici bir yönetsel örgütlenme örneği sunuyordu.

Normal koşullarda Ontario seçimlerinin Haziran ayında yapılması beklenirken, yaklaşık 100 yıl sonra ilk kez kış koşullarında gerçekleşen bir seçim organizasyonu yürütülüyordu. Özellikle Ontario'nun kuzey

bölgelerinde sert hava koşulları lojistik süreçleri zorlaştırdı; ulaşım, oy verme lokasyonlarının hazırlanması ve personel mobilizasyonu açısından önemli aksaklık riskleri ortaya çıktı. Bu nedenle genel merkez ile saha ekipleri arasındaki koordinasyon her zamankinden daha kritik hale geldi. İhtiyaç duyan bölgelere kaynak aktarımı konusunda daha fazla esneklik tanındı ve birçok karar günlük gelişen koşullara göre yeniden şekillendirildi. Açıkçası bu seçim, kamu kurumlarının belirsizlik ve hızla değişen koşullar karşısında nasıl tepki verdiğini yakından gözlemleme fırsatı sundu.

Seçim gününe yaklaşılırken operasyonel hazırlıklar daha da yoğunlaştı. Seçimden birkaç gün önce personele kapsamlı simülasyon eğitimleri verildi. Bu eğitimlerin amacı yalnızca prosedürleri hatırlatmak değil, aynı zamanda seçim günü ortaya çıkabilecek teknik sorunlara karşı sistemin dayanıklılığını test etmekti. Oyların sayımı ve sonuçların dijital sistemlere aktarılması sırasında yaşanabilecek aksaklıklar için farklı senaryolar çalışıldı. Nitekim test süreçlerinde, sonuç aktarım sistemlerinde zaman zaman yavaşlamalar yaşansa da gerekli iyileştirmeler hızla yapılarak seçim gününe hazır hale gelindi.

Ontario seçimlerinde oy verme işlemi yalnızca seçim günüyle sınırlı olmadığı için sonuçların açıklanma süreci de oldukça hızlı ilerliyor. Advance poll uygulamaları ve bazı lokasyonlarda kullanılan elektronik sayım teknolojileri sayesinde oy verme merkezleri saat 21.00'de kapandıktan kısa bir süre sonra ilk sonuçlar sisteme düşmeye başlıyor. Çoğu seçim bölgesinde saat 21.10 civarında ilk tablo ortaya çıkarken, kamuoyunda sonuçların mümkün olan en kısa sürede açıklanması yönünde güçlü bir beklenti bulunuyor. Bunun temel nedenlerinden biri, geciken sonuçların seçim güvenliğine ilişkin gereksiz soru işaretleri yaratabileceği düşüncesi. Bu nedenle seçim gecesi adeta zamana karşı yürütülen büyük bir koordinasyon operasyonuna dönüşüyor ve sonuçların büyük bölümünün saat 22.00-22.30 arasında kamuoyuyla paylaşılması hedefleniyor.

Ben seçim gecesinde genel merkezde Niagara bölgesinin sonuç koordinasyonundan sorumlu ekipte görev aldım. Daha doğrusu genel merkez ile saha arasında bir köprü işlevi gördüm. Seçim bölgelerinden gelen anlık güncellemeleri takip ediyor, ortaya çıkabilecek teknik ya da operasyonel sorunları ilgili ekiplerle değerlendiriyor ve gerekli kararların hızlı biçimde alınmasına destek veriyordum. Seçim gecesi televizyon ekranlarında yalnızca sonuçlar görünse de, perde arkasında yüzlerce kişinin aynı anda veri akışını doğruladığı, sorun çözdüğü ve sistemin kesintisiz çalışmasını sağlamaya çalıştığı oldukça yoğun bir operasyon yürütülüyordu.

Yoğun ve oldukça sıra dışı bir seçim sürecinin ardından Ontario seçmenlerinin yüzde 45,4'ü sandığa gitti. Seçim sonucunda Doug Ford liderliğindeki Progressive Conservative Party oyların yaklaşık yüzde 40'ını alarak 124 sandalyeli eyalet meclisinde 83 koltuk kazandı ve bir dönem daha iktidarını sürdürme hakkı elde etti. Liberal Parti ise oyların yaklaşık yüzde 23'ünü almasına rağmen yalnızca 31 sandalye kazanabildi. Bu sonuç aynı zamanda Ontario'nun dar bölge seçim sisteminin yarattığı temsil dinamiklerini bir kez daha görünür kıldı; oy oranları ile sandalye dağılımı arasındaki fark seçim sonrası tartışmaların önemli başlıklarından biri oldu.

Yaklaşık 189 milyon Kanada dolarına mal olan seçim, politik sonuçları açısından kimi çevrelerce statükonun yeniden onaylanması olarak değerlendirilse de benim açımdan asıl dikkat çekici olan tarafı başka bir yerde yatıyordu. Bu seçim, yalnızca kimin kazandığının değil, devletin belirsizlik, zaman baskısı ve kriz koşulları altında nasıl hareket ettiğinin de hikâyesiydi.

Erken seçim kararıyla birlikte yalnızca birkaç hafta içerisinde on binlerce kişinin işe alınması, binlerce oy verme merkezinin hazırlanması, milyonlarca seçmenin bilgilendirilmesi ve tüm bunların Ontario'nun zorlu kış koşullarında gerçekleştirilmesi gerekti. Bu

nedenle 2025 Ontario seçimi, politik sonuçlarının ötesinde, kamu kurumlarının ani değişen koşullara nasıl uyum sağladığını gösteren önemli bir vaka olarak da okunabilir.

Belki de bu seçimden geriye kalan en önemli soru, kimin kazandığından çok, böylesine büyük bir demokratik organizasyonun yalnızca 35 gün içerisinde nasıl ayağa kaldırılabildiğidir. Çünkü seçim gecesi açıklanan sonuçların arkasında, görünmeyen ama son derece karmaşık bir lojistik, koordinasyon ve kamu yönetimi hikâyesi bulunuyordu.

Son Söz

Bu yazıyı kaleme alırken beni en çok düşündüren şeylerden biri, Ontario'da yaşanan seçim tartışmalarının dünyanın birçok yerindeki demokratik tartışmalarla ne kadar benzeştiği oldu. Elbette her ülkenin siyasi kültürü, seçim sistemi ve kurumsal yapısı farklı. Ancak ölçekler ve bağlamlar değişse de aynı temel sorular tekrar tekrar karşımıza çıkıyor: Seçimler neyi temsil ediyor? Demokratik meşruiyetin kaynağı olarak hâlâ aynı anlamı taşıyorlar mı? Ve belki de en önemlisi, seçimler bir amaç mı yoksa giderek daha fazla araçsallaştırılan bir yönetim mekanizması mı?

Bu sorular özellikle son dönemde Türkiye'de yaşanan gelişmeleri düşündüğümüzde daha da anlam kazanıyor. Son aylarda tanık olduğumuz, seçilmiş aktörlere ve parti yönetimlerine yönelik çeşitli müdahaleler, yalnızca hukuki ya da siyasi tartışmalar yaratmıyor; aynı zamanda seçimlerin anlamına ilişkin daha temel bir sorgulamayı da beraberinde getiriyor. Bir seçim yalnızca sandığın kurulmasıyla mı gerçekleşmiş sayılır, yoksa seçmenin iradesinin seçim sonrasında da korunabilmesi mi demokratik sürecin asıl ölçütüdür? Bu soruların yanıtları giderek daha fazla önem kazanıyor.

Ontario seçimlerinde çalışırken şunu da fark ettim: Demokrasi çoğu zaman oy verme anı üzerinden konuşuluyor, ancak seçimlerin kendisi

giderek daha karmaşık organizasyonlara dönüşüyor. Erken seçimler, değişen siyasi dengeler, yanlış bilgilendirme kampanyaları, yapay zeka, teknolojik dönüşüm ve artan kamusal beklentiler seçim yönetim mekanizmalarını her zamankinden daha fazla zorluyor. Bir zamanlar istisna olarak görülen erken seçimler birçok ülkede daha sık yaşanırken, seçim kurumlarından da her koşulda hazır olmaları bekleniyor.

Belki de önümüzdeki yıllarda yalnızca seçim sonuçlarını değil, seçimlerin nasıl organize edildiğini, hangi koşullarda gerçekleştirildiğini ve seçim kurumlarının nasıl bir dönüşüm geçirdiğini daha fazla tartışacağız. Çünkü belirsizliğin giderek norm haline geldiği bir dünyada, dört yıllık öngörülebilir seçim döngülerinin yerini daha esnek, daha kırılgan ve daha karmaşık süreçler alıyor gibi görünüyor.

Ontario'nun 2025 erken seçimi bana yalnızca bir seçim organizasyonunun nasıl işlediğini değil, devletlerin belirsizlik karşısında nasıl hareket edebildiğini de gösterdi. Belki de bu yazının asıl meselesi buydu. Sandığın kendisinden çok, sandığın kurulabilmesini mümkün kılan görünmez emek, koordinasyon ve kurumsal kapasiteyi anlamaya çalışmak.

Demokrasinin geleceğinin nereye evrileceğini hep birlikte göreceğiz. Ancak görünen o ki, seçimlerin anlamına, sınırlarına ve giderek karmaşıklaşan demokrasinin lojistiğine dair tartışmalar önümüzdeki yıllarda daha da merkezi bir yere oturacak.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Etik Kurul Onayı gerekmemektedir.

Yazar Katkıları

Hilal KARA: % 100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bir Öğrencisinin Gözünden Nermin Abadan-Unat: Bir Cumhuriyet Aydınına Veda

Nermin Abadan-Unat through the Eyes of her Student: Farewell to a Republican Intellectual

Hasan YÖNTEN[*]

Nermin Hoca'yı 1990'ların sonu, 2000'lerin başında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans eğitimi yaparken tanıma şerefine nail oldum. Bu yazıda Nermin Hoca'nın uluslararası göç, toplumsal cinsiyet, siyaset sosyolojisi ve iletişim bilimi alanlarında ne kadar önemli bir isim olduğunu uzun uzadıya anlatmayacağım. Yayımlamış olduğu sayısız eserler, yaptığı akademik sunumlar, verdiği demeçler ve aldığı ödüller, Nermin Hoca'nın bu alanlara yapmış olduğu katkıların en somut kanıtıdır. Ben bu yazıda daha ziyade, kendi hikayemden yola çıkarak, tanıma ayrıcalığına eriştiğim Nermin Hoca'nın bir mentor ve rol model olarak öğrencilerinin hayatına nasıl dokunduğunu, onları nasıl olumlu yönde şekillendirdiğini anlatmaya çalışacağım.

Nermin Hoca, öğrencileriyle hem sınıfta hem de sınıf dışında yakından ilgilenen, onlara gerek akademik alanda gerekse hayat yolunda değerli tavsiyeler veren bir cumhuriyet aydınıydı. Sadece söyledikleriyle değil, duruşu ve yaptıklarıyla da yol gösteren çok kıymetli bir öğretmen, öğretmenden de öte gerçek bir "mentor"du. Nermin Hoca'nın

[*] Prof. Dr., Neumann Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, Aston, PA-ABD, yontenh@neumann.edu, ORCID: 0000-0002-0273-8178

Geliş/Submitted: 12.06.2026 | **Kabul/Accepted:** 18.06.2026

Atıf/Cite: Yönten, H. (2026). Bir Öğrencisinin Gözünden Nermin Abadan-Unat: Bir Cumhuriyet Aydınına Veda. *Publicus*, (5), 412-424.

üzerimdeki emeği çok büyüktür. Bugün bir öğretmen ve akademisyen olabilmemde payı yadsınamaz. Yüksek lisans eğitimim boyunca ve hatta Amerika'ya gelişimin sonrasında bile desteğini ve ilgisini benden hiçbir zaman esirgemedi. Sadece akademik çalışmalarıyla değil, yardımsever kişiliği, vizyonu, her daim yüksek yaşam enerjisi ve hiç bitmeyen öğrenme/öğretme tutkusuyla bana her zaman ilham kaynağı oldu. Vefatından sonra da ilham vermeye devam ediyor.

Yukarıda belirttiğim gibi, Nermin Hoca'yı Boğaziçi Üniversitesi'nde okurken tanıdım. O zamanlar 80'li yaşlarına yaklaşmaktaydı fakat gerek zihinsel gerekse fiziksel olarak genç öğrencilerine taş çıkartacak bir zindeliğe sahipti. Ondan ders dinlemek büyük bir zevk, akademik anlamda muazzam bir doygunluktu. Özellikle göç konusunda derslerde okuduğumuz kitapların ve makalelerin yazarlarının büyük bir kısmını şahsen tanır, verdiği örnekler ve paylaştığı anekdotlarla dersi zenginleştirirdi. Karşımızda parlak bir zekaya, keskin bir hafızaya sahip tam anlamıyla bir bilgi ve tecrübe okyanusu vardı.

Fiziksel enerjisi de bir o kadar hayranlık uyandırıcıydı. Şu küçük anı, onun bu yüksek enerjisini gözünüzde canlandırmanıza yardımcı olacaktır: Derslerimiz genelde Boğaziçi Üniversitesi Güney Kampüsü'ndeki İİBF binasının (Washburn Hall'un) alt katlarında olurdu. Yüksek tavanlı bu tarihi bina dört katlıydı ve asansörü yoktu. Ders çıkışında, birçok öğrenci için bile oldukça yorucu olan o yüksek basamaklı merdivenleri tırmanarak binanın en üst katındaki ofisine çıkardı. Üstelik bu dik merdivenleri çıkarken yanında içi kitaplarla dolu, oldukça ağır çantasını da kendisi taşırdı. Ders çıkışlarında birkaç kez çantasını ofisine çıkarmayı teklif ettim. Bana her seferinde, Ankara Üniversitesi'nde görev yaptığı yıllarda "öğrencilere asla çanta taşıtmama" yönünde aldığı kararı anlatır ve çantasını vermeyi nazikçe reddederek kendisi taşırdı.

Derslerdeki ve ders dışındaki tanışıklığımız arttıkça, Nermin Hoca'nın (1996) Kum Saatini İzlerken kitabında çok güzel anlattığı ve filmlere konu olabilecek hayat hikayesini kendi ağzından dinleme fırsatım oldu. Türkiye'de ve dünyada göç çalışmaları alanında bir duayen olan Nermin Hoca'nın kendi hayatı, aslında bir göç hikayesiydi ve başlı başına bir ilham kaynağıydı. Bu yazıda, Viyana'da doğan Nermin Hoca'nın Türkiye'ye geliş hikayesinden ve İzmir'deki ilk yıllarından söz ederek, yaşamının bu döneminin bende bıraktığı izleri ve beni hangi yönlerden etkilediğini anlatmak istiyorum.

Nermin Hoca'nın babası, kökenleri Bosna-Hersek'e dayanan, Mustafa Süleymanoviç, Türk tarım ürünlerinin Avrupa pazarındaki yabancı tekelini kırmaya çalışan idealist bir İzmirli iş insanıydı. Kendisi Almanca ve Fransızca bilen, Avrupa ile güçlü ticari bağları olan modern bir ihracatçı ve girişimciydi. Annesi ise Viyana'da yaşayan Avusturyalı bir soylu olan Barones Elfriede Karwinsky'ydi. İkili, Karlsbad kaplıcalarında tanışmış ve 1920 yılında Viyana'da evlenmişti. Nermin Hoca, 1921 yılında bu tarihi şehirde dünyaya geldi. Aile, yanılmıyorsam, 1920'lerin sonunda İstanbul'a taşındı. Nermin Hoca, annesinin "cici', 'kibar' çocuklar okula gitmez" anlayışı nedeniyle bir süre evde mürebbiyelerden ders aldı. Bu nedenle Türkçeyi öğrenmesi biraz gecikti. 1930'ların başında Nişantaşı'na taşınan aile, Nermin Hoca'yı Notre Dame de Sion'a yatılı olarak verdi. Ancak 1931 yılında büyük bir trajedi yaşandı. Babası, ticari bir rekabet sonucu büyük bir mali krize girdi ve vefat etti. Bu ani ölümle birlikte İstanbul'daki parıltılı hayat sona erdi ve Nermin Hoca, annesiyle birlikte Macaristan'a gitmek zorunda kaldı.

Macaristan'dayken Avrupa basınında Atatürk Türkiye'si hakkında çıkan modernleşme, kadın hakları, ücretsiz eğitim ve demiryolları gibi haberleri büyük bir gururla takip eden Nermin Hoca, orada eğitimine devam edemeyeceğini anlayıp ayrılma gibi cesur bir karar aldığında

henüz 14 yaşındaydı. Budapeşte'deki Türk Büyükelçiliği'ne gitti ve dönemin büyükelçisinin yardımıyla kendisine bir pasaport ile tren bileti temin edildi. Nermin Hoca, 1936 yılında efsanevi Orient-Express (Şark Ekspresi) ile tek başına Türkiye'ye doğru yola çıktı. İstanbul'a vardığında Sirkeci Garı'nda polisler tarafından karşılanıp İzmir vapuruna bindirildi. İzmir'e ulaştığında ise hayatı onu Kordon, Tilkilik ve Karşıyaka gibi semtlere taşıdı.

Okula gitmeyi her şeyden çok isteyen Nermin Hoca, o dönemde Budapeşte'den getirdiği diplomasının Türkiye'de geçerli sayılıp sayılmayacağı ve gireceği sınavlarda başarılı olup olamayacağı konusunda büyük bir endişe taşıyordu. Ancak İzmir Kız Lisesi'nin o zamanki müdürü, ünlü şair ve yazar Necmeddin Halil Onan, genç Nermin'e Budapeşte'den aldığı diplomanın Bakanlık tarafından denk kabul edildiğini ve sınava girmesine gerek kalmadığını müjdeledi. Okulda, Macaristan'dan gelmiş olması sebebiyle "Macar Nermin" lakabıyla tanınan Nermin Hoca, henüz Türkçesi tam gelişmemiş olmasına rağmen derslere aktif olarak katılmaktan hiçbir zaman çekinmedi. Tahtada tarih anlatırken yaptığı telaffuz hatalarına arkadaşları gülse de, öğretmenleri ona her zaman büyük bir anlayış ve teşvikle yaklaştı.

Nermin Hoca'nın asırlık hayat hikayesinin paylaştığım bu küçük kesiti, benim için birçok bakımdan derin bir anlam taşıyor. Her şeyden önce bu hikaye, benim kendi aile hikayemle mekânsal bağlamda, dolaylı da olsa kesişiyor ve bu kesişimler de Nermin Hoca'nın öyküsünü benim gözümde çok daha etkileyici kılıyor. Ben İzmirliyim. Nermin Hoca'nın İzmir'de yaşadığı ve eğitim gördüğü o sokakları, semtleri ve mekanları çok iyi bildiğim için, anlattıkları bana oldukça tanıdık ve yakın geldi. Babam İzmir'in Kapılar semtinde doğmuş ve gençlik yıllarını orada geçirmişti. Kapılar semti ise Nermin Hoca'nın "baba ocağı" olarak nitelendirdiği Basmane'nin Tilkilik semtinin hemen yanı başındadır.

Birkaç yıl önce babamla Mezarlıkbaşı'ndan Kapılar'a doğru yürürken Tilkilik'ten geçmiştik. Orada, 1800'lerin sonlarında ve 1900'lerin başlarında yapılmış, mimari açıdan son derece estetik ve görkemli binaları yakından görme fırsatım oldu. Tarihin anlamlı bir cilvesi olsa gerek, Türkiye'de göç çalışmaları denince akla gelen ilk isim olan Nermin Hoca'nın köklerinin uzandığı Tilkilik, tarih boyunca hep göçlerle şekillenmiş ve hâlâ da şekillenmeye devam eden bir semt. Çok kültürlü, çok dinli ve çok etnik unsurlu bu köklü semtin son yüzyıllık geçmişine baktığımızda 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Balkanlar ile Girit'ten gelen göçmenlerin buraya yerleştiğini görüyoruz. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise Türkiye'nin dört bir yanından gelen iç göç dalgaları semtin nüfus yapısını önemli ölçüde dönüştürdü. Günümüzde ise Suriye'den ve Afrika'nın çeşitli ülkelerinden gelen yeni göçmen grupları, semtin demografik çehresini şekillendirmeye devam ediyor.

Nermin Hoca'nın hikayesi ile benim aile hikayem arasındaki bir başka mekânsal kesişim ise şu anda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olan kız kardeşim Doç. Dr. Aslı Yönten Balaban'ın da Nermin Hoca'yla aynı lisede, yani İzmir Kız Lisesi'nde eğitim görmüş olmasıdır. Kardeşim orada okurken o tarihi binayı birkaç kez ziyaret etme fırsatım olmuştu. Nermin Hoca'nın bir zamanlar o koridorlarda yürüdüğünü, yakın arkadaşı, ilerdeki yıllarda kendisi gibi akademisyen olacak Mübeccel Kıray ile teneffüslerde o bahçede adımladıklarını düşündüğümde, Hoca'nın hikayesi gözümde daha da somutlaşmıştı.

Nermin Hoca'nın eğitim aşkıyla Türkiye'ye geliş hikayesi, o dönemde doktora eğitimi için yurt dışındaki bir üniversiteye gitmeyi düşünen bana büyük bir cesaret vermişti. İnternetin yeni yeni yaygınlaşmaya başladığı, birçok kurumun web sayfasının ya hiç olmadığı ya da oldukça ilkel düzeyde olduğu, sosyal medyanın ise henüz gerçek

anlamda doğmadığı yıllarda yurt dışında doktora yapmak bilinmezliklerle doluydu. Ayrıca İngilizce yeterliliğim konusunda ciddi endişelerim vardı. Boğaziçi Üniversitesi'nin eğitim dili İngilizceydi. Hem lisans hem de lisansüstü eğitimimi İngilizce tamamlamıştım. İngilizce kitaplar ve makaleler okumuş, ödevler yazmış ve derslerde İngilizce tartışmalara katılmıştım. Ancak bu dili 18 yaşından sonra öğrenmeye başladığım için, ona tam anlamıyla hâkim olamadığımı hissediyordum. Henüz 14-15 yaşlarındayken Nermin Hoca'nın, dilini tam olarak konuşamadığı bir ülkeye tek başına eğitim almak amacıyla gittiğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen hedefinden vazgeçmeyerek başarılı bir akademik kariyer inşa ettiğini bizzat ondan dinlemek beni son derece motive etmişti. Üstelik Nermin Hoca'nın eğitim konusunda bana yönelik, "Yapabilirsin ve yapmalısın!" mesajı taşıyan yüreklendirici konuşmaları da bu yolda ilerleme konusundaki cesaretimi katbekat artırmıştı.

Şunu önemle belirtmek isterim ki beni yurt dışında okumaya teşvik eden ve bu konuda her türlü desteği sağlayan Nermin Hoca, eğitimimi tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönmem konusunda da beni her zaman yüreklendirirdi. Avrupa'da kalma imkanı varken gencecik bir yaşta Türkiye'ye gelmeyi seçen Nermin Hoca, başarılı bir akademisyen olduktan sonra da dünyanın herhangi bir prestijli üniversitesinde ders verebilecekken Türkiye'de kalmayı, bilgi ve deneyimlerini bu ülkenin öğrencileriyle paylaşmayı tercih etti. Eğitimi, Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine ulaşma hedefini gerçekleştirmede kilit bir unsur olarak görüyordu. Onun "civcivlerim" diye hitap ettiği öğrencileri, Türkiye'nin aydınlık geleceğiydi ve o, bu aydınlık gelecek için elinden gelen her şeyi her zaman yaptı.

Nermin Hoca'nın hayat hikâyesinden çıkardığım bir başka önemli ders de onun sarsılmaz Atatürkçülüğü ve derin Türkiye sevgisiydi. O, 1930'larda Atatürk Türkiye'sinin birçok alanda ne denli önemli

reformlar gerçekleştirdiğini, pek çok Avrupa ülkesinden daha ileri bir konumda olduğunu ve geleceğe dair nasıl büyük umutlar vadettiğini bizzat yaşayarak görmüş bir Cumhuriyet kadınıydı. Atatürk'e duyduğu derin sevgi ve bağlılığın en somut göstergelerinden biri ise çok sevdiği biricik oğluna "Mustafa Kemal" adını vermiş olmasıdır. Türkiye'de ve bu ülkenin insanında her zaman büyük bir cevher gördü. Ülkesini, gelişmişlik bakımından daima dünyanın "birinci liginde" görmek istedi ve daha azını Türkiye'ye hiçbir zaman yakıştırmadı. Yaşamının sonuna kadar da bu ideal doğrultusunda elinden gelen her şeyi yaptı. Nitekim Boğaziçi Üniversitesi'ndeki rektör atamalarına yönelik protestolara katılan meslektaşlarına destek vermek için, 100 yaşında olmasına rağmen bizzat kampüse giderek o onurlu duruşun yanında yer aldı.

Nermin Hoca sadece yaşam hikayesiyle değil, benzersiz kişiliği, ufuk açıcı tavsiyeleri ve eşsiz yardımseverliğiyle de beni derinden etkiledi. Nermin Hoca ve o zamanki eşi İlhan Hoca (Prof. Dr. İlhan Unat) beni sık sık evlerine akşam yemeğine davet ederlerdi. Bu çiftin entelektüel birikimle harmanlanmış sıcak sohbetlerine tanıklık etmek benim için büyük bir ayrıcalıktı. Birçok küresel ve toplumsal konuda değerli görüşlerini benimle cömertçe paylaşır, geleceğime yön veren önemli tavsiyelerde bulunurlardı. Örneğin evlilik kurumu konusunda Nermin Hoca, kadın-erkek eşitliğinin önemini her fırsatta vurgular ve bu eşitliğin en temel gerekliliklerinden birinin evlilikte adil bir iş bölümü olduğunu ifade ederdi. Bana pek çok kez hayatın müşterek olduğunu, eşimle ev işlerini mutlaka paylaşmam gerektiğini, yemek yapmak da dâhil olmak üzere her türlü ev işini erkenden öğrenmenin önemli olduğunu söylemiştir.

O, tam anlamıyla "hocaların hocasıydı". Uzun yıllar boyunca sayısız öğrenci yetiştirdi, onlara ışık oldu fakat hiçbir zaman öğrenmeyi ve kendini geliştirmeyi bırakmadı. Ben Nermin Hoca'yı tanıdığımda 80'li

yaşlarındaydı. Dizüstü bilgisayarların henüz yeni yeni yaygınlaştığı, internetin ise emekleme aşamasında olduğu dönemlerdi. İnternete ancak telefon hatları üzerinden bağlanılabilen, bugünün popüler sosyal medya platformlarını bir kenara bırakın, birçok kişinin henüz bir e-posta adresine bile sahip olmadığı günlerden söz ediyorum. İşte o yıllarda Nermin Hoca'nın evindeki çalışma odasında internete bağlı bir dizüstü bilgisayarı vardı. Birlikte e-posta göndermeye çalışır, çeşitli uygulamalar üzerinde pratik yapardık. Öyle çalışkan ve öğrenmeye öyle istekliydi ki ilerlemiş yaşına rağmen en yeni teknolojileri yakından takip eder, kısa sürede öğrenir ve günlük yaşamına entegre ederdi.

Yıllar sonra Amerika'da, yaşça çok da ileri olmayan birçok öğretim elemanının COVID-19 salgını sırasında uzaktan eğitime geçiş sürecinde gerekli teknolojik araçları öğrenmekte ve kullanmakta ne kadar zorlandıklarına tanıklık ettim. Böyle anlarda aklıma hep Nermin Hoca gelirdi. Günümüzde ise eğitim alanında yapay zekâ kullanımı hızla yaygınlaşıyor. Bir akademisyen ve öğretmen için bu teknolojiyi anlamak, beraberinde getirdiği fırsatları ve riskleri değerlendirebilmek hayati bir önem taşıyor. Bu yeni dijital çağa ayak uydurmakta zorlanan meslektaşlarıma ilham vermesi amacıyla Nermin Hoca'nın örneğini bugün de gururla anlatmaya devam ediyorum.

Benim hem yüksek lisans hem de doktora çalışmalarımı göç alanında yapmamın ve yapabilmemin en büyük nedeni Nermin Hoca'dır. Özellikle altını çizmek isterim: "Yapmamda" ve "yapabilmemde" diyorum. Yapmamda çok büyük bir etkisi oldu. Çünkü Nermin Hoca göç alanında, bilhassa Avrupa'da yaşayan Türk göçmenler konusunda dünya çapında bir duayendi. Göç olgusunun önemini hiçbir zaman yitirmeyeceğini, aksine bu konunun öneminin giderek artacağını her fırsatta dile getirirdi. Onun bu vizyoner yaklaşımı, yüksek lisans tezimin konusu olarak Almanya ve Danimarka'da yaşayan Türk göçmenlerin entegrasyonunu seçmemde belirleyici bir rol oynadı.

Doktora çalışmamı da yine göç ve uluslararası iş birliği üzerine kurguladım.

Her ne kadar ilerleyen yıllarda göç alanından bir miktar uzaklaşarak uluslararası iş birliği ve Türk dış politikası çalışmalarına yönelmiş olsam da son yirmi beş yılda Türkiye'de ve dünyada yaşanan gelişmeler, Nermin Hoca'nın öngörüsünde ne kadar haklı olduğunu defalarca gösterdi. Küreselleşme, savaşlar ve iklim değişikliği gibi pek çok nedenle milyonlarca insan doğduğu topraklardan ayrıldı ya da ayrılmak zorunda kaldı. Kimi zaman komşu ülkelere, kimi zaman ise çok uzak kıtalara göç etti. Bu büyük göç hareketleri yalnızca hedef ülkeleri değil, aynı zamanda göç veren ve transit konumdaki ülkeleri de siyasi, ekonomik ve demografik açıdan derinden etkiledi. Türkiye bunun en çarpıcı örneklerinden biridir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine iş gücü göçü veren bir ülke konumunda olan Türkiye, özellikle 2010'lu yıllardan sonra yalnızca Avrupa'ya geçmek isteyenlerin kullandığı bir geçiş ülkesi olmaktan çıktı, aynı zamanda başlı başına bir hedef ülke ve sığınak haline geldi. Örneğin, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye sığındı ve bunların önemli bir bölümü kalıcı olarak yerleşti. Suriyeli göçmenlerin yanı sıra bugün pek çok büyük şehrimizde, Orta Asya'dan Afrika'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyadan gelerek Türkiye'ye yerleşen insanların oluşturduğu yeni mahalleler ve topluluklar bulunmaktadır. Göç elbette yalnızca Türkiye'ye özgü değil, küresel bir olgudur. Nitekim şu anda yaşadığım ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nde göç meselesinin en önemli siyasi gündem maddelerinden biri olduğunu söylersem herhâlde abartmış olmam. İşte tüm bu baş döndürücü küresel gelişmeler, akademik dünyada da göç çalışmalarının önemini önemli ölçüde artırdı. Bugün göç, siyaset biliminden kamu yönetimine, uluslararası ilişkilerden sosyolojiye kadar pek çok disiplinin merkezî araştırma alanlarından biri hâline gelmiş durumdadır. Bu açıdan bakıldığında,

Nermin Hoca'nın yıllar önce yaptığı tespitlerin ve ortaya koyduğu vizyonun ne kadar ileri görüşlü olduğu daha iyi anlaşılıyor.

Nermin Hoca, yüksek lisans ve doktora çalışmalarım için beni sadece yüreklendirmekle kalmadı, aynı zamanda bu çalışmaları fiilen gerçekleştirebilmem adına önüme çok kıymetli imkanlar serdi. Örneğin, yüksek lisans tezim için Danimarka'da saha araştırması yapabilmeme bizzat önayak oldu. Beni Kopenhag Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde görev yapan Prof. Dr. Gretty Mirdal ile tanıştırdı. Gretty Hoca'nın referansıyla Kopenhag Üniversitesi'nden 15 günlük bir araştırma bursu almam sağlandı. Bununla da yetinmeyen Nermin Hoca, Danimarka'da yaşayan ve Türkiye'den tanıdığı sıcak bir aileyle iletişim kurmamı sağladı. Bu güzel aile, araştırma ziyaretim boyunca beni evlerinde konuk etti. Danimarka seyahati, benim hayatımdaki ilk yurt dışı deneyimimdi. Bir İskandinav ülkesini yerinde görmek, oradaki sistemi incelemek, Türkiye'den giden göçmenlerle yüz yüze konuşmak ve Danimarkalı uzmanlarla mülakatlar gerçekleştirmek benim için tarifi imkânsız derecede önemli bir tecrübe oldu.

Ayrıca Nermin Hoca'nın Amerika'da doktora yapabilmemdeki payı ve maddi-manevi desteği de yadsınamaz. Çok net hatırlıyorum, 2000'li yılların başında Amerika'daki bir üniversiteye başvurmanın toplam maliyeti, başvuru ücreti ve posta masrafları dahil olmak üzere ortalama 50 dolar civarındaydı. Çevremdeki arkadaşlarım şanslarını artırmak için 10 ila 20 arasında üniversiteye başvuru yapıyorlardı. Başka bir deyişle, Amerika başvuruları için o dönemde 500 ila 1000 dolar arasında ciddi bir bütçeye sahip olmak gerekiyordu. Boğaziçi Üniversitesi'nde yüksek lisansımın ikinci yılında asistan olmuştum ve bu durum bana maddi anlamda bir nebze rahatlık sağlamıştı. Fakat asistan maaşıyla 500 ya da 1000 dolar gibi meblağları bir kenara koyabilmek yine de hiç kolay değildi. Nermin Hoca bu hususta da hayatımın dönüm noktalarından birine imza attı. 2001 yılında

İstanbul'da, organizasyonunu Kaliforniya Üniversitesi Davis Yerleşkesi'nden Philip Martin'in üstlendiği, göç alanında son derece önemli uluslararası bir konferans düzenleniyordu. Nermin Hoca'nın referansı sayesinde bu konferansta asistan olarak görev aldım. Daha sonra başka bir konferansta daha üstlendiğim asistanlık göreviyle birlikte, yurt dışı başvurularımı eksiksiz yapabilmemi sağlayacak bütçeyi biriktirmeyi başardım.

Bu konferansın benim için bir başka büyük önemi de göç çalışmaları alanında dünyanın önde gelen isimleriyle yüz yüze tanışma fırsatı bulmamdı. Bu isimlerden biri de daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde, Delaware Üniversitesi'nde hocam olacak Prof. Dr. Mark Miller'dı. Nermin Hoca'nın kendi evinde verdiği bir resepsiyon sırasında Mark Hoca, Delaware Üniversitesi'ne başvuru yapmam konusunda beni bizzat cesaretlendirdi. Onun bu yönlendirmesi sayesinde Delaware Üniversitesi'ne başvurdum ve 2002 yılında bu üniversiteden tam burslu doktora kabulü aldım.

Nermin Hoca benim için yalnızca göç alanında ufkumu açan dünya çapında bir bilim insanı değil, öğrencisinin elinden tutan bir hami, yönünü bulmasını sağlayan bir pusula ve hayata karşı nasıl dik durulacağını gösteren asırlık bir çınardı. Fiziksel olarak aramızdan ayrılmış olsa da parlak zekası, ödün vermediği ilkeleri, asil duruşu ve hiç susmayan "Yapabilirsin!" sesi kalbimde ve zihnimde yankılanmaya devam ediyor. Bizlere açtığın yollar, sunduğun imkanlar ve hayatımıza kattığın tüm güzellikler için sana sonsuz teşekkürler Nermin Hocam... Fikirlerinle, eserlerinle ve yetiştirdiğin binlerce "civcivinle" her zaman aramızdasın.

Aziz hatırana saygı, minnet ve özlemle...

Kaynakça

Abadan-Unat, N. (1996). Kum Saatini İzlerken. İletişim Yayınları.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Etik Kurul Onayı gerekmemektedir.

Yazar Katkıları

Hasan YÖNTEN: %100

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Publicus – KAMU YÖNETİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Publicus – JOURNAL of PUBLIC ADMINISTRATION RESEARCH

Başvuru, Değerlendirme, Yayın İlke ve Süreçleri

Publicus – Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi / Publicus – Journal of Public Administration Research (kısaca Publicus) Haziran ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki defa çevrimiçi yayımlanan hakemli bilimsel bir dergidir. Kamu Yönetimi Derneği'nin yayınıdır. Türkçe ve İngilizce dillerinde yayın yapar.

Yayımlanmak üzere gönderilen yazıların başvuru, değerlendirme ve yayın aşamalarında bilimsellik, bağımsızlık, açık erişim, şeffaflık ve tarafsızlık esastır. Bu ilkelerin sağlanmasında, COPE (*Committee on Publishing Ethics*) tarafından belirlenen etik standartlara uyulması hedeflenir. Derginin sorumlu kişi ve kurulları ile dergiye yazı gönderecek yazarlar, başvuru, değerlendirme ve yayın süreçlerinin her birinde bu standartlara bağlı hareket ederler.

Dergiye gönderilecek yazıların daha önce başka bir süreli veya süresiz yayında yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. Yazıların değerlendirme ve yayımlanma aşamasında ücret alınmaz. Dergide yayımlanan yazılara telif ücreti ödenmez. Yayımlanan yazıların telif hakları dergiye aittir. Bununla birlikte, dergi, bilimsel içeriğe evrensel açık erişimin desteklenmesini ve geliştirilmesini gözetir. Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansına uygun olarak, bilimsel kaynak gösterme ve atıf yapma kurallarına uygun olmak şartıyla, dergide yayımlanan yazıların, ticari amaç haricinde kopyalanmasına, düzenlenmesine, dağıtılmasına ve

yeniden kullanılmasına izin verir. Yazılar, yayımlanmadıkları durumda yazar(lar)ına iade edilmez.

Tarafsızlık ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda, her sayı öncesinde açık çağrıya çıkılır. Derginin ve sayının bilgileri ve takvimi, yazı göndermeyi düşünen yazarlarla paylaşılır.

Dergiye yazı gönderecek olanlar https://publicus-journal.kamuyonetimi.org.tr/ adresinden kaydolarak yazılarını, sayfada yer alan şablon üzerinden gönderebilirler. Gönderilecek yazıların dergide yayımlanacak yazı türlerinden birine uygun olması ve yazı gönderim sürecinde yazının türünün belirtilmesi gerekir.

Başvuru aşamasında makale yüklenirken, intihal raporu ve olması halinde etik kurul raporu da eklenir. İntihal raporu iThenticate ve Turnitin sistemlerinden alınmış olmalı; atıflar/referanslar hariç %20 benzerlik oranını geçmemelidir.

Bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri gereği, başvuru, değerlendirme ve yayın süreçlerinde yayından sorumlu tüm kişi ve kurullar ile yazar ve hakemlerden, metin ve dosya paylaşımında aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmeleri beklenir.

1. Yazarlar, dipnotlar dahil metin içinde ad ve kurum bilgilerinin geçmediğinden emin olmalı; geçtiği yerleri silmelidirler.
2. Yazıların yayın ve değerlendirme süreçlerinde sorumlu kişi (editör, hakem vb.) ve kurullar da, metin ve dosya üzerinde kişisel bilgilerinin görünür olmadığından emin olmalıdırlar.
3. Kaynakçada yazar(lar)ın kendi çalışmasına/çalışmalarına referans verdiği/verildiği durumlarda, yazar(lar)ın adı yerine yalnızca "Yazar" ibaresi yazılmalı ve yıl belirtilmelidir. Yazar(lar)ın çalışmalarına dair başka hiçbir bilgi yer almamalıdır.

4. Microsoft Word belgelerinde, dosya bilgileri içinde kişisel bilgilerin görünür olmadığından emin olunmalıdır. Bu nedenle, kişisel bilgiler, belge özelliklerinden bulunup silinmelidir. Adobe Acrobat, JPEG vb. farklı dosya tipleri kullanıldığı durumda da, belge özelliklerinden kişisel bilgilerin silindiğinden emin olunmalıdır.

Dergiye gönderilen yazıların tümü Yayın Kurulu tarafından ön değerlendirmeye alınır; yayına uygun olup olmadıklarına karar verilir. Ön değerlendirmede amaç ve kapsam ve/veya yazım kuralları nedeniyle uygun bulunmayan yazılar "Yayın Kurulu kararıyla" değişiklik talebiyle yazarlarına iade edilebilir veya doğrudan reddedilebilir.

"Araştırma" ve "Derleme" makale türündeki yazılar, özgün nitelikli makale kategorisindedir. Bu iki türdeki makale Yayın Kurulu ön değerlendirmesinin ardından, "kör hakemlik" ilkeleri doğrultusunda en az iki hakemin değerlendirmesinden geçmek üzere hakem değerlendirmesine gönderilir. Hakemler, sadece bu iki makale türü için hazırlanmış bir hakem değerlendirme formu üzerinden değerlendirmelerini yaparlar. "Kitap İncelemesi" türündeki yazılar da hakem değerlendirmesine tabidir. Ancak, bu yazılar kitap incelemesine özgü ayrı bir hakem değerlendirme formu üzerinden ve iki hakem tarafından değerlendirilir.

Görüş makalesi, söyleşi, rapor, yuvarlak masa, editöre mektup, cevap, düzeltme, vefât türündeki yazılar Yayın Kurulu ön değerlendirmesi ve kararıyla yayımlanır.

Publicus - JOURNAL of PUBLIC ADMINISTRATION RESEARCH

Manuscript Submission Guideline

Publicus - Journal of Public Administration Research (Publicus) is a scholarly peer-reviewed scientific journal published online and openly accessible semi-annually, in June and September, by the Public Administration Association. The journal is published in both Turkish and English.

The principles of scientificity, independence, open access, transparency, and impartiality are paramount in the application, evaluation, and publication stages of manuscripts submitted for consideration. To uphold these principles, the journal adheres to the ethical standards established by the *Committee on Publishing Ethics* (COPE). The individuals and committees responsible for the journal, as well as the authors submitting articles, are expected to adhere to these standards throughout each stage of the process. Manuscripts submitted to the journal must be original and not have been previously published or accepted for publication elsewhere, whether in a periodical or non-periodical publication. The author(s) are solely responsible for the content of their published articles. There are no fees charged for the evaluation and publication of manuscripts, and no royalties are paid for published articles. The journal retains the copyright to all published articles; however, it is committed to supporting and promoting universal open access to scholarly content. In line with the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) License, the journal permits the copying, editing, distribution, and reuse of articles for non-commercial purposes, provided that proper scientific referencing and citation rules

are followed. Manuscripts that are not published will not be returned to the author(s). Consistent with the principles of impartiality and transparency, the journal issues an open call prior to each issue. This call includes detailed information and a schedule regarding the submission process and publication timeline, which is shared with all potential authors interested in contributing articles to the journal.

Prospective authors intending to submit articles to the journal are required to register on the journal's website at https://publicus-journal.kamuyonetimi.org.tr. Submissions should adhere to the template provided on the website. Submitted articles must correspond to one of the designated article types accepted for publication in the journal, and the specific article type should be indicated during the submission process.

During the submission process, authors are required to upload their articles along with a plagiarism report and, if compulsory due to the subject, an ethics committee report. The plagiarism report must be generated from either the iThenticate or Turnitin systems and should indicate a similarity rate of no more than 20%, excluding citations and references. In line with the principles of independence and impartiality, all individuals and committees involved in the publication process, including those responsible for application, evaluation, and publication, as well as authors and referees, are expected to adhere to the following guidelines when sharing texts and files.

1. Authors are required to ensure that their names and organizational affiliations are not included in the text, including footnotes. Any passages containing such information should be removed.
2. Individuals (such as editors, referees, etc.) and committees involved in the publication and evaluation processes of manuscripts should also ensure that their personal information is not visible in the text or file.

3. When referencing their own work(s) in the bibliography, authors should use only the term "Author" instead of their names, followed by the publication year. No additional information about the work should be provided.
5. In Microsoft Word documents, authors must ensure that personal information is not visible in the file properties. Any personal information found in the document properties should be deleted. For other file formats, such as Adobe Acrobat or JPEG, authors should ensure that personal information is removed from the document properties as well.

All manuscripts submitted to the journal undergo a pre-evaluation process by the Editorial Board to determine their suitability for publication. Manuscripts that are deemed unsuitable due to issues such as alignment with the journal's scope or adherence to formatting guidelines may be returned to the authors for revisions or rejected outright, based on the decision of the Editorial Board.

"Research" and "Review" articles are classified as original articles and undergo further evaluation following the Editorial Board's initial assessment. These articles are subjected to blind peer review by at least two referees, in accordance with established guidelines. Referees provide their evaluations using a specific referee evaluation form designed for these types of articles. Similarly, manuscripts classified as "Book Reviews" are also peer-reviewed, with two referees evaluating them using a dedicated referee evaluation form for book reviews.

Comment articles, interviews, reports, roundtable discussions, letters to the editor, replies, corrections, and obituaries are considered for publication following the preliminary evaluation and decision of the Editorial Board.

Publicus

Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi

Journal of Public Administration Research

Kamu Yönetimi Derneği